האיור במיקרוגרפיה – בין כתב למכחול

״מחזור המיקרוגרפיה הקטלאני״ כתב יד Heb 8°6527 בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים

חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה

מאת דליה-רות הלפרין

כרך ב׳: נספחים וביבליוגרפיה

הוגש לסינט האוניברסיטה העברית, בירושלים סיוון תשס״ח

עבודה זו נעשתה בהדרכתם של :

פרופ׳ מלאכי בית-אריה ופרופ׳ אלישבע רבל-נהר

נספח לפרק א׳: לוח קיצורים לסימני כתבי היד

אוקספורד	**Oxford**
הספרייה הבודליאנית	**Bodleian Library**
תנ״ך קניקוט הראשון	MS Kennicott 1 (Neubauer Catalogue 2322)
אוקספורד קניקוט השני	MS Kennicott 2 (Neubauer Catalogue 2323)
אוקספורד קאנ׳ 4	MS Can. Or 4 (Neubauer Catalogue 1491)
אוקספורד קאנ׳ 81	MS Can. Or 81 (Neubauer Catalogue 189)
אוקספורד קאנ׳ 94	MS Can. Or 94 (Neubauer Catalogue 7)
אוקספורד מיכל 318	MS Mich. 318 (Neubauer Catalogue 1087)
אוקספורד אופ׳ אד׳ 1	MS Opp. Add. Oct. 1, ((Neubauer Catalogue 1088)
אוקספורד אופ׳ 4°75	MS Opp. Add. 4°75 (Neubauer Catalogue 68-69)
אוקספורד אופ׳ 587	MS Opp. 587 (Neubauer Catalogue 1343/1-2)
אוקספורד אופ׳ 646	MS Opp. 646 (Neubauer Catalogue 1106)
אוקספורד עב׳ ד׳ 10	MS Heb.d.10 (Cowley Catalogue 2709)
איסטנבול	
בית הכנסת הקראי	
חומש איסטנבול	
ברלין	**Berlin**
ספרייה לאומית	**Staatsbibliotek**
ברלין לאומית אור׳ 9	MS Or. qu. 9 (Allony Catalogue 43)
ברן	**Bern**
הספרייה העירונית	**Bürgerbibliotek**
ברן 81	Ms 81
ברצלונה	**Barcelona**
הארכיון ההיסטורי של העיר	**Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona**
ליברה ורד	MS 1G-10 (*Libre Verd*)
גירונה	**Girona**
ספריית הקתדרלה	**Girona Cathedral**
הביאטוס של גירונה	Girona Beatus, MS 7
גנואה	**Genoa**
ספריית האוניברסיטה	**University Library**
גנואה IX-31	MS IX-31
דבלין	**Dublin**
ספריית טרינטי קולג׳	**Trinity College**
דבלין טריניטי 16	MS 16

דבלין(המשך)

ספריית צ׳סטר ביטי	**Chester Beatty Library**
דבלין צ׳סטר ביטי 1406	MS 1406
הברפורד	**Haverford**
הברפורד קולג׳	**Haverford College Library**
הברפורד קולג׳ 1	Hab. Vol.1
ונציה	**Venice**
ספריית המרצ׳אנה	**Biblioteca Nazionale Marciana**
ספר השעות של מארי מנאבארדה	Lat.I.104 (=12640)
וורמינסטר	**Warminster**
וורמינסטר המרקיז של בת 347	Marquess of Bath, Longleat 347
וטיקן	**Vatican**
ספריית הוטיקן	**Biblioteca Apostolica**
מחזור וילאפרנקא	Ross. 359
וטיקן רוס׳ 362	Ross. 362
וטיקן רוס׳ 601	Ross. 601
וטיקן ניאופיטי 10	Neofiti 10
וטיקן 9	Vat, ebr. 9
וטיקן 14	Vat, ebr. 14
וטיקן 18	Vat, ebr. 18
וטיקן 173	Vat, ebr. 173
וטיקן 175	Vat, ebr. 175
וטיקן 314	Vat, ebr 314
וטיקן 348	Vat, ebr. 348
וטיקן 397	Vat, ebr. 397
ירושלים	**Jerusalem**
בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי	**Jewish National & University Library**
תנ״ך אנריקו נחום	Heb 4°5147
מחזור וורמס	Heb 4°781
ממ״ק	Heb 8°6527
ירושלים 4°780	Heb 4°780
ירושלים 4°790	Heb 4°790
ירושלים 4º1394	Heb 4º1394
ירושלים 8º7023	Heb 8º7023
מוזיאון ישראל	**Israel Museum IM**
ירושלים מוזיאון ישראל 180/59	IM 180/59
לונדון	**London**
הספרייה הבריטית	**British Library**
תנ״ך אבן מרואס	Or. 2201 (Margoliouth Catalogue 52)

	לונדון (המשך)
Or. 14061(previously Sassoon 1074)	*מורה הנבוכים של לונדון*
Add. 14761(Margoliouth Catalogue 605)	*הגדת ברצלונה*
Add. 14762(Margoliouth Catalogue 610)	*הגדה האשכנזית של לונדון*
Add. 15250 (Margoliouth Catalogue 53)	*התנ״ך הספרדי של הדוכס מססקס*
Add. 27210 (Margoliouth Catalogue 607)	*הגדת הזהב*
King's 1 (Margoliouth Catalogue 56)	תנ״ך קינגס 1
Add. 15275	*דקרטום גרטיאני*
Add. 42130	*התהלים של לוטרל*
Eridanus. Aratus *Phaenomena* MS 647	*כתב יד אראטוס*
Or. 2626-2628 (Margoliouth Catalogue 62)	לונדון אור׳ 2628-2626
Or. 5660 (Margoliouth Catalogue 704)	לונדון אור׳ 5660
Add. 10456 (Margoliouth Catalogue 659)	לונדון אד׳ 10456
Add. 17056 (Margoliouth atalogue 492)	לונדון אד׳ 17056
Add. 28162	לונדון אד׳ 28162
Add. 48985	לונדון אד׳ 48985
Add. 54180	לונדון אד׳ 54180
Harley 1528 (Margoliouth Catalogue 57)	לונדון הרלי 1528
Harley 5698-5699 (Margoliouth Catalogue 587-596)	לונדון הרלי 5699-5698
Harley 5774-5775 (Margoliouth Catalogue 121)	לונדון הרלי 5775-5774
Montefiore Library	**ספריית מונטפיורי**
MS 203	לונדון מונטיפיורי 203
MS 485	לונדון מונטיפיורי 4/485
Mocatta Library	**ספריית מוקטה**
MS 1	*הגדת מוקטה*
Leipzig	**לייפציג**
Universitätsbibliothek	**ספריית האוניברסיטה**
V 1102	*מחזור לייפציג*
Lisbon	**ליסבון**
Biblioteca Natinale	**ספרייה הלאומית**
MS Il. 72	*תנ״ך סרוורה*
Modena	**מודנה**
Biblioteca Estenze	**ספריית האסטנזה**
MS α.0.5.9	מודנה α.0.5.9
MS T.3.8	מודנה 3.8
MS M.8.4	מודנה 8.4
Madrid	**מדריד**
Palais Real, Biblioteca de Palacio	**ספריית הארמון המלכותי**
MS II 3231-3246	מדריד הארמון 3231-3246

	מדריד (המשך)
Biblioteca de la Universita	**ספריית האוניברסיטה**
MS 1 (118-Z-42)	מדריד האוניברסיטה 1
Moscow	**מוסקבה**
Russian State Library	**הספרייה המדינה**
Guenzburg 176	מוסקבה גינצבורג 176
Guenzburg 198	מוסקבה גינצבורג 198
Guenzburg 821	מוסקבה גינצבורג 821
Guenzburg 1240	מוסקבה גינצבורג 1240
Milan	**מילנו**
Biblioteca Ambroziana	**ספריית האמברוזיאנה**
MS G 3 sup	*ספר חובת הלבבות*
MS C 105 sup	מילנו 105
MS A 192 inf.	מילנו A192
Manchester	**מנצ׳סטר**
John Rylands Universuty Library	**ספריית ג׳ון ריילנדס**
MS heb 6	*הגדת ריילנדס*
Marseilles	**מרסיי**
Bibliothéque Municipale	**הספריה העירונית**
cod. 1626	מרסיי 1626
New York	**ניו-יורק**
Jewish Theological Seminary	**ספריית בית המדרש לרבנים**
MS 391	ניו-יורק 391
MS 392	ניו-יורק 392
MS 403	ניו-יורק 403
MS 4328	ניו-יורק 4328
MS 6582	ניו-יורק 6582
MS 7423	ניו-יורק 7423
Nimes	**נים**
Bibliotheque municipale	**הספרייה העירונית**
cod. 395	נים 395
St. Petersburg	**סנקט פטרבורג**
Russian National Library	**הספרייה הלאומית**
Evr. II A 37	סנקט פטרבורג II A 37
Evr. II B 17	סנקט פטרבורג II B 17
Evr. II B 19a	סנקט פטרבורג II B 19a
Evr. II B 116	סנקט פטרבורג II B 116
Evr. II B 269	סנקט פטרבורג II B 269
Evr. II B 1548	סנקט פטרבורג II B 1548

Sarajevo	**סארייבו**
National Museum	**המוזיאון הלאומי**
Sarajevo Haggadah	*הגדת סארייבו*
Firenze	**פירנצה**
Biblioteca Medicea Lorentiana	**ספריית הלורנציאנה**
MS Plut. II 1	פירנצה פלוט 2.1
Philadelphia	**פילדלפיה**
Free Library	**הספרייה החופשית**
MS Lewis Or 140	פילדלפיה 140
Paris	**פריז**
Bibliothéque nationale de France	**הספרייה הלאומית הצרפתית**
cod. lat. 8878	*ביאטוס מליאבנה*
cod. lat. 8846	*תהלים האנגלו-קטלאני*
cod. lat. 10526	*תהלים של סנט לואי*
cod. hébr 7	*תנ״ך פרפניאן*
cod. hébr. 839	*פירוש המחזור לריב״ט*
cod. Hébr 8-10	פריז לאומית 8-10
cod. hébr 13	פריז לאומית 13
cod. hébr 14	פריז לאומית 14
cod. hébr. 20	פריז לאומית 20
cod. hébr. 21	פריז לאומית 21
cod. hébr. 24	פריז לאומית 24
cod. hébr. 25	פריז לאומית 25
cod. hébr. 26	פריז לאומית 26
cod. hébr. 30	פריז לאומית 30
cod. hébr. 31	פריז לאומית 31
cod. hébr. 337	פריז לאומית 337
cod. hébr. 590	פריז לאומית 590
cod. hébr. 593	פריז לאומית 593
cod. hébr. 631	פריז לאומית 631
cod. hébr. 684	פריז לאומית 684
cod. hébr. 750	פריז לאומית 750
cod. hébr. 819	פריז לאומית 819
cod. hébr. 840	פריז לאומית 840
cod. hébr. 1009	פריז לאומית 1009
cod. hébr. 1203	פריז לאומית 1203
cod. hébr. 1314-1315	פריז לאומית 1314-1315
cod. hébr. 9816	פריז לאומית 9618
cod. hébr. 11960	פריז לאומית 11960
cod. arabe 385	פריז לאומית ערבי 385
cod. arabe 6041	פריז לאומית ערבי 6041
cod. lat. 3438	פריז לטיני 3438
cod. fr. 726	פריז לאומית צר׳ 726

פריז (המשך)

פריז לאומית צר׳ 938	cod. fr. 938
ארסנאל	**Arsenal**
התהלים של סנט לואי ובלאנש מקסטיליה	RES MS 1186
מירואר היסטוריאל של המלך ג׳ן לה בון	RES MS 5080
בית הספר לאומנויות	**Ecole des Beaus-Art**
פריז אומנויות	MS Masson 4
סנקט סולפיס	**St. Sulpice Compagnie des pretres**
תנ״ך פואה	MS 1933
מאזארין	**Bibliothèque Mazarine**
פריז מאזארין צר׳ 870	cod. fr. 870

פרמה — **Parma**

ספריית הפלטינה	**Biblioteca Palatina**
תנ״ך טולדו	Parm. 2668 (de Rossi Catalogue 782)
תנ״ך פרמה השני	Parm 2810 (de Rossi Catalogue 518)
פרמה 677	Parm. 677 (Tamani 3)
פרמה 743	Parm. 743 (Tamani 8)
פרמה 1738	Parm. 1738 (de Rossi Catalogue 386)
פרמה 1752	Parm. 1752 (de Rossi Catalogue 975)
פרמה 1923	Parm. 1923 (de Rossi Catalogue 1117)
פרמה 1929/1935	Parm. 1929; 1935 (de Rossi Catalogue 1377, 1192)
פרמה 2025	Parm. 2025 (de Rossi Catalogue 1113)
פרמה 2031	Parm. 2031 (de Rossi Catalogue 648)
פרמה 2222	Parm. 2222 (de Rossi Catalogue 860)
פרמה 2417	Parm. 2415 (de Rossi Catalogue 1319)
פרמה 3098, 2961	Parm. 2961, 3098 (de Rossi Catalogue 573, 574)
פרמה 3214	Parm. 3214 (de Rossi Catalogue 304)
פרמה 3233	Parm. 3233 (de Rossi Catalogue 33)
פרמה 3282	Parm. 3282 (de Rossi Catalogue 791)

קהיר

בית הכנסת הקראי

קודקס משה בן-אשר (גוטהיל 34)
תנ״ך קהיר (גוטהיל 16)
חומש קהיר (גוטהיל 17)
קהיר גוטהיל 13
קהיר גוטהיל 14
קהיר גוטהיל 18

קופנהגן	**Copenhagen**
הספריה המלכותית	**Kongelige Bibliotek**
תנ״ך קופנהגן השני	Cod Heb. 2
מורה הנבוכים של קופנהגן	Cod. Heb. 37
קופנהגן 3-4	Cod.Heb.3-4
קיימברידג׳	**Cambridge**
ספריית האוניברסיטה	**University Library**
קיימברידג׳ האוניברסיטה 465	MS Add. 465
קימברידג׳ האוניברסיטה 3203	MS Add. 3203
טריניטי	**Trinity College**
קימברידג׳ טריניטי F. 12. 70,71	MS F. 12. 70,71
סנט ג׳ון קולג׳	**St. John College**
קימברידג׳ סנט גון׳ B9	MS B.9
רומא	**Roma**
ספריית קזאנאטנזי	**Biblioteca Casatanense**
רומא קזאנאטנזי 2923	Casatanense 2923
ספריית הקהילה היהודית	**Comunita Israelitica**
חומש רומא	MS 3 (19a)
ריימס	**Reims**
הספרייה העירונית	**Bibliothèque municipale**
ריימס עירונית 571	MS 571

אוספים פרטיים

מחזור שוקן	(לשעבר כתב יד ספריית שוקן 13864- כיום אוסף פרטי)
תנ״ך רשב״א	(לשעבר כתב יד ששון 16- כיום אוסף פרטי)
תנ״ך פרחי	אוסף ששון 368
ששון 508	אוסף ששון 508
תנ״ך פרנקפורט	(לשעבר כתב יד Frankfurt-am-Main, Stadtbibliothek, Ausst. 4 - כיום אוסף פרטי)

דפוסים

דפוס רפ״ז	מחזור לנוסח ברצלונה מנהג קאטאלוניה סאלוניקי רפ״ז (שאלוניקי: דפוס משה שונצינו ע׳ז׳ר׳י׳ – רפ״ז) [מאגר אלקטרוני], מאגר ספרים סרוקים, בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים
תנ״ך בומברג השני	הודפס בשנץ 1524/5 על-ידי בן חיים

נספח לפרק א: קודיקולוגיה: שרטוט הקונטרסים

מקרא:
◄ חריטה מצד שיער
> דף שני בצמד שהחריטה עליו עוברת דרך מהדף הראשון שמעליו על צד בשר
►, ◄ חריטה חוזרת

מספר קונטרס	מדף עד דף	מבנה השרטוט
.1	1 –6 המסגרות	? ◄/? ►/◄? מצד בשר דף 2א, 3ב; מצד שיער 5א דף, דף לכל הקונטרס ??
.2	7- 14 המסגרות	◄►/◄◄◄/► ?/◄► מצד בשר 7ב, 8א, 12א, 13ב, 14א; מצד שיער 10ב, 11א, מפתח, דף??, מפתח, דף, מפתח
.3	15- 22	►>/< ◄/< ◄/< ◄ שני דפים יחד מצד שיער
.4	23- 30	►◄ /► ◄ /►◄/► ◄ דף דף מצד שיער
.5	31- 38	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.6	39- 46	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.7	47- 54	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.8	55- 62	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.9	63- 70	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.10	71- 78	►>/< ◄/< ◄/< ◄ בצמד האחרון יש תיקון חריטה על שורה 1, 5 מלמעלה
.11	79- 86	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.12	87- 94	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.13	95- 102	►>/< ◄ /►◄/< ◄ בדף 97ב תיקון חריטה צמד, דף, דף , צמד צמד
.14	103- 110	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.15	111- 118	►◄/< ◄/< ◄/< ◄ צמד, צמד, צמד, דף, דף
.16	119- 126	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.17	127- 134	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.18	135- 142	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.19	143- 150	►>/< ◄/< ◄/< ◄
.20	151 -154	►◄/►◄ דף, דף, דף, דף

נספח לפרק א׳: קודיקולוגיה: שטח הציור בעמודי המיקרוגרפיה

1. שטח המסגרות נמדד במ״מ מכתב לכתב. מידת אורך מימין מידת רוחב משמאל.
2. רוחב המסגרת נמדד במ״מ משורת כתב למשנה במסגרת הכפולה ומראה את גודל השטח שהמסגרת תופסת משטח השרטוט הכללי למסגרות
3. שטח הציור מודד את שטח הציור הנותר לאחר כתיבת המסגרות
4. האלכסון נמדד בתוך המסגרת. בארבעת העמודים ללא מסגרת האלכסון נמדד מנקודת איור ימנית עליונה לנקודת איור שמאל למטה
5. במקרה של שתי מסגרות כפולות: ח = מסגרת חיצונית; פ = מסגרת פנימית

הקונטרס הראשון

עמוד	שטח המסגרת החיצונית במ״מ	רוחב מסגרת במ״מ	מספר מסגרות קו כפול	שטח תוך המסגרת	הערות
1ב	משוער 94 x 124	אין			
2א	127 x 99	3 x 3	1	121 x 87 צבוע 117 X 84	
3א	124 x 105	3 x 3	1	117 x 99	
3ב	120 x 105	3 x 3	1	114 x 99	
4א	119 x 102	3 x 3.5	1	110 x 95	
4ב	121 x 104	3 x 4	1	118 x 95	
5א	125 x 102	4 x 4	1	114 x 94	
5ב	משוער 92 x 131	אין			
6א	132 x 100	5 x 4	1	124 x 92	

הקונטרס השני

עמוד	שטח המסגרת החיצונית במ"מ	רוחב מסגרת במ"מ	מספר מסגרות קו כפול	שטח תוך המסגרת	הערות
7ב	117 x 87 100 x 87	3 x 3	אגוויז	71 x 62	רוחב האגוויז באורך 12 מ"מ למעלה ולמטה 14 מ"מ. חלל התחתון 14 מ"מ
8א	ח 118 x 90 פ 87 x 62	3 x 3	2	81 x 55	10 מ"מ בין שתי המסגרות הכפולות
8ב	ח 119 x 89 פ 89 x 62	3 x 3	2	81 x 55	
9	119 x 89	3 x 4	אגוויז	93 x 64	רוחב האגוויז 13 מ"מ
9ב	119 x 89	3 x 4	אגוויז	93 x 64	רוחב האגוויז 12 מ"מ
10	ח 118 x 89 פ 98 x 70	3 x 3	2	92 x 63	7 מ"מ בין שתי מסגרות כפולות
10ב	ח 116 x 89 פ 99 x 68	3 x 3	2	92 x 62	6 מ"מ בין שתי מסגרות כפולות
11	ח 118 x 89 פ 94 x 72	3 x 3	2	92 x 65	5 מ"מ בין שתי מסגרות כפולות
11ב	120 x 91	**אין**			
12	125 x 112 *	**אין**			מטה פורח חורג ב10 מ"מ מקו המסגרת ורגל המנורה ב 4 מ"מ
12ב	119 x 88	10 x 10	זיגזג	98 x 67	רוחב 10 מ"מ
13	117 x 88	10 x 10	זיגזג	96 x 68	רוחב 10 מ"מ
13ב	ח 118 x 88 פ 91 x 71	3 x 3	2	96 x 66	5 מ"מ בין שתי המסגרות הכפולות
14	119 x 89	4 x 4	2	x 70 110	

* המנורה, המזלג ושתי האבנים ממוקמים על קו המסגרת קרי 120 x 91 מ"מ. המדידה כללה את חוד שלוש רגלי המנורה והמטה הפורח הממוקמים מחוץ לשטח זה ולכן הגדלת שטח הציור

נספח לפרק א: קודיקולוגיה: שרידי רישום הכנה לאיורים

קונטרס 1

דף

1ב - לא ניתן להבחין בשרטוט המסגרות.

2א - שרטוט ברור וחזק למסגרת מצד בשר. ניתן להבחין במיתאר להנחת הזהב בצד שמאל של האשכול הימיני ובעלה האמצעי שבין התא בורוד-מגנטה לכחול.

3א - בחלק האיור העליון קיים קווקו שרטוט הנראה כעובר באמצע. דבר זה יכול להצביע על שימוש בסטנסיל. שארית רישום ניכרת גם בחלל השלילי של התפרחת המרכזית ובחלקה השמאלי של המנדורלה העליונה.

3ב - חריטה למסגרות מצד בשר. סימני שרטוט בעפרון נמצאים בתחילת החלק השמאלי התחתון של הגבעול המתפצל ימינה בפי הדרקון, בעלה בעל שלוש האונות העליון משמאל המופנה כלפי הדרקון ובבסיס זנבו. במסגרת הפנימית העליונה, מתחת למילים "ה' עשה", ניתן להבחין בקווקו.

4א - לא ניתן להבחין בחריטה למסגרות. ניתן לראות שרטוט בטופר שני מימין ברגל הנשר האחורית ובזנב האיילה.

4ב - סימני שרטוט בעפרון על כל גבעולי העלים ומקטעים בחצי העליון של התשליב.

5א - ניתן להבחין בחריטה למסגרות מצד השיער. שירטוט בעפרון קיים בראש הארנב ובטנו, באזור החיבור לרגל הקדמית והרגל האחורית, בזרבובית הכלב, לסתו ואוזנו התחתונה ובעלה שפונה מטה משמאל לכלב.

5ב - קיים שירטוט בעפרון על שני צדדי הגבעול היוצא מפי האריה הימני, בגב האריה וזנבו, בעלה בעל שלוש האונות בצמח שבפי האריה השמאלי ובראש וצוואר הדרקון הימני כולל הצמח היוצא מפיו: בעלה העליון, בעלעל העליון משמאל שכתיבתו מתחת לשרטוט עבורו. יש ספק נקב לצד בסיס כנף המרוחק כחמישה מ"מ ממנה ויכול להצביע על שימוש בסטנסיל.

6א - קיים שירטוט בעפרון בשריג העליון ובגבעון השריג מימין, בעלים ובזנב הכלב בחלקו התחתון.

קונטרס 2

דף

7ב – חריטה למסגרת מצד בשר. שרידי שרטוט בעיפרון קיימים עבור מסגרת האגוויז בחלקה הימני הפנימי התחתון. שרידי עיפרון נראים גם ברגל הקדמית של האביר, ביד האוחזת בחרב ליד הקת, בחרב במקטע החודר לתוך ראש החיה ליד האוזן ובעלעל התחתון של הזנב.

8א - חריטה חזקה למסגרת מצד בשר. קיימת חריטה בירך האחורית של הכלב ובמסגרת הפנימית בשני הצדדים הפנימיים.

8ב - קיים שרטוט בגבעול הפרח מעל אחורי הארנבת, בנוצת הנשר השנייה מלמטה וברגל הארנבת ליד מקטע הזנב.

9א – לא נמצאו שרידי חריטה. שרידי שרטוט נראים בעלה בעל שלוש האונות העליון משמאל, בעלה התחתון מימין ליד חיבור הגבעול לתשליב ובעלה הגפן העליון.

9ב - מתחת לעיטור השריג במיקרוגרפיה, נותר שרטוט הכנה שלא בוצע בשלמותו המתאר זוג העומד זה מול זו.

10א - נותרה חריטה עבור רעמת הסוס בקימור העליון וירך רגלו האחורית. החלק התחתון של הרעמה וירך הסוס הוקטנו בכתיבה, והכתב אינו עובר מעליהם. חורים זערוריים, שנעשו מצד עמוד זה עוברים עד סוף הקונטרס בדף 14. חורים אלו מתווים את מיתאר ראש הסוס, צווארו ורעמתו.

10ב - חריטה למסגרת מצד שיער.

11א - חריטה למסגרת מצד שיער.

11ב - ניתן לראות את החירור לסוס שנראה בין רגלי שלחן לחם הפנים כמו-גם את החריטה לשתי המסגרות.

12א - חריטה למסגרת מצד בשר. ניתן לראות את החירור לסוס בין קו הקנים השני ושלישי משמאל.

12ב – **לא נמצא דבר**

13א – **לא נמצא דבר**

13ב – חריטה למסגרת מצד בשר. שרידי שרטוט נראים בציצית הטווס הימיני. קו חריטה שעובר כמעט באמצע יכול להעיד על שימוש בסטנסיל.

14א – חריטה למסגרת מצד בשר.

1. **לוחיות פתיחה**

דף

215ב - האותיות המוזהבות מוקפות בקו מיתאר בדיו שחור. ניתן להבחין ברישום בדיו חום שנעשה כהכנה לעיטור.

247ב - ניתן להבחין בשרטוט בדיו חום בגבות היונים ובקווי האורך למשבצות הרקע בלוחית. הזהב הונח לאחר הרישום בדיו. אז הונח הצבע, ראשית צבע הרקע של התא, לאחריו הדיו הלבן, מעליהם קווי הצבע היוצרים את הריבועים ולבסוף נעשה שימוש בדיו השחור ליצירת הקונטור.

2. **עצי המנורה**

החריטה עבור עצי המנורה כוללת שלושה קווים אנכיים. מאחר והחריטה נעשתה עבור כל עץ מנורה במיוחד, היא אינה מופיעה על כלל דפי הקונטרס ולעתים החריטה אף נוגדת את כיוון השרטוט לשורות.

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: תחבולות עימוד

כדי להבדיל בין קונטרס למשנהו, צויינו הקונטרסים בשחור או אפור לחלופין.

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
15ב ♣		+	″		+					א	
16א ♣	ה									א	
16ב	ה כ	+			+			+		א	
17 א	ה כ		″		+ קל						
17ב Y	כ				+			+			שני גדלי קולמוס עיטור ׳זרקא׳ בסוף סטרופה
18 א Y	כ							+			שני גדלי קולמוס עיטור ׳זרקא׳ בסוף סטרופה
18ב	ה כ		″ •		+			+		א	
19א	כ	+		+	+ קל					א	
19ב Y	ה כ		″							א	
20 א Y	ה		″		+					א	
20ב			″		+					א	
21א	ה		″		+			+		א, א2	
21ב	ה		:		+					א	
22א	ה									א	
22ב	ה כ	+	″		+		ונאמ׳			א	
23א	כ		″		+			+			תת כותר קול׳ דק
23ב	כ	+	″					+		א	
24א	ה כ	+	•		+						

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח יתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
24ב	ה כ		•		+			+			
25א	ה כ		•	+	+						
25ב ♣	ה		″		+					א	
26א ♣	ה		″		+ קל					א	
26ב	ה		″		+ קל						
27 א	ה		″		+					א	
27ב			″		+	+				א	
28 א					+	+		+		א	
28ב	ה כ				+	+		+		א	שני גדלי קולמוס עיטור ׳זרקא׳ בסוף סטרופה
29 א	ה כ		″		+		גומ׳			א	גומל עיטור ׳זרקא׳ בסוף סטרופה
29ב Y	ה כ		″								
30א Y	ה כ				+ קל	+				א	
30ב	ה כ	+	″							בב	
31א	ה		″		+					א	
31ב Y	ה							+		א	הגהה מורחקת משוליים וקולמוס דק לשיטין
32 א Y	ה				+					א	
32ב	ה כ	+	″		+ קל		יצח׳ ליגטורה			א	יצחק באמצע שורה טקסט בצורה
33א	ה כ	+	″		+ קל					א	
33ב	ה										
34א	ה				+						

דף		קבוצה א׳					קבוצה ב׳				
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
34ב YY	כ							+			תת-כותר קולמוס דק
35 א YY	כ		″			+		+			
35ב Y	ה	+			+					א	תת-כותר קולמוס דק
36א Y✒	ה כ									א	
36ב			″		+ קל			+			
37א	ה כ		″							א, א2	
37ב Y	ה כ	+			+			+		א	
38א Y	ה				+					א	תת-כותר קולמוס דק
38ב ⌘	ה		″		+					א, א2	טקסט בצורה
39א	ה		″		+ קל					א	
39ב	ה		″							א2	
40א	ה כ				+ קל					א, ב	
40ב	ה	+	″		+			+		א	
41א			″	+	+						
41ב	ה כ		″		+						
42א	ה		″					+			תת-כותר קולמוס דק
42ב		+	″					+			
43א			″		+ ?					א,א2	
43ב			″								
44א	ה		″		+					א, א2	
44ב					+					א, א2	
45א	ה כ		″ •		+					א	

דף		קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף		הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
45ב		ה		״ •		+					א	
46א		ה		״		+					א, ב	
46ב		ה		״		+						
47א											ב,ג, א2	
47ב	Y	ה כ	+			+						**הגהה 'חק'**
48א	Y	ה כ							+			מילה על גבול השוליים
48ב				״							א	
49א		ה		״		+ קל					א	
49ב		כ	+			+ קל						
50א		כ	+	״		+ קל			+		א	
50ב		כ		״		+						
51א		כ	+				+				א	
51ב		ה כ	+			+	+		+		א, ד	
52א		כ	+	״			+		+		א	שני גדלי קולמוס
52ב		כ	+	״		+ קל	+		+		א	שני גדלי קולמוס
53א		ה כ				+					א	
53ב		כ	+						+			
54א		ה כ	+			+						
54ב		כ		•					+		א	
55א		ה		⁝		+ קל					א	
55ב		ה				+					א	
56א		ה כ							+			עיטור 'זרקא' בסוף סטרופה

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
56ב	כ		:					+			עיטור ׳זרקא׳ בסוף סטרופה
57א	כ		″		+			+			
57ב	ה כ		″		+ קל			+			
58א	ה כ		″ •		+ קל					א	
58ב	ה		″		+					א	
59א	ה כ				+ קל			+		א	ביטול דרך המילה ׳כי׳ בקו אלכסון
59ב	ה	+								א	
60א	ה כ		″		+						
60ב	ה כ קל׳		″					+		א	
61א	ה כ קל׳	+						+		א	
61ב	ה כ	+						?+		א	**רהוט בין השיטין?**
62א	ה כ		″		+						
62ב	ה כ		″		+			+		א	
63א	ה		″		+					א	
63ב Y	ה כ	+	″								
64א Y	ה		″		+ קל						
64ב	ה כ		″					+		2א	
65א			″ :								
65ב Y	כ קל		:								
66א	ה		″							א	
66ב	ה		″		+ קל			+			
67א	ה כ				+ קל					א	
67ב	כ		″					+		א	

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
68א	כ	+						+		א	
68ב	כ	+		+ קל				+		א	הרחקה ב׳נביאי ו׳
69א	ה				+ קל						
69ב				+ קל	+			+		2א	הרחקה ׳נכלמנ ו׳ ׳תמנ ו׳
70א Y ✎	ה כ			+ קל	+						הרחקה ׳ויקריאנ ו׳
70ב	ה	+		+							
71א	כ קל			+							
71ב	ה כ		″				ופתאו׳			א	ופתאום – מילה ראשונה ברפרין
72א	ה כ		″				ופתאו׳			א	ופתאום – מילה ראשונה ברפרין
72ב	ה כ		″				מח׳	+		א	מחה - מילה ראשונה ברפרין ראשון
73א	ה כ				+ קל			+		א	
73ב Y ✎	ה קל כ			+	+ קל			+			הרחקה ב׳יצורנ ו׳, יכילנ ו׳
74א Y	ה קל כ				+ קל			+			
74ב	כ קל		″								
75א	ה כ	+	″								
75ב Y	ה כ				+			+			
76א Y	ה			+	+					א	הרחקה ב׳יסובבנ ו׳

דף	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
76ב	ה				+					א	
77א	ה כ קל׳				+					א	
77ב	ה כ		״				+			א	וכו׳
78א	ה כ				+ קל		+			א	ככתו׳, וכתו׳
78ב	ה		״ •					+		א	
79א	ה כ		״ •	+	+					א	הרחקה ב׳באנ ו׳
79ב Y	ה		״		+			+		א	
80א Y	ה כ		״ •	+	+			+		א	הרחקה ב׳עמנ ו׳
80ב	ה כ קל	+			+			+		א	תת כותר בקולמוס דק
81א	ה									א	
81ב	ה כ				+					א, א2	
82א	ה כ	+	״		+					א	
82ב	ה כ				+			+		א	
83א	ה כ									א	
83ב	ה כ		״							א, א2	
84א	ה		״		+					א	
84ב	ה כ									א	תת כותר בקולמוס דק
85א	ה		״	+	+					א	הרחקה ב׳עמנ ו׳
85ב ♈	ה		״		+						
86א	ה		״		+					א	
86ב	ה				+			+		א	
87א	ה כ									א, א2	

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
87ב	ה	+	″					+		א	
88א	ה		″				שכתו׳		בי׳	א	בישועתך
88ב	ה כ	+						+			
89א	כ	+	″	+	+ קל		חטא׳			א	הרחקה ב׳שגינ ו׳ חטא׳ - ׳חטאנו צורינו וכו׳
89ב	ה כ						חט׳ שמ׳			א, א2	חטא׳ - ׳חטאנו צורינו וכו׳ שמ׳ – ׳שמע ישראל וכו׳
90א	ה כ	+			+	+		+		א, א2	
90ב	ה כ			+				+			הרחקה ב׳פנינ ו׳
91א	ה כ		″					+		א	
91ב	ה כ				+			+		א	
92א	ה כ		″		+			+		א	
92ב	ה כ	+	″							א	
93א	ה כ		″				מטוב׳				**מטובך**
93ב Y		+	″		+	+					
94א Y	כ	+	″		+		ונאמ׳		+	א	
94ב	ה כ							+		א	
95א			″		+			+	וב׳	א	ובחוקותיכם
95ב	כ	+						+			
96א	ה	+	″		+ קל			+		א	
96ב	ה כ				+ קל						
97א	כ		″					+		א	

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
97ב Y	ה כ		″		+			+ אות רוהטה		א, א2	אל״ף תי״ו
98א	כ	+	″		+					א	בין שיטין בטור מרכזי
98ב	ה כ		″					+		א, א2	
99א	ה כ	+								א, א2	
99ב	ה כ				+			+		א	
100א	ה כ		″		+		???			א	וא - סוף טור אמצעי שורה רביעית
100ב	ה		″		+					א	
101א		+	″		+						
101ב	ה כ		″		+						
102א			″	+	+			+		א	הרחקה קלה ב׳תחנונינ ו׳
102ב	ה כ				+					א	
103א	ה		•	+	+						ב׳יראנ ו׳
103ב	ה		″		+					א	
104א	ה	+ אות רהוטה			+					א	תי״ו
104ב	ה כ	+			+					א	
105א	ה	+	″ •		+					א	
105ב	ה		″	+	+					א	׳מלכנ ו׳ ׳ונתרחקנ ו׳
106א	ה כ		″ •		+						
106ב	ה כ		″		+ קל						
107א	ה כ	+	″		+			+		א	

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
107ב	ה		״		+ קל			+		א	
108א	ה כ	+	״		+			+			
108ב	כ		״		+ קל					א	
109א	ה		״		+					א	
109ב	ה		״		+					א	
110א	ה כ קל׳	+	+		+					א	
110ב	ה כ	+	״		+	+				א	
111א	ה כ	+	״ •		+					א	
111ב	ה		״		+					א	
112א	ה כ		״		+			+		א	
112ב	ה כ		״		+					א	
113א	ה כ		״		+		+	+			עומדי׳ שומעי׳ מברכי׳
113ב	ה כ קל		״		+					א	
114א	ה כ				+			+		א	
114ב	כ	+	״		+	+		+		א	
115א	ה כ		״		+			+		א	
115ב			״				+			א	הקדו׳
116א	ה	+	״		+					א	
116ב	ה		•	+						א	׳אבותינ ו׳
117א	ה		•		+ קל					א	
117ב	ה כ				+					א	
118א	ה כ		•	+	+			+		א, א2	׳חנו ן׳

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הויה	הערות
118ב	ה										
119א	ה כ				+					א	
119ב	כ	+	″								
120א			″		+					א	
120ב	ה כ	+	″		+						
121א					+					א	
121ב	ה כ		″	+	+		+			א	׳פנינ ו׳ נשא׳ (נשאת)
122א	ה	+		+	+			+		א	׳תשכחנ ו׳ ׳אלהינ ו׳
122ב	ה		″	+	+ קל					א	׳אלהינ ו׳
123א	ה כ	+			+					א	
Y 123ב	ה כ		″		+		+			א	המנח (המנחה)
124א	ה כ		″		+					א	
124ב	ה כ קל׳	+	″		+			+		א	
125א	כ	+	″		+		+			א	ונאמ׳
125ב	כ	+									
126א	ה				+			+		א, ב	
126ב	ה כ		″ •	+	+		+			א	׳ופדנ ו׳ ואומרי׳
127א	ה כ		″ •		+					א	
127ב		+	″ •	+	+					א	׳תגדלנ ו׳
128א			″		+						
128ב	ה		″ •		+					א	
129א			″ •		+					א	

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
129ב	ה		״ •					+		**א, ד2**	
130א	ה		״ •	+						**א**	׳יחלנ ו׳
130ב	ה		״		+ קל					**א**	
131א	ה		״		+					**א2**	
131ב	ה כ		״		+			+		**א**	
132א	ה כ		״ •		+		+	+		**א**	מלפני (מלפניך) ב״ד בית דין
132ב	ה כ		״		+					**א**	טקסט בצורה
133א	ה כ	+	״		+		+	+			ונאמ׳
133ב	ה כ	+	״		+		+				והשלו׳ (והשלום), ונאמ׳
134א	ה				+					**א**	
134ב	ה כ		:		+					**א**	
135א	ה כ		״		+		+			**א**	שמ׳ (שמך)
135ב	ה	+	״		+ קל					**א**	
136א	ה כ				+					**א**	
136ב	ה כ		״		+			+		**א**	
137א	ה		״		+			+		**א**	
137ב	כ		״		+					**א**	
138א	ה		״		+					**א**	
138ב	ה		״		+					**א, א2**	
139א	ה כ		״		+					**א**	
139ב	ה				+		+			**א**	ימחו׳ (ימחול)
140א	כ									**א2**	

דף	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
140ב	ה כ		″							א	
141א	ה כ		″ •		+						
141ב			″ •							א	טקסט בצורה
142א	---------	---	-----	-------	-----	------	----	----	-------	---	ריק
142ב	ה כ קל		מילוי	+						ג2	׳ותנחילנ ו׳
143א	ה		: •							ג2	
143ב	ה כ		″ •		+						
144א			″ •	+	+		+			א	׳ובנ ו׳ המשח׳ (המשחק)
144ב	ה כ	+	•		+		+				בפנה׳ השופרו׳, וחצוצרו׳
145א	ה כ		″ : •		+				ומ׳		ומכוונין
145ב		+	•		+		+	+			הולכי׳
146א	ה		•		+						
146ב	ה		″		+					א, א2	
147א		+	″		+		+			א	המעשי׳, ככתו׳
147ב	ה				+			+		א	קישוט???
148א	ה	+	″		+		+				באמ׳ (באמת)
148ב			″								
149א	ה		″ •	+			+			א	׳שהחיינ ו׳ ; קדו׳ (קדוש) ובמק׳ (ובמקום)
149ב	ה			+	+					ב	׳ואנ ו׳
150א	ה כ קל׳		″		+			+		א	
150ב	ה כ		″ •		+					א, ב	
151א			″	+	+			+			׳רחמנ ו׳ ׳שתחננ ו׳

	קבוצה א׳					קבוצה ב׳					
דף	הרחבה (ה) / כיווץ (כ)	הקטנת אות סוף שורות	סימן מילוי / הפסק	הרחקת אות אחרונה	ריווח ייתר	כתיבה לאורך קו השוליים	קיצור מילים	בין שיטין	הקדמת המילה הבאה	שם הוויה	הערות
151ב	ה				+ קל		+			**א**	ככתו׳, ונאמ׳, נעורי׳
152א	ה		״		+		+		שהב׳	**א**	שהבטחתנו כאמו׳, מצרי׳
152ב	ה		״ •		+					**א**	
153א	ה כ		״	+	+		+			**א, ב**	׳והביאנ ו׳ ונאמ׳
153ב	ה כ		״				+	+			כנשו׳ מילה ראשונה ברפרין ׳כנשוא׳
154א	ה ?		״				+	+			כנשו׳ מילה ראשונה ברפרין ׳כנשוא׳
154ב	ה		??							**ד**	

נספח פרק א׳: פליאוגרפיה: תחליף שם ההוויה

כתב בינוני

צורה [א]

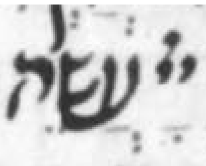

דף 283ב - שורה[1] שישית מלמטה

שורה שלישית מלמטה

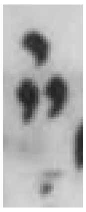

דף 40א שורה עליונה

צורה [ב]

דף 40א שורה שישית מלמעלה

דף 46א תשיעית מלמעלה

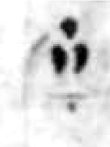

דף 126א שורה תחתונה

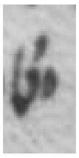

דף 47א שורה תחתונה

צורה [ג]

דף 47א שורה שלישית מלמעלה

צורה [ד]

דף 154ב שורה עליונה

[1] השורות שצוינו מתייחסות לשורות כתיבה

כתב מרובע

צורה [א]2

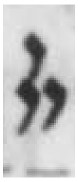

דף 43א שורה שמינית מלמעלה

דף 83ב – שורה שמינית מלמטה

צורה [ב]2

דף 30ב שורה עליונה

שורה חמישית מלמעלה

צורה [ג]2

דף 142ב שורה שלישית מלמעלה

דף 143א שורה שנייה מלמטה

צורה [ד]2

דף 121א שורה רביעית מלמעלה

כתב המיקרוגרפיה

צורה [א]3

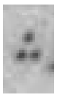
דף 3א שורה שנייה במסגרת עליונה

גוף ציפור שמאלית עליונה

דף 9ב קו מסגרת אגוויז צד ימין

תת צורה

דף 4א שורה עליונה במסגרת העליונה

צורה [ב]3

דף 3א – חבק כתר עליון

דף 8ב מסגרת פנימית תחתונה, קו חיצוני

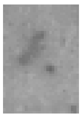
דף 10א מסגרת פנימית צד שמאל קו חיצוני

תת צורה

דף 5ב שורה חיצונית של זנב הדרקון השמאלי

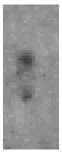
דף 10א שורה עליונה מסגרת עליונה

צורה [ד]3

דף 8א מסגרת חיצונית קו פנימי

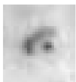
פינה שמאלית תחתונה של המסגרת הפנימית

דף 10ב

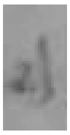
דף 14א

שתי הצורות בשורה עליונה מסגרת עליונה

תת צורה - משמשת למילוי וסגירת שורה

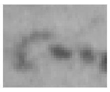
דף 74א דופן גזע ימין של עץ המנורה

השוואת תחליפי שם הוויה מאותה צורה להדגמת היות הסופר גם הקליגרף

דף 47א

דף 142ב

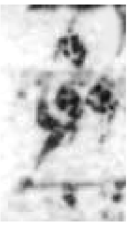

דף 143א

דף 154ב שורה עליונה

דף 10ב שורה עליונה של המסגרת העליונה

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: כתב מרובע

[דפים מושווים: מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב]

אותיות הטקסט ראשי | אותיות טקסט קטן | אותיות המיקרוגרפיה

אל״ף

בי״ת

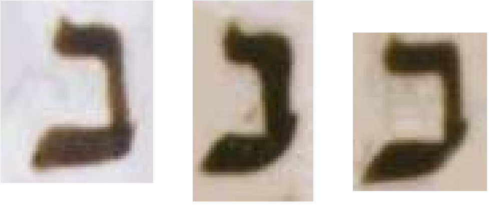
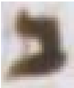
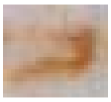

גימ״ל

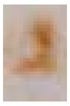

דל״ת

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט ראשי **אותיות טקסט קטן** **אותיות המיקרוגרפיה**

ה"א

וי"ו

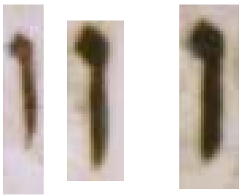

זי"ן

חי"ת

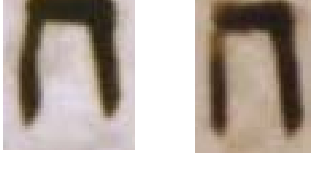

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט ראשי **אותיות טקסט קטן** **אותיות המיקרוגרפיה**

טי"ת

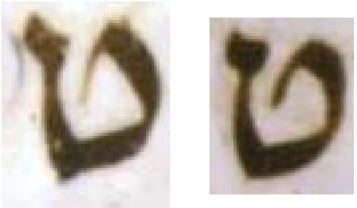

יו"ד

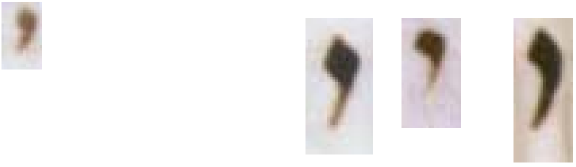

כ"ף

למ"ד

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט ראשי **אותיות טקסט קטן** **אותיות המיקרוגרפיה**
דף 70א, 73ב

מי"ם

נו"ן

סמ"ך

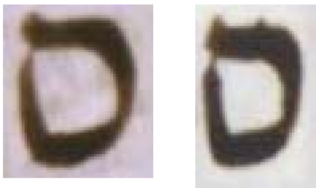

עי"ן

פ"א

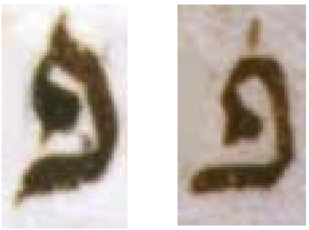

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט ראשי **אותיות טקסט קטן** **אותיות המיקרוגרפיה**

דף 70א, 73ב

צד"י

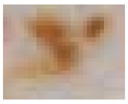

קו"ף

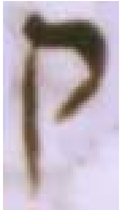

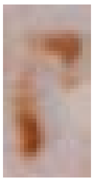

רי"ש

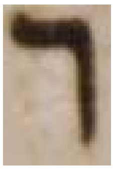
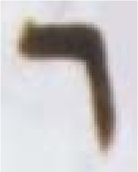

שי"ן

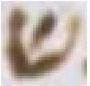

תי"ו

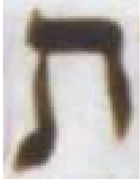

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט

אותיות המיקרוגרפיה
דף 70א, 73ב

כ״ף סופית

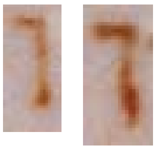

מי״ם סופית

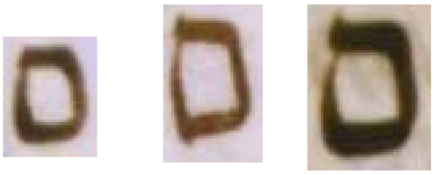

נו״ן סופית

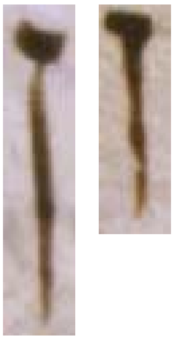

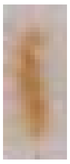

פ״א סופית

כתב מרובע

נלקח מדף 15ב, 44ב-45, 47א, 51ב, 107ב, 142ב

אותיות הטקסט | **אותיות המיקרוגרפיה**

דף 70א, 73ב

צד״י סופית

אין בכתב הטקסט

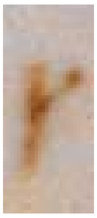

צרוף מקוצר
אלף למ״ד

מילוי גראפי

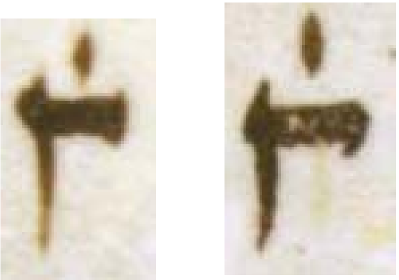

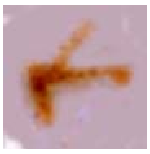

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: כתב בינוני [השוואה מדפים 15ב/16א, 22ב/23א, 40א, 74א]

אותיות הטקסט | אותיות המיקרוגרפיה

אל״ף

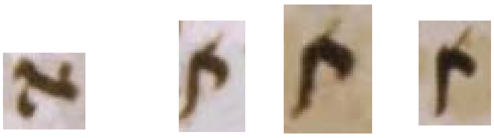

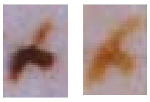

בי״ת

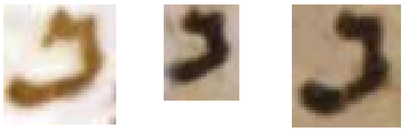

בי״ת קטנה

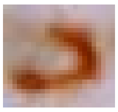

גימ״ל

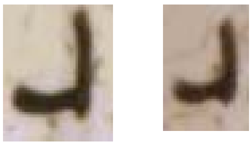

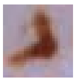

דל״ת

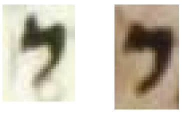

ה״א

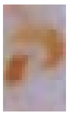

וי״ו

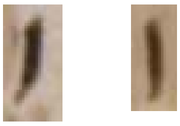

כתב בינוני נלקח מדף 15ב-16, 22ב-23, 40א, 74א

אותיות הטקסט | אותיות המיקרוגרפיה

זי"ן

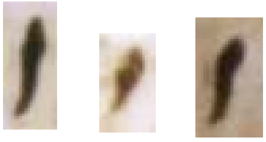

חי"ת

טי"ת

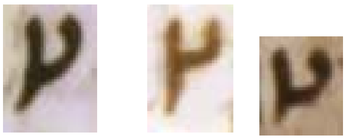

יו"ד

כ"ף

כתב בינוני

אותיות הטקסט | **אותיות המיקרוגרפיה**

למ״ד

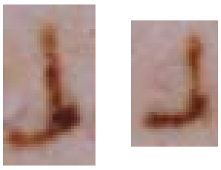

מי״ם

נו״ן

נו,ו קטנה

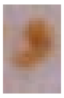

סמ״ך

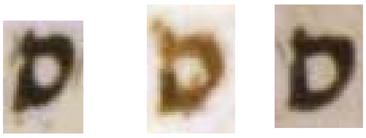

עי״ן

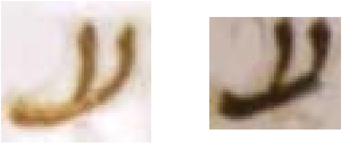

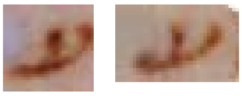

כתב בינוני

אותיות הטקסט | אותיות המיקרוגרפיה

פ"א

צד"י

קו"ף

רי"ש

שי"ן

תי"ו

כתב בינוני

אותיות הטקסט | אותיות המיקרוגרפיה

כ״ף סופית

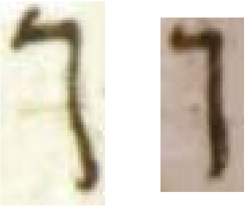

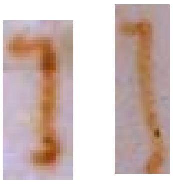

מי״ם סופית

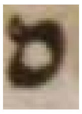

נו״ן סופית

פ״א סופית

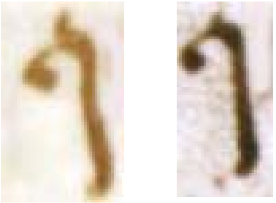

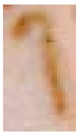

צד״י סופית

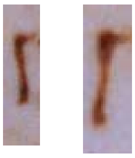

צרוף מקוצר
אל״ף למ״ד

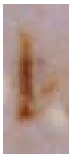

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: נגיעת אותיות

דף 16א – שורה שנייה מלמטה

דף 37א שורה:

עליונה | שנייה מלמעלה | שישית מלמטה | רביעית מלמטה

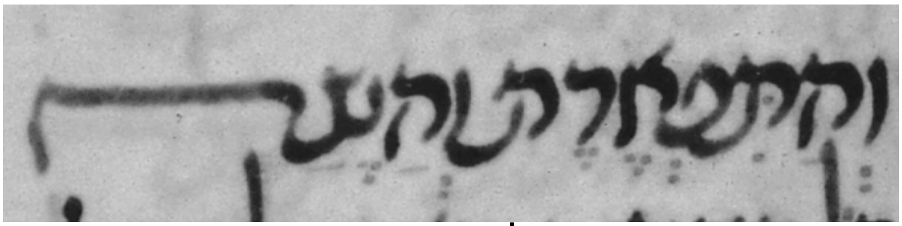

דף 38ב – שורה רביעית מלמטה

דף 46א – שורה שנייה מלמעלה

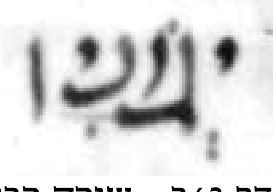

דף 62ב – שורה רביעית מלמעלה

שורה עשירית מלמעלה

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: סופר ומגיהה

דף 17ב - שורה רביעית מלמטה.

דף 17ב - קצה שמאלי של שתי השורות התחתונות.

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: טעויות הסופר

1. טעויות שמקורן ממהירות

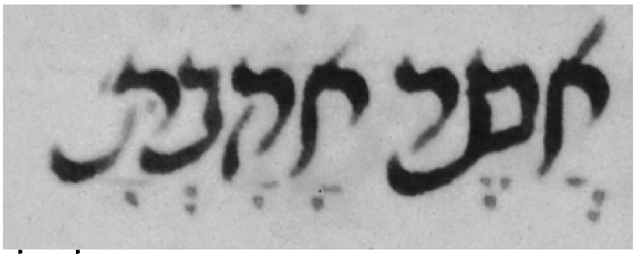

דף 231ב ״אשר אהבת״ שורה רביעית מלמעלה

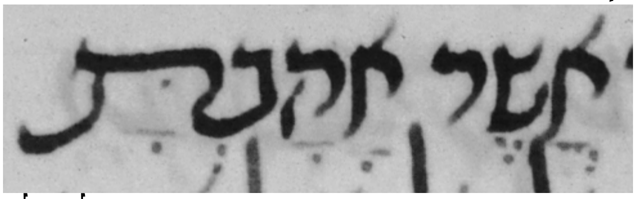

דף 231ב ״אשר אהבת״ שורה שישית מלמעלה

מקור הטעות הוא מ׳קפיצת עין׳ בהעתקה או מהקדמת כתיבת המילה הבאה כתוצאה ממהירות. הסופר שהחל לכתוב כבר את האותיות אל״ף ה״א של׳אה׳- ״תפס את עצמו״ ותיקן ל׳אשר׳.

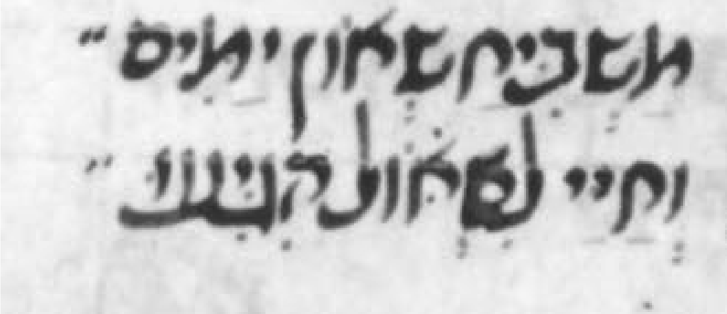

דף 98א שורה תחתונה

האות שי״ן נשמטה כנראה ממהירות כתיבה. הסופר שכתב כבר את האות אל״ף תיקנה.

דף 59א השורה השלישית והרביעית מלמטה

מחיקת טעות בקו נטוי דרך המילה ׳כי.׳ טעות זו נבעה כתוצאה מ׳קפיצת עין׳ בהעתקה בגלל ממהירות ואולי גם בשילוב של עבודה מזיכרון.

2. טעויות שמקורן ממהירות וזיכרון

דף 87ב שורה שמינית מלמעלה

הסופר שכח לכתוב את האות בי"ת והכניסה בקושי רב. עדות לכתיבה מהירה מזכרון.

דף 85ב שורה שנייה מלמעלה

הסופר שכח את האות כ"ף וכבר כתב מי"ם סופית. דופן שמאל של המ"ם הסופית גורד והסופר תיקן וכתב בין השיטין. עדות שעובד מהר ומזיכרון.

דף 120ב שורה עליונה

אות נו"ן שנשמטה והוספה בעת הניקוד.

נספח לפרק א: טקסט: מפרט הטקסט

נספח זה כולל את מפרט תוכן כתב היד. הטבלה חולקה לתשע עמודות:

'**דף**' מציינת את מספר הדף, כתיבות הבעלים השונים ואת עיטור השוליים במידה והוא קיים. ראה מפרט סיווגו להלן.

'**פיוט/טקסט תפילה**' מביא את מפרט הטקסט כולו. בגופן 'דוד' מופיעות המילים הכתובות בכתיבה מרובעת במחזור ובגופן 'גוטמן יד' מופיעות המילים הכתובות בכתיבה בינונית. מילים שנכתבו בכתב זעיר מופיעות ככתב עילי או תחתי זעיר בהתאם למיקומן בטקסט עצמו ומופיעות בגופן המתאים לאופן כתיבתן. הליגטורה של האות אל"ף ולמ"ד סומנה עם קו תחתון <u>אל</u>.

מילים שהדיו נשר מהן בחלקן או במלואן, הושלמו בין סוגריים זויתיים < > וטקסט ארוך הובא בקיצור המסומן בשלוש נקודות בין סוגריים מרובעים [...] והוראות תפילה רשומות באדום בגופן 'גוטמן יד'.

'**פייטן**' מצינת את שם הפייטן במידה והוא ידוע.

'**סוגת הפיוט**' כשמה.

'**בחטיבה**' כולל את ציון חטיבת התפילה לה משתייכים הפיוטים. ציון זה מופיע בראשית החטיבה בכתב מודגש. בעמודה זו ציונו הדפים עליהם משתרעת הקדושתא בפעם הראשונה בו היא מופיעה.

מס' גולדשמידט' מס' דווידזון' כוללים לצורך השוואה את מספור הפיוטים של דניאל גולדשמידט מתוך *מחקרי תפילה ופיוט* למנהג קטלוניה, 272-276 ו מספור הפיוטים אצל ישראל דווידזון מתוך *אוצר השירה והפיוט*. פיוט שאינו מצוין במספור עצמאי ב*אוצר השירה והפיוט* והמהווה חלק מקדושתא מופיע עם המספור של הקדושתא לה הוא משתייך.

'**מופיע בנוסח**' מפרט את הנוסחים הכוללים פיוט נזכר. מאחר וממ"ק תואם את נוסח קטלוניה, לא נכללו נוסחי רומא, רומניא, כל בו (אשכנז), תימנים -וסר"ע (סדר רב עמרם גאון). מפרט הנוסחים נלקח מ *אוצר השירה והפיוט* של ישראל דווידזון והם:

מנהג קטלוניה: ברצלונה מחזור לנוסח ברצלונה מנהג קטלוניה, שאלוניקי 1526; קיו מחזור לרה"ש ויוה"כ כמנהג קק קאטאלן ישן וחדש, שאלוניקי א 1863, ב/ג 1869

מנהג פרובאנס: קלא א-ו הינו סדר התמיד כמנהג 4 קהילות קארפינטראץ(א-ו), אויניון(א, ח-י), לישלוה (א) קאוואליאון (א) 1767

מנהג אראגון: מחזור לר"ה כמנהג ספרד (מנהג ארגוניה), שאלוניקי (א 1869), מחזור ליוה"כ שאלוניקי (ב 1869), ר"ה ויוה"כ מנהג ארגון שאלוניקי 1550(ג), 1529(ד)

מנהג אלגיר: כולל את 'ארגיל' קרובץ 1772 (א) ליוורנו 1829 (ב); 'קצנטינא' מחזור קטן ליוורנו 1872.

מנהג תוניס: 'תלמסאן' מחזור קטן לימים נוראים ליוורנו 1861 (א);

ש"ר: שפתי רננות סליחות ובקשות מחודש אלול עד יוה"כ כולל 4 התפילות ליוה"כ מנהג טריפולי ליוונו 1837; **ד"ו** שפתי רננות מנהג טריפולי 1711

מנהג פאס אהבת הקדמונים סדור לכ השנה קק פאד ירושלים 1889

סיציליה 'חזונים' כמנהג המערביים בסיזיליא, קושטנטינא 1580, 1585

הערות העיטור מופיעות בעמודה **'דף'**

♣ = שריג צמחי

Y = עיטור מיקרוגרפיה של 'עץ מנורה' בשוליים החיצוניים

Y🖋 = עיטור מיקרוגרפיה של 'עץ מנורה' מאוכלס בציפורים בשוליים החיצוניים

YY = שני עצי מנורה הממוקמים אחד מעל השני בשוליים החיצוניים

⌘ = עיטור במיקרוגרפיה של אלמנט גיאומטרי

♈ = עיטור במיקרוגרפיה של חיות

הוראות התפילה מופיעות בצבע אפור.

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
215ב ♣	1. רשות לראש השנה (לוחית פתיחה) יעלה ויבא אצלך זכרון	יהודה הלוי (ריה"ל)	רשות	שחרית רה"ש יום א'	4	י 3162	ארגון; ברצלונה; ארגיל קצנטינא	1
	2. מחרך רעה השבטך עם יקוה פדיום	משה אבן עזרא (רמב"ע)	מחרך		--	ר 965	ברצלונה; קלא ג/ה/ח; ארגיל א/ב; קצנטינא; חזונים	2
216א ♣	1. נשמת ידידי עליון שוכני ציון	רמב"ע	נשמת		5	נ 718	ארגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב; קלא; ארגיל	3
	2. יוצר אסיר משחר את פני	ריה"ל	יוצר לא' דר"ה		--	א 6925	קלא ג/ח; קצנטינא; תלמסאן	4
216ב	המשך היוצר א 6925							
217א	אופן ידי רשים נחלשים	ריה"ל	אופן		7	י 351	ארגון א/ג; ברצלונה; קיו ב; קלא ג/ד/ח; ארגיל; קצנטינא; חזונים	5
217ב Y	1. המשך האופן י 351 2. זולת אלהי מעשיך מה נפלאים	ריה"ל	זולת		8	א 4490	ארגון ג; ברצלונה; קיו; קלא; ארגיל, תלמסאן	6
218א Y	1. המשך הזולת א 4490 2. מגן לרי יהודה הלוי אתה כוננת מישרים	ריה"ל	*מגן בקדושתא	קדושתא ליום א' משתרעת מדף 218א-225ב	9	א 8814	ברצלונה; קיו א/ב; ארגיל; קלא ג; קצנטינא	7

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
18ב	1. המשך המגן א 8814 2. ככתוי *עלה הגורל לפניהם* 3. סליחה *יפה צוף אין כערכו*	ריה"ל	שרשרת פסוקים למגן סליחה		10	י 3921	ארגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב; קלא ג/ח; ארגיל; תוניס; תלמסאן	8
19א	פזמון *מרום מעלתו ומעל כס כבודו*	רמב"ע	פזמון		--	מ 2346	צונץ	9
19ב Y	1. המשך הפזמון מ 2346 2. מסתגאב למלכיות ארוממך אלהי המלך" מלך *שדי השוכן רומה*	שלמה אבן גבירול (רשב"ג)	מסתגאב למלכיות לשחרית ר"ה		11	מ 1676	אראגון א/ג/ד; ברצלונה, קיוא/ב; קלא ח"י;	10
20 א Y	1. המשך מסתג'אב מ 1676 2. כרוג *יחנן פנימו היום* 3. מחיה *מגדל עז שם ה' להנצל*	ריה"ל ריה"ל	כרוג חתימה למגן מחיה בקדושתא		-- 12	*א 8814* מ 198	 ברצלונה;קיו א/ב; ארגיל; קלא ג; קצמטינא	11 12
20ב	1. המשך מחיה מ 198 2. ככתוי *זכר עשה לנפלאותיו* *חנון ורחום* [...] 3. פזמון לזכרונות לרי יהודה הלוי *מלאך שמך בקרבו*	ריה"ל	שרשרת פסוקים למחיה פזמון לזכרונות		13	מ 1469 לחלופין (י 971)	אראגון א/ב/ג; ברצלונה; קיו א/ב	13
21א	1. המשך פזמון י 971 2. מסתגאב לזכרונות חסדי ה' אזכיר תהלת ה' *אזכיר קצות הנוראות*	ר' אברהם אבן עזרא (ראב"ע)	מסתג'אב לרה"ש		14	א 2254	אראגון; ברצלונה	14

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב21	1. המשך המסתגאב א 2254 2. פזמון (שורה אחרונה)							
א22	1. *לבית ישראל יחיש ישועתו* 2. כרוגי (שורה אחרונה)	ריה"ל	פזמון		--	ל 417	ארגיל; תונים	15
ב22	1. *ישראל להשית חלקם בחיים*	ריה"ל	כרוגי' חתימה למחיה		--	א 8814	ברצלונה; קיו; קלא	16
	2. משלש *למשפט כונן כסאו* 3. ככתוי *עלה אלהים בתרועה* [...] *ונאמ' בחצוצרות וקול שופר הריעו* [...]	ריה"ל	משלש שרשרת פסוקים למשלש		15	ל 1190	ברצלונה; קיו; קלא	17
א23	פזמון לשופרות לרב ר' יצחק ן' גיאת ז"ל *יוצר רום בבינה*	יצחק אבן גיאת	פזמון לשופרות		16	י 2237	ברצלונה, קיו	18
ב23	1. מסתג'אב לשופרות תקעו בחדש שופר *לאדיר נורא תהלות*	רשב"ג	מסתג'אב לשופרות		17	ל 118	אראגון א/ג/ד; ברצלונה	19
	2. *יעלו לאלף ולרבבה*	ריה"ל	פזמון לר"ה		19	י 3184	אראגון; ברצלונה; קיו א/ב; חזונים; ארגיל; תונים; תלמסאן	20
א24	1. המשך פזמון י 3184 2. סלוק ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אלינו *יראי ה' הללוהו*	ריה"ל	*הקדמה לסלוק קדושתא ביוה"כ סלוק	הסלוק מדף 24-ב25	21	י 3759	ברצלונה, קיו, קלא	21
ב24	המשך סלוק י 3759							
א25	המשך סלוק י 3759							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
25ב ♣	1. המשך סלוק י 3759 2. ככתו' וקרא זה אל זה ואמר קקק 3. פזמון לאחר תקיעת שופר קול שופר הדרור	ס' ישחק	פזמון לתקיעת שופר		22	ק 121	ארגון; ברצלונה; קיו; קלא; ארגיל; תוניס, קצנטינא	22
26א ♣	1. המשך הפזמון ק 121 2. פדה ה' וכו' 3. רשות ליום שני שואל כמו עבד ישאל	רשב"ג	רשות לנשמת	**סיום יום א** יום ב' של רה"ש	24	ש 461	ארגון; ברצלונה; קיו; חזונים; ארגיל; תוניס	23
26ב	1. המשך רשות ש 461 2. בקשה אלהי אל תדינני כמעלי	יצחק אבן מר שאול אלסיני	בקשה		--	א 4362	ארגון א; ברצלונה; קיו קלא ג/ח/י; קצנטינא; ארגיל; תוניס	24
27א	1. המשך בקשה א 4362 2. נשמת 'נש' ישורון יום זה מדינך רועד	יצחק הלוי בר זרחיה ג'ירונדי	נשמת		26	נ 756	ארגון א/ג; ברצלונה; קיו א/ב	25
27ב	1. המשך נשמת נ 756 2. יוצר את אדר אלהותך		יוצר		--	א 8499		26
28א	1. המשך יוצר א 8499 2. זולת לרי' שלמה ברי' יצחק ג'ירונדי ז"ל שב מן הפסילים	שלמה בר יצחק ג'ירונדי	זולת		28	ש 163	ארגון ד; ברצלונה; ארגיל; תלמסאן	27

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
28ב	המשך זולת ש 163							
29א	1. המשך זולת ש 163 2. מגן ברוך אתה ה' [...] 3. אדר היקר העיר מגבולו	יוסף בן יהודה עקנין	ברכת אבות י"ח מגן	קדושתא ליום ב' ר"ה מדף 29א-37ב	29	א 1208	אראגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב	28
29ב Y	ככתוב ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם [...] ונא' ואתה ישראל עבדי יעקב [...]		שרשרת פסוקים למגן					
30א Y	1. יום לריב תעמוד ולדין 2. המלך ה' רום ותחת קונה הצדילו	לוי אלתבאן יהודה חזן	פזמון לר"ה פיוט לתקיעת שופר		30 31	י 1831 ה 765	אראגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב ברצלונה קיו	29 30
30ב	1. המשך פיוט ה 765 2. מסתגיאב מפיל אני תחינתי לפני המלך מחסי לשחר פניך קמתי	רמב"ע	מסתג'אב		32	מ 944	אראגון ברצלונה קיו	31

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
א31	1. המשך מסתגאב מ 944 2. כרוגי יושיע וישיב כליל מנחה וסטן	יוסף בן יהודה אבן עקנין	כרוג' למגן		--	י 2388	אראגון ברצלונה קיו	32
	3. מחיה יונת אלם מנחה האור	יוסף בן יהודה אבן עקנין	מחיה		33	י 2096	אראגון ברצלונה קיו	33
ב31 Y לא זהה	1. ככתוי ויאמר קח נא את בנך[...] ונא' ואת בריתי אקים את יצחק□ [...]ונא' הן אראלם צעקו חוצה[...] 2.פזמון עת שערי רצון להפתח [...] עוקד והנעקד והמזבח אני מזכיר היום חסדי אבותי	יהודה שמואל עבאש, משה בר' מימון (רמב"ם)	שרשרת פסוקים למחיה פזמון לעקידה		34 {מציין רק את עבאש}	ע 1053 { בית אחד} א 6742	שד"ל 642 וראה הערות בדיון הנוסח	34
א32 Y לא זהה	1. המשך פיוט העקדה א 6742 2. כרוגי (שורה אחרונה)							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחתיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
132ב	1. יראה ויוקשב שיח עמק ופלולם	יוסף בן יהודה אבן עקנין	כרוג' למחיה		--	י 3738	אראגון; ברצלונה; קיו	35
	2. מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו ברחמים וכו' עד ברוך מחיה המתים							
	2. משלש צמח צדיק אצפצף קורותיו	יוסף בן יהודה אבן עקנין	משלש		36	צ 351	אראגון; ברצלונה; קיו	36
133א	1. המשך משלש א 1208							
	2. ככתוי לכן כה אמר ה' אל בית יעקב [...] ונא' ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם [...] ונא' ימלוך לעולם אלהיך [...] הללויה		שרשרת פסוקים למשלש					
	3. פזמון יי' אלהיכם לכל קוראיו עונה	יצחק בן יהודה גירונדי	פזמון תוספת פיוט לקדושתא		37	א 720	אראגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב	37
133ב	1. המשך פזמון א 720							
	2. פזמון יצרי ראשית צרי התעני כשיכור	ריה"ל	פזמון		--	י 3566		38
134א	1. המשך פזמון י 3566							
	2. פזמון לשבת וראש השנה לובשי סות אימים	רמב"ע	פזמון לשבת ור"הש		--	ל 585		39
	3. אחר שני ימים מקוימים נועצו לעמוסים	רשב"ג	פזמון לשבת ור"ה		--	ש 1962	ברצלונה; קיו א/ב; קלא ג/ח; ארגיל;	40

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב34 YY	1. המשך הפזמון ל 585 2. מסתג׳אב לרמב״ן ז״ל אמר אני מעשי למלך מפאר מקדמי עולמים	משה בן נחמן ירונדי (רמב"ן)	מסתג׳אב		36 כיפור	מ 2286	ברצלונה בקדושתא "וארץ אקוד" לכיפור; ארגיל, תוניס, פאס בקדושתא "מארץ שפלנו"	41
א35 YY	המשך מסתגאב מ 2286							
ב35 Y לא זהה	1 המשך המסתגאב מ 2286 2. אופן לראש השנה חפזו רעיוני כי אלהי משפט	ראב"ע	מבוא לפסוקי הקדושה		27	ח 512	ברצלונה; קלא	42
א36 Y לא זהה	1 המשך האופן ח 512 2. תוכחה יצפה נא חסדך לעם מלא פחדך	יוסף בן יהודה אבן עקנין	תוכחה		39	י 204	ברצלונה; קיו א/ב	43
ב36	1 המשך התוכחה י 204							
א37	1 המשך התוכחה י 204 2. הי מלך [...] אביוני ישורון יפפו בקול 3. סלוק (שורה אחרונה)	יצחק בן יהודה גירונדי	יי מלך יי מלך		20	א 1134	אראגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב; קלא ג/ח; ארגיל; תוניס; קצנטינא; תלמסאן	44

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
137ב Y	1. ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אלינו לך יאתה יקר תפארת המלוכה	יצחק בן יהודה גירונדי	הקדמה לסלוק		41	י 72	ארגון א/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ב	45
	2.<בספר הזכרונות>שריד מילת פתיחה אל הקשיבה לעם לך צפה	יצחק בר' יהודה גירונדי	חלק מסלוק		--	א 3601	ארגון ג/ד; ברצלונה; קיו ב	46
138א Y	1. תחנתם תיטב לך משוש פה[...] 2. ככתו' עלה אלהים בתרועה	ס' יעקב	פזמון לתקיעת שופר			א/י	ארגון ; ברצלונה; קיו	
	3. <בקול שופר> שריד מילת פתיחה פה הנקדש בקדושות שלשה		חלק מסלוק		--	ר 905	ארגון ג/ד; ברצלונה; קיו ב	47
	4. פזמון לאחר תקיעת שופר ה' בקול שופר		פזמון לאחר תקיעה		42	א 782	ארגון; ברצלונה; קיו ב; קלא ג/ח; תלמסאן; ארגיל; קצנטינא	48
138ב ⌘ תשליב	1. המשך א 782 2. פדה ה' וכו' 3. לליל יום הכיפורים כותר			סיום תפילת רה"ש ותחילת תפילת יוה"כ				
	4. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד		פסוקי ד'רחמי	ליל יוה"כ				
139א	1. לך אמר לבי בקשו פני [...] שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו 2. סלח לנו אבינו וכו'" אנשי אמונה וכו'" אל מלך" ויעבור" וסלחת סלח לנו"		שרשראות פסוקים					
	3 סליחה יעשה תבואה ופרי	יצחק גיאת	סליחה		3	י 3303	ברצלונה קיו	1

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
39ב	1 המשך הסליחה י3303 2. אל מלך" ויעבר" וסלחת" סלח לנו" 3. אברך את ה' אשר יעצני		פסוקי מעבר של ברכה ותודה					
40א	1. המשך פסוקי דרחמי 2. סלח נא וכו'" 3.. סליחה משתחוים להדרת קדש הר אריאל	ריה"ל	סליחה		4	מיל' י 378	אראגון; ברצלונה; קיו א/ג קלא ד/ה/ט; ארגיל; תלמסאן; תוניס	2
40ב	1. המשך הסליחה מיל' י 378 2. אל מלך" ויעבר" וסלחת" 3. אבא בגבורות ה' אלהים אזכיר צדקתך לבדך [...] כי אזכרה מקדם פלאיך"		פסוקי דרחמי					
41א	1. המשך פסוקי דרחמי 2..סלח נא לעון וכו'" 3. סליחה בליל שמור להתכפר 4. סליחה שורה אחרונה	רמב"ע	סליחה		10	ב 728	ברצלונה; קלא; ארגיל; תוניס; תלמסאן	3
41ב	1. זבחי אלהים אשר לא תבזה 2. סליחה שירו ילדי אמוני שיר תהלות	זרחיה הלוי גירונדי רמב"ע	סליחה סליחה		-- 5	ז 21 ש 1039	 ברצלונה; קיו	4 5
42א	1. המשך הסליחה ש 1039 2. תוכחה לר' שלמה אבן גבירול זצ"ל שמר עלי בעדים	רשב"ג	תוכחה		6	ש 881	אראגון; ברצלונה; קיו; קלא; ארגיל; תוניס;פאס	6

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס׳ גולד-שמידט	מס׳ דוידזון	מופיע בנוסח	מס׳ ממ״ק
ב42	המשך התוכחה ש 881							
א43	1. המשך התוכחה ש 881 2. ..סלח נא לעון וכו׳״ 3. מסתג׳אב זכור רחמיך ה׳ וחסדיך אמיץ עוזך ומקים	ריה״ל	מסתג׳אב		--	א 5700	אראגון; ברצלונה; קין; תוניס	7
ב43	ב. סוף הפיוט א 5700 2. רחמנא איזכר לנא קיימא דאברהם		סליחה ליוה״כ		--	ר 841	ארגיל; תלמסאו; פאס	8
א44	1. המשך סליחה ר 841 2. ליי אלהינו הרחמים והסליחות 3. חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו יצף עזוב חטא ומעל	יצחק הלוי בר זרחיה ירונדי	חטאנו צורנו		7	י 3560	ברצלונה	9
ב44	1 המשך פיוט י 3560 2 שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד 3 אנשי לבב שמעו לי הקפאי	יצחק גיאת	לשמע ישראל		8	א 6875	ברצלונה	10
א45	1. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד 2. אעלה מחשבות און נמוכה 3. ה׳ הוא האלהים ה׳ הוא האלהים 4. וכשחטאו ישראל במדבר עמד משה בתפלה והקב [...] ולישראל	ס׳ אנניה	לבשכמל״ו	מקטע תפילה המוביל לוידוי	9	א 7015	ברצלונה	11

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
45ב	1. המשך 2. אבל חטאנו עוינו פשענו 3. אשמנו מכל עם בשנו מכל גוי 4. לעינינו עשקו עמלינו		וידוי סליחה			א 8115	אראגון; ברצלונה; קיו; ארגיל;	
46א	1 המשך 2. אחד אלהים גדול ונורא שמו [...] כל אשר חפץ עשה 3. אלהינו שבשמים חוס ורחם עלינו אלהינו שבשמים קבל ברחמים את תפלתנו	א"ש			--	א 4855	ברצלונה	12
46ב	1. סיום א"ש א 4855 2. שנת אורה שנת ברכה 3. ואומ' קדיש" תתקבל"			מקטע סיום ליל יוה"כ				
47א	פזמון ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד מלאכי צבא מעלה	סימן משה ברבי שבטי (=שבתי)			40 ר"ה	מ 1474	אראגון ברצלונה	13

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
ב47 Y לוחית פתיחה עצים לא זהים	1. רשות לברוך 2. ברוך אשר אשש צוק וחוג	יוסף בר יצחק אבן אביתור	רשות	שחרית יוה"כ	13	ב 1425	ארגון; ברצלונה; קיו; ארגיל; תלמסאן; תונים	14
א48 Y	המשך הרשות לברוך ב 1425							
ב48	1. המשך הרשות לברוך ב 1425 2. בקשה לרי יהודה הלוי זצ"ל ה' נגדך כל תאותי	ריה"ל	בקשה ליוה"כ		14	א 920	ארגון; ברצלונה; קיו; קלא ד; קצנטינא; ארגיל תונים; תלמסאן	15
א49	1. המשך בקשה א 920 2. רשות לנשמת לרי משה אבן עזרא ז"ל אקום להודות לך אלהי	רמב"ע	רשות לנשמת		15	א 7341	ברצלונה; קיו; קלא ד; ארגיל; תונים; תלמסאן	16
ב49	המשך הרשות לנשמת א 7341							
א50	המשך הרשות לנשמת א 7341							
ב50	נשמת נש' אסירי עונות שבויי אשמים	רמב"ע	נשמת		16	נ 673	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; חזונים; ארגיל; תונים; תלמסאן; קצנטינא	17
א51	המשך נשמת נ 673							
ב51	1. המשך נשמת נ 673 2. מסתגיאב לרי יהודה הלוי זצ"ל ברכי נפשי את ה' ברכי אצולה מפוח הקודש	ריה"ל	מסתג'אב		17	ב 1746	ברצלונה; קיו; קלא ד; ארגיל; פאס	18
א52	המשך משלש ב 1746							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
ב52	1. המשך משלש ב 1746 2 יוצר אלהים אל נורא מאד ואיום	רמב"ע	יוצר		--	4636 א	קלא ד/ט	19
53	המשך יוצר א 4636							
ב53	המשך יוצר א 4636							
54	1. המשך יוצר א 4636 2. אופן בשורה אחרונה							
ב54	התעוררו תמהים ראות מבלי מחצה	רמב"ע	אופן		18	1248 ה	ברצלונה; קיו; קלא; ארגיל; תוניס; תלמסאן	20
א55	מאורה אעמוד במשמר מנעמי	רמב"ע	מאורה		--	7046 א	קלא ד/ט; ארגיל; תלמסאן; תוניס	21
ב55	1. ככתוי וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה [...] 2. אהבה אסירי תקותם מכלוא מעצבה 3. ככתוי ארפא משובתם אוהבם [...] ונאמ' כי יעקב בחר לו יה ישראל [...]	רמב"ע	שרשרת פסוקים למאורה אהבה		--	6936 א	קלא ד; תלמסאן; ארגיל	22
א56	זולת לרי אברהם אחלה פניך באימתה אדון	ראב"ע	זולת		--	2525 א	ברצלונה; ארגיל; תוניס	23

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
56ב	1. המשך זולת א 2525 2. כרוגי אמפים עמכם קחו אמונים 3. רשות למגן הפוק אתה ה'[...] הצפור הנורא	ראב"ע	כרוג' לזולת		--	5940 א	ברצלונה; ארגיל; תוונים	24
57א	1. סיום ברכה 1 י"ח 2. ואפל אקוד ואשתחוה בפחד אעיר כבודי	ראב"ע	רשות למגן	קדושתא שחרית יוה"כ משתרעת על דף 77א-57ב	27	67 ו	ברצלונה; קיו א/ג	25
57ב	המשך הרשות למגן ו 67							
58א	1. המשך הרשות למגן ו 67 2. ככתוי בקר תשמע קולי [...] ונא' להגיד בבקר חסדך ונא' אחת שאלתי מאת ה' [...] 3. פזמון ה' בקר נא מחמד הלולי		שרשרת פסוקים לרשות למגן פזמון		21	1003 א	ברצלונה; קיו א/ג	26
58ב	1. המשך הפזמון א 1003 2. מגן אמונת הספר באמיפו	ראב"ע	מגן		22	5642 א	ברצלונה; קיו א/ג	27
59א	1. המשך המגן א 5642 2. ככתוי וידבר ה' אל משה אחר מות [...] ונא' מי העיר ממצפה [...]		שרשרת פסוקים למגן					

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
59ב	1. המשך שרשרת הפסוקים למגן 2. פזמון אחד נעלית על כל אלוהים	ראב"ע	פזמון חתימה למגן		--	2415 א		28
	3. פזמון יענה כבוד אבות		תוספת פזמון למגן		23	3234 י	ברצלונה; קיו; אראגון; תלמסאן	29
60	1. המשך הפזמון י 3234 2. כרוג אמץ בן הגוי הגלה מאפנו 3. זכרנו לחיים אל מלך [...] מגן אברהם אתה גבור לעולם [...] לישני עפר עד ומצמיח ישועה	ראב"ע	חתימה למגן		--	5784 א	ברצלונה; קיו א/ג	30
60ב	מחיה אלמד אמות אלהי יום יום	ראב"ע	מחיה		24	5158 א	ברצלונה; קיו א/ג	31
61א	1. המשך המחיה ו 67 2. ככתוב ויאמר ה' אל משה [...] בענן אראה אל הכפרת ונא' ויהי אחד [...] נסה את אברהם [...] 3. פזמון חסדים לבית תפלתם	רמב"ע	פזמון למחיה		25	516 ח	ברצלונה; קיו א/ג	32

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
ב61	1. המשך הפזמון ה516 2. פזמון אופחותיק למדני עמק תמים אהיה	ראב"ע	פזמון		--	א 2019		33
א62	1. המשך הפזמון א 2019 2. כרוג אל ביתך פתחי הלום מוכלם 3 מי כמוך אב הרחמן [...] מחיה המתים	ראב"ע	כרוג		--	א 3506	ברצלונה; קיו א/ג	34
	4. משלש אמון יוכח ודפכו תמימה	ראב"ע	משלש		26	א 5581	ברצלונה; קיו א/ג	35
ב62	1. המשך המשלש א 5581 2. כתרי הבאת יבא אהרן [...]ונאמ' ויברח יעקב שדה ארם		שרשרת פסוקים למשלש					
א63	1. המשך שרשרת הפסוקים למשלש 2. פזמון יום צעקו שבים מחטאיהם	יצחק גיאת	פזמון		27	י 1898	ברצלונה תוספת פיוט 1 בקרובה וארץ אקוד אחר המשלש	36
ב63 Y לא זהה	1. המשך הפזמון י 1898 2. ובכן למדנו צור דתך בזכרי סדר עבודתך אלוה סוכן מפואות פשה כפרון דתי	רשב"ג	עבודה קטנה		28	(ו 113) ש 2001	ברצלונה; קיו א/ג תוספת פיוט 2 בקרובה אחר המשלש	37
א64 Y לא זהה	1. המשך הפזמון ש 2001 2. פזמון אפס כאין עדי ואין כהן ומוצה	ראב"ע	פזמון		29	א 7143	ברצלונה; קיו א/ג	38

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
64ב	1. המשך הפזמון א 7243 2. מסתג'אבלו ובכן קרוב ה' לנשברי לב אפיל תחנתי לפניך	ראב"ע	מסתג'אב		30	א 7123	ברצלונה; קיו א/ג	39
65א	1. המשך המסתג'אבלו א 7123 2. תוכחה אין אלה בלשוני מפני כובד עוני	ראב"ע	*תוכחה בקרובה		31	א 3061	ברצלונה; קיו א/ג	40
65ב Y	1. המשך התוכחה א 3061 2.. פזמון אסיר אסל יצא	אפרים	פזמון		32	א 6924	ברצלונה [תוספת פיוט א אחרי התוכחה]	41
66א	1. המשך הפזמון א 6924 2..פזמון תקפה ותקפה ותנחם		פזמון		33	ת 510	ברצלונה [תוספת ב אחרי התוכחה] קיו א/ג [תוספת א]	42
66ב	1. המשך הפזמון ת 510 2. פזמון יצו אל ממעונו ועל פי ינחם	רמב"ע	פזמון		--	י 3493	קלא ג/ד/ט; תוניס	43
67א	1. המשך הפזמון י 3493 2. פזמון כל המיחלים לישע פודכם	רמב"ע	פזמון		34	כ 302	קיו א/ג [תוספת ב אחרי התוכחה]	44
67ב	1. המשך הפזמון כ 302 2. פזמון טובה אל תצפון 3. מסתג'אב קרבת אלהים לי טוב אחפי שופי נחמתי	ראב"ע ראב"ע	פזמון מסתג'אב		-- 35	ט 90 א 2590	 ברצלונה; קיו א/ג	45 46
68א	המשך המסתג'אב א 2590							
68ב	המשך המסתג'אב א 2590							
69א	פזמון האל התולה על בלימה	רמב"ע	פזמון		--	ה 69	קלא ד	47

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
ב69	1. המשך הפזמון ה 69 2 מסתג׳אב ובכן ה׳ מה אדם ותדעהו אנושים ולענושים בקשים	רשב"ג	מסתג׳אב		--	א 6521	קלא ד/ט	48
א70 Y	המשך המסתג׳אב א 6521							
ב70	המשך המסתג׳אב א 6521							
א71	1. המשך המסתג׳אב א 6521 2. פזמון שורה תחתונה							
ב71	ה' מה אדם הלא בשר ודם	רשב"ג	פזמון			א 886	ברצלונה תוספת 2 ; קיו ג תוספת 1	49
א72	1. המשך הפזמון א 886 2. עסתריוטא את חטאי נכח פני שמתי	רמב"ע	עסתריוטא		38	א 8532	ברצלונה תוספת 3; קיו א תוספת 1 קיו ג תוספת 2 ;	50
ב72	ובכן אזכור מעללי תבל כי כל מעשינו הבל					(ו 107)		
א73	החפשים שאלו מפי נוראות	רמב"ע	עסתריוטא		39	ה 379	ברצלונה תוספת 4;	51
ב73 Y לא זהה	המשך העסטריוטא ה 379							
א74 Y לא זהה	המשך העסטריוטא ה 379							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
74ב	1 המשך העסטריוטא ה 379 2 פזמון מרום וקדוש שעה שועת שבויים 3 פזמון שורה אחרונה	רמב"ע	פזמון		40	מ 2336	ברצלונה תוספת 5; קיו א תוספת 2; קיו ג תוספת 3	52
75א	1. ממרום לבן עירום	רמב"ע	פזמון		41	מ 1820	ברצלונה תוספת 6;	53
	2 פזמון לקדושה שרפים וקדושים פותחים ומקדישים	רמב"ע	פזמון לקדושה		--	ש 2205	קלא ט	54
75ב Y	ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אלינו אל אל הנורא הנקרא ממערב וממזרח	רמב"ע	סלוק		41	ה 61	ברצלונה תוספת 7; קיו א/ תוספת 3; קיו ג תוספת 4	55
76א Y	המשך סלוק ה 61							
76ב	המשך סלוק ה 61							
77א	המשך סלוק ה 61							
77ב	1 המשך סלוק ה 61 2. קקק 3. ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך [...]		קדושה י"ח	תפלה באמצע קדושה				
78א	1 סוף מקטע תפילה 2 ובכן תן כבוד לעמך 3 ובכן צדיקים יראו וישמחו 4 קדוש אתה ונורא שמך 5 אתה בחרתנו מכל העמים			סוף קדושה תחילת קדושת יום				

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
78ב	1. סיום קדושת היום 2 אלהינו [...]ותינו יעלה ויבוא 3 אלהינו [...] מלוך על כל העולם 4 אלהינו [...] תבא לפניך תפלתנו 5 אבל חטאנו אשמנו		פתיחה לוידוי וידוי					
79א	1. המשך הוידוי 2 אלהינו [...] מחול לעונותינו 3 פסוקי דרחמי ברחמיך הרבים באנו לפניך כדלים וכרשים		פסוקי דרחמי					
79ב Y✍	1. המשך פסוקי דרחמי 2. מה נאמר לפניך [...] מה נאמר לפניך אדון הסליחות				43	מ 534	ברצלונה	56
80א Y✍	1. המשך א 525 2. הלא הנסתרות והנגלות אתה יודע		סליחה					
80ב	1. המשך 2. "אל מלך" 3. פזמון לר' יוסף אבן אביתור ז"ל אדני האדונים הקשיבה		פזמון		44	א 801	ברצלונה; קיו א/ג/חא	57
81א	1. המשך א 801 2. "אל מלך" "וסלחת וכו'" 3. האזינה ה' תפלתי הקשיבה בקול תחנונותי ה' שפתי תפתח		פסוקי ד'רחמי					

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
81ב	המשך פסוקי ד'רחמי							
82א	1. סיום פסוקי ד'רחמי 2. סלח נא" 3. פזמון יום עירום אעמוד מצדקתי 4. 'אל מלך' "וסלחת" "סלח נא" "כי אתה" 5. האזינה ה' תפלתי והקשיבה לקול תחנונותי	יצחק גיאת	פזמון פסוקי ד'רחמי		--	י 1875	שד"ל 775	58
82ב	המשך פסוקי ד'רחמי							
83א His 5 יד	1. המשך פסוקי ד'רחמי 2. פזמון נורא מכל ואיום	רמב"ע	סליחה		45	נ 256	ברצלונה; קיו א/ג/ד; קלא ט	59
83ב	1. המשך סליחה נ 256 2. 'אל מלך" 3. האזינה ה' תפלתי והקשיבה בקול תחנונותי למען שמך ה' עשה		פסוקי ד'רחמי					
84א	המשך פסוקי ד'רחמי							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
84ב	1. המשך פסוקי ד'רחמי 2. 'סלח נא" 3. פזמון בהיותו בשבת ועזים לבית אל חנו 4. 'אל מלך' 'וסלחת' 'סלח נא' 'כי אתה" 5. אליך נשאתי את עיני	רמב"ע	פזמון מקבץ תהלים		46	י 585	ברצלונה; קיו א/ג/ד; קלא	60
85א	1. מקבץ תהלים 2. 'סלח נא"							
85ב ♈	תוכחה ישני לב מה לכם	ראב"ע	תוכחה		47	י 4154	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד	61
86א His יד 4	1. המשך י 4154 2. 'אל מלך' 'ויעבור' 'וסלחת' 'סלח נאה כי אתה" 3. כי גדול מעל השמים חסדך							
86ב	1. המשך 2. 'סלח נא" 3. פזמון (שורה אחרונה)							
87א	1.אמנתך רבה בדור דורים 2. 'אל מלך' 'ויעבור' 'וסלחת' כי אתה" 3. אליך ה' נפשי אשא אשא עיני	ראב"ע	 מקבץ תהלים		--	א 5661		62

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בהטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
87ב	המשך מקבץ תהלים							
88א	1. המשך מקבץ תהלים 2. יסלח נא" 3. פזמון יה איום כבוד היום		פזמון		48	י 696	אראגון; ברצלונה; קיו א/ג; קלא ג/ד/ט; ארגיל א; תוניס א; תלמסאן א/ב	63
88ב	1. המשך י 696 2. גמרות לחטאנו							
89א	1. חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו 2. אליכם אקרא נמהרים	רמב"ע	גמרות לחטאנו		49	א 5114	ברצלונה	64
89ב	1. המשך א 5114 2.שמע ישראל [...] אחד 3.אזמרה למפיק מאויי	משה	גמר לשמע		50	א 2345	ברצלונה	65
	4.ברוך שם [...] ועד 5.אצלצלה בברכותיך אלהי מערכות	ס' משה א-ל	גמר לבשכמל"ו		51	א 7282	ברצלונה	66
90א	1. המשך א 7282 2. ה' הוא האלהים ככתו' בתורתך [...] אין עוד 3.חי מלך [...] ועד 4. בטרם אמון תחלת כל תחלה	ס' א-ל	יי מלך יי מלך		52	ב 413	ברצלונה; קיו א/ג/חב; תלמסאן	67

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' בממ"ק
90ב	1. המשך ב 413 2. וכשחטאו ישראל במדבר עמד משה 3. ולי ירושלים עיר אמרת לה הנני 4. אתה הבטחתנו על דברי סליחה		מקטע תפילה המוביל לסליחה					
91א	1. נקנו אלהינו מפשענו 2. ועקור לב האבן מבשרנו 3. ודוד עבדך אמר לפניך הכי		תהלים והמשך תפילה					
91ב	1. המשך תפלה 2. מי אל כמוך אתה אמרת אבקש אובדים		מי אל כמוך		54	א 8699	ברצלונה; קיו א; ארגיל א/ב	68
92א	1. המשך א 8699 2. ככתוב מי אל כמוך נושא עון 3. ועזרא הסופר אמר לפניך 4. מה נאמר לפניך יושב מרום... אתה יודע רזי עולם		וידוי					

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
92ב	1. המשך וידוי 2. על חטא שחטאנו לפניך באונס 3. על חטאים שאנו חייבים עליהם 4. סקילה שריפה הרג		וידוי הגדול					
93א טקסט בצורה	1. קדשנו במצותיך ותן חלקינו 2. היום תאמצם היום תברכם 3. ואומ' אבינו מלכנו" ה' קדוש" ומוציא שני ספרי תורה"	ס' א"ב	מקטע תפילה					
93ב Y	1. מגן למוסף לרי משה זצ"ל אלהים לאספסיך עמדנו היום 2. ככתוי כמעשה אפל מצפים [...] וכמעשה אפל כנען	רמב"ע	מגן שרשרת פסוקים למגן	תפלת מוסף קדושתא משתרעת דף 93ב – 105א	55	4752 א	ברצלונה; קיו	69
94א Y	1. המשך שרשרת הפסוקים למגן 2. פזמון אל מאמצי שבחי לעמוד	ראב"ע	פזמון		56	3843 א		70
94ב	1. המשך הפזמון א 3843 2. כרוגי מאמים עוניאו סוכן מעוני	רמב"ע	כרוג		--	2637 מ		71
	3. מחיה אילת אהבים נעימי אמר	רמב"ע	מחיה		57	2961 א		72
95א	1. המשך המחיה א 2961 2. ככתוי כמעשה אפל מצפים [...] ונא' שובי שובי השולמית 3. פזמון נאור מקור חיים	רמב"ע	שרשרת פסוקים מחיה פזמון		58	נ 50	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; ארגיל	73

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
95ב	1. המשך הפזמון נ 50 2. כרוגי מקשיב מענה שועת ענוים 3. מחיה תמהים מחולם בשבתם	רמב"ע רמב"ע	כרוג משלש		-- 59	מ 2260 ת 305		74 75
96א	1. המשך המשלש ת 305 2.ככתוי ושמרתם את חוקותי [...] ונאי היוצר יחד לבם 3. תוכחה ימי האדם כצבא		שרשרת פסוקים למשלש תוכחה		60	י 2904		76
96ב	המשך התוכחה י 2904							
97א	1. המשך התוכחה י 2904 2. תוכחה מאד חלתי ונחלתי	יצחק גיאת			--	מ 12		77
97ב Y	1. המשך התוכחה מ 12 2. ובכן ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי לאמר חי אני תמים דעים	רמב"ע	סיפור יונה		61	ח 213		78
98א	המשך ח 213							
98ב	1. המשך ח 213 2. ובכן יתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה אנה אדון עולם אברח	רמב"ע	סיפור יונה		62	א 6377		79
99א	1. המשך א 6377 2. ובכן ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר ישן אל תרדם	ריה"ל	סיפור יונה [תוספת]		63	י 4132	ברצלונה; קיו א/ג	80

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
99ב	1. המשך י 4132 2. תוכחה אימות עלי נפלו	ראב"ע	תוכחה		--	א 2973		81
100א	1. המשך א2973 2.מסתג׳אב ובכן אתה מושל בגאות הים שורה אחרונה		מסתג׳אב					
100ב	אתה אדון על כל הנמצאות	רמב"ע			--	א 8646		82
101א	המשך א 8646							
101ב His יד 5	1. ובכן כל חטאתם [טמון] ידענו אלהים עונותינו 2. פזמון שעה קולי בהתעטפי	רמב"ע רמב"ע	ובכן כל חטאתם פזמון		-- 64	י 650 ש 2002		83 84
102א	המשך פזמון ש 2002							
102ב	1. המשך פזמון ש 2002 2. פזמון לקדושה יה אל יה ישאלון		פזמון לקדושה		65	ז 27	ברצלונה	85
103א	1. המשך פזמון ז 27 2. ובכן לך תעלה קדושה כי אתה מוחל וסולח אלהים אל מי אמשילך	ריה"ל	סלוק		66	א 4635	ברצלונה; קיו ג	86
103ב	המשך א 4635							
104א	המשך א 4635							
104ב	המשך א 4635							
105א	1. המשך א 4635 2. קדושתך אואל אבאף 3. כתר יתנו לך יי 4. כבודו מלא עולם 5. ממקומו יפן ברחמיו לעמו	רמב"ע	כתר - קדושת השם		--	ק 41		87

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
105ב	1. המשך קדושת י"ח 2. אחד הוא אלהינו 3. אלהים אל עליון שוכן מרום 4. מפני חטאנו גלינו מארצנו			קדושת היום		4637 א	לוח י"ח 46	
106א	1. המשך קדושת היום 2. עלינו לשבח לאדון הכל 3. אוחילה לאל אחלה פניו 4. פזמון קודם סדר עבודה שורה אחרונה			סיום תפילה מוביל לסדר העבודה		1701 א		
106ב	1. אנא אל נאור האיומה פניך 2. אלהינו ואלהי אבותינו היה עם פינו ועם פיפיות עמך בית ישראל		פזמון קודם סדר עבודה רשות לש"צ מוסף יוה"כ לסדר עבודה		67	6192 א 4821 א	ברצלונה; קיו א/ג	88
107א	1. המשך א 4821 2. רשות לסדר עבודה אבוא הפסיון מחוללי	אבן אביתור	רשות לסדר עבודה		68	127 א	אראגון ב/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ג	89
107ב	1. המשך א 127 (ת"א א 4624) 2. סדר עבודה לרב ר' יוסף אבן אביתור זלה"ה אל אלהים הק יצדקו צדוק	אבן אביתור	סדר עבודה	סדר העבודה	69	3437 א	אראגון ב/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ג	90
108א	המשך א 3437 (ח"ב)							
108ב	המשך א 3437 (ח"ב)							
109א	המשך א 3437 (ח"ב)							
109ב	המשך א 3437 (ח"ב)							
110א	המשך א 3437 (ח"ב)							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב110	המשך א 3437 (ח"ב)							
א111	המשך א 3437 (ח"ב)							
ב111	המשך א 3437 (ח"ב)							
א112	המשך א 3437 (ח"ב)							
ב112	המשך א 3437 (ח"ב)							
א113	המשך א 3437 (ח"ב)							
ב113	1 המשך א 3437 (ח"ב)ב 2 וכן היתה תפלתו שורה אחרונה		ס"ע	תפילה לאחר העבודה		י 1351	ארגון; ברצלונה	
א114	1 יהי רצון מלפניך [...] שתהא השנה הזאת [...] שנת אורה שנת ברכה 2 מה נהדר [...] כאור הקוט באשנבו	ס' א-ב	ס"ע ס"ע	תפילה לאחר העבודה תפילה לאחר העבודה	 70	 כ 10	ארגון ברצלונה; קיו א/ג	 91
ב114	המשך כ 10 פזמון אשרי עין [...] ראתה אדון הקדש		ס"ע	תפילה לאחר העבודה	71	א 8423	ברצלונה; קיו א/ג	92
א115	המשך א 8423 כל אלה בהיות היכל על יסודתו [...] ועתה [...] אין לנו לא אישים ולא אשם		ס"ע	תפילה לאחר העבודה		א 3050	ברצלונה; קיו א/ג	93
ב115	רהוטה אזנך הטה אלהי אבי		רהוטה		--	א 2356	חזונים ב 6	94
א116	1 המשך א 2356 2 עון אבותינו החריבו נוה		ס"ע		--	א 298	ארגון ב/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ג	95

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
116ב	1 המשך א 3437 2. אלהינו ואלהי ...] מלוך על כל העולם 3. אלהינו ואלהי [...] תבא לפניך תפלתנו 4. אלהינו ואלהי [...] מחול לעונותינו 5. פסוקי דרחמי המאזין הפנים האנו לפניך כדלים וכרשים		מקטע תפילה המוביל לוידוי פסוקי דרחמי			ב 1702	ארגיל א/ב; תלמסאן	
117א	המשך פסוקי ד'רחמי							
117ב	1. המשך פסוקי ד'רחמי 2. "סלח נא וכו'" 3. פזמון יוספים שנית לעמוד	רשב"ג	פזמון ליה"כ		73	י 2162	אראגון ב/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד; קצנטינא	96
118א	1. המשך פיוט י 2162 2. "אל מלך" "וסלחת" "סלח לנו" "כי אתה ה'" 3. האזינה ה' תפלתי והקשיבה לקול תחנוני							
118ב	1. המשך לקט הפסוקים 2. "סלח נא" 3. פזמון יספת אלהים לנחלתך	יצחק גיאת			--	י 3107	שד"ל 518	97
119א	1. המשך י 3107 2. "אל מלך" "וסלחת" "סלח נא" "כי אתה" 3. אשרי יושבי ביתך 4. "סלח נא וכו'" 5. פזמון יעלה פסע נתיבו		לקט תהלים מילת "אשרי" פזמון		75	י 3136	ברצלונה; ש"ר; ד"ו	98

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
119ב	1. המשך י 3136 2. 'אל מלך' ויעבר' 'וסלחת' כי אתה' 3. אודך יי בכל לבבי ואכבדה שמך		לקט פסוקים עם מילת "אודך"					
120א	1. המשך לקט הפסוקים 2. 'סלח נא וכו'' 3. פזמון כל תהלותיך אל אשר כל פעל 4. 'אל מלך'	ראב"ע	פזמון		--	ב 395		99
120ב	1. חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו 2. אומללנו בנפש אנושה	רמב"ע	לחטאנו צורנו		76	א 1848	ברצלונה	100
121א	1.המשך א 1848 2.שמע ישראל [...]אחד 3.אצמף לאל המיוחד	רמב"ע	לשמע ישראל		77	2330א	ברצלונה; {ב קלא ה (רק בית 1)}	101

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בהטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
121ב	1. המשך א 2330 2. <וכשחטאו> ישראל במדבר עמד משה בתפילה [...] 3. ולירושלם עירך אמרת לה הנני [...] 4. חטאנו" אבל חטאנו" אשמנו אבל עם" לעונינו עסקו" 5. <אתה> הבטחתנו על דברי סליחה 6. מי אל כמוך רופא דוק וחלד אדיר נאוה		מי אל כמוך		78	א 1095	אראגון; ברצלונה; קיו ג; ארגיל; תוניס; תלמסאן	102
122א	1. המשך א 1095 2. ועזרא הסופר אמר לפניך אלהי [...] 3. מה נאמר לפניך יושב מרום [...]		מקטע תפילה המוביל לוידוי					

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
122ב	1. המשך 2. ע"ח של באונס 3. סקילה שריפה הרג וחנק 4. כי אתה סלחן		וידוי הגדול					
123א טקסט בצורה	1. המשך וידוי הגדול 2. "רצה ומודים" וכתוב לחיים" ברכת כהנים" שים שלום" בספר חיים" היום תאמצם היום תברכם המקדש את עמו ישראל בשלום קדיש" ובשבת אומר' ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך ואחר כך מוציאין ספר תורה וקורין בפרשת כמעשה ארץ מצרים ומפטירין ביונה בן אמתי ומחזירין ספר תורה ואומ' קדיש ומתפללין מנחה			סיום תפילת מוסף וראשית מנחה				

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
123ב Y	1. תפלת מנחה מגן אשלה תפלת החק 2. כתוי ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא	ראב"ע	מגן שרשרת פסוקים למגן	תפלת מנחה יוה"כ	79	א 8084	ברצלונה; קיו א/ג	103
124א	1. כרוגי ה' נאמי יקרה אצלך 2. זכרנו לחיים <u>אל</u> מלך חפץ בחיים	ראב"ע	כרוג חתימה למגן תפילה מובילה למחיה		--	א 919	ברצלונה; קיו א/ג	104
	3. מחיה בקר וערב שם <u>אל</u> להודות	ראב"ע	מחיה		80	ב 265	כנ"ל	105
124ב	1. כתוי ועוד אני מדבר [...] והאיש גבריאל 2. כרוגי אחנן בקול פה 3. מי כמוך אם הפתאן כוכב יצוריו	ראב"ע	כרוג		--	א 7655	ברצלונה; קיו א/ג	106
	4. משלש השכם והערב לצורי	ראב"ע	משלש		81	ה 1125	כנ"ל	107
125א	1. כתוי ובמנחת הערב קמתי מתעניתי 2. תוכחה נפשי אל צור ילדך	ראב"ע	תוכחה		82	נ 475	כנ"ל	108
125ב	1. המשך תוכחה נ 475 2. ובכן ויהי כעלות המנחה [...] אליהו הנביא	אבן אביתור	טור פתיחה		——	ו 109		
	3. היום יודע <u>אל</u> פה על כל <u>אל</u>		תוספת לקרובה		83	ה 473	קיו א/ג	109
126א	1. המשך ה 473 2.. ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה <u>אלינו</u> מלך מוחל וסולח		הקדמה לסלוק					
	3. אחד לבדו באין סומך 4. קקק.	ראב"ע	סלוק		84	א 2411	ברצלונה; קיו א/ג	110

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
126ב	1. המשך קדושה 2. אתה קדוש" והכן" והכן" והכן קדוש" אתה המפתנו" אלינו" אלוק" וידוי" אבל חטאנו" מחול עד לפני ה' תטהרו" 3. פסוקי דרחמי בפתאיך הפנים באנו לפניך כפלים		פסוקי ד'רחמי				ארגיל; תלמסאן	
127א	1. המשך פסוקי דרחמי 2. פזמון מעלות השחר קדמתיך הפפ 3. אל מלך" וסלחת" סלח נא וכו'" מה ידידות משכנותיך יי צבאות	ראב"ע	פזמון לקט פסוקים		85	מ 2029	ברצלונה; קיו א/ג	111
127ב	1.המשך לקט הפסוקים 2.מסתג'אב שובו שובו מדרכיכם הרעי' אנשי אמונה נקבצו	רמב"ע	מסתג'אב		--	א 6855	ש"ר; ד"ו	112
128א	המשך א 6855							
128ב	1. המשך א 6855 2. אל מלך" וסלחת" וכו'" כי אתה ה' וכו'" 3. מי ימלל גבורות ה' [...] מי יתן תבא שאלתי		לקט פסוקים					
129א	1. המשך לקט פסוקים 2. ה' צבאות עמנו" ה' צבאות אשרי" ה' הושיעה" סלח נא וכו'" 3. סליחה יה אשר אשפוך לפניו	רמב"ע	סליחה		86	י 779	אראגון ב/ג/ד; ברצלונה; קיו א/ג; ארגיל א/ב; תוניס א/ב; קצנטינא	113

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
129ב	1. המשך י 779 2. "אל מלך" "וסלחת" "סלח נא" "כי אתה ה' וכו'" 3. האזינה הי תפלתי [...] פיבה יי את יפיבי		לקט תהלים					
130א	1. המשך לקט התהלים 2. סלח נא וכו'" 3. פזמון מושכי עול עונים	רמב"ע			--	מ 829	תלמסאן	114
130ב	1. המשך מ 829 2. חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו 3. מחטאתי אדאג תמיד	רמב"ע	פתיחה לסליחה גמר לחטאנו		88	מ 926	ברצלונה	115
131א	1. המשך מ 926 2. שמע ישראל [...] אחד 3. מיחד כל יום שם האל	רמב"ע	גמר לשמע		89	מ 1338	ברצלונה	116
131ב	1. המשך מ1338 2. וכשחטאו ישראל במדבר עמד משה 3. ולירושלים עירך אמרת לה הנני 4. ועזרא הסופר <אמר לפניך> אלהי בשתי		תוספת תפילה המובילה לוידוי					
132א	1. המשך 2. מה נאמר לפניך יושב מרום 3. ע"ח של באונס 4. סקילה שריפה הרג וחנק		וידוי הגדול					

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
132ב טקסט בצורה	1. המשך וידוי הגדול 2. פדה ומודים" וכתוב לחיים" שים שלום" בספר חיים" ברכת כהנים" שים שלום" עד המברך את עמו ישראל בשלום" ואמרי' אבינו מלכנו" ובשבת אומ' צדקתך וקדיש ואחר כך אשרי" ובא לציון ואני זאת בריתי" וסדר קדושה ומתפללין תפלת נעילה			סיום תפילת מנחה תחילת נעילה				
133א	1. תפלת נעילה לרי משה אבן עזרא ז"ל 2. אדון היושב על חוג הארץ 3. ככתוי ואנחנו עושים במלאכה חצים מחזיקים ברמחים [...] ונא' היושב על חוג ארץ	רמב"ע	מגן שרשרת פסוקים למגן	תפילת נעילה הקרובה על דפים 133א-135א	90	א 509	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; ארגיל; תוניס	117
	4. כרוגי כחטיבם נחשבו בעינם ידועיך	רמב"ע	כרוג		--	ב 170		118
	5. בבכי יונת אלם	רמב"ע	מחיה		91	ב 113	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; ארגיל; תוניס	119

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב133 His יד 4	1. המשך מחיה ב 113							
	2. ככתוי עד שיפות היום ונסו הצללים [...] ונאי ולא מצאה היונה מנוח		שרשרת פסוקים למחיה					
	3. כרוגי ענק בהמלתו מאד ועד הלום	רמב"ע	כרוג		--	ע 818	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; ארגיל; תוניס	120
	4. מחיה המתים"							
	5 משלש אילי הצדק עבדו בשעפים	רמב"ע	משלש		92	א 2943		121
	6. ככתוי פתחו שערים ויבא גוי צדיק		שרשרת פסוקים למשלש					
א 134 His יד 5	1. המשך שרשרת הפסוקים למשלש							
	2. תוכחה מצדק מעלות שחר		תוכחה		93	מ 2164		122
ב134	1. המשך תוכחה מ 2164							
	2. סלוק ובכן לכך תעלה קדושה כי אתה אלהינו אנשי חסד הנושאים הוד קולם	רמב"ע	סילוק		94	א 6865		123
	3. מלך הכבוד לפניו לא נועד אל		חתימת הסילוק			מ 1586		
א135	1. נקדישך ונעריצך בסוד		קדושה י"ח					
	2. פסוקי דרחמי הרחמיך הרבים באנו לפניך כדלים [...] דלתך דפקנו היום		פסוקי דרחמי			ב 1702		
ב135	המשך פסוקי ד'רחמי							
א136	1. המשך פסוקי ד'רחמי							
	2. סלח נא"							
	3. פזמון הנפש קדמתי ולבית אל עליתי	רמב"ע	פזמון		95	ב 1074	ברצלונה; קיו א/ג; קלא ד/ט; ארגיל א/ב; תוניס א/ב; פאס; ש"ר; ד"ו; תלמסאן א	124

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
136ב	1. המשך ב 1074 2. "אל מלך" וסלחת "סלח נא" "כי אתה וכו'" 3. אני קראתיך כי תענני [...] אני שכבתי ואישנה		לקט תהלים					
137א	1. המשך לקט תהלים 2. "סלח נא" 3. פזמון אחפית ותקוה ישלח אלהיכם 4. "אל מלך"	רמב"ע	פזמון		--	2593 א	קלא ד/ט; תונים; תלמסאן; פאס	125
137ב	1. אלהי בך בטחתי אל אבושה 2. "סלח נא" 3. אל נורא עלילה	רמב"ע	לקט תהלים סליחה		96	3911 א	אראגון ב-ד; ברצלונה; קיו ג; קלא ד/א; קצנטינא; ש"ר ד"ו; ארגיל; תונים; תלמסאן	126
138א His יד 2	1. המשך א 3911 2. "אל מלך" וסלחת "כי אתה ה' וכו'" 3. אך אל אלהים דומיה		הוראות תפילה לקט תהלים					
138ב	1. המשך לקט התהלים 2. "סלח נא" 3. אנא יי חתמנו לחיים 4. "אל מלך" 5. האזינה יי תפלתי [...] אני קראתיך כי תענני	יעקב			97	6154 א	ברצלונה	127
139א	1. המשך לקט תהלים 2. פזמון ידלו בנים השובבים	ריה"ל			98	י 647	ברצלונה	128

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דווידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
139ב	1. המשך י 647 2. אנא הקשיבנו לקול שוענו ה' שמעה	דוד בן בקודה	סליחה		99	א 6245	ארגון ב/ג; ברצלונה; קיו ג; קלא י; פאס; תלמסאן	129
	3. המבדיל בין קדש לחול חטאתינו ימחו'	ס' יצחק	סליחה לנעילה		100	ה 742	ברצלונה; קיו א; קלא ד/ט; קצנטינא; ארגיל; תונים; תלמסאן	130
140א	המשך ה 742							
140ב	1. אל מלך וכו' ויעבר ה' חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו" פעם אחת" שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" וידוי 2. אתה הבטחתנו על דברי סליחה							
	3. מי אל כמוך אדיר נאור בורא דוק וחלד		מי אל כמוך		101	א 1095	ארגון/ב/ג/ד; ברצלונה; קיו ג; ארגיל; תונים; תלמסאן	131
141א	1. המשך א 1095 2. כי אתה סולחן לישראל 3. רצה ומודים" 4. וחתום לחיים כל בני בריתך האל הטוב" בא"י הטוב שמך ולך נאה להודות" ברכת כהנים" בספר חיים ברכה ושלום" [...] 5. ונחתם לפניך אנו וכל עמך ישראל לחיים ולשלום" היום תאמצנו היום תברכנו [...]							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב141 His יד 1 טקסט בצורה	1. ככתו' ואתם הדבקים בה' אלהיכם[...] 2. ואומ' קדיש והחזן תוקע קשר"ק ומתפללין תפלת ערבית 3. תם ונשלם תהלה לאל עולם			סיום חטיבת הפיוטים				
א142	עמוד ריק							
ב142	ותודיענו משפטי צדקך [...] ותבדילנו בין קדש לחול [...]			תפילה למוצ"ש ויו"ט				
א143	המשך טקסט תפילה							
ב143	משניות לראש השנה ארבעה ראשי שנים			משניות לרה"ש ב143-ב146				
א144	1. המשך פרק א 2. פרק שני ראוהו ב"ד וכל ישראל			פרק ג'				
ב144	המשך פרק ב							
א145	1. סיום יום א 2. אמר חלבו וכו' אמר אלעזר 3. ליום שני יום טוב של ראש השנה שחל			פרק ד'				
ב145	המשך משניות יום ב							
א146	המשך משניות יום ב							
ב146	1. 'אמר אלעזר' אמר חנינא וכו' 2. תפלות של ראש השנה 3. ה' שפתי תפתח			תפילת קבע י"ח ב146-ב148				
א147	המשך י"ח							

147ב	המשך י"ח							
148א	1. המשך י"ח 2. אבינו מלכנו חטאנו לפניך							
148ב	המשך א"מ		ו					
149א	1. המשך א"מ 2. קדיש" ואחר כן מוציא החזן ספר תורה וקורין בה חמשה כפי הפרשת וה' פקד את שרה ומפטירין בשמו' ויהי איש אחד מן הרמתים" ואחר כן יתקע התוקע ויברך ברוך אתה ה' [...] לשמוע קול שופר" בא"י אמ"ה שהחיינו [...] ותוקע קשר"ק ג' פעמים קש"ק ג' פעמים קר"ק ג' פעמים ואחר כן אומ' החזן 3. תפלה לדוד שמע ה' צדק הקשיבה [...] קדוש ישראל מלכנו" אשרי יושבי ביתך וכו'" ומחזירין ספר תורה למקומו ואומ' קדיש 4. תפלת מוסף ה' שפתי" זכרנו" מי כמוך" ואתה קדו'" ובכן" ובכן" ובכן" קדוש אתה" אתה בחרתנו" ומפני'			מוסף בהוראות תפלה בלבד				

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
149ב	1. יעלה ויבא אומ' 2. מפני חטאינו גלינו מארצנו 3. עלינו לשבח							
150א	1. המשך סוף תפילה 2. אוחילה לאל אחלה פניו 3. על כן נקוה לך ה' [...] ה' מלך גאות לבש		רשות למלכויות, זכרונות, שופרות	מלכויות		א 1701		
150ב	1. המשך מלכויות 2. ותוקע קשר"ק							
151א	1. היום הרת עולם 2. אתה זוכר			אחר תקיעות זכרונות		ה 468		
151ב	המשך זכרונות							
152א	1. המשך זכרונות 2. ותוקע קשר"ק 3. אתה נגלית בענן			שופרות				
152ב	המשך שופרות			שופרות				
153א	1. המשך שופרות 2. רצה ומודים" וכתוב לחיים" שים שלום בספר חיים ברכה ושלום [...] ולשלום" וכו'							

דף	פיוט/טקסט תפילה	פייטן	סוגת הפיוט/ תפילה	בחטיבה	מס' גולד-שמידט	מס' דוידזון	מופיע בנוסח	מס' ממ"ק
ב153	פזמון לרי פנחס הלוי זלה"ה אסיר תקוה לקל יאמין	פנחס הלוי בר יוסף	פזמון			6931 א	ברצלונה	132
א154	המשך א 6931							
ב154	1. תפלת יום הכיפורים 1. ה' שפתי תפתח [...] וישתחוו לפניך כל הבריאים ויעשו כולם אגודה אחת			תפלת י"ח יוה"כ רובה חסר				

נספח לפרק א': הטקסט: טבלה בר-תקוה וייסנשטרן

	טריפולי	**אוראן/תלמסן**	**קונסטנטין**	**אלג'יר**	**קארפנטראץ**	**קאטאלוניה**
קרובה לשחרית	ריצ"ג וארץ אכף	רשב"ג וארץ אשפיל ...אבן בחן	רשב"ג וארץ אשפיל ...אבן בחן	רמב"ע מארץ שפלנו ..אזרח רענן	רמב"ע מארץ שפלנו ..אזרח רענן	ראב"ע וארץ אקוד.. אמונת השרש
קרובה למוסף	ריצ"ג יונה שוכבת בינות שפתים	ריצ"ג יונה שוכבת בינות שפתים	??????????	רמב"ע אלוקים למשפטיך עמדנו	רמב"ע אלוקים למשפטיך עמדנו	רמב"ע אלוקים למשפטיך
רשות לסדר העבודה	ריצ"ג אכין לחלות פניך	רמב"ע אערוך מדברי דתי	אנונימי אדברה וירוח לי פני שולחי	רמב"ע אערוך מדברי דתי	ראב"ע אזכיר סדר עבודות	*ראה הערה
סדר העבודה	ריצ"ג אל א-ל אשא דעי	אתה כוננת עולם מראש	יוסי בן יוסי אזכיר גבורות	רמב"ע א-ל אלוקי אבותיכם	ראב"ע אמוני לבב	ן' אביתור אלהים אל בך יצדקו
מנחה	ריצ"ג יספה שלישית	ן' אביתור שלישית שוקדת שלשיה	?????????	רמב"ע אנושי לב כארי שועו	רמב"ע אנושי לב כארי שועו	ראב"ע אשלש תפילות החוק למלאות
נעילה	ן' אביתור ברביעית עורכת תמה	ן' אביתור ברביעית עורכת תמה	ראב"ע אמת בספרך	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ
הערות	הכל ריצ"ג לבד מנעילה			הכל רמב"ע	הכל רמב"ע חוץ מן העבודה	

	קאטאלוניה	**מונפליה**	**אראגון גרסת**	**אראגון** גרסת וייסנשטרן	**נים 11** לא מזוהה	**אמבוזיאנה 152**
קרובה לשחרית	ראב"ע וארץ אקוד.. אמונת השרש	ראב"ע וארץ אקוד.. אמונת השרש	רשב"ג וארץ אשפיל ...אבן בחן	רשב"ג וארץ אשפיל ...אבן בחן	גיאת וארץ איכף	
קרובה למוסף	רמב"ע אלוקים למשפטיך	רמב"ע אלוקים למשפטיך	רשב"ג שולמית יספה	רשב"ג שולמית יספה	אין	
רשות לסדר העבודה	*ראה הערה	ן' אביתור אבואה ברש- יון מחוללי	ן' אביתור אבואה ברש- יון מחוללי	רשב"ג ארוממך חזקי	יצ' בר זרחיה אצר לספר חק או רשב"ג ארוממך חזקי	
סדר העבודה	ן' אביתור אלהים אל בן יצדקו	ן' אביתור אלהים אל בן יצדקו	ן' אביתור אלהים אל בן יצדקו	אתה כוננת עולם מראש	גיאת אל אל אשא דעי	
מנחה	ראב"ע אשלש תפילות החוק למלאות	ראב"ע אשלש תפילות החוק למלאות	רשב"ג שלישית שוקדת משלשת	ראב"ע אשלש תפילות החוק למלאות	ראב"ע רק מגן אשלש השאר רמב"ע	
נעילה	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ	ן' אביתור ברביעית עורכת תמה	ן' אביתור ברביעית עורכת תמה	רמב"ע אדון היושב על חוג הארץ	

* במנהג קטלוניה אמרו שתי רשויות:

1 נפוץ: אנא אל נאור האירה פניך, אנונימי.

2 אבואה ברשיון מחוללי, ן' אביתור. ספ בריטי 5600 Or 124א.

נספח לפרק א׳: טקסט: מקבצי הבדלים במערכי הפיוטים בכתבי יד אליהם הושווה ממ״ק

ברוב כתבי היד נמצאו מספר פיוטים החסרים בממ״ק אך קיימים בכתבי יד שונים במופע קבוצתי. צמדים אלו עוזרים באישוש הקבוצות המוצאות במחקר הנוכחי.

1. צמד המחרך ״מי יתנני עבד אלוה עושני״ (מ 1135) יחד עם המחרך ״אלוהי בשם קדשך אתה עזרני״ (א 4402). צמד זה מופיע בלונדון אור׳ 5660, פריז לאומית 593, ווטיקן רוסיאנא 362, וניו-יורק 4328. ב*מחזור שוקן* אמנם מופיע הצמד אך שניהם לא מנוקדים דבר המעיד כנראה על כך שפיוטים אלו כנראה לא נאמרו.
2. בכתבי יד לונדון אור׳ 5660, *מחזור שוקן*, ניו-יורק 4328, פריז לאומית 593, אוקספורד נויבאואר 1087, ווטיקן ניאופיטי 10, מופיע הפזמון ״יי׳ אלהיכם לכל קוראיו קורא״(א 720) לאחר המשלש (37 בממ״ק), לאחריו מופיע המסתג׳אב ״אל איום ונורא״(א 3355) החסר בממ״ק וב*מחזור וילאפרנקא*. המיקבץ מסתיים בכתבי היד בתוכחה ״יגדל נא חסדך״(י 204)(43 בממ״ק). מאחר ובכתב יד לונדון מונטיפיורי 203 חסר המשלש המיקבץ מופיע אחר המחיה ״יונת אלם״. בניו-יורק 4328 המסתג׳אב ביום ב׳ שונה והוא ״לאדיר נורא תהלות״(ל 118) המשמש בממ״ק כפיוט 19 המסתג׳אב ״אל איום ונורא״ מופיע בכתב יד זה ביום א׳ אחר המשלש בקדושתא ״אתה כוננת״. באוקספורד נויבאואר 1088 נוכחים מספר פיוטים נוספים בין הפזמון ״אדני אלהיכם לכל קוראיו קורא״ והתוכחה והם ״אסיר תקוה לקץ ימין״, הפזמון ״יי׳ בקול שופר ישמיע״(א 782), ״שני ימים מקוימים״(ש 1962), והפזמון המשמש לשבת וראש השנה ״לובשי סות אימים״(ל 585) (48, 40, 39 בממ״ק). לעתים המחרך ״מי יתנני עבד אלוה עושני״(מ 1135) הוא המופיע עם המסתג׳אב ״אל איום ונורא״(א 3355) ללא המחרך ״מי יתנני עבד אלוה עושני״(מ 1135). שני פיוטים אלו קיימים בפריז לאומית 593, ניו-יורק 4328, *מחזור וילאפרנקא*, ו*מחזור שוקן*. בכתבי היד לונדון מונטיפיורי 203, אוקספורד קאולי 2709 קיים המסתג׳אב בלבד ובאוקספורד נויבאואר 1088 לא קיים המסתג׳אב כלל. באוקספורד נויבאואר 1087 ווטיקן ניאופיטי 10 לא מופיע המחרך ״מי יתנני עבד אלוה עושני״(מ 1135).
3. המסתג׳אב ״זועק בקראו וגרונו ניחר״(ז 84) קיים בתפילת יום הכיפורים בלונדון אור׳ 5660, אוקספורד קאולי 2709, אוקספורד נויבאואר 1087 וניו-יורק 4328 כמו-גם בפריז לאומית 631 למנהג אויניון ובפרמה 2222 ווטיקן 314 למנהג אלג׳יר.

נספח לפרק א׳: הערות *מחזור וילאפרנקא*

הערות המתקנות את נוסח וילאפרנקא לנוסח ברצלונה ההערות הם בתפילת יום הכיפורים.

1. ב*מחזור וילאפרנקא* בדף 268ב כתוב לצד "ואומר קדיש ותתקבל"

"זהו סדור ברצלונה ובוילא פרנקא מתחילין אברך יי אשר יעצני : ואין אומרים רחמנא ואחר פיוט האחרון אומ׳ ליי אלהינו הרחמים והסליחות וכו׳ כסדר הכתו׳ ואמ׳ אלינו שבשמים חדש עלינו שנה טובה ומשלימין אלינו שבשמים עשה עמנו אות לטובה יראו שונאינו ויבושו יחזו אויבינו ו׳ ויכלמו כי אתה יי׳ עזרתנו ונחמתנו קדיש כלו"

ב*ממ"ק* מופיע סדר זה. בדף 239ב "אברך יי אשר יעצני", בדף 243ב "רחמנא" ובדף 244ב "ליי׳ אלינו הרחמים".

2. בדף 285ב כתוב "זולת אחר למנהג ברצלונה".

הזולת הוא פיוט 23 בתפילת יום הכיפורים ב*ממ"ק* והוא מופיע בדף 56א. זולת זה אופייני לכל כתבי היד שנבדקו למנהג קטלוניה.

3. בדף 91א כתוב "מנהג ברצלונה לומר קודם יענה אחר נעלית".

ב*ממ"ק* אכן לפני "יענה כבוד אבות" שהינו פיוט יוה"כ 29, קיים "אחד נעלית" שהינו פיוט יוה"כ 28. סדר זה קיים גם בלונדון מונטיפיורי 203, אוקספורד מיכל 318, ניאופיטי 10, ניו-יורק 4328 ופריז לאומית 593.

4. בדף 93א מופיעה ההערה "מנהג ברצלונה לאמ׳ אחר חרדים : יצו אל ממרומו וכל המיחלים ואחר כרוג".

ב*ממ"ק* קיימת סטייה מהערה זו.

אחר "חרדים" שהינו פיוט יוה"כ 32, מופיע הפזמון "אורחותיך למדני" (יוה"כ 33) ואחריו הכרוג׳ "אל ביתך רצתי" (יוה"כ 34). הפיוטים "יצו אל" (יוה"כ 43) ו"כל המיחלים" (יוה"כ 44) מופיעים אחר ה"קיקלר". פיוטים אלו לפי ישראל דוידזון הם התוספות הברצלוניים לחלקים ו-ח של הקרובה "וארץ אקוד" (יוה"כ 36-42). סדר שני הפיוטים האחרונים קיים גם בלונדון אור׳ 5660 ופריז לאומית 593.

5. בדף 128ב כתוב "אין אומרים פה בסדר ברצלו' יי מולך: אלא וכשחטאו ישראל".

הערה זו מופיעה אחר הפיוט "בטרם אמון תחלת כל תחלה". ב*ממ"ק* אכן קיים התואם להערה זו בדף 91ב.

6. בדף 131א "סדר ברצלו' לומר כאן: ובעבור כבוד שמך המצא לנו מלך מוחל וסולח למענך שלח נא: מי אל כמוך".

ב*ממ"ק* הניסוח מעט אחר והוא "ובעבור כבוד שמך המצא לנו מוחל וסולח רחום וחנון סלח נא". אף כי קיים שוני קל יש לראות הערה זו כתואמת.

7. בדף 131ב מופיע "ברצלו' עמך תחלתך רעיבי טובך וצמאי חסדך יכירו וידעו כי ליי' אלינו הרחמים והסליחות מ"ה נ"אמר".

ב*ממ"ק* מופיע נוסח זה אחרי "ועזרא הסופר" בדף 92א.

8. בדף 133א, "מנהג ברצלו' לומר בספר חיים היום תאמצם".

ב*ממ"ק* בדף 93א כתוב "קדשנו" ואז "וכתוב לחיים" וכל ההוראות כנ"ל "בספר חיים" ואז " היום תאמצם".

9. בדף 150ב "ע"כ כסדר ברצלו' בשוה מלכד הפסוקים" המעיד שהסופר "נוטש" את סדר ברצלונה. בדף 151ב ב*ממ"ק* סדר עבודה "אל אל אשא דעי" וכן הרשויות שונות מהקיים במחזור ובכך תואם המחזור להערה זו.

10. בדף 161ב "מנהג ברצלו' לומר תחלה מלוך ואחר כך וידוי ואחר מחול עד תטהרו ואחר כך פסוקי דרחמי".

ב*ממ"ק* זהו הנוסח במדויק בדף 116ב.

11. בדף 166ב "מנהג ברצלו' לומר פה: ובעבור כבוד שמך המצא לנו מלך מוחל וסולח למענך סלח נא: מי אל כמוך: ואין אומ' כל זה הנוסח הכתו' כאן"

בשוליים בניצב לטקסט מופיעה ההערה "אם עונות תשמור יה יי' מי יעמוד: כי עמך הסליחה למען תורא ונא' שגיאות"

במחזור וילאפרנקא הטקסט המופיע בדף זה הוא:

"ולא חטאנו: אבל חטאנו: אשמנו מכל עם: לעינינו עשקו עמלי' וכו': ושליח צבור חוזר ואומר אבל חטאנו והעוינו והרשענו וסרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו: אתה הבטחתנו על דברי סליחה ומחילה שתמחול לנו על כל ענותינו ותכפר לנו על כל פשעינו ותמחול ותסלח לכל חטאתינו:¥ כדבר שנא' ¥ שגיאות מי יבין מנסתרות נקני: נקנו יי' אלהינו מפשעינו וטהרנו מטומאתו וזרוק עלינו מים טהורים וטהרנו כדבר שנא' וזרתקי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם: ועקור לה האבן מבשרינו"

הטקסט ממשיך בדף 167א: "ודוד עבדך אמר לפניך ברכי נפשי : רחם עלינו כמו כתוב: יום אשמנו יוצלל/ יום בגדנו תשא/ יום געלנו חקיך/ יום טעינו בחטא/ על חטא"

בטקסט הזה מופיעים סימני ההגהה הבנוי מV עם נקודותיים במרכז היוצר מעין תפרחת. לצורך ציון סימן הגהה השתמשתי בסימן ¥. התיקונים הם ¥ ראשון לנוסח ¥ שני למשפט שנשמט מנוסח *מחזור וילאפרנקא*.

ב*ממ"ק* נמצא הטקסט התואם לתיקון בדף 121ב. תואם המתקיים הן בנוסח התפילה והן בהוראות להמשכה.

12. בדף 169א הוראות התפלה למנחה ב*מחזור וילאפרנקא* הן "אם חל יום הכיפורים להיות בשבת אומ' ואני תפלתי: ומוציאין ספר תורה וקורים שלשה בסדר אחרי מות בפרשת כמעש' ארץ מצרים עד סוף הסדר ומפטירין ביונה בן אמתי ואומ' אשרי ומחזיר ספר תורה למקומו ואומ' קדיש עד ואמרו אמן ומתפלליו תפלת מנחה"

בשוליים החיצוניים מופיעה ההערה: "ברצלו' עמך ונחלתך וכו: מה נאמר לפניך יושב מרום: על חטא: על חטאים: עד לעשות את כל התורה הזאת: כי אתה סולחן וכו': קדשנו במצותיך וכו': בספר חיים ואחר היום תאמצם"

הערת שוליים זו מופיע לצד הוראות נוסח המתחילות כבר בדף 168ב "ועזרא הסופר עד אשר אשאיר" מופיעות ההוראות קדשנו במצותיך: רצה ומודים: וכתוב לחיים: ברכת כהנים: **שלום רב** על עמך ישראל תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון השלום וטוב בעיני' לברך את כל עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: היום תאמצם וכו': בספר חיים ואומר קדיש כלו'

תואם ב*ממ"ק* להערות אלו מתקיים בדף 122א "עמך" עד "יושב מרום"; דף 122ב "על חטא עד "אתה סולחן" דף 123א תוספות רבות ואז היתר מ"בספר חיים"

13. בדף 176ב לצד "פזמון" "מושכי עול עונים" ש*בממ"ק* הוא פיוט יוה"כ 114, כתוב "לנו יום לריב תעמוד"

פיוט זה קיים ב*ממ"ק* בשחרית יום ב' של ראש השנה שם הוא פיוט יוה"כ 29.

14. בדף 177א "אין מנהג ברצ' לומר ליי' אלינו {הרחמים והסליחות} אלא גמרות לחטאנו"

בדף 129ב הסדר הוא "האזינה יי' תפלתי .. ריבה יי' את יריבי .. החזק מגן וצנה" דף 130א "סלח נא וכו' כאשר הגמרות המצוינות ב*מחזור וילאפרנקא* בדף 177ב "מחטאתי אדאג" נמצאות ב*ממ"ק* בדף 130ב.

בממ"ק מתקיים התואם דלעיל. פזמון מושכי עול עונות נמצא בדף 130ב ובסוף הפזמון, "גמרות חטאנו צורנו סלח לנו יוצרינו מחטאתי אדאג תמיד" בדף 131א ההוראות "שמע/ מיחד כל יום/ וכשחטאו/ ולירושלים/ ועזרא הסופר/"

15. בדף 178ב בכתיבה על הצד בשוליים החיצוניים כתוב: "ברצלו' אין אומ' פה אתה הבטחתנו (על דברי סליחה) אלא אחר הוידוי אומ' ועזרא הסופר עד כי אסלח לאשר אשאיר: עמך ונחלתך עד הרחמים והסליחות: מה נאמר לפניך: על חטאים: כי אתה סולחן: קדשנו במצותיך: רצה ומודים: וכתוב לחיים: שלום רב: בספר חיים: היום תאמצם: אבינו מלכנו"

הוראות ב*ממ"ק* עם קצת תוספות מצויות מדף131ב-132ב. ההבדלים הם כמובן "שים שלום" ולא "שלום רב"; "ברכת כהנים" וללא "הים תאמצם"

הטקסט ב*מחזור וילאפרנקא*, שאלו התיקונים כלפיו מציין: "ואין אומ' ברכת כהנים".

טקסט וילאפרנקא: "אתה הבטחתנו על דברי סליחה ומחילה שתמחול לנו על כל פשעינו וכו' כסדר הכתוב בתפילת מוסף עד כי אסלח לאשר אשאיר: אחרון קדשנו במצותיך וכו': רצה ומודים: וכתוב לחיים: ואין אומרים ברכת כהנים במנחה: **שלום רב** וכו': היום תאמצם: בספר חיים: אבינו מלכנו: ואם חל בשבת אין אומ' אבינו מלכנו ואומ' בצדקתך ואומ' קדיש: לנעילה פותח אשרי יושבי ביתך ואמ' ובא לציון וכו' וקדיש עד ואמרו אמן".

ב*ממ"ק* 'ואומר' אבינו מלכנו' ובשבת אומ' צדקתך וקדיש ואחר כך אשרי' ובא לציון ואני זאת בריתי וסדר קדושה ומתפללין תפלת נעילה'

16. בדף 193 מופיעות ההערה "בצלו' אומר אתה הבטחתנו עד ותסלח לכל חטאתינו: ובעבור כבוד שמך ___ למענך סלח נא: מי אל כמוך: כי אתה סולחן: קדשנו: רצה: וחתום: שים שלום: בספר חיים: נזכר ונכתב: היום תאמצם"

הערות אלו מופיעות לצד הטקסט: "אתה הבטחתנו על דברי סליחה ומחילה שתמח' לנו כו': נקנו יי' אלהינו וכו': ועקור לה האבן מבשרנו וכו': רחם עלינו כמו שכתו' וכו': יום אשמנו יוצלל ויוסגר וכו': יום בגדנו תשא ותסלח וכו': יום געלנו חקיך שכוח ועזוב וכו': יום טעינו בחטא עין היום יבוקש עון ואין ככתוב וכו': עד כי אסלח לאשר אשאיר: כל זה יאמר כסדר הכתוב בתפלת מוסף מלבד מה נאמר לפניך שאינו אומר בנעילה פה שכבר אמרו בתחלה ואומר מי אל כמוך וכו' עד אר נשבעת לאבותינו מימי קדם: קדשנו"

ב*ממ"ק* בדף 140ב מופיעה תואם המראה את התפרדות הנוסחים בהתאם להערה. ב*ממ"ק*.

17. בדף 194ב רשום "ברצלו' אל מלך" ויעבור" וסלחת" חטאנו" וכו' ודני __ עם אתה"

ב*ממ"ק* מופיעות הערות אלו בדף 140ב אחר הפיוט "המבדיל בין קודש לחול"

נספח לפרק א: פליאוגרפיה: יד הבעלים במיקרוגרפיה

יד הבעלים הראשונה

״ב ע מ ק ר פ א״ ״א ל״ בי״ת, מ״ם ״א ז״

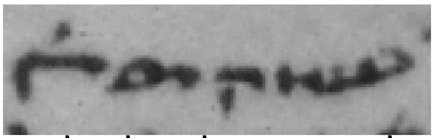

רגל קידמית שמאלית של הכלב

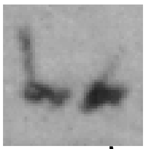

רגל קידמית ימנית של הכלב

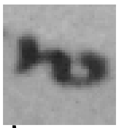

בטן הכלב

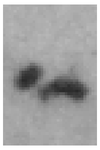

בטן הכלב

יד *ממ״ק*

״ להם את אכלם בעתו״ ״יקראו״ ״ועזוז״

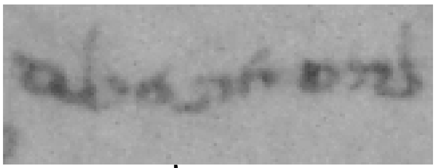

הפרח בשריג השמאלי

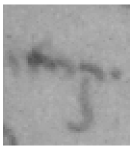

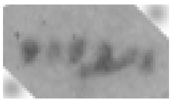

שתי הדוגמאות מפנים שריג שמאלי

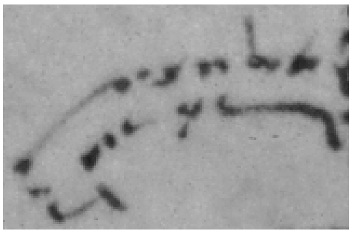

יד ב׳ : ׳קציר׳ מבניות האות קו״ף - ויתור על מבניות אות נכונה. (רגל ימין קדמית של הכלב)

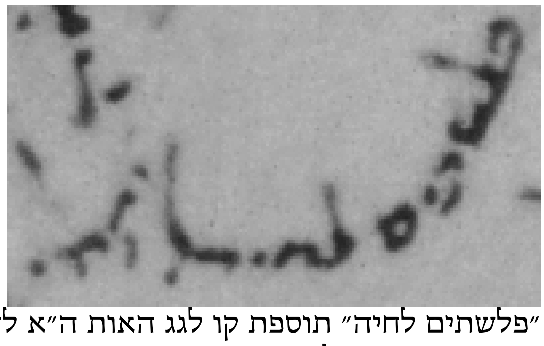

״פלשתים לחיה״ תוספת קו לגג האות ה״א להשלמת צורת אוזן הכלב - שימוש בהשלמת קווים שאינה אופיינית לסופר ממ״ק

נספח לפרק ב: עמודי האיור במיקרוגרפיה

קונטרס ראשון

דף 1ב

דף זה הוא אחד מארבעה דפים שאינם תחומים במסגרת מיקרוגרפיה.[1] בתחתית העמוד ניצב קוף הפונה לימין ומגיש לפיו בידו השמאלית פרי הנראה כתפוח. הקוף עומד לפני עץ בעל שני ענפים. העלווה כוללת עלה אקנתוס, עלי גפן ותאנה, ובענף השמאלי משולב גם פרח בעל חמישה עלי כותרת. את העץ מאגפים מלמעלה שני דרקונים, הפונים גב אל גב ופניהם לשוליים החיצוניים. לדרקון הימני פני חיה בעלת אוזניים מתנפנפות, ולדרקון השמאלי פני ציפור. לשניהם זנב צר וארוך וכל אחד אוחז בפיו עלה.

דף 2א

במרכז שטח האיור התחום במסגרת קו כפול, מתוארות שתי ציפורים בסידור הראלדי. בגבן הן פונות זו מזו, אך פניהן מופנות זו כלפי זו. לציפורים ראש קטן ומקור מעוקל. כנפיהן המשוכות כלפי מטה מחודדות, וזנבותיהן הם תפרחות צמחיות המשתלבות זו בזו. הזנב הצמחי נושא עלים בעלי שלוש אונות ועלי אקנתוס. הציפורים אוחזות יחד במקורן עלה גפן, המשתלשל כלפי מטה. מטרף העלה שבפי כל ציפור נמשך כלפי מעלה ענף בעל עלים תלתניים ועלה אחד גדול הפונה כלפי מטה, שנראה כאשכול פרי.

עמוד זה הוא היחיד מבין עשרים ושלושת עמודי האיור המלאים, המתואר על רקע צבעוני המחולק לשני רגיסטרים בעלי שני תאים, שאופייני לאמנות גותית. התא העליון הימני צבוע בכחול, והתא השמאלי העליון בוורוד-מגנטה. הרגיסטר התחתון צבוע בהיפוך צבעים, אך התאים הוורודים מתמזגים באזור שבין קצות הכנפיים ומפגש הזנבות, כך שהמשטח הוורוד שנוצר גדול מהכחול. איור זה גם מתייחד בכך, שהציפורים והעלים מולאו בעלה זהב.

דף3א

במרכז שטח האיור, התחום במסגרת קו כפול, מתוארת מנדורלה (Mandorla) התוחמת שושן (Lily) בעל שישה עלי כותרת. עלי השושן סדורים בשתי שלושות המאוגדים

---

[1] הדפים הנוספים הם: 5ב, 11ב, 12א.

יחד באוגדן. בכל שלשה עלה אחד מיושר כלפי מעלה, השני פונה בקֶשת כלפי מעלה ופורץ מעבר לחלל המנדורלה, והשלישי מתעגל כלפי מטה. האוגדן נישא משני צדדיו ברצועות המהוות חלק מהמנדורלה, ומהן יוצאים מתחת לאוגדן השושן שני חצאי עלי אקנתוס ופונים כלפי מטה. המנדורלה מהודקת אף היא בשני קצותיה באוגדנים, שמהם יוצא טרף תלת-עלי דמוי כתר - העליון גדול מהתחתון. ארבע ציפורים ארוכות צוואר מתוארות בכל אחת מפינות שטח האיור. כנפותיהן דמויות משולש חד זווית, זנבותיהן אליפטיים וראשיהן קטנים ובעלי מקור פעור, ארוך וחד. הציפורים בחלקו העליון של העמוד אוחזות במקורן עלה אחד, ואילו בפי התחתונות עלה תלתני עם פרי עגול.

דף 3ב

במרכז שטח האיור התחום במסגרת קו כפול מתואר דרקון בעל פה פעור, אוזניים מתנפנפות לאחור, צוואר ארוך וכנף משולשת, המעוגלת בחלקה העליון. לדרקון שתי רגליים בעלות שלושה טפרים. מפיו הפעור של הדרקון משתרבבת לשון הנראית כתפרחת צמחית בעלת שני ענפים, שפונים האחד לימין והשני לשמאל. זנב הדרקון עשוי אף הוא תפרחת צמחית, עם סוגי העלווה האופייניים לסופר: עלי קיסוס, תלתן, חצאי עלה אקנתוס, עלי גפן ותאנה ואף ניצני פרחים.

דף 4א

במרכז שטח האיור, התחום במסגרת קו כפול, מתואר נשר הניצב מעל צבי שמפנה את פניו לאחור כלפי הנשר. טופרי הנשר נראים שלופים. הנשר הגדול פונה בפרופיל לשמאל ותופס מעט יותר ממחצית הדף. כנפיו פרושות לאחור, והן בעלות נוצות ארוכות ומחודדות. ראשו מוטה כלפי הצבי, מקורו פעור, ועל עורפו שתי בליטות משולשות, העשויות לתאר נוצות עורף. לצבי ראש מלבני, זרבובית גדולה, וגופו ארוך ומלבני ביחס לרגליו הכפופות ולקרניו הקצרות. קרניו המשוכות לאחור, מתקמרות מעט זו לעבר זו. הסצינה מתוארת לפני עץ הנושא שלושה עלי קיסוס, חצי עלה אקנתוס ועלה אקנתוס שלם.

דף 4ב

מסגרת קו כפול תוחמת אלמנט עיטורי, הממלא את כל חלל שטח האיור ונראה כקשר המורכב משני חצאי מודל סימטרי בחלוקת אורך.[2] הקשר מזכיר בצורתו מנדורלה, שקו המתאר שלה נפרץ על-ידי שישה ענפים – שלושה מימין ושלושה משמאל. על הענפים עלים מהרפרטואר הקבוע של הסופר - תלתן, אקנתוס, תאנה או גפן. שני ענפים, שכל אחד מהם נושא שלושה עלים, עולים לחלקו העליון של העמוד ומתעגלים כלפי מטה. לענף המרכזי בכל צד תוואי עקלתוני שמשיק לקו האמצע של העמוד של העמוד וחוזר לנקודת המוצא שלו, שם הוא מסתיים בחצי עלה אקנתוס. שני ענפים אלה אחוזים במרכז בחבק דמוי הספרה שמונה. הענף התחתון בכל צד מתלפף בעיגול רחב כלפי מעלה, עובר בלולאה המרכזית שיוצר הענף הנושא חצי עלה אקנתוס, מסתובב כלפי מטה ומסתיים בתחתית חצי העמוד ממנו יצא. ליפופים אלו יוצרים שתי ספרות שמונה מקבילות ואנכיות, וספרת שמונה אופקית. לכל אחד מהענפים התחתונים שלושה גבעולים, שבקצה כל אחד מהם עלה אחד. קצות הקשר מאוגדים בתחתית הדף בחבק.

דף 5א

מסגרת קו כפול תוחמת כלב, התופס בפיו את רגלו של ארנב הנס על נפשו. תיאור הכלב מתחיל בפינה הימנית התחתונה, ומשם הוא מזנק מעלה ושמאלה. גופו צר וארוך, והוא זרזיר מותניים. רגליו ארוכות וקשתיות, וירכיו צרות. הזנב קשתי ודק, והראש דמוי משולש עם זרבובית קונוס חד. האוזניים ארוכות, דמויות סהר וזקופות לאחור. רגלו של הארנב נמצאת במרכז הדף, ותיאורו מסתיים בקצה השמאלי העליון. הארנב נטול צוואר, תנוחת רגליו ביחס לגופו זהה לזו של הכלב, אך גופו קצר ורחב ביחס לראשו המשולש. אוזניו אליפטיות ורחבות ומשוכות לאחור, בצמוד לגופו. החיות מתוארות לפני או בתוך עץ בעל שני ענפים, הנושא חלק מרפרטואר העלים של הסופר.

דף 5ב

דף זה הוא אחד מארבעה דפים שאינם תחומים במסגרת מיקרוגרפיה.[3] בדף מתוארים שני זוגות בסידור הראלדי הניצבים זה מעל זה. בחלקו התחתון של העמוד מתוארים שני דרקונים, שמפנים עורף זה לזה. לדרקונים פה פעור ואוזניים ארוכות וקשתיות המשוכות לאחור. צווארם ארוך, גופם עגלגל וכנפיהם פרושות לצדדים ובעלות

---

[2] לתרשים המדגים חלוקה זו ומקל על זיהוי מבנה הקשר ראה כרך ג' תמונות ותרשימים, תמונה 248.

חוליות. מפיותיהם הפעורים פורצת תפרחת צמחית עם עלים מהרפרטואר הקבוע של הסופר. בפי הדרקון הימני ענף תפרחת אחד, ובפיו של השמאלי ענף המתפצל לשניים. גם זנבותיהם עשויים מתפרחת צמחית, שמתפצלת לשניים. החצי התחתון מתעגל מתחת לגוף הדרקון, והחצי השני מתאגד יחד עם מקבילו של בן זוגו בעלה משותף בעל חמש אונות הפונה כלפי מעלה. בחלקו העליון של הדף זוג אריות מזנקים (rampant), שמפנים את גופם זה מזה, אך ראשיהם פונים האחד אל השני, ומפיותיהם הפעורים נשלחת לשון בדמות תפרחת צמחית עם שני עלים תלתניים. זנבות האריות, הפונים זה אל זה, מנוצים לשלוש.

דף 6א

במרכז שטח האיור התחום במסגרת קו כפול מתואר כלב בעל גוף צר ארוך, שהינו זרזיר מותניים. הרגליים ארוכות וקשתיות ואף הירכיים צרות. הזנב קשתי, דק ומתעקל כלפי מעלה. הראש דמוי משולש, הפה סגור, ולזרבובית צורת קונוס חד. אוזניו של הכלב ארוכות, דמויות סהר ומשוכות לאחור. ראשו פונה מעלה, והוא מנתר או רץ לפני עץ בעל גזע, שממנו יוצאים שלושה ענפים מתעגלים. עלוות העץ היא מהרפרטואר הקבוע של הסופר, והיא כוללת גם ניצני פרחים ופרח בעל חמישה עלי כותרת. בפינה העליונה משמאל מתואר כלב האוחז בתרנגול. לאלמנט זה פרופורציות שונות משל הכלב בתחתית העמוד. גוף הכלב אמנם ארכני, אך הוא אינו זרזיר מותניים. ראשו הוא מלבן קצר, ואוזניו בצורת משולשים קטנים וזקורים. זנבו מתעבה בקצהו, וייתכן שיש ליחס זאת לניסיון לזהותו כשועל ולא ככלב. התרנגול בעל גוף עגלגל אך פחוס מעט, הראש עגול והמקור מתעקל וחד. נוצות זנבו בצורת מלבנים ארוכים וצרים, בניגוד לנוצות הנשר בדף 4א והגריפון בדף 14א, שהן בתבנית משולשים ארוכים, צרים וחדים. הדיו בפרט עיטורי זה שונה משל דיו הסופר, והוא בצבע חום כהה ולא חום בהיר.[4]

קונטרס שני

דף 7ב

במרכז שטח האיור, התחום במסגרת קו כפול היוצרת משושי אגוויז (aiguisé) חלולים,[5] מתואר אביר בתפנית שלושת-רבעי לשמאל. הוא עוטה שריון דק המכסה את ידיו, רגליו, ראשו וצווארו, וחבוש בקסדה מחודדת קמעא הצמודה לראשו, שחישוק עטרה

---

[3] ראה הערה 1.

[4] השוואה פליאוגרפית אכן הראתה שיד שונה הוסיפה פרט זה.

מקבע אותה. מעל לשריון האביר לבוש בסורקוט (Surcoat).[6] בידו השמאלית הוא אוחז במגן משולש שחודו כלפי מטה, ובידו הימנית חרב בעלת גולה וידית המתעקלת כלפי מטה. החרב נעוצה בצוואר חיה הנושכת את מגן האביר. לחיה, הנראית כהכלאה בין אריה נטול רעמה וחזיר, זנב מנוצה העובר בין רגליה. האביר ממוקם לפני עץ בעל שני עלי תלתן וענף עם עלים בלוניים, הנפוצים בכתבי יד צרפתיים בני התקופה. החיה ניצבת מעל עלה אקנתוס בעל שלוש אונות, השכיח ביתר עצי האיורים ב*ממ״ק*. שטח המסגרת המקורי הוקטן, ובין הקו התחתון של מסגרת האגוויז התוחמת את התדמית, לקו התחתון של המסגרת הקבועה נותר רווח גדול.

דף 8א

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת עשויה מקו כפול, מתואר צבי המנתר בזווית אלכסונית מימין לשמאל. על הצבי מזנק כלב, הנושך אותו בגבו. שלוש ציפורים מקיפות את הצבי. הציפור העליונה מימין מנקרת את הכלב שעל גבו, העליונה משמאל נראית כמנקרת את עצמה, והתחתונה ספק אוחזת בבטנו של הצבי ספק מביטה בכלב ובציפור שעל גבו. הצבי זהה בתיאורו לצבי בדף 4א, ואף הוא מפנה את פניו לאחור, לעבר הכלב שעל גבו. קרניו משוכות לאחור ומעט קשתיות, וגופו ארוך ומלבני ביחס לרגליו. ראשו שונה מעט מזה של הצבי בדף 4א וצורתו משולשת יותר. הציפורים זהות בתיאורן לאלו שבדף 3א, והן בעלות צוואר ארוך, כנפיהן דמויות משולש חד זווית, זנבותיהן אליפטיים וראשיהן קטנים ובעלי מקור פעור, ארוך וחד.

דף 8ב

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת מהן עשויה מקו כפול, מתואר נשר העט על ארנבת. הנשר, פרוש כנפיים, דומה לנשר בדף 4א, אך אינו זהה לו בגודלו והוא חסר גם את נוצות העורף. הארנבת מעט שונה מהארנבת שבדף 5א: פניה מעט משולשות יותר ויש לה צוואר. ייתכן שבמקרה זה נחוץ היה תיאור הצוואר, שכן הארנבת מפנה את ראשה לאחור לעבר הנשר, בעוד שפניה של הארנבת בעמוד 5א ממשיכות את קו גופה. הארנבת מתוארת בתוך עץ בעל שני ענפים, הנושא מגוון מרפרטואר העלים של הסופר ופרח בעל חמישה עלי כותרת.

---

[5] מונח למשושים שאינם שווי פאות ולהם קצוות חדים. ולנטיין, עיטור בכתבי יד, 19

[6] בגד עליון, מעין טוניקה חסרת שרוולים או בעלת שרוולים עם פתח רחב במרפק, הנלבש מעל השמלה התחתונה. פיפונייר ומאן, לבוש, 167.

דף 9א

במרכז שטח האיור התחום במסגרת קו כפול היוצר משושי אגוויז חלולים, מתואר שריג צמחי דמוי S. שמונה עלי שריג בעלי שלוש אונות ממוקמים כך, שכל אחד מהם ממלא חלל שבין ענף השריג למסגרת עצמה. שני עלי גפן בעלי חמש אונות ממלאים את חלל השריג עצמו.

דף 9ב

התדמית בדף זה היא בבואה של דף 9א. זוהי העתקת ראי מע״א של הדף לע״ב שלו.

דף 9ב: רישום הכנה שלא בוצע

במרכז שטח האיור ניצבות שתי דמויות זו מול זו. משמאל גבר העומד בפרופיל לימין, רגליו פשוקות ופונות לחזית, וידיו כפופות ומורמות כלפי מעלה בתנוחת תפילה. לגבר תסרוקת קצרה עם תלתלים גדולים ופוני קצר, והוא נטול זקן. אפו רחב וארוך, עפעף העין פתוח בצידו, הגבה מתוחה בקשת קמורה גבוהה, והשפתיים והסנטר בולטים קדימה. הגבר לבוש בסורקוט בעל שרוול עם מפתח רחב במרפק. הסורקוט מגיע עד אמצע הירך, אך קצר מהקוט (Cote)[7] המבצבצת מתחתיו. הקוט, בעלת צווארון עגול ושרוולים צמודים, מסתיימת באמצע השוק והיא מפוספסת או בעלת קפלים. ניתן להבחין גם בקו אלכסוני שיורד ממותן שמאל כלפי ירך ימין, המהווה אולי חגורה נמוכה. הגבר נועל נעליים בעלות קצוות מחודדים קלות.

מימין עומדת אישה בשלושת-רבעי פרופיל לצד שמאל. האישה עומדת בתנוחת S קלה. שערה גולש בתלתל בקבוק ארוך או בצמה על גבה. אפה רחב, עפעף עינה פתוח בצידו, גבתה מתוחה בקשת קמורה גבוהה ופיה רחב. האישה לבושה קוט ארוכה בעלת צווארון עגול ושרוולים הדוקים. הקוט צמודה לפלג הגוף העליון ועתירת בד בחלקה התחתון. ניתן להבחין בבליטה או בתפיחה מעל מותן ימין של האישה. בליטה זו עשויה לסמן את סוף השריכה המהדקת את הקוט לפלג הגוף העליון, או ארנק. נראה שאפשר להבחין בנעליים המבצבצות מתחת לשמלה. ידה הימנית של האישה מורמת מעלה וכף ידה מוסבת כלפי מטה, באופן היוצר תנוחת מפרק ״שבורה״ ומוזרה. בכף ידה היא מאגדת שלושה גבעולי תפרחת עם פרחים תלתניים בקצוות. כף יד שמאל תומכת כנראה בגבעול תפרחת נוסף, ובין שתי כפות הידיים מצוי אוגדן או ענף התפרחת עצמו, שצורתו מזכירה

[7] טוניקה קצרה או ארוכה בעלת שרוולים ארוכים, שנלבשה מתחת לסורקוט. שימשה כלבוש הבלעדי של המעמד הנמוך. פיפונייר ומאן, לבוש, 40, 165.

שושן (fleur de lys). פני הגבר וידיו המורמות בתפילה מצויים בדיוק מול הענף הפורח שבידי האישה.

הדמויות ממוקמות בתוך שטח המסגרת הקיים כיום. במרכז, בין הדמויות הניצבות, קיים שריד של עץ בעל עלווה. לרגלי הדמויות, בפינות המסגרת התחתונה, ניתן להבחין בשתי ציפורים פורשות כנף, עם ראש עגול, מקור קצר וחד, בטן עגלגלה וזנב מלבני. הציפורים פונות כלפי חוץ.

דף 10א

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת עשויה מקו כפול, מתואר בזייר רכוב על סוס, שפונה בפרופיל שמאלה. הוא חבוש כובע קסקט מחודד ועוטה מעיל בעל שרוולים ארוכים ורחבים, הנרכס בסיכת פריפה. הקוט, הנראית מתחת למעיל, היא בעלת שרוול ארוך וצר ומגיעה עד אמצע השוק. הבזייר נועל נעליים מחודדות קמעא, וכף רגלו קמורה בארכובות. ידו הימנית מורמת, והוא אוחז בציפור הפונה כלפי ימין, בעוד ידו השמאלית אוחזת במושכות ואף היא מורמת מעט. צוואר הסוס קמור, רחב ומוטה כלפי מטה. לסתו של הסוס רחבה ומעוגלת, פיו פעור, והאוזניים המחודדות מופנות קדימה. הסוס גוצי ביחס לרוכבו, וזנבו ארוך וגלי. הבזייר, בדומה לתדמיות אחרות, ממוקם מעל עץ הנושא מגוון עלים.

דף 10ב

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת מהן עשויה מקו כפול, מתוארים שני זוגות היברידים, זוג מעל זוג במערך הראלדי. ההיברידים העליונים פונים זה אל זה ותווי פניהם משותפים בחלקם. להיברידים אלה ראש חיה, בטן עגלגלה, רגל אחת וזנב המסתיים בתפרחת של עלה בעל שלוש אונות. מתחתם זוג היברידים נוסף,, "התאומים", שחלקם העליון בדמות אדם וחלקם התחתון בדמות קנטאור. החלק החייתי של התאומים פונה כל אחד לעבר הנגדי, בעוד שחלקם האנושי פונה זה אל זה. ידו האחת של כל תאום אוחזת בחבל, וידו השנייה ספק הודפת ספק לופתת את בן זוגו. כל ההיברידים פורצים את תחום המסגרות.

דף 11א

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת מהן עשויה מקו כפול, מתואר זוג ציפורים, שניתן לזהותן כתוכים או כיונים. גופה של כל ציפור פונה לכיוון הנגדי, אך ראשה פונה לעבר בת זוגה. לציפורים ראש עגול, מקורן קצר ומעוקל, כנפיהן

משוכות למטה וזנבן מהווה כמחצית מאורכן הכולל. רגלן האחת מורמת וצמודה למסגרת, בעוד השנייה ישרה כלפי מטה. מנח זה משווה להן תנועת הליכה או אחיזה במסגרת. בכל אחת מפינות המסגרת התחתונה מצוי עלה בעל שלוש אונות גדולות ומחודדות, ועלה אחד קטן הבולט משמאל.

דף 11ב

דף זה הוא השלישי מבין ארבעה דפים שאינם תחומים במסגרת מיקרוגרפיה, והראשון משני דפים המכונים עמודי הכלים. הכלים המתוארים בדף זה מחולקים בין שלושה רגיסטרים. בצידו הימני העליון של הדף מתואר שולחן לחם הפנים, הנראה כמלבן רוחבי בעל ארבע רגליים. מערכות הלחם דמויות סולם עם שלבים, ומעליהן בזיכי לבונה המתוארים כמלבן המסתיים במעוין. לשמאל השולחן מתואר ארון הברית כצורה הנדסית בעלת שתים-עשרה פאות. לתוך צורה זו נכנסים בדי הארון, הנראים כקו זיגזג. שילובם של אלמנטים אלו יחד משווה לארון, בסופו של דבר, צורת מלבן אורכי המחולק לשניים. ברגיסטר המרכזי מתוארת מחתה דמוית כף שבתוכה קווי אורך, ומשמאלה שתי חצוצרות המסודרות זו מעל זו. לחצוצרות שתי התרחבויות דמויות מעוין לאורכן. בחלקו הימני של הרגיסטר התחתון מתואר מזבח העולה כריבוע בעל שלוש מדרגות ושתי קרניים בולטות מעליו. המזלג ניצב בצמוד לדופן שמאל, וכבש המזבח מתואר מימין בשני קווים. לשמאל מזבח העולה מצויות הסירות והמזרקות, המסודרות בזוגות אלו מעל אלו. הזוג העליון דמוי כוס העשויה משני משולשים הנפגשים בקודקודם, והזוג התחתון מתואר ככד בעל צוואר רחב ושתי ידיות.

דף 12א

עמוד הכלים השני הוא גם האחרון מבין ארבעת דפי האיור שאינם תחומים במסגרת מיקרוגרפיה. במרכז הדף מתוארת מנורה בעלת רגל קצרה, וקנים היוצאים בזווית לצדדים ומתיישרים ממרכזם כלפי מעלה. הקנים כה צמודים זה לזה, עד שקשה להבחין בין הצורה לחלל השלילי. המחתות תלויות מהקנה התחתון, והמנורה תופסת את מרב שטח האיור. לשני צידי הרגל מתוארות המדרגות. מעל המדרגה הימנית מתואר מזלג בעל שתי שיניים המתעגלות שמאלה וידית המסתיימת בגולה. על המדרגה השמאלית מתוארת צנצנת המן ככד בעל צוואר ארוך, ידית דמוית הספרה שלוש ומכסה עם גולה. משמאל למנורה ולצנצנת המן מתואר המטה הפורח, התופס כשני שלישים מהדף ונראה כעמוד בעל ארבעה זוגות ענפים, היוצאים מהגזע בזווית ישרה ומסתיימים בגולה.

דף 12ב

במרכז שטח האיור, התחום במסגרת קו כפול שבתוכו רץ פס זיגזג רציף, מתואר שושן (fleur de lis), העשוי אף הוא מקו כפול. העלה המרכזי מחודד ולו צורת חרב, ושני העלים הצדדיים רחבים ומעוגלים כלפי מטה. השושן אחוז במרכזו בחבק. חלק הגבעול שמתחת לחבק מתפצל לשלוש אונות ומהווה בבואה מוקטנת לתפרחת שמעליו.

דף 13א

במרכז שטח האיור, התחום במסגרת קו כפול שבתוכו רץ פס זיגזג רציף, מתואר צבי העומד בפרופיל לצד שמאל וראשו מוטה מעט למעלה. קרניו משוכות במקביל לאחור, ואוזניו ניצבות לקרניו. גופו הארכני ודמוי המלבן שווה באורכו לאורך הקרניים. רגליו קצרות ביחס לחלקים אלו.

דף 13ב

במרכז שטח האיור, התחום בשתי מסגרות שכל אחת מהן עשויה מקו כפול, מתואר זוג טווסים הפונים זה אל זה ואוחזים ביחד עלה בעל שלוש אונות. לראש כל אחד מהם כתר העשוי משלוש "נוצות" המסתיימות בעיגול. גופם עגלגל, ראשם מעט אליפטי, ומקורם סגור ומעט רחב. רגליהם בעלות שלוש אצבעות, והרגל העליונה של כל טווס נוגעת בזו של חברתה. זנבותיהם הארוכים מהווים כשני שלישים מגופם, והם מעוטרים בדגם פנינים רצות. דגם זה מופיע גם על כנפו של טווס שמאל.

דף 14א

במרכז שטח האיור התחום במסגרות קו כפול, מתואר גריפון מזנק (rampant) הפונה בפרופיל שמאלה. לועו של הגריפון פעור ודמוי צבת. בפיו ניתן לראות שיניים מחודדות, והוא חורץ מפיו לשון מחודדת. אוזניו ארוכות ומשוכות לאחור, רגליו הקדמיות דומות לכרעי תרנגול, ורגליו האחוריות כשל אריה. כנפיו עשויות משתי שכבות נוצות: בשכבה הראשונה נוצות קצרות, ובשכבה השנייה נוצות ארוכות וחדות. זנבו המפותל מסתיים בקבוצת נוצות דומה. קו הגו מסתיים בבסיס הכנף ויוצר נפח גוף צר, שאינו מתחבר לעורף הגריפון. "טעות" זו תוקנה באמצעות קו קטן, המחבר את קצה נוצות הזנב לנוצות הארוכות שבכנף. שימוש זה באשליית ראייה (trompe l'oeil) מוכיח את יכולתו האמנותית של הסופר-מאייר, שכן התיקון אינו ניכר במבט ראשון.

נספח לפרק ב: עמודי הכלים בכתבי היד הספרדיים

סיגנטו-רה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזית׳	מסגרת
תנ״ך טולדו טולדו 1277 מפתח דף׳ ב/8א27 pé3 13/16	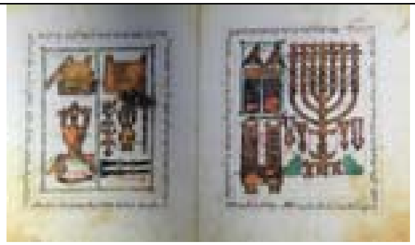	על חצי דף ימין. יחד עם הארון ושלחן הלחם	לצידה רגל תלת תפרחת כוס כדור תפרחת	שלוש מעלות	לוחות מלבניים אנכיים עם כפורת וכרובים	מלבני ארבע רגליים בזיכי לבונה מעליו	כד עם מכסה ושתי ידיות בצורת ראש חיה	כד מכוסה בעל שתי ידיות בצורת הספרה שלוש	יבש פורח תפר׳ צורת V	עם קרנ׳ רשת כבש משמאל	אין	קליג׳ כנגד כיוון השעון תחום מסגר-ות מיקר-וגרפיה
תנ״ך פרפיניאן פרפינאן 1299 מפתח דף׳ ב/212א13 pé3 13/16		בתא׳ לצד מתחת מטות וצנצנת המן ארון ושלחן הלחם בצד	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל נוספו כלי המזבח	כנ״ל	קליג׳ עם כיוון השעון
תנ״ך קופנהגן השני מפתח דף׳ ב/11 12 א 1301 pé3 13/16		כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל – כנפיים סוככות	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל רקע משבצ׳ גותי	כנ״ל	קליג׳ עם כיוון השעון

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזית׳	מסגרת
מודנה 8.4 דפים 9א-10א דגם 13/16	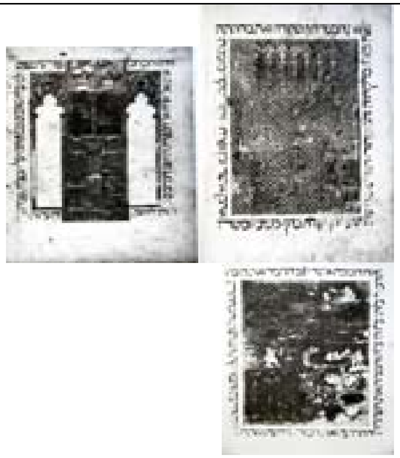	לבד עם כליה צנצנת המן והמטות	כנ״ל רגל כנ״ל עלים כדור כוס מסוקל ואין עלה עליון	כנ״ל	דף נפרד לוחות מלבניים אנכיים כרובים פורשי כנפיים שלחן הלחם מתחת בין שתי קשתות תלתני׳	כנ״ל	כנ״ל ללא כן	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	קליג׳ עם כיוון השעון 9 מ 22 ״עם וכנגד השעון״
מודנה 3.8 מפתח דפ׳ 125ב/26א דגם 13/16		כפריז 7	כנ״ל	כנ״ל	לוחות מלבניים אנכיים ללא כפורת או כרובים	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל	קליג׳ עם כיוון השעון
תנ״ך פרנקפורט דף 125ב דגם 13/16	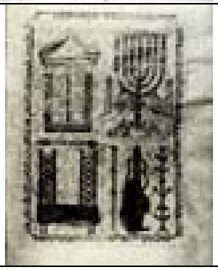	כנ״ל	כנ״ל	ארבע מעלות	לוחות מלבניים אנכיים עם כנפיים לסימול כרובים	כנ״ל	??	כנ״ל	כנ״ל	כנ״ל יש דף עם החשן ללא רקע	כנ״ל	קליג׳ עם כיוון השעון

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזית׳	מסגרת
לונדון קינגס 1 סולסונה 1384 דפים א3-א4 דגם טולדו ???	 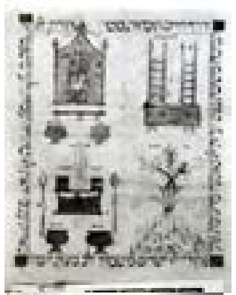 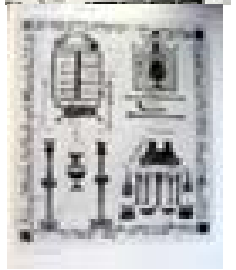	לבדה	תלויים על הקנים התחת׳ רגל דומה עלה ? כוס	ארבע מעלות	לוחות מלבניים אנכיים עם כנפיים לסימול כרובים	כנ״ל	כד עם פיה ראש חיה ידית מעוגלת נתון במבנה	כד מכסה מחודד ידיות מעוגל׳ נתון במבנה	כנ״ל	מן וכיור נתונים כ״א במבנה עם גמלון יכין ובועז ללא רקע	יש שלש ענף	קליג׳ עם כיוון השעון 2 מסגרות ״כנגד כיוון השעון״

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרות
חומש איסטנבול 1336 דף G, F *דגם ביניים*	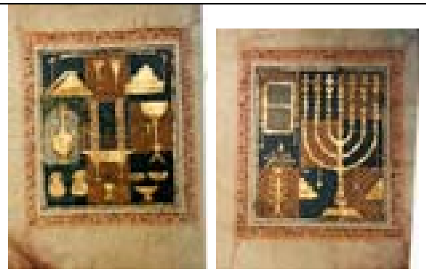	חצי הדף לצד ארון ומטה פורח	תלויים על הקנים התחת' רגל רחבה סיקול כוס-כדור תפרח' רק ליד רגל	ארבע מעלות	מלבן עם 4 טבעות ובדים לוחות רבועים זה מעל זה	צדדים קמורים שתי רגליים ללא בזיכי לבונה	גביע	כפריז 7 בדף עם ייתרת כלים	פורח בלבד עם אמיר מפואר אין היבש	מזבח עולה ללא מעשה רשת עם מזלג ניצב כבש שמאל	אין	קליג' עם כיוון השעון על רקע עבודת עט אדומה
לונדון הרלי 1528 מפתח דף' א8/בל *דגם ביניים*	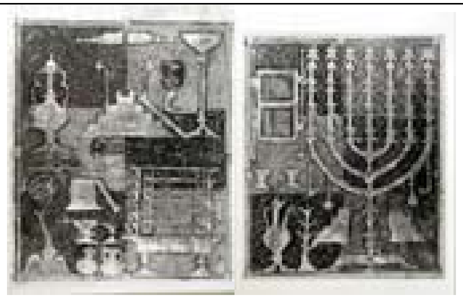	כנ"ל	כנ"ל כולל רגל קנה מרכזי כטולדו	כנ"ל	כנ"ל לוחות רבועים זה מעל זה	כנ"ל מערכ' מחוברות בזיכי לבונה ארוכים **או** חצוצרות קצת לצד	כנ"ל רגל ארוכ ה	**מופע כפול** כנ"ל וגם כפריז 7	כנ"ל צורתו כפריז 7	כנ"ל כבש ימין 2 מזלג'	יש עץ בלון	**עיטורי** דק משבצות זהב בין כל מקטע צבעוני
חומש קהיר מפתח דף' א4/בג *דגם ביניים*		כנ"ל קנה כטולדו ללא תפרח תחתונ ה	תלויים לבא רק אחד מכל סוג	כנ"ל **צנצנת מן על אבן** ועוד כלי	כנ"ל לוחות מלבני' אנכיים	כדוג' אסטנבול	כנ"ל	**מופע כפול** כנ"ל על אבן וגם כפריז 7	כנ"ל	כנ"ל כבש ימין 2 מזלג'	אמיר מפואר	קליג' עם כיוון השעון רקע משובץ ושריג'

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרות
תנ"ך רשב"א מפתח דפ' 27ב/8א סרוורה 1383 *דגם ביניים*		תא עליון מפתח דף שמאל	תלויים אחד מכל סוג	אין	כנ"ל לוחות מלבניי' אנכיים	כנ"ל כלים בין מערכות בזיכי לבונה ארוכים **או** חצוצרות	כנ"ל עם מכסה	כדגם טולדו	כדגם טולדו	??	עם שלושה עצים אמיר מפואר כגוט' 17	**עיטור** רחב מאד סמל' הראלד' ושריג'

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי המנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרת
חומש רומא דף 2213ב, א215 ברצלונה 1325 *דגם קטלאני*	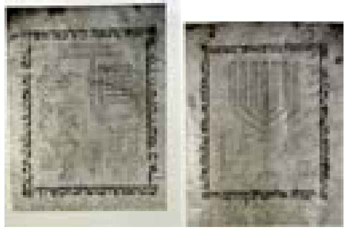	דף לבד תלת רגל קנים זויתיים כוס גד׳ כדור תפרחת	תלויים אחד מכל סוג + מזלג מזבח וכלי לידה	אין	כנ״ל לוחות מלבני׳אג כיים	מלבני ארבע רגלים מערכות מרחפות שופר מעלין	גביע	כנ״ל	אין	מזבח ללא כבש תוספת נבל, מחתה	אין	קליג׳ עם כיוון השעון
תנ״ך פרמה השני מפתח דפ׳ ב7/8א *דגם קטלאני*	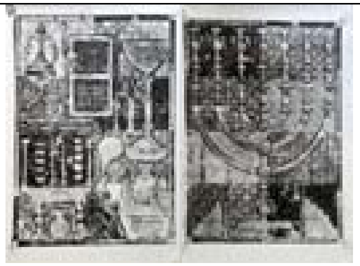	כנ״ל רגל רחבה כדור תפרחת כוס גד׳	תלויים על הקנים התחת׳	רבות	כנ״ל לוחות רבועים זה מעל זה	כנ״ל כלים בין המערכו ת כשחון 16 בזיכי לבונה ארוכים **או** חצוצרות	כנ״ל	כדגם טולדו	כנ״ל	**אין**	עץ בלון הרלי	**עיטורי** דקות עם משבצות זהב בין כל מקטע צבעוני
התנ״ך הספרדי של הדוכס מססקס מפתח דפ׳ ב3/4א *דגם קטלאני*	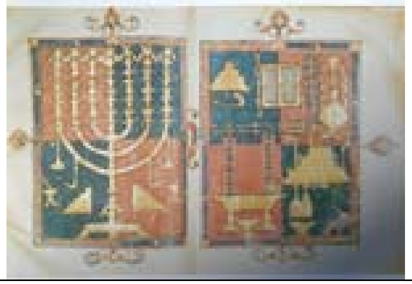	כנ״ל רגל רחבה קנה כפרמה 2810	כנ״ל	רבות פרמ 2810	כנ״ל לוחות מלבני׳אג כיים	כנ״ל בזיכי לבונה ארוכים **או** חצוצרות כהרלי ופרמה	כנ״ל קטן	כנ״ל	כנ״ל	מזבח שלוש מזלגות בלי כבש	עץ בלוני הרלי	**עיטורי** דקות עם משבצות זהב בין כל מקטע צבעוני

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי מנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרת
תנ״ך קה״ל דף D-B דצם קטלאני	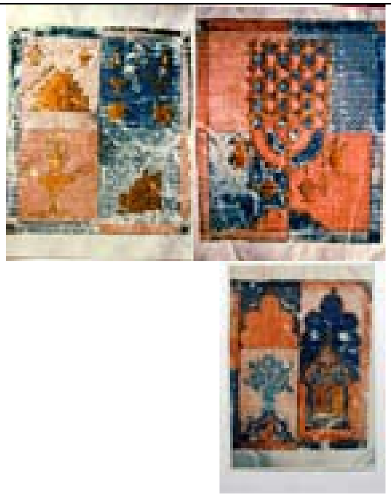	כנ״ל רגל גבוהה רק שתים בקנה רק כוס גד׳ צרה במיוחד	כנ״ל	אין	**כארון בכנ״ס** עם גמלון תרי פוליום נתון בנישה של קשת רבת lobes	אין	כלים ליד מזבח = שני כיור??	כד עם ידית כגוט׳ 17 לצד מנורה שניים?	אין	כנ״ל כבש שמאל אין מזלגות ניצבים זהב עם מעלות ? קשתות גותיות במודנה 8.4 או אסלאמיות	עץ אמיר מפואר׳ מזכיר גוט׳ 17 מעלין קשת רבת lobes	**עיטורי** בינוני עם תשליב גיאו׳ גותי

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי מנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר זית'	הר הזיתים
תנ"ך *אנריקו* *נחום* דף 36ב *דגם* *קטלאני*		כנ"ל רגל רחבה מאזכר לכיוון טולדו קנה עיגול כוס עיגול	כנ"ל מחתה מזכיר קצת רומא	— דף מנורה בלבד	—	—	—	—	—	—	—	קליג' עם כיוון השען מעל עיטור תשליב רחבה מאד בפינות שושן
תנ"ך *פואה* דף מפתחי דפים 25ב/6א, 27ב/8א *דגם* *קטלאני*		כנ"ל תפרחת כדור תפרחת כוס	כנ"ל	ארבע מעלות דגם ביניים	כנ"ל לוחות 'מלבני אנכיים' עם כרובים וגמלון גותי כפרנק פורט	כנ"ל	כנ"ל במבנה קשת כפרנק פורט	כדגם טולדו אבל גם עם פיה ליד מנורה גוט' 17	כדגם טולדו	כנ"ל כבש ימין 2 מזלג'	אמיר מפואר כשושן 16 אבל רק אחד	קליג' עם כיוון השען מעל עיטור תשליב רחבה מאד בפינות הראלדי קטלוניה כשושן 16
תנ"ך *פרמ"י* דף -184 182 *דגם* *קטלאני*	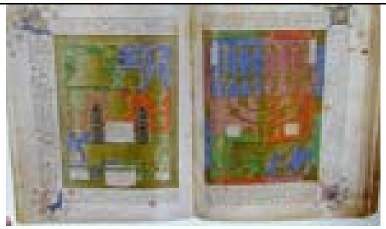	כנ"ל רגל כתפרחת באמצע כוס ענקית	כנ"ל מחוסר מקום מזלגות בצד למעלה	אין	כנ"ל לוחות 'מלבני אנכיים'	כנ"ל 4 אבל רגל'	כד בין מערכו ת שלחן	כד עם פיה גוט 17 כד מכסה וידית 1 דו קשתית כטולדו	????	???	אמיר מפואר	טקסט קטן עם כיוון השען על פני המפתח

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי מנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרות
אקספורד קאנ׳ 94 דף 1 דגם קטלאני	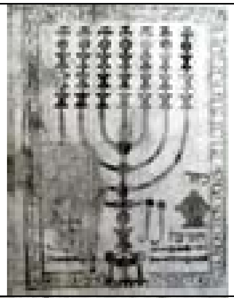	כנ״ל רגל צרה מאזכור ירושלים 4°5147	לצידה דף מנורה בלבד	אין	—	—	סיר	—	—	—	—	**עיטור** תשליב עלים אקנתוס, תלתן, תימורה
פריז לאומית 1314 (1315) מפתח דפ׳ בו/2א דגם קטלאני	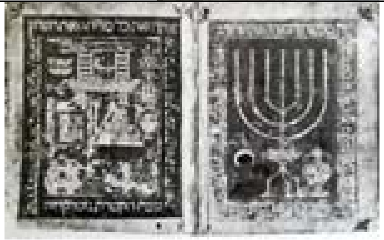	כנ״ל תלת וכוס ענקית קצת כשושן 368	כנ״ל רק אחד מכל סוג	אין	כנ״ל לוחות ׳מלבני אנכיים׳	כנ״ל 4 רגל׳ בזיכי לבונה ארוכים **או** חצוצרו ת כהרלי ולונדון שופר באמצע	כד עם שתי ידיות ???	כד עם פיה ???	כנ״ל	כנ״ל כבש שמאל ומזלג ניצב ׳איסט׳	שלושה עצים אמיר מפואר ששון 16	קליג׳ עם כיוון השעון
אקספורד קאנ׳ 81 איטליה 1396 דגם קטלאני	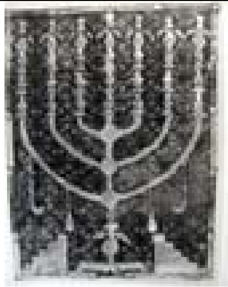	כנ״ל כהרלי קנה כפרמה 2810 דף מנורה בלבד	כנ״ל רקע עם עלה בדומה קצת לפרמה 2810 והרלי	רבות כפרמ ה 2810	—	—	—	—	—	—	—	**עיטורי** דק משבצות זהב בין מקטעי צבע כפרמה 2810 והרלי

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי מנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרות
פריז לאומית 31 מפתח דפים בב/3א, בב4 סרגוסה 1404 *דגם קטלאני*	טד 81, 83	כנ"ל תפרחת עיגול תפרחת כוס	כנ"ל בזיכי לבונה ארוכ' ניצב' לידה	ארבע כביניים	כנ"ל לוחות רבועים זה מעל זה	כנ"ל מערכ' מחובר כהרלי	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל כבש שמאל איסטנ' כל כליו ניצבים עליו	על דף נפרד אמיר שלושה ענפים ציפור' לידו	**עיטור** דק מסביב תחת **קליג' כנגד כיוון השעון**
תנ"ך קניקוט מפתח דפ' 120ב/ 121א לה קורוניה 1476 *דגם קטלאני*		כנ"ל	כנ"ל	אין	כנ"ל לוחות מלבני'אנכיים	כנ"ל כרובים בין מערכת	ככד עם פיה	כנ"ל	כנ"ל	אריה מתחת למנורה	הר שלושה בלוני'	פילגרן

סיגנטורה	תמונה	מיקום המנורה	כלי מנורה	אבן	צורת הארון	שלחן הלחם	כיור	צנצנת המן	מטה	מזבח	הר הזיתים	מסגרות
מילאנו 105 מפתח דף' ב1/א2	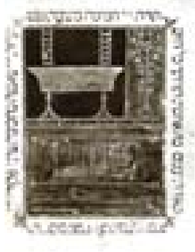	לא שרד	????	????	כנ"ל לוחות רבועים זה מעל זה שובב מחוסר מקום דף	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל כבש ימין הרלי	כנ"ל בלוני עם עלוה	**קליג' כנגד כיוון השעון**
פריז אומנויות		לא שרד	????	????	אין	כנ"ל 2 לחם בפנים וכד עם פיה	כנ"ל	כנ"ל	אין	כנ"ל כבש ושני מזלג ניצב ביניים זהב ??? עם מעלות ?	אמיר מפואר	קליג' עם כיוון השעון רחבה מזכיר ירושלים וסנט סולפיס

נספח לפרק ב: עם וכנגד השעון: תזרים הכתב במסגרות קליגראפיות של כתבי יד מתוארכים של התנ״ך בתרבות ספרד והמזרח

	כנגד השעון	עם וכנגד	עם כיוון השעון
מזרח			
1. סנקט פטרסבורג II B 17 929 מזרח		לא ניתן לקבוע תזרים קריאה	
2. סנקט פטרסבורג II B 1548 926-1000 מזרח		**	
3. קהיר גוטהיל 14 1000 מזרח	**		
4. סנקט פטרסבורג II B 19a 1008 מצרים (הסופר של גוטהיל 14)		** (לא ניתן לקבוע תזרים קריאה)	
5. קודקס משה בן-אשר [895/4] ראשית מאה י״א		**	** (כתב מתהפך – כתזרים כנגד השעון)
6. סנקט פטרסבורג II B 269 1075 מזרח	** (לא ניתן לקבוע תזרים קריאה)		
קסטיליה			
1. פריז לאומית 25 טולדו 1232	**		
2. ניו-יורק 403 טולדו 1241	**		
3. פרמה 2025 טולדו 1256	**		
4. ירושלים 4°790 בורגוס 1260	**		
5. פריז לאומית 26 טולדו 1272	**		
6. פרמה 2668 טולדו 1277	**		
7. מרסיי 1626 טולדו 1251-1293	**		
8. לונדון אור׳ 2201 טולדו 1300	**		
9. ששון 508 טולדו 1307	**		

	כנגד השעון	עם וכנגד	עם כיוון השעון
10. מודנה α.0.5.9			
סביליה 1470	**		
11. קופנהגן 3-4			
שאן פ׳יליזיש קסטיליה 1471/2 (San Felices de los Gallegos)	**		
12. גנואה IX-31			
טולדו 1481	**		
13. מדריד הארמון 3231-3246			
טולדו 1487	**		
14. וורמינסטר המרקיז של בת 347			
אקניה 1491 (1494 איבורה פורטוגל)	**	** (1 מ 21)	
15. ניו-יורק 392			
טולדו 1492			
מסורה 1496/7 קונסטנטינופול	**		
צפון קסטיליה/נאבארה			
16. פריז לאומית 21			
סוריא (נאבארה) או טודלה (צפ׳ קסטיליה) 1300-1312		**	
17. אוקספורד אופ׳ 4°75			
סוריא או טודלה סביבות 1300		**	
18. אוקספורד קניקוט 2			
סוריא או טודלה 1306		**	
מלכות אראגון			
19. ווטיקן רוסיאנה 601			
הוסקה 1275	**		** (1 מ 7)
20. פריז לאומית 31			
סרגוסהמ1404	**		
קטלוניה			
21. תנ״ך פרפיניאן			
פרפיניאן 1299			**
22. ***חומש רומא***			
ברצלונה 1325			**
23. לונדון קינגס 1			
סולסונה 1384	** (2 מ 12)		**

	כנגד השעון	עם וכנגד	עם כיוון השעון
24. תנ״ך פרחי			
פרובאנס 1366-1382			**
25. לונדון הרלי 5774-5775			
קסטיון דה אמפוריאס (Castellon de Ampurias) 1396			**
26. קימברידג׳ טריניטי F. 12. 70,71			
אוויניון 1419			**
27. פרמה 3233			
וולנסיה 1290 (סופר במקור מנאברה)			**
פורטוגל			
28. אוקספורד קאנ׳ 4			
מוארה 1470	**		
29. לונדון הרלי 5698-5699			
ליסבון 1471/2	**		
30. פרמה 677			
ליסבון 1473	**		
31. לונדון אור׳ 2626-2628			
ליסבון 1482	**		
32. פילדלפיה 140			
ליסבון 1496	**	** (1 מ 20)	

דף עבודה של פענוח תזורים כתיבה
עבור דף 6א – תרשים 9

נספח לפרק ג׳: תזרים הכתיבה בעיטורי המיקרוגרפיה

תזרים הכתיבה בעמודי האיור המלאים מורכב מציון נקודת המוצא של הכתיבה ותיאור מהלך הכתיבה וכיוון תזרים הכתיבה. לאחר מכן מופיע מפרט הפסוקים היוצרים את התדמית, מחולק לקווי רישום היוצרים את התדמית. תזרים הכתיבה של המסגרות מתואר באופן זהה.

ב״כרך ג׳: תרשימי תזרים הכתיבה בעיטורי המיקרוגרפיה״ אפשר למצוא את מפרט תרשים קווי הרישום והמסגרות. קווי התדמית מצוינים בשחור, מספריהם בירוק, ונקודת התחלת הקריאה מסומנת במשולש אדום. קווי המסגרות מצוינים בכחול, מספריהם באדום, ונקודת התחלת הקריאה במשולש אדום.

לעתים מושמטים שם ההוויה, כינויי השם ונטיותיו מהתדמיות. בכל מפרט תדמית מצוין, לפיכך, אם שמות ההוויה הושמטו או לא. בעצים המשמשים כרקע ובמסגרות נכלל שם ההוויה, ולכן לא היה צורך בציון מסוג זה. קיצור שם ההוויה מצוין, כמקובל, ״ה׳״.

תזרים המסגרות מצוין לפי מאפיין תזרים הכתב:[1]

״עם כיוון השעון״ – תזרים זה אופייני לתזרים מסגרות קליגרפיות בקטלוניה. תחילה נכתבו שתי השורות העליונות מהפינה הימנית העליונה עד קצה השורה ״כנגד כיוון השעון״, ולאחר מכן נכתבו, ״עם כיוון השעון״, מהפינה הימנית העליונה שתי השורות האחרות: ראשית הפנימית ולאחריה החיצונית.

״כנגד כיוון השעון״ – תזרים זה אופייני לתזרים מסגרות קליגרפיות בקסטיליה. הכתיבה מתחילה בפינה הימנית העליונה וממשיכה ברצף, ולכן השורה התחתונה מתהפכת.

״עם וכנגד השעון״ – תזרים זה נמצא במעט כתבי יד מצפון קסטיליה-נאברה. חלקו הראשון של התזרים הינו ״כנגד כיוון השעון״: מהפינה הימנית העליונה לשמאלית התחתונה. חציו השני של כתב המסגרת הוא ״עם כיוון השעון״, נקודת ההתחלה היא הפינה הימנית העליונה, והכתיבה נמשכת עד לפינה השמאלית התחתונה.

[1] על תזרימי הכתיבה במסגרות הקליגרפיות ראה פרק ב׳, עמודים 152-154.

• דף 1ב

עמוד זה הוא אחד מארבעת עמודי האיור המלאים שאינם מוקפים במסגרות כתב.[2]

1. הקוף תהלים א׳-ב׳:א׳ המילה ״ולאמים״

הכתיבה מתחילה בקצה כף הרגל הקדמית וממשיכה עם כיוון השעון לסוף הגב. אז הושלם קו הקרסול, ולאחריו הישבן. משם ממשיך מתאר הקוף מבסיס הגב עד לחזה החיה, כאשר הזרועות נכתבות לאחר מכן, ולבסוף נשלם קו הבטן. שמות ההוויה וכינויי השם מושמטים בקוף.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-16) [3]

קו #1 תהלים א׳:א׳-ב׳ עד המילה ״תורת״ **קו #2** המילה ״ה׳״ **קו #3** המשך פסוק ב׳ עד המילה ״חפצו״ **קו #4** סיום פסוק ב׳ עד א׳:ג׳ במילה ״ועלהו״ **קו #5** סיום פסוק ג׳ **קו #6** א׳:ד׳ עד המילה ״לא״[4] **קו #7** המילה ״כן״ **קו #8** לא מפוענח[5] **קו #9** פסוק ד׳ מהמילה ״כמוץ״ עד סוף הפסוק **קו #10** א׳:ה׳ המילה ״על״ **קו #11** פסוק ה׳ המילים ״כן לא״ **קו #12** פסוק ה׳ תחילת המילה ״יק[מו]״ **קו #13** המשך המילה ״[יק]מו״ עד סוף פסוק ה׳ **קו #14** במרפק המילה ״צדיק״ (ייתכן שהחזרה עליה היא מסוף א׳:ה׳ לצורך מילוי) **קו #15** א׳:ו׳ ״ודרך״ **קו #16** המשך פסוק ו׳ עד תהלים ב׳:א׳ במילה ״ולאמים״.

2. גריפון-ציפור תהלים קכ״ב - קכ״ד:א

הכתיבה מתחילה בכרבולת הדרקון-ציפור וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לבסיס הכנף. האברות נכתבו מימין לשמאל, כך שוויזואלית הכתיבה הופכת להיות עם כיוון השעון, אולם זנב היצור וגבו נכתבים שוב כנגד כיוון השעון. שמות ההוויה וכינויי השם מושמטים בגריפון-ציפור.

---

[2] שלושת העמודים האחרים הם דף 5ב בקונטרס האיורים הראשון ודפים 11ב/12א בקונטרס האיורים השני. לסיבת היעדר המסגרות ראה פרק ד׳ הדן בפשר.

[3] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 1ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 1.

[4] הקו נקרא במהופך.

[5] ניתן לזהות בו בכל זאת את המילים ״כן״ בקו #7, מקטע אותיות הנראה כ״הרשעים״ ואת המילים ״אם כן״ בקו #8. בכך מצוי כאן המשך לפסוק ד׳.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 17-28)

קו #17 תהלים קכ״ב:א׳-ה׳ עד המילה ״כסאות״ **קו #18** המשך פסוק ה׳ עד פסוק ז׳ במילה ״חילך״ **קו #19** קכ״ב:ז׳ תחילת המילה ״של[וה]״ **קו #20** המשך המילה ״[של]וה״ עד פסוק ט׳ במילה ״למען״[6] **קו #21** המשך פסוק ט׳ עד קכ״ג:א׳ ״נשאתי את״ **קו #22** סיום פסוק א׳ עד פסוק ב׳ במילה ״עד״ **קו #23** סיום פסוק ב׳ **קו #24** פסוקים קכ״א:ג׳-ד׳ עד המילה ״רבת״ **קו #25** פסוק ד׳ המילה ״נפשנו״ **קו #26** פסוק ד׳ המילה ״השאננים״ **קו #27** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״לגאי״ **קו #28** קכ״ד:א׳.

3. העץ תהלים קכ״ד-קכ״ז:ה׳

הכתיבה מתחילה בקצה השמאלי של גזע העץ וממשיכה עם כיוון השעון לבסיס הימני של הגזע. כתיבת העץ לא נפגשת עם כתיבת הקוף. בנבדל מהקוף והגריפון-ציפור, בעץ מופיעים שם ההוויה וכינויי השם, כנהוג לגבי שאר העצים בכתיבת הסופר.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 29-47)

קו #29 תהלים קכ״ד:א׳ עד המילה ״יאמר״ **קו #30** סיום פסוק א׳ עד פסוק קכ״ד:ג׳ במילים ״המים שט[פונו]״ **קו #31** המשך המילה ״[שט]פונו״ עד פסוק קכ״ד:ה׳ במילה ״נפשנו״ **קו #32** סיום פסוק ה׳ עד ראשית קכ״ד:ו׳ במילה ״ברוך״ **קו #33** המשך פסוק ו׳ עד המילים ״שלא נתננו טרף״ **קו #34** פסוק ו׳ המילה ״לשיניהם״ עד קכ״ד:ז׳ במילים ״נפשנו כצפור״ **קו #35** המשך פסוק ז׳ מהמילה ״נמלטה׳ עד המילה ״נשבר״ **קו #36** המשך פסוק ז׳ מהמילה ״ואנחנו״ עד קכ״ה:א׳ ״כהר״[7] **קו #37** סיום פסוק א׳ עד קכ״ד:ב׳ המילה (הראשונה בפסוק) ״ירושלם״[8] **קו #38** המשך פסוק ב׳ מהמילה ״סביב״[9] עד המילה ״מעתה״ **קו #39** סיום פסוק ב׳ עד קכ״ד:ג׳ במילה ״על״ **קו #40** המשך פסוק ג׳ עד המילה ״ישלחו״ **קו #41** המשך פסוק ג׳ עד קכ״ה:ה׳ במילה ״פעלי האון״ **קו #42** סיום פסוק ה׳ **קו #43** קכ״ו:א׳-ב׳ עד המילים ״אז יאמרו״ **קו #44** המשך פסוק ב׳ עד קכ״ו:ה׳ במילה ״ברנה״ **קו #45** המשך פסוק ה׳ מהמילה ״יקצורו״ עד קכ״ז:ב׳ במילה ״קום״ **קו #46** המשך פסוק ב׳ מהמילה ״מאחרי״ עד המילה ״העצבים״ **קו #47** סיום פסוק ב׳ עד קכ״ז:ה׳ במילה ״אשפתו״.

6 פסוק קכ״ב:ח׳, ״למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך״, מושמט.
7 בפסוק זה, היוצר את תפרחת הפרח, הושמטו שמות השם.
8 המילים ״לעולם ישב״ הושמטו.
9 המילה ״הרים״ הושמטה.

4. דרקון תהלים קל״ב:א׳-ט׳ מהמילה ״וחסידך״, סוף פסוק ט״ז-קכ״ז:א׳ המילה ״שיר״

הכתיבה מתחילה מזנב הדרקון וממשיכה במעלה גבו עם כיוון השעון עד לסיום הזנב. שלא כבקוף ובגריפון-ציפור, בדרקון זה כתובים שמות ההוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 48-57**)

קו #48 תהלים קל״ב:א׳-ג׳ **קו #49** קל״ב:ד׳ עד המילה ״לעפעפי״ **קו #50** סיום פסוק ד׳ עד קל״ב:ה׳ במילים ״עד אמ[צא]״ **קו #51** המשך המילה ״[אמ]צא״ עד סוף פסוק ה׳ **קו #52** קל״ב:ו׳ עד המילה ״מצאנוה׳ **קו #53** סיום פסוק ו׳ עד קל״ב:ט׳ במילה ״כה[ניך]״ **קו #54** המשך המילה ״[כה]ניך״ עד המילה ״וחסידך״ **קו #55** סיום פסוק ט׳ במילים ״רנן ירננו״[10] **קו #56** קל״ב:י״ז-י״ח עד המילה ״בשת״ **קו #57** סיום פסוק י״ח (סוף המזמור) ומילה ראשונה מקכ״ז:א׳ ״שיר״.

• דף 2א

התדמית שמואל ב׳ כ״ב-כ״ג:ט׳ במילים ״נאספו שם״

בלאי של שנים, שגרם לנשירת דיו וצבע, לא מאפשר לקרוא מספר מילים. מילים בודדות אלו לא מנעו את הבנת רצף הפסוקים או את קביעת תזרים הכתיבה. הכתיבה מתחילה בחלק הפנימי של כנף הציפור הימנית וממשיכה עם כיוון השעון ברצף עד סיום זנבה. לאחר מכן נכתבה הציפור השמאלית, מפנים הכנף, כנגד כיוון השעון. כתיבת התפרחת היוצאת מפי הציפורים מתחילה בפיה של הציפור הימנית, ונכתבת ברצף עם כיוון השעון. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-11**)[11]

קו# 1 שמואל ב׳ כ״ב:א׳-ה׳ במילה ״מות״ **קו# 2** סיום פסוק ה׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:ז׳ במילה ״ה׳״[12] **קו# 3** שמואל ב׳ כ״ב:ד׳ מהמילה ״אושע״ עד פסוק שמואל ב׳ כ״ב:ה׳ במילה ״בליעל״ **קו# 4** סיום פסוק ה׳ עד סוף שמואל ב׳ כ״ב:ט״ו **קו# 5** שמואל ב׳ כ״ב:ט״ז במילה ״תבל״ **קו# 6** המשך פסוק ט״ז עד שמואל ב׳ כ״ב:כ׳ במילה ״למרחב״

---

10 המילה ״ירננו״ הינה המילה האחרונה גם בפסוק ט״ז. לפיכך, נוצר דילוג בין הדומות בין סוף פסוק ט׳ לסוף פסוק ט״ז.

11 לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב״: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 2א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 2.

12 בנקודה זו חל דילוג בין הדומות והסופר חזר לפסוק ד׳ למילה ״ומאויבי״.

קו# 7 סיום פסוק כ׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:כ״ב במילה ״דרכי״ **קו# 8** סיום פסוק כ״ב עד שמואל ב׳ כ״ב:כ״ד במילה ״ואשתמרה׳ **קו# 9** סיום פסוק כ״ד עד שמואל ב׳ כ״ב:מ״ד המילים ״ותפלטני מריבי״ **קו# 10** סיום פסוק מ״ד[13] עד שמואל ב׳ כ״ב:מ״ט במילה ״תרוממני״ **קו# 11** סיום פסוק מ״ט עד שמואל ב׳ כ״ב:נ״א (סוף המזמור). מראשית העלה ועד תם התפרחות שמואל ב׳ כ״ג:א׳-ט׳ המילים ״נאספו שם״.

המסגרות **תהלים קי״ט:קכ״ט-קמ״ח**

המסגרות הן בתזרים כתיבה עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-4**)

קו# 1 תהלים קי״ט:קכ״ט – קל״ב במילה ״פנה׳ **קו# 2** סיום פסוק קל״ב עד קי״ט:קל״ה במילה ״עבדיך״ **קו# 3** סיום פסוק קל״ה עד קי״ט:קמ״ז במילה ״קראתי״ **קו# 4** סיום פסוק קמ״ז עד קי״ט:קמ״ח.

• דף 3א

מאחר וכוריאוגרפיית הדף מורכבת, יפורט תזרים הכתיבה לפי שלביו. בשושן והמנדורלה אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם. מצד שני, בציפורים לעתים הם הושמטו ולעתים לא. לפיכך, יצוינו רק המקומות בהם בוצעו השמטות.

התדמית

1. **המנדורלה** **תהלים פ״ד:ה׳; קמ״ד:ט״ו; קמ״ה:א׳-כ״א במילה ״קדשו״**

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית התחתונה של חבק השושן וממשיכה ברצף עד לסיומה בתזרים כנגד כיוון השעון. בשני העלים היורדים מהחבק הכתיבה עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-11**) [14]

קו #1 תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו, קמ״ה:א׳-ב׳ במילה ״ואהללה״ **קו #2** סיום פסוק ב׳ עד סוף קמ״ה:ג׳ **קו #3** קמ״ה:ד׳ המילים ״דור לדור״ **קו #4** סיום פסוק ד׳ עד פסוק קמ״ה:ו׳ במילה ״יאמרו״ והמשך הכתיבה במילה ״וגבורתך״ מפסוק קמ״ה:י״א[15] **קו #5** סיום פסוק י״א עד קמ״ה:י״ב במילה ״וכבוד״ **קו #6** סיום פסוק י״ב עד קמ״ה:י״ג

---

[13] מילות הפסוק ״עמי תשמרני לראש גוים״, הושמטו.

[14] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 3א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 3.

[15] בין הפסוקים קיים דילוג שגור בין הדומות המתקיים בין סוף פסוק קמ״ה:ו׳ לסוף פסוק קמ״ה:י״א. ראה גם דף 5ב, 6א, 8ב, 9ב, 12ב.

במילים ״כל עולמים״ **קו #7** המשך פסוק י״ג ״וממשלתך״,[16] עד קמ״ה:י״ז המילים ״צדיק ה׳״[17] **קו #8** סיום פסוק י״ז עד קמ״ה:י״ח המילים ״לכל קוראיו לכל״ **קו #9** סיום פסוק י״ח עד פסוק קמ״ה:כ׳ במילים ״את כל״ **קו #10** סיום פסוק כ׳ עד קמ״ה:כ״א במילה ״שם״ **קו #11** קמ״ה:כ״א המילה ״קדשו״.

2. הציפור הימנית התחתונה תהלים קמ״ה:כ״א במילים ״לעולם ועד״; קט״ו:י״ח; קמ״ו; ע״ג:כ״ח; ט״ז:ז׳; י״ז:ג׳; כ״ו:ח׳

פסוק קמ״ה:כ״א הנקטע עם סיום המנדורלה נשלם בראשית כתיבת הציפור ומעיד על תהליך יצירת העמוד. הכתיבה מתחילה מהמקור כנגד כיוון השעון לעבר הכנף. לאחר מכן נוצרה ייתר הציפור בכתיבה עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 12-31)

קו #12 סיום תהלים קמ״ה:כ״א במילים ״לעולם ועד״, פסוק קט״ו:י״ח **קו #13** קמ״ו:א׳-ב׳ במילה ״אה[ללה]״ **קו #14** המשך המילה ״[אה]ללה׳ עד פסוק קמ״ו:ג׳ במילה ״בנדיבים״ **קו #15** פסוק ג׳ המילים ״בבן אדם״ **קו #16** פסוק ג׳ המילים ״שאין לו״ **קו #17** פסוק ג׳ המילה ״תשועה׳ **קו #18** קמ״ו:ד׳ המילה ״תצא״ **קו #19** פסוק ד׳ המילה ״רוחו״ **קו #20** פסוק ד׳ מהמילה ״ישוב״ עד המילה ״ביום״ **קו #21** פסוק ד׳ המילה ״ההוא״ **קו #22** פסוק ד׳ המילה ״אבדו״ **קו #23** פסוק ד׳ המילה ״עשתנותיו״ **קו #24** קמ״ו:ה׳ המילה ״אשרי״ **קו #25** פסוק ה׳ מהמילה ״שאל״ עד סוף הפסוק. **קו #26** קמ״ו:ו׳ המילה ״עשה״ **קו #27** ע״ג:כ״ח המילים ״ואני קר[בת]״ **קו #28** המשך המילה ״[קר]בת עד המילה מחסי״[18] **קו #29** סיום פסוק כ״ח[19], פסוק ט״ז:ז׳, פסוק י״ז:ג׳ במילה ״תמצא״ **קו #30** סיום פסוק ג׳, כ״ו:ח במילה ״ביתך״[20] **קו #31** סיום פסוק ח׳.

---

[16] סיום פסוק קמ״ה:י״ג ״בכל דור ודר״ ופסוק קמ״ה:י״ד ״סומך ה׳ לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים״, הושמטו.

[17] פסוקים קמ״ה:ט״ו-ט״ז הוכפלו כדי להגיע לכתיבת שם השם במרכז העליון של חבק הכתר. ראה על כך בפרק הבא.

[18] בפסוק זה השמטות רבות. המילה ״אלהים״ הושמטה לאחר המילה ״קרבת״. לאחר המילים ״לי טוב״ הושמטו המילים ״שתי באדני ה׳״.

[19] הפסוק מסתיים עם דילוג בין הדומות מפסוק כ״ו:ז׳ ״ולספר כל נפלאותיך״ הנכתב כאן במקום סיומת פסוק ע״ג:כח ״ולספר כל מלאכותיך.״ המילה ״לספר״ נכתבה ״לשפר.״ בעוד חילוף שׂי״ן בסמ״ך מוכר כדוגמת צורת כתיבת שם המשפחה הקטלאני אשתרוק הנכתב גם אסתרוק, הרי שחילוף סמ״ך בשי״ן אינו מוכר.

[20] במקום המילים ״מעון ביתך״ נכתבו המילים ״מקום ביתך״.

3. **הציפור הימנית העליונה תהלים א׳-ב׳:א׳**

הכתיבה מתחילה בצוואר הציפור בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לקצה הגב. פנים הכנף נכתבה עם כיוון השעון ולאחר-מכן נעשה הזנב ורגלי הציפור כנגד כיוון השעון. לבסוף הושלם העלה היוצא מפיה עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 32-51)

קו #32 תהלים א׳:א׳-ב׳ במילה ״יהגה״ **קו #33** סיום פסוק ב׳ עד א׳:ג׳ במילה ״על״ **קו #34** פסוק ג׳ מהמילה ״פלגי״ עד המילה ״אשר״ **קו #35** פסוק ג׳ מהמילה ״פריו״ עד המילה ״בעתו״ **קו #36** פסוק ג׳ מהמילה ״ועלהו״ עד המילה ״יבול״ **קו #37** פסוק ג׳ מהמילה ״וכל״ עד המילה ״יעשה״ **קו #38** פסוק ג׳ המילה ״יצליח״ **קו #39** א׳:ד׳ המילה ״כמץ״ **קו #40** פסוק ד׳ המילה ״אשר״ **קו #41** פסוק ד׳ המילה ״תידפנו״ **קו #42** פסוק ד׳ המילה ״רוח״ **קו #43** א׳:ה׳ המילה ״לא״ **קו #44** פסוק ה׳ המילה ״במשפט״ **קו #45** פסוק ה׳ המילה ״וחטאים״ **קו #46** פסוק ה׳ המילה ״בעדת״ **קו #47** פסוק ה׳ המילה ״צדיקים״ **קו #48** א׳:ו׳ במילה ״דרך״ **קו #49** המשך הפסוק ו׳ עד המילה ״תא[בד]״ **קו #50** המשך המילה ״[תא]בד״ עד ב׳:א׳ במילה ״גוים״ **קו #51** סיום פסוק ב׳.

4. **הציפור השמאלית העליונה תהלים ד׳:ג׳-ח׳ במילה ״בלבי״;ס״ט:י״ד; ה׳:ב׳-ג׳**

הכתיבה מתחילה בטפריי רגלה הקדמית של הציפור בכתיבה עם כיוון השעון עד סיום גבה. לאחר, נכתב העלה היוצא מפיה כנגד כיוון השעון. לבסוף הושלמה הציפור מזנבה לרגלה האחורית תוך יצירת רצף פסוקים עם השושן המהותי לפשר.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 52-70)

קו #52 תהלים ד׳:ג׳ במילה ״איש״ **קו #52** פסוק ג׳ המילים ״עד מה״ **קו #54** פסוק ג׳ המילה ״כבודי״ **קו #55** סיום פסוק ג׳ עד ד׳:ו׳ במילה ״ובטחו״ **קו #56** סיום פסוק ו׳ עד ד׳:ז׳ ״טוב״ **קו #57** פסוק ז׳ מהמילה ״טוב״[21] עד המילה ״פניך״ **קו #58** פסוק ז׳ המילה ״ה׳״ עד ד׳:ח׳ במילה ״בלבי״ **קו #59** ס״ט:י״ד במילה ״ה׳״ **קו #60** פסוק י״ד המילה ״אלים״ **קו #61** פסוק י״ד המילים ״ברוב חסדך״ **קו #62** פסוק י״ד המילים ״ענני באמת״ **קו #63** פסוק י״ד המילה ״ישעך״ **קו #64** ה׳:ב׳ במילה ״האזינה״[22] **קו #65** פסוק ב׳ המילה ״בינה״ **קו #66** סיום פסוק ב׳ עד ה׳:ג׳ המילה ״הק[שיבה]״ **קו**

---

[21] המילה ״טוב״ נכפלה.

[22] המילה ״ה׳״, הושמטה.

67# המשך המילה "[הק]שיבה" **קו 68#** המשך פסוק ג' עד המילה "מלכי" **קו 69#** פסוק ג' המילה "ואלהי" **קו 70#** סיום פסוק ג'.

5. הציפור השמאלית התחתונה תהלים קי"ח:ה'-כ'

הכתיבה מתחילה בקצה זנב הציפור וממשיכה כנגד כיוון השעון. התפרחת נכתבה לבסוף עם כיוון השעון. שם ההוויה וכינויי השם לעתים הושמטו בתדמית ולעתים לא.[23]

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 71-86**)

קו 71# תהלים קי"ח:ה'-ט' במילה "לחסות" **קו 72#** פסוק ט' המילה "מבטוח" **קו 73#** פסוק ט' המילה "בנדיבים" **קו 74#** קי"ח:י' המילים "כל גוים" **קו 75#** פסוק י' המילה "סבבוני" **קו 76#** פסוק י' המילה "בשם" **קו 77#** סיום פסוק י' **קו 78#** קי"ח:י"א **קו 79#** קי"ח:י"ג המילה "דחה"[24] **קו 80#** פסוק י"ג המילים "דחיתני לנפול" **קו 81#** סיום פסוק קי"ח:י' **קו 82#** קי"ח:י"ד **קו 83#** קי"ח:ט"ו "צדיק" **קו 84#** סיום פסוק ט"ו עד קי"ח:ט"ז במילה "עש[ה]" **קו 85#** המשך המילה "[עש]ה" עד קי"ח:י"ט המילה "שערי" **קו 86#** סיום הפסוק עד קי"ח:כ' כולו.

6. השושן תהלים ד':ח' מהמילה "בלבי" עד ד':ט' (סוף המזמור); ז':א',ד'-ח'; ט':כ'

הכתיבה מתחילה מהפינה הימנית של החבק וממשיכה בכתיבה כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 87-96**)

קו 87# תהלים ד':ח' מהמילה "בלבי"[25] עד ד':ט' במילה "ה'" **קו 88#** סיום פסוק ט' (סוף המזמור),[26] ז':א' **קו 89#** ז':ד'-ה' המילה "אם"[27] **קו 90#** סיום פסוק ה' עד ז':ו' **קו 91#** ז':ז' במילה "צוררי" **קו 92#** פסוק ז' המילה "ועורה אלי" **קו 93#** סיום פסוק ז' עד ז':ח' במילה "לאמים" **קו 95#** פסוק ח' במילה "למרום" **קו 96#** סיום פסוק ח' במילה "שובה",[28] ט':כ' במילה "יעוז".

---

[23] ההשמטות נעשו בתדמית בקו# 71, 78, 82, 84-85.

[24] פסוק קי"ח:י"ב מושמט.

[25] המילה "בלבי" הינה המילה השלישית בפסוק ד':ח'. מילה זו מופיעה כבר בסיום העלה שבפי הציפור העליונה מימין ולפיכך היא מוכפלת.

[26] מזמורים ה'-ו', הושמטו.

[27] פסוקים ב'-ג', הושמטו.

[28] פסוקים ז:ט'-י"ח הושמטו

המסגרות **תהלים קל"א-קל"ג:ב' המילים "על פי"**

המסגרות נכתבו בתזרים עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-4**)

קו #1 תהלים קל"א:א'-ב' **קו #2** קל"א:ג'-קל"ב:ג' במילים "ביתי אם" **קו #3** סיום פסוק ג' עד קל"ב:י"ב במילים "אם ישמרו" **קו #4** פסוק י"ב המילה "בניך"[29] עד קל"ג:ב' במילים "על פי".[30]

• דף 3ב

התדמית **תהלים קכ"ד, קכ"ו-קל"ב:ג' במילים "מעתה ועד"**

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית של הענף שבפי הדרקון וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לסיום הענף. כתיבת הדרקון, שנעשתה לאחר-מכן, מתחילה מקצה גו הדרקון בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לסיום התדמית. בתדמית אין השמטה של שם הוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-49**) [31]

קו #1 תהלים קכ"ג:א'-ד' במילה "שבעה" **קו #2** פסוק ד' המילים "לה נפשנו" **קו #3** סיום פסוק ד' (סוף המזמור) עד קכ"ד:א' במילים "שיר המעלות" **קו #4** סיום פסוק א' עד קכ"ד:ב' במילה "לנו" **קו #5** סיום פסוק ב' **קו #6** קכ"ד:ג'-ד' **קו #7** קכ"ד:ה' במילה "המים" **קו #8** סיום פסוק ה' עד קכ"ד:ז' המילה "נפשנו" **קו #9** המשך פסוק ז' עד המילה "מפח" **קו #10** סיום פסוק ז' **קו # 11** קכ"ד:ח' המילים "עזרנו בשם" **קו #12** פסוק ח' המילים "ה' עשה" **קו #13** פסוק ח' המילים "שמים וארץ" **קו #14** קכ"ה:א' במילים "לא ימוט" **קו #15** סיום פסוק א' עד קכ"ה:ב' במילים "וה' סביב" **קו #16** סיום פסוק ב' עד קכ"ו:ד' המילה "שובה" **קו #17** המשך פסוק ד' עד המילה "כאפיקים" **קו #18** סיום פסוק ד' עד קכ"ו:ו' במילה "ובכה" **קו #19** סיום פסוק ו' עד קכ"ז:א במילה "עיר" **קו #20** סיום פסוק א' עד קכ"ז:ד' במילה "כחצים"[32] **קו #21** סיום פסוק ד' עד קכ"ז:ה' במילה "לא" **קו #22** המשך פסוק ה' עד המילה "יד[ברו]" **קו #23** המשך המילה "[יד]ברו" עד סוף פסוק ה' **קו #24** קכ"ח:א' המילים "שיר המעלות" **קו #25** פסוק א' המילים "אשרי כל" **קו #26** סיום פסוק א' עד קכ"ח:ב'

---

[29] נפלה המילה "בריתי"

[30] חסרה המילה האחרונה בפסוק ובמזמור "מידותיו".

[31] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 3ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 4.

[32] מזמור קכ"ז מתחיל שוב מפסוק א'.

המילה "יגיע" **קו #27** פסוק ב' המילים "כפיך כי" **קו #28** סיום פסוק ב' **קו #29** קכ"ח:ג' במילה "בירכתי" **קו #30** המשך פסוק ג' עד המילה "בניך" **קו #31** סיום פסוק ג' עד קכ"ח:ד' במילה "הנה" **קו #32** סיום פסוק ד' עד קכ"ח:ו' במילה "על" **קו #33** פסוק ו' המילה "ישראל" **קו #34** קכ"ט:א' המילים "שיר המעלות" **קו #35** פסוק א' במילה "מנ[עורי]" **קו #36** המשך המילה "[מנ]עורי" **קו #37** סיום פסוק א' עד קכ"ט:ג' במילה "למ[עניתם]" **קו #38** המשך המילה "[למ]עניתם" עד קכ"ט:ה' במילה "אחור" **קו #39** סיום פסוק ה' **קו #40** קכ"ט:ו'-ח' (סוף המזמור) **קו #41** ק"ל:א'-ב' **קו #42** ק"ל:ג' במילה "תשמור" **קו #43** סיום פסוק ג' עד ק"ל:ו' במילים "משומרים לבקר" **קו #44** סיום פסוק ו' **קו #45** ק"ל:ז' במילה "אל" **קו #46** סיום פסוק ז' עד ק"ל:ח' (סוף המזמור) **קו #47** קל"א:א' במילה "ובנפ[לאות]" **קו #48** המשך המילה "[ובנפ]לאות והמילה "ממני" המסיימת את פסוק א' **קו #49** קל"א:ב'-ג' במילה "ועד".

המסגרות תהלים קל"ה-קל"ו:ה' במילה "לעושה'

המסגרות נכתבו בתזרים עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-4)

קו# 1 תהלים קל"ה:א'-ד' במילה "ישראל" **קו# 2** סיום פסוק ד' עד קל"ה:ז' במילה "מקצה" **קו# 3** סיום פסוק ז' עד קל"ה:ט"ז במילה "עינים" **קו# 4** פסוק ט"ז מהמילה "עינים" עד קל"ו:ה "לעושה".[33]

• דף 4א

התדמית

1. **הנשר תהלים קי"ט:א'-כ"ו במילה "ספרתי"**

הכתיבה מתחילה בקצה העליון של כנף הנשר וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. בתדמית אין השמטה של שם ההויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-17) [34]

קו #1 תהלים קי"ט:א'-ג' במילה "עולה" **קו #2** סיום פסוק ג' עד קי"ט:ד' במילה "צוית" **קו #3** סיום פסוק ד' עד קי"ט:ו' במילה "כל" **קו #4** סיום פסוק ו' עד קי"ט:ח'

---

[33] המילה "עינים" הוכפלה והיא מסיימת את קו #3 ומתחילה את קו #4. חזרה על כתיבת מילה והכפלתה בראשית מעבר למקטע כתיבה אחר מוכרת גם בדף 3א, 13א.

[34] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 4א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 5.

במילה "את" **קו #5** סיום פסוק ח' עד קי"ט:ט' במילה "במה" **קו #6** פסוק ט' מהמילה "נער" עד המילה "ארחו" **קו #7** סיום פסוק ט' עד קי"ט:י' **קו #8** קי"ט:י"א-י"ג במילה "בשפתי" **קו #9** פסוק י"ג המילים "ספרתי כל" **קו #10** סיום פסוק י"ג עד קי"ט:ט"ו במילה "בפקודיך" **קו #11** סיום פסוק ט"ו עד קי"ט:ט"ז במילה "בחוקותיך" **קו #12** סיום פסוק ט"ז **קו #13** קי"ט:י"ז-י"ח המילים "גל עיני" **קו #14** סיום פסוק י"ח **קו #15** קי"ט:י"ט-כ"ד המילה "גם" **קו #16** סיום פסוק כ"ד עד קי"ט:כ"ו המילה "דרכי" **קו #17** פסוק כ"ו המילה "ספרתי".

2. הצבי תהלים קי"ט:כ"ו מהמילה "ותענני" עד קי"ט:מ"ז

הצבי נכתב כנגד כיוון השעון, בהמשך פסוקי הנשר. הכתיבה מתחילה מאחורי הצבי וממשיכה ברצף עד לנקודת המוצא. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 18-35)

קו #18 סיום פסוק תהלים קי"ט:כ"ו **קו #19** קי"ט:כ"ז במילה "פקודיך" **קו #20** סיום פסוק כ"ז עד קי"ט:כ"ט במילה "שקר" **קו #21** סיום פסוק כ"ט עד קי"ט:ל' המילה "דרך"[35] **קו #22** פסוק ל' המילה "בחר[תי]" **קו #23** המשך המילה "[בחר]תי" עד קי"ט:ל"א המילה "דבקתי" **קו #24** סיום פסוק ל"א עד קי"ט:ל"ג במילה "ואצר[נה]" **קו #25** המשך המילה "[ואצר]נה" עד קי"ט:ל"ד במילה "ואצרה" **קו #26** סיום פסוק ל"ד עד קי"ט:ל"ה במילה "בנתי'"[36] **קו #27** סיום פסוק ל"ה עד קי"ט:ל"ו המילה "הט" **קו #28** סיום פסוק ל"ו עד קי"ט:ל"ז במילה "מראות" **קו #29** סיום פסוק ל"ז עד קי"ט:ל"ח המילה "הקם" **קו #30** פסוק ל"ח המילה "לעבדך" **קו #31** סיום פסוק ל"ח עד קי"ט:מ"א המילה "ויבואוני" **קו #32** סיום פסוק מ"א עד קי"ט:מ"ב המילה "ואענה" **קו #33** סיום פסוק מ"ב עד קי"ט:מ"ג במילים "מפי דבר" **קו #34** סיום פסוק מ"ג עד קי"ט:מ"ד **קו #35** קי"ט:מ"ה-מ"ז.

3. העץ תהלים קי"ט:מט-סט "טפלו"

הכתיבה מתחילה בבסיס הגזע הימני בכתיבה כנגד כיוון השעון.

---

35 בחוטם הצבי נראה כי נכפלה סוף המילה "ממני" השייכת לפסוק קי"ט:כ"ט.

36 המילה "בנתיב" קוצרה כדי להתאימה לאורך שורת הרישום.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 49-36)

קו #36 תהלים קי״ט:מ״ט-נ״א במילה ״מאד״[37] **קו #37** סיום פסוק נ״א **קו #38** קי״ט:נ״ב-נ״ג במילה ״מרשעים״ **קו #39** המשך פסוק נ״ג עד קי״ט:נ״ו **קו #40** קי״ט:נ״ז במילה ״אמ[רתי]״ **קו #41** המשך המילה ״[אמ]רתי״ עד קי״ט:נ״ח במילה ״חליתי״ **קו #42** סיום פסוקנ״ח עד קי״ט:ס׳ **קו #43** קי״ט:ס״א-ס״ג **קו #44** קי״ט:ס״ד המילה ״חקיך״ **קו #45** סיום פסוק ס״ד עד קי״ט:ס״ה במילה ״כד[ברך]״ **קו #46** המשך המילה ״[כד]ברך״ עד קי״ט:ס״ו במילה ״במצותיך״ **קו #47** סיום פסוק ס״ו עד קי״ט:ס״ז במילה ״ועתה׳ **קו #48** סיום פסוק ס״ז **קו #49** קי״ט:ס״ח-ס״ט המילה ״טפלו״.

המסגרות **תהלים ק״כ-קכ״ג:ד׳ במילה ״השאננים״**

המסגרות נכתבו בתזרים עם כיוון השעון. עמוד זה הוא העמוד הראשון מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[38]

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-6)

קו #1 תהלים ק״כ:א׳-ד׳ במילה ״שנונים״ **קו #2** סיום פסוק ד׳ עד קכ״א:א׳ המילה ״שיר״ **קו #3** סיום פסוק א׳ עד קכ״א:ה׳ במילים ״על-יד״ **קו #4** סיום פסוק ה׳ עד קכ״ב:א׳ במילה באומרי״[39] **קו #5** סיום פסוק א׳ עד קכ״ב:ג׳ במילים ״שחוברה לה״ **קו #6** סיום פסוק ג׳ עד קכ״ג:ד׳ במילה ״השאננים.״

• דף 4ב

התדמית **תהלים קי״ב-קט״ז:ד׳**

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית העליונה של החבק התחתון וממשיכה כנגד כיוון השעון במעלה הדופן הימנית עד לתפרחת העליונה מימין. אז הושלם המשולש בקודקוד הצורה, ולאחריו התפרחת העליונה משמאל. משם ממשיכה יצירת המתאר למקטע השמאלי של העיטור הדומה לאות היוונית ״ε״. עם סיומה הושלם תזרים התפרחת התחתונה מימין. אחר-כך הושלם דופן ימין של ענף התפרחת התחתון הימני, ולאחריו הדופן השמאלית של הענף והתפרחת

[37] פסוק קי״ט:מ״ח המהווה את הפסוק האחרון במקבץ אותיות ו״ו במזמור קי״ט, הושמט. דבר זה אפשר ליצור את העץ ממקבץ חטיבת אותיות זי״ן-טי״ת במזמור קי״ט.

[38] חטיבת הרצף כוללת את הדפים 4א, 4ב, 5א. חטיבות רצף נוספות הן דפים: 7ב-8ב, 10ב/11א, 12ב/13א.

[39] המילה ״באומרים״ קוצרה.

השמאלית התחתונה. לבסוף הושלמו החבק התחתון, פנים דופן ימין ופנים קודקוד המשולש. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-49**) [40]

קו #1 תהלים קי״ב:א׳-ט׳ במילה ״לעד״ **קו #2** סיום פסוק ט׳ עד קי״ב:י׳ במילה ״שיניו״ **קו #3** סיום פסוק י׳ **קו #4** קי״ג:א׳-ב׳ במילה ״מבורך״ **קו #5** סיום פסוק ב׳ עד קי״ג:ג׳ במילה ״מבו[או]״ **קו #6** המשך המילה ״[מבו]או״ עד קי״ד:ג׳ המילה ״הים״ **קו #7** סיום פסוק ג׳ עד קי״ד:ז׳ במילה יע[קב]״ **קו #8** המשך המילה ״[יע]קב״ עד קי״ד:ח׳ במילים ״אגם מים״ **קו #9** סיום פסוק ח׳ (סוף המזמור) **קו #10** קט״ו:א׳-ב׳ במילה ״הגוים״ **קו #11** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ג׳ במילה ״אשר״ **קו #12** סיום פסוק ג׳ עד קט״ו:ז׳ במילה ״ימישון״ **קו #13** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:ח׳ במילה ״עושיהם״ **קו #14** סיום פסוק ח׳ עד קט״ו:ט׳ במילה ״ומגנם״ **קו #15** סיום פסוק ט׳ עד קט״ו:י׳ וחזרה על המילה הראשונה בפסוק י׳ **קו #16** סיום פסוק י׳ בפעם השנייה עד קט״ו:י״א המילים ״יראי ה׳״ **קו #17** המשך פסוק י״א עד המילה ״עזרם״ **קו #18** סיום פסוק י״א עד קט״ו:י״ב ״בית״[41] **קו #19** סיום פסוק י״ב עד קט״ו:י״ד במילים ״עליכם עליכם״ **קו #20** שילוש המילה ״עליכם״ בפסוק י״ד עד קט״ו:ט״ו המילים ״ברוכים אתם״[42] **קו #21** פסוק ט״ו המילים ״לה׳ עושה שמים״ **קו #22** סיום פסוק ט״ו עד קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״ **קו #23** סיום פסוק ט״ז עד קט״ו:י״ז ״לא המתים״ **קו #24** פסוק י״ז המילים ״יהללו יה ולא״ **קו #25** סיום פסוק י״ז עד קט״ו:י״ח במילה ״ועד״ **קו #26** סיום פסוק י״ח (סוף המזמור) עד קט״ז:ד׳ **קו #27** קט״ז:ה׳ המילה ״וצ[דיק]״ **קו #28** המשך המילה ״[וצ]דיק״ עד קט״ז:ו׳ המילה ״שומר״ **קו #29** פסוק ו׳ המילה ״פתאים״ **קו #30** סיום פסוק ו׳ **קו #31** קט״ז:ז׳-ח׳ במילה ״את״ **קו #32** פסוק ח׳ המילים ״עיני מדמעה׳ **קו #33** סיום פסוק ח׳ **קו #34** קט״ז:ט׳ המילה ״אתהלך״ **קו #35** סיום פסוק ט׳ עד קט״ז:י׳ **קו #36** קט״ז:י״א במילה ״בחפזי״ **קו #37** סיום פסוק י״א **קו #38** קט״ז:י״ב במילה ״כל״ **קו #39** פסוק י״ב המילה ״תגמולו״״[43] **קו #40** קט״ז:י״ג במילה ״אשא״ **קו #41** פסוק י״ג המילה ״ובשם״ **קו #42** סיום פסוק י״ג עד קט״ז:ט״ז במילה ״אמ[תך]״[44] **קו #43** המשך המילה ״[אמ]תך״ עד סוף פסוק ט״ז **קו**

---

[40] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 4ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 6.

[41] המילה ״בית״ שייכת למילה האחת לפני אחרונה בפסוק זה – ״בית אהרן״.

[42] בפסוק קט״ו:י״ד נכפלת המילה ״עליכם״ אך שילושה הינה טעות סופרים.

[43] המילה ״תגמולוהי״ קוצרה. המילה האחרונה בפסוק ״עלי״, הושמטה. ניתן להציע, שהמרחק הגדול יחסית בין שורה זו להמשך התזרים בקו #40 המצוי מעל קו #1 וקו #9 יצר השמטה זו.

[44] המילים ״אני עבדך״ שולשו.

#44 קט״ז:י״ז המילים ״לך אזבח״ **קו #45** סיום פסוק י״ז עד פסוק קט״ז:י״ח (סוף המזמור) קט״ז:א׳ המילה ״אהבתי״[45] **קו #46** פסוק א׳ המילים ״כי ישמע ה׳״ **קו #47** פסוק א׳ המילים ״את קולי״ **קו #48** סיום פסוק א׳ עד קט״ז:ג׳ במילה ״שאול״ **קו #49** סיום פסוק ג׳ עד קט״ז:ד׳. האות חי״ת.[46]

המסגרות **תהלים קכ״ג:ד׳ המילים ״הבוז לגיא יונים״ – קכ״ז:א׳**

המסגרות נכתבו בתזרים עם כיוון השעון. עמוד זה הוא השני מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[47]

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-4)

קו #1 תהלים קכ״ג:ד׳ ״הבוז לגאי יונים״[48] (סוף המזמור) עד קכ״ד:ג׳ במילה ״בלעונו״ **קו #2** המשך פסוק ג׳ עד קכ״ד:ו׳ **קו #3** קכ״ד:ז׳-קכ״ה:ו׳ במילים ״שלום על״ **קו #4** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור) עד קכ״ז:א׳.

• דף 5א

התדמית

1. **הכלב והארנב** **תהלים כ״ב:א׳-כ״ג**

הכתיבה המתחילה בראש הכלב וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לפיו הפעור. משם הושלמה כפת רגלו האחורית של הארנב. משם ממשיך מתאר הארנב עד לסיומו. לאחריו הושלם הכלב מגרונו עד לנקודת מוצא הכתיבה. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-26) [49]

קו #1 תהלים כ״ב:א׳ **קו #2** כ״ב:ב׳ המילה ״אלי״ **קו #3** פסוק ב׳ המילה ״אלי״ **קו #4** פסוק ב׳ המילה ״למה״ **קו #5** פסוק ב׳ המילה ״רחוק״ **קו #6** סיום פסוקב׳ עד כ״ב:ד׳ במילה ״תהלות״ **קו #7** סיום פסוק ד׳ עד כ״ב:ה׳ המילים ״בך בטחו״ **קו #8** פסוק ה׳ המילה ״אבותימו״ **קו #9** סיום פסוק ה׳ עד כ״ב:ו׳ במילה ״ונמלטו״ **קו #10** סיום פסוק ו׳ עד כ״ב:ח׳ המילים ״כל רואי״ **קו #11** פסוק ח׳ המילה ״יפטירו״ **קו #12** סיום פסוק ח׳ **קו #13** כ״ב:ט׳-י״א המילים ״עליך השלכתי״ **קו #14** פסוק י״א המילה

---

[45] מזמור קט״ז נכפל מנקודה זו.

[46] אות זו היא האות הראשונה במילה ״חנון״ בפסוק קט״ז:ה׳ ומעליה מופיע סימן ביטול. קיומו של סימן הביטול מעל האות יכול ללמד שכתיבתה היה לצורך מילוי חלל שנותר להשלמת קו הצורה.

[47] ראה הערה 38.

[48] מילים אלו המסיימות את פסוק קכ״ג:ג׳ הן המשך פסוק קכ״ג:ג׳ הנקטע במסגרות דף 4א בקו #6.

[49] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳״: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 5א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 7.

״מרחם״ **קו #15** סיום פסוק י״א עד כ״ב:י״ב המילה ״אל״ **קו #16** סיום פסוק י״ב עד כ״ב:י״ג במילה ״פרים״ **קו #17** המשך פסוק י״ג עד המילה ״כת[רוני]״ **קו #18** המשך המילה ״[כת]רוני״ עד כ״ב:ט״ז במילה ״ולשוני״[50] **קו #19** סיום פסוק ט״ז עד כ״ב:י״ז במילה ״מרעים״ **קו #20** סיום פסוק י״ז עד כ״ב:י״ח במילה ״יביטו״ **קו #21** סיום פסוק י״ח עד כ״ב:י״ט במילה ״ב[וגדי]״[51] **קו #22** המשך פסוק י״ט עד המילה ״לבושי״ **קו #23** סיום פסוק י״ט עד כ״ב:כ׳ במילה ״אילותי״[52] **קו #24** סיום פסוק כ׳ עד כ״ב:כ״ב **קו #25** כ״ב:כ״ג במילה ״קהל״ **קו #26** סיום פסוק כ״ג.

2. העץ תהלים כ״ב:כ״ד-כ״ה:ז׳ המילים ״חטאת נעורי״

הכתיבה מתחילה בפינת הימנית של הגזע וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לפינת הגזע השמאלית. בניגוד לתדמיות אחרות בהם נעשה שימוש בעץ כרקע לתדמית, העובר הענף הימני של העץ בעמוד זה דרך גוף הכלב. בכך נוצר רושם של חיה הלכודה בין שני ענפי העץ. תיאור דומה קיים בדף 8ב.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 27-52**)

קו #27 תהלים כ״ב:כ״ד במילים ״ממנו כל״ **קו #28** פסוק כ״ד המילה ״זרע״ **קו #29** סיום פסוק כ״ד עד כ״ב:כ״ה במילה ״פניו״ **קו #30** המשך פסוק כ״ה עד המילה ״שמע״ **קו #31** סיום פסוק כ״ה עד כ״ב:כ״ו במילה ״בקהל״ **קו #32** פסוק כ״ו המילים ״רב נדרי אשלם״ **קו #33** סיום פסוק כ״ו עד כ״ב:כ״ז[53] **קו #34** כ״ב:כ״ח במילה ״ארץ״ **קו #35** סיום פסוק כ״ח עד כ״ב:ל׳ במילה ״ונפשו״ **קו #36** סיום פסוק ל׳ עד כ״ב:ל״ב (סוף המזמור) **קו #37** כ״ג:א׳-ו׳ במילה ״בבית״ **קו #38** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור) עד כ״ד:ד׳ המילה ״נקי״ **קו #39** פסוק ד׳ המילה ״כפים״ **קו #40** פסוק ד׳ המילים ״כפים ובר״[54] **קו #41** סיום פסוק ד׳ **קו #42** כ״ד:ה המילים ״ישא ברכה״ **קו #43** סיום פסוק ה׳ כ״ד:ו׳ **קו #44** כ״ד:ז׳ במילה ״והנשאו״ **קו #45** סיום פסוק ז׳ עד כ״ד:ט׳ במילה ״ראשי[כם]״ **קו #46** המשך המילה ״[ראשי]כם״ עד המילה ״ויבא״ **קו #47** סיום פסוק ט׳ עד כ״ה:ג׳ במילים ״יבושו יבושו״ **קו #48** סיום פסוק ג׳ עד כ״ה:ה׳ המילה ״הד[ריכני]״ **קו #49** המשך המילה ״[הד]ריכני״ והמילה ״באמתך״ **קו #50**

---

[50] פסוק כ״ב:י״ד ״פצו עלי פיהם אריה טורף ושואג״, הושמט. בפסוק ט״ו המילים ״כל עצמותי״, הושמטו. המילה ״לבי״ הוכפלה והיא מופיעה גם בסוף הפסוק במקום המילה ״מעי״.

[51] המילה אמורה להיות ״בגדי״ אך קיימת באופן ברור תוספת של האות ו״ו המשנה את משמעות המילה.

[52] הסופר הוסיף את המילה ״ממני״ ובכך נוצר המשפט ״ואתה יי׳ אל תרחק ממני אילותי״.

[53] המילה ״יראיו״ נכתבה לאחר ראשית הפסוק ובוטלה על-ידי סימן ביטול מעל אמצעה. המילה הינה המילה המסיימת את הפסוק הקודם וכתיבתה נובעת כנראה מדילוג במבט.

[54] מעל המילה ״כפים״ השנייה אולי כתוצאה ממהירות הכתיבה המאפיינת את הסופר, מצוי סימן ביטול.

המשך פסוקה' עד המילה "קויתי" **קו #51** סיום פסוק ה' **קו #52** כ"ה:ו'-ז' המילים "חטאות נעורי".

המסגרות **תהלים קכ"ז:ב'-ק"ל:ז' המילים "יחל ישראל"**

המסגרות נכתבו בתזרים כנגד כיוון השעון. עמוד זה הוא העמוד האחרון מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[55]

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-3**)

קו #1 תהלים קכ"ז:ב'-קכ"ט:ג' במילה "חרשו" **קו #2** סיום פסוק ג' עד ק"ל:ג' המילים "אם עונות תש[מר]" **קו #3** המשך המילה "[תש]מר" והמילה "יה" עד ק"ל:ז' המלים "יחל ישראל".

• דף 5ב

עמוד זה הוא אחד מארבעת עמודי האיור המלאים שאינם מוקפים במסגרות כתב.[56] הכתיבה מתחילה בדרקון השמאלי כנגד כיוון השעון. מפאת מורכבות תזרים הכתיבה יפורט תזרים הכתיבה ומפרט הקווים של כל חיה וחיה, בנפרד. מלבד פעם אחת (בדרקון הימני), לרוב אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם בדרקונים. לעומת זאת, באריות לרוב הושמטו שם הוויה וכינויי השם.

התדמית

1. **הדרקון השמאלי** **תהלים קי"ג-קט"ז:ח' במילה "ממ[ות]"**

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית של הצמח הפורץ מלועו של הדרקון וממשיכה ברצף כנגד כיוון השעון. עם סיום הצמח הושלמו בטן הדרקון, הכנף השמאלית, הרגלים, הזנב והגב ולבסוף הושלמה הכנף הימנית.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-36**) [57]

קו #1 תהלים קי"ג:א'-ב' **קו #2** קי"ג:ג' במילה "מהולל" **קו #3** סיום פסוק ג'[58] עד קי"ג:ד' המילים "רם על" **קו #4** סיום פסוק ד' עד קי"ג:ה' המילים "מי כה'"[59] **קו #5** סיום פסוק ה' **קו #6** קי"ג:ו' במילה "בשמים" **קו #7** סיום פסוק ו' **קו #8** קי"ג:ז'-

---

55 ראה הערה 38.

56 שלושת העמודים האחרים הם: בקונטרס האיורים הראשון דף 1ב, ובקונטרס האיורים השני דפים 11ב/12א. לסיבת חסרון המסגרות ראה פרק ד' הדן בפשר.

57 לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 5ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 8.

58 שם ההוויה, הושמט.

59 המילה "אלהינו", הושמטה.

קי״ד:א׳ במילה ״ישר[אל]״ **קו #9** המשך המילה ״[ישר]אל״ עד קי:ד:ב׳ המילה ״היתה״ **קו #10** סיום פסוק ב׳ עד קי״ד:ד׳ המילה ״ההרים״ **קו #11** סיום פסוק ד׳ עד קי״ד:ו׳ **קו #12** קי״ד:ז המילים ״ארץ מלפני״ **קו #13** סיום פסוק ז׳ עד קי״ד:ח׳ (סוף המזמור) **קו #14** קט״ו:א׳-ב׳ במילה ״הגוים״ **קו #15** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ה׳ במילים ״ולא ידברו״ **קו #16** פסוק ה׳ המילים ״לא ידברו עינים״[60] **קו #17** סיום פסוק ה׳ **קו #18** קט״ו:ו׳ המילים ״אוזנים להם״ **קו #19** פסוק ו׳ המילים ״ולא יאזינו״[61] **קו #20** סיום פסוק ו׳ עד קט״ו:ז׳ המילה ״ידי[הם]״ **קו #21** המשך המילה ״[ידי]הם״ עד המילה ״רגליהם״[62] **קו #22** סיום פסוק ז׳ **קו #23** קט״ו:ח׳ במילה ״עושיהם״[63] **קו #24** סיום פסוק ח׳ עד קט״ו:י׳ במילה ״עזרם״ **קו #25** סיום פסוק י׳ עד קט״ו:י״ד המילה ״יוסף״[64] **קו #26** סיום פסוק י״ד[65] **קו #27** קט״ו:ט״ו-י״ז המילים ״לא המתי״״[66] **קו #28** סיום פסוק י״ז **קו #29** קט״ו:י״ח-קט״ז:ב׳ במילה ״ובימי״ **קו #30** סיום פסוק ב׳ עד קט״ז:ג׳ במילה ״שאול״ **קו #31** סיום פסוק ג׳ עד קט״ז:ה׳ במילה ״וצדיק״ **קו #32** סיום פסוק ה׳ **קו #33** קט״ז:ו׳ המילים ״שומר פתאים״ **קו #34** סיום פסוק ו׳ **קו #35** קט״ז:ז׳ במילה ״גמל״ **קו #36** סיום פסוק ז׳ עד קט״ז:ח׳ במילה ״ממ[ות]״.

2. הדרקון הימני תהלים י״ח:א׳-ל״ב המילים ״כי מי אלוה״

הכתיבה מתחילה בחרטום הדרקון וממשיכה כנגד כיוון השעון לכנף השמאלית. אז הושלמו העלה המחבר בין הדרקונים, זנב הדרקון, רגליו ובטנו. לבסוף הושלמו פנים הכנף השמאלית והכנף הימנית.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 37-69)

קו #37 תהלים י״ח:א׳ במילים ״לעבד ה׳״ **קו #38** פסוק א׳ המילה ״דברי״ **קו #39** סיום פסוק א׳ **קו #40** י״ח:ב׳-ד׳ **קו #41** י״ח:ה׳ המילים ״אפפוני חבלי״ **קו #42** סיום פסוק ה׳ **קו #43** י״ח:ו׳ **קו #44** י״ח:ז׳ במילה ״אק[רא״]״ **קו #45** המשך המילה ״[אק]רא״ עד המילה ״מהיכלו״ **קו #46** סיום פסוק ז׳ עד י״ח:ח׳ במילה ״ירגזו״ **קו #47** סיום פסוק ח׳ עד י״ח:ט׳ המילה ״עלה״ **קו #48** המשך פסוק ט׳ עד המילה

---

[60] נעשתה חזרה על שתי המילים האחרונות בפסוק. העתקה כפולה זו יכולה לנבוע מחד גיסא מטעות או מאידך גיסא מרצון הסופר לנתב את המשך הקריאה.

[61] בפסוק זה אמורה להופיע המילה ״ישמעו״. המילה ״יאזינו״ מופיעה בפסוק שראשיתו זהה לפסוק שלפנינו - מזמור קל״ה:י״ז ״אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין יֶשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם״. החלפה זו אינה יוצרת דילוג למזמור קל״ה. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 9ב, 11ב, 13א, 15ב, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב והיא מהווה את אחד מהאספקטים הקבועים של כתיבת הסופר.

[62] מהמילה ״ולא״ נשמטה האות וי״ו.

[63] לפני מילה זו נוספה המילה ״עושה״ שאינה מופיעה בפסוק.

[64] פסוק קט״ו:י״א ״יראי ה׳ בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא״, הושמט.

[65] שם ההויה, הושמט.

[66] המילה ״המתים״, קוצרה.

"מפיו" **קו #49** סיום פסוק ט' עד י"ח:י"א במילה "כרוב" **קו #50** סיום פסוק י"א עד י"ח:י"ב **קו #51** י"ח:י"ג-ט"ו **קו #52** י"ח:ט"ז במילה "ויגלו" **קו #53** המשך פסוק ט"ז עד המילה "מוס[דות]" **קו #54** המשך המילה "[מוס]דות" עד י"ח:י"ז במילה "יקחני" **קו #55** פסוק י"ז המילים "ימשנני ממים" **קו #56** סיום פסוק י"ז עד י"ח:י"ח המילה "יצילני" **קו #57** סיום פסוק י"ח עד י"ח:י"ט במילה "ביום" **קו #58** המשך פסוק י"ט עד המילה "משען" **קו #59** סיום פסוק י"ט עד י"ח:כ' המילה "ויוציאני" **קו #60** פסוק כ' המילים "למרחב יחלצ'"[67] **קו #61** סיום פסוק כ' עד י"ח:כ"א המילה "יגמל[ני]" **קו #62** המשך המילה "[יגמל]ני" עד המילה "כצדקי" **קו #63** פסוק כ"א המילים "כבור ידי" **קו #64** סיום פסוק כ"א **קו #65** י"ח:כ"ב במילים "דרכי ה'" **קו #66** סיום פסוק כ"ב עד י"ח:כ"ג במילה "לנגדי" **קו #67** סיום פסוק כ"ג עד י"ח:כ"ט המילים "כי א[תה]" **קו #68** המשך המילה "[א]תה" עד י"ח:ל' **קו #69** י"ח:ל"א-ל"ב המילים "כי מי אלוה".[68]

3. האריה הימני תהלים פ"ד:ה', קמ"ד:ט"ו, קמ"ה:א'-י"ח המילים "קרוב לכל"

הכתיבה מתחילה בטופר העליון של הרגל האחורית וממשיך כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 70-82**)

קו #70 תהלים פ"ד:ה' במילה "יהללוך" **קו #71** סיום פסוק ה'; קמ"ד:ט"ו במילה "שה'"[69] קמ"ה:א' המילה "ארוממך" **קו #72** סיום פסוק א' **קו #73** קמ"ה:ג' "ולגדולת"[70] **קו #74** סיום פסוק ג' **קו #75** קמ"ה:ד' במילה "מעשיך" **קו #76** סיום פסוק ד' **קו #77** קמ"ה:ה' במילה "נפלאותיך" **קו #78** סיום פסוק ה' עד קמ"ה:ו' במילה "יאומרו" **קו #79** סיום פסוק ו' עד קמ"ה:ט"ז. חזרה על פסוק קמ"ה:ט"ו המילים "נותן להם את"[71] **קו #80** המשך פסוק ט"ו (המוכפל) עד קמ"ה:ט"ז "אכלם

[67] המילה "יחלצני", קוצרה.
[68] שם ההוויה מופיע בסימן הקיצור צורה ד'.
[69] המילה האחרונה בפסוק "אלוקיו", הושמטה.
[70] פסוק ב' "בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד", הושמט. מאחר וסיומו של פסוק א' "ואברכה שמך לעולם ועד" כמעט זהה לסיומת פסוק ב', יתכן ולפנינו דילוג בין הדומות שהביא לדילוג על פסוק ב'.
[71] פסוק ו' אינו מסתיים במילים "וגדולתך אספרנה" אלא במילים "וגבורתך ידברו" המהוות את המילים מסיימות את פסוק י"א. על הומאוטלאטון קבוע זה ראה הדיון בפרק ג'. ראה גם דפים 3א, 6א, 8ב, 9ב, 12ב. המילה "ומלכותך" המופיעה בראש טרף העלה בפסוק י"ג, מקוצרת. פסוק י"ד "סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים", הושמט. השמטה זו הינה רווחת בהעתקת המזמור. ראה לדוגמא גם דף 3א, 5ב, 6א, 85ב.

בעתו" **קו #81** סיום פסוק ט"ז (המוכפל) עד קמ"ה:י"ז המילים "צדיק בכל"[72] **קו #82** סיום פסוק י"ז עד קמ"ה:י"ח המילים "קרוב לכל קוראיו לכל".[73]

4. האריה השמאלי תהלים קמ"ה:י"ח במילה "קוראיו" עד קמ"ה:כ"א (סוף המזמור); קט"ו:י"ח; קמ"ז:א'-ד' במילה "שמות"

הכתיבה מתחילה במעלה הרגל האחורית של האריה וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. לעומת זאת, העלה היוצא מלועו כתוב עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 83-98)

קו #83 המשך פסוק תהלים קמ"ה:י"ח תוך חזרה על המילה "קוראיו" וסיום הפסוק **קו #84** קמ"ה:י"ט-כ' במילים "ואת כל" **קו #85** סיום פסוק כ' עד קמ"ה:כ"א (סוף המזמור) קט"ו:י"ח, קמ"ו:א' במילה "הללי" **קו #86** סיום פסוק א' עד קמ"ו:ב' במילה "אז[מרה]" **קו #87** המשך המילה "[אז]מרה' עד קמ"ו:ג' במילה "בנדיבים" **קו #88** סיום פסוק ג' **קו #89** קמ"ו:ד' במילה "לאד[מתו]" **קו #90** המשך המילה "[לאד]מתו" עד קמ"ו:ה' במילה "בעזרו" **קו #91** סיום פסוק ה' עד קמ"ו:ו' המילים "עושה שמים"[74] **קו #92** סיום פסוק ו' עד קמ"ו:ז' במילה "נותן" **קו #93** פסוק ז' המילים "לחם לרעבים" **קו #94** סיום פסוק ז' עד קמ"ו:ח' במילה "כפופים" **קו #95** סיום פסוק ח' עד קמ"ו:ט' במילה "גרים" **קו #96** סיום פסוק ט' עד קמ"ז:א' במילים "כי טוב" **קו #97** סיום פסוק א' עד קמ"ז:ב' במילים "נדחי ישראל" **קו #98** סיום פסוק ב' עד קמ"ז:ד' במילים "לכולם שמות".

- ## דף 6א

התדמית

1. הכלב תהלים א'-ב':ד'

הכתיבה מתחילה בקצה העליון של גב הכלב בסמוך לזנבו וממשיכה בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לסיום הצורה. מלבד פעם אחת אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

---

[72] פסוקים קמ"ה:ט"ו-ט"ז הוכפלו. בפסוק י"ז שם ההוויה הושמט.
[73] שם ההוויה, הושמט.
[74] שם ההוויה וכינויי השם בפסוק ה', הושמטו.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-9**) [75]

קו #1 תהלים א׳:א׳-ב׳ במילה ״בתורת״ **קו #2** סיום פסוק ב׳ **קו #3** א׳:ג׳ במילה ״ועלהו״ **קו #4** המשך פסוק ג׳ עד המילים ״וכל אשר״ **קו #5** סיום פסוק ג׳ עד א׳:ד׳ **קו #6** א׳:ה׳ במילה ״יקומו״ **קו #7** סיום פסוק ה׳ עד א׳:ו׳ במילה ״דרך״ **קו #8** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור) עד ב׳:ב׳ במילה ״יחד״ **קו #9** סיום פסוק ב׳ עד ב׳:ד׳.[76]

2. העץ תהלים א׳:א׳ במילה ״רשעים״, פ״ד:ה, קמ״ד:ט״ו, קמ״ה, קט״ו:י״ח, קמ״ו-קמ״ח, ק״נ:א׳-ד׳ במילה ״במינים״

הכתיבה מתחילה בבסיס הגזע השמאלי וממשיכה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת ההתחלה בבסיס הגזע הימני. בעץ הושמטו מספר פעמים שם ההוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 10-41**)

קו #10 תהלים א׳:א׳ במילה ״רשעים״, פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו במילה ״ה׳״[77] **קו #11** קמ״ה:א׳, ג׳ במילה ״מאד״[78] **קו #12** סיום פסוק ג׳ עד קמ״ה:י״ט במילה ״ואת״[79] **קו #13** סיום פסוק י״ט **קו #14** קמ״ה:כ׳-כ״א במילה ״ידבר״[80] **קו #15** סיום פסוק כ״א-קמ״ה:כ״ב (סוף המזמור), קט״ו:י״ח, קמ״ו:א׳-ט״ו[81] קמ״ו:י׳ **קו #16** קמ״ו:י׳ במילה ״לעולם״ **קו #17** סיום פסוק י׳[82] **קו #18** קמ״ז:א׳ במילים ״כי טוב״ **קו #19** המשך פסוק א׳ עד המילה ״נעים״ **קו #20** סיום פסוק א׳ עד קמ״ז:ב׳ המילה ״בונה״ **קו #21** סיום פסוק עד ב׳ עד קמ״ז:ג׳ המילה ״הרופא״ **קו #22** פסוק ג׳ המילים ״לשבורי לב״ **קו #23** סיום פסוק ג׳ **קו #24** קמ״ז:ד׳ במילה ״מספר״ **קו #25** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ז:י״ז במילה ״כפתים״ **קו #26** המשך פסוק י״ז עד המילה ״יע[מד]״ **קו #27** המשך המילה ״[יע]מד״ עד קמ״ז:י״ח במילה ״ישב״ **קו #28** סיום פסוק י״ח עד קמ״ז:כ׳ במילה ״ומשפט[ם]״[83] **קו #29** המשך המילה ״[ומשפט]ם עד סיום פסוק כ׳ (סוף המזמור) **קו**

---

[75] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 6א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 9.

[76] הושמטו שמות ההוויה מפסוק ב׳:ב׳, ב׳:ד׳.

[77] המילה האחרונה בפסוק ״אלוקיו״, הושמטה.

[78] המילה ״אלוקי״ הושמטה מפסוק א׳. פסוק ב׳ ״בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד״, מושמט כולו.

[79] במרכז עיקול הגבעול נמצאא ההומאוטלאוטון הקבוע המעביר מסוף פסוק ו׳ לסוף פסוק י״א. ראה גם דפים 3א, 5ב, 8ב, 9ב, 12ב. בעלעל הראשון - עלה הגפן/תאנה מושמט פסוק י״ד המהווה אף הוא השמטה קבועה. ראה דף 3א, 5ב, 6א, 85ב.

[80] שמות ההוויה הושמטו מפסוקים אלו.

[81] בפסוק קט״ו:י״ח מושמט כינוי השם ״יה״. בפסוק קמ״ו:ו׳ מהמילה ״לעולם״ נשמטה הלמ״ד. בפסוק קמ״ו:ח׳ הושמט אמצע הפסוק ״ה׳ זקף כפופים״.

[82] מפסוק זה הושמטו כינוי השם ״אלוקיך״ והמילה ״הללויה״.

[83] בפסוק י״ט נשמטה המילה ״כן״.

#30 קמ״ח:א׳ במילה ״השמי[ם]״[84] **קו #31** המשך המילה ״[השמי]ם״ עד קמ״ח:ג׳ במילה ״שמש״ **קו #32** סיום פסוק ג׳ **קו #33** קמ״ח:ד׳ המילה ״השמים״ **קו #34** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ח:ה׳ במילים ״את שם״ **קו #35** סיום פסוק ה׳[85] **קו #36** קמ״ח:ו׳-י״ב במילה ״בתולות״[86] **קו #37** סיום פסוק י״ב עד ק״נ:א׳ במילה ״בקדשו״[87] **קו #38** סיום פסוק א׳ **קו #39** ק״נ:ב׳ במילה ״כרוב״ **קו #40** סיום פסוק ב׳ עד ק״נ:ג׳ במילה ״בתקע״ **קו #41** סיום פסוק ג׳ עד ק״נ:ד במילה ״במינים״.

3. הכלב והתרנגול שמואל ב׳ כ״ג:י״א-ט״ז במילים ״ויבקעו שלשת הגיברים״, טקסט לא מפוענח

פרט זה שהינו הוספה מאוחרת של בעלים כונה ״היד הראשונה״.[88] כדי לבדיל בין קווי הרישום של יד זו, לבין קווי הרישום של סופר ממ״ק, סומנו קווי התדמית בתרשים בצבעים השונים מאלו המשמשים לציון קווי הרישום של הסופר. הצבעים הם: מפרט קווי התדמית באדום, מספריהם בשחור ונקודת ראשית הקריאה מסומנת במשולש ירוק.

הכתיבה המתחילה בקצה העליון של זנב הכלב וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לסיום לוע החיה. אז הושלם גב התרנגול עד קצה קימור הראש ללא המקור. לאחריו הושלמו הכרבולת והמקור. שלא כסופר ממ״ק קוצרה המילה היוצרת את חלקו העליון של המקור ללא השלמתה וללא סימן הקיצור של הסופר. ייתר התרנגול ללא הזנב הושלם בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לסיום השלמת הכלב. ביצירתו הזנב ניכרת התרוצצות שאינה אופיינית לסופר ממ״ק. משמונת הקווים היוצרים את הזנב, נוצר תחילה חלקו הימני של הקו השני.[89] המשך הפסוק ״קופץ״ קדימה לקו הזנב הקדמי ולאחר שב אחור ומשלים את מחצית השמאלית של הקו השני שכתיבתו נקטעה.[90] פיזור מעין זה אינו מוכר אצל סופר ממ״ק. בזנב קיימים עוד חמישה קווים שבהם קשה לפענח את הכתב והטקסט אינו מצטרף לכדי טקסט מזוהה.

---

[84] במזמור זה במקום המילה ״הללוהו״ נכתבה בכל המקומות המילה ״הללו״.

[85] שם ההויה, הושמט.

[86] שם ההויה הושמט מפסוקים ז׳. פסוקים ט׳-י׳ ״ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים: החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף״, הושמטו.

[87] סוף פסוק י״ג וראשית י״ד ״הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו״, הושמטו. מזמור קמ״ט, הושמט.

[88] ראה הדיון בפרק הראשון בתת הפרק העוסק בבעלים של כתב היד.

[89] קו #19.

[90] קו #21 הוא חציו השמאלי של קו #19.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-26, קו מקווקו ירוק 1-5)

קו #1 שמואל ב׳ כ״ג:י״א במילה ״חלקת״[91] **קו #2** המשך פסוק י״א עד המילה ״והעם״ **קו #3** סיום פסוק י״א **קו #4** שמואל ב׳ כ״ג:י״ב המילה ״וית[יצב]״ **קו #5** המשך פסוק י״ב ללא השלמת המילה הקטועה עד המילים ״ויך את״ ולאחריהן מילה לא ברורה **קו #6** פסוק י״ב המילה ״ויעש״ **קו #7** פסוק י״ב המילים ״ה׳ תשועה״ **קו #8** סיום פסוק י״ב **קו #9** שמואל ב׳ כ״ג:י״ג המילה ״וירדו״ **קו #10** שמואל ב׳ כ״ג:י״ג המילה ״של[שה]״ **קו #11** השלמת המילה ״[של]שה״ **קו #12** פסוק י״ג המילה ״מהשל[שים]״ **קו #13** השלמת המילה ״[מהשל]שים עד המילה ״ויבואו״ **קו #14** המשך פסוק י״ג עד המילה ״עדלם״ **קו #15** סיום פסוק י״ג עד שמואל ב׳ כ״ג:י״ד המילה ״ודוד״ **קו #16** פסוק י״ד המילים ״אז במצודה״ **קו #17** סיום פסוק י״ד **קו #18** שמואל בד כ״ג:ט״ו במילים ״בית לחם״[92] **קו #19** סיום פסוק ט״ו עד שמואל בד כ״ג:ט״ז המילה ״ויב[קעו]״ **קו #20** השלמת המילה ״[ויב]קעו״ והמילה ״שלשת״ **קו #21** פסוק ט״ו המילה ״הגיבורים״ **קו מקווקו ירוק #1-5** כתב קשה לפענוח שאינו מצטרף לכדי טקסט מזוהה.

המסגרות **תהלים קכ״ח-ק״ל:ג במילה ״מי״**

המסגרות נכתבו בתזרים עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-4)

קו #1 תהלים קכ״ח:א׳-ג׳ במילה ״כשתילי״״ **קו #2** סיום פסוק ג׳ עד קכ״ח:ו׳ במילה ״על״ **קו #3** סיום פסוק ו׳ עד ק״ל:ג׳ במילים ״יה ה׳ מי״ **קו #4** סיום פסוק ג׳ עד קל״ב:א׳ המילים ״שיר המעלות״.

• דף 7ב

כדי להקל על קריאת קווי הרישום ומספריהם בתדמית זו ששטח ציורה קטן משל תדמיות אחרות, הובאה התדמית על עמוד אחד ומפרט קווי רישום המסגרות ניתן בעמוד השני הכולל את תמונת העמוד כולו בציון מפרט המסגרות בלבד.

התדמית

1. **האביר והחיה** **תהלים קכ״ב, ק״ל, קכ״ג, קל״ג-קל״ד:א׳ במילים ״את ה׳ כל״**

[91] המילה ״שמא״ מסתיימת באות ה״א.

[92] במקום המילה ״באר״ נכתבה המילה ״בור״.

פסוקי הטקסט היוצרים את האביר והחיה שזורים יחדיו ולכן לא ניתן לפרק את תיאור התדמית למרכיביה. הכתיבה מתחילה בקסדת האביר בכתיבה כנגד כיוון השעון וממשיכה לזרועו המונפת. אז הושלמה החרב והחיה עד לתחתית לועה. משם הושלמו החלקים העליונים של פני החיה, כפתה השמאלית הקדמית ופני האביר. חלקים אלו נוצרו בפסוקים זהים. לבסוף הושלמו המגן, ידו השמאלית של האביר, שמלתו, רגלו הימנית וירכו. העץ והעלה השמאלי נכתבו לאחר תדמית האביר והחיה. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-45)[93]

קו #1 תהלים קכ"ב:א'-ב' **קו #2** קכ"ב:ג' המילה "ירושלים" **קו #3** פסוק ג' המילים "הבנויה כעיר שחוברה" **קו #4** סיום פסוק ג' עד קכ"ב:ד' המילה "ששם" **קו #5** פסוק ד' המילים "עלו שבטים" **קו #6** סיום פסוק ד' עד קכ"ב:ה' במילה "ישבו" **קו #7** המשך פסוק ה' עד המילה "לבית" **קו #8** סיום פסוק ה' עד קכ"ב:ו', קכ"ב:ג' במילה "הבנויה"[94] **קו #9** פסוק ג' המילים "כעיר שחוברה" **קו #10** סיום פסוק ג' עד קכ"ג:ו' במילה "ישליו" **קו #11** סיום פסוק ו' עד קכ"ג:ז' המילה "שלוה" **קו #12** סיום פסוק ז' עד קכ"ג:ח' המילה "למען" **קו #13** המשך פסוק ח' עד המילה "שלום" **קו #14** סיום פסוק ח' עד קכ"ג:ט' במילה "אלינו"[95] **קו #15** סיום פסוק ט' (סוף המזמור), ק"ל:א' המילים "שיר המעלות" **קו #16** פסוק א' המילים "ממעמקים קראתיך" **קו #17** סיום פסוק א' עד ק"ל:ד' במילה "עמך" **קו #18** פסוק ד' המילה "הסליחה" **קו #19** סיום פסוק ד' עד ק"ל:ה' במילה "קותה" **קו #20** פסוק ה' המילים "קותה נפשי ולדברו"[96] **קו #21** סיום פסוק ה' עד ק"ל:ז' המילה "יחל" **קו #22** סיום פסוק ז' **קו #23** ק"ל:ח'(סוף המזמור), קכ"ג:א במילה "אליך" **קו #24** פסוק א' המילים "נשאתי את עיני" **קו #25** פסוק א' המילה "היושבי" **קו #26** סיום פסוק א' עד קכ"ג:ב' המילה "הנה" **קו #27** המשך פסוק ב' עד המילה "אדוניהם"[97] **קו #28** קכ"ג:א "שיר המעלות" **קו #29** סיום פסוק א' עד קכ"ג:ב' המילה "הנה" **קו #30** המשך פסוק ב' עד המילה "גברתה" **קו #31** פסוק ב' המילים "כן עינינו"[98] **קו #32** סיום פסוק ב' עד קכ"ג:ד' המילה "רבת" **קו #33** פסוק ד' המילה "שבעה" **קו #34** המשך פסוק ד' עד

[93] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 7ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 10.

[94] עם סיום פסוק ו' נעתק שוב פסוק ג'. מנקודה זו מושלם המזמור עד סופו.

[95] המילה אמורה להיות "אלוהינו". השמטת האות ה"א במילה זו היא ממאפייני הסופר.

[96] יתכן והסיבה להכפלת המילה "קותה" הוא היותה יחסית רחוקה מנקודת סיום רצף הטקסט בקו #19 המסיים את רגל החיה.

[97] סוף הפסוק "כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחננו" לא הושלם. אולם, מילים אלו מצויות בקווי רישום #30-32 היוצרים את פני האביר, פנים ידו המונפת וחלקו השמאלי של המגן.

[98] קריאות המילה "עינינו" קשה. יתכן שהיא מחולקת בין שני קוו הרישום (#31 - #32) — "עיני"-"נו".

המילה ״יו[נים]״ **קו #35** השלמת המילה ״[יו]נים״ (סוף המזמור) **קו #36** קל״ג:א׳-ב׳ במילה ״יורד״[99] **קו #37** המשך פסוק ב׳ עד המילה ״שיורד״ **קו #38** סיום פסוק ב׳ עד קל״ג:ג המילה ״כטל״ **קו #39** פסוק ג׳ המילים ״חרמון שיורד״ **קו #40** פסוק ג׳ המילים ״על הררי ציון״ **קו #41** פסוק ג׳ המילים ״כי שם צוה ה׳ את״ **קו #42** פסוק ג׳ המילה ״הברכה״ **קו #43** סיום פסוק ג׳ **קו #44** קל״ד:א׳ במילה ״ברכו״ **קו #45** פסוק א׳ המילים ״את ה׳ כל״.

2. העץ והעלה תהלים קל״ד, כ״ט, המילים ״מזמור לדוד״ ולאחריהם קל״ד:א׳ המילים ״הנה ברכו את ה׳ כל״

הכתיבה מתחילה מהפינה השמאלית של גזע העץ בכתיבה עם כיוון השעון וממשיכה עד לסיומו. לבסוף נעשה העלה בכיוון כתיבה זהה.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 46-54, 55-62**)

קו #46 תהלים קל״ד:א׳ **קו #47** קל״ד:ב׳-ג׳ המילים ״יברכך ה׳״ **קו #48** סיום פסוק ג׳ (סוף המזמור), כ״ט:א׳-ב׳ **קו #49** כ״ט:ד׳-ה׳[100] **קו #50** כ״ט:ו׳-ז׳ במילה ״לה[בות]״ **קו #51** המשך המילה ״[לה]בות״ עד כ״ט:ח׳ המילה ״קול״ **קו #52** פסוק ח׳ המילים ״ה׳ יחיל מדבר״ **קו #53** סיום פסוק ח׳ עד כ״ט:ט׳ המילה ״קול״ **קו #54** פסוק ט׳ המילים ״ה׳ יחולל אילות״ **קו #55** פסוק ט׳ המילים ״ויחשוף יערות ובהיכלו״ **קו #56** סיום פסוק ט׳ עד כ״ט:י׳ המילה ״למבול״ **קו #57** המשך פסוק י׳ עד המילה ״מלך״ **קו #58** סיום פסוק י׳ עד כ״ט:י״א המילים ״ה׳ עוז״ **קו #59** המשך פסוק י״א עד המילה ״יברך״ **קו #60** סיום פסוק י״א **קו #61** המילה ״מזמור״ **קו #62** המילה ״לדוד״ קל״ד:א׳ המילים ״הנה ברכו את ה׳ כל״[101]

המסגרות תהלים קי״ט:א-סא

עמוד זה הוא העמוד הראשון מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[102] המסגרת עשויה מקו כפול היוצר משושי אגוויז (aiguisé) חלולים בכתיבה עם וכנגד השעון.[103] בתחילה, נכתב הקו העליון מבין שני קווי

[99] בפסוק א׳ הושמטה המילה ״לדוד״.
[100] פסוק ג׳ הושמט.
[101] ״מזמור לדוד״ מהווה את הפתיח של מזמורים ג׳, י״ט, ל״ח, ס״ג, קמ״א, קמ״ב. מאידך המשך הכתוב מהווה את פסוק א׳ במזמור קל״ד המתחיל במילים ״שיר המעלות.״
[102] הדפים הם 7ב, 8א, 8ב. חטיבות רצף נוספות הן דפים: 4א-5א, 10ב/11א, 12ב/13א.
[103] מונח למשושים שאינם שווי פאות ולהם קצוות חדים. ולנטיין, עיטור בכתבי-יד, 19.

המסגרת הכפולים, מנקודת מוצא הכתיבה ועד סיום מלוא אורך מקטע המסגרת. לאחריו הושלם הקו התחתון מבין שני קווי המסגרת הכפולים.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-46)[104]

קו #1 תהלים קי"ט:א'-ב' **קו #2** קי"ט:ג'-ד' **קו #3** קי"ט:ה'-ז' המילה "אודך" **קו #4** סיום פסוק ז' עד קי"ט:ח' **קו #5** קי"ט:ט' במילה "ארחו" **קו #6** סיום פסוק ט' עד קי"ט:י"א במילה "למען" **קו #7** סיום פסוק י"א עד קי"ט:י"ב המילים "ברוך אתה" **קו #8** סיום פסוק י"ב עד קי"ט:י"ג במילה "ספרתי" **קו #9** סיום פסוק י"ג עד קי"ט:ט"ו המילים "בפקודיך אשיחה". משם דילוג לסוף קי"ט:ט"ז במילה "לא"[105] **קו #10** סיום פסוק ט"ז עד קי"ט:י"ז המילים "גמול על" **קו #11** סיום פסוק י"ז עד קי"ט:י"ח המילים "גל עיני"[106] **קו #12** סיום פסוק י"ח עד קי"ט:כ' המילה "גרסה" **קו #13** פסוק כ' המילים "נפשי לתאבה" **קו #14** סיום פסוק כ' עד קי"ט:כ"א המילים "גערת זדי'"[107] **קו #15** סיום פסוק כ"א עד קי"ט:כ"ג במילה "ש[רים]" **קו #16** המשך המילה "ש[רים" עד המילה "נדברו" **קו #17**סיום פסוק כ"ג עד קי"ט:כ"ה המילה "דבק[ה]" **קו #18** המשך המילה "[דבק]ה" עד קי"ט:כ"ז במילה "ואשיחה" **קו #19** סיום פסוק כ"ז עד קי"ט:כ"ח **קו #20** קי"ט:כ"ט-ל"א במילה "בעדותיך" **קו #21** סיום פסוק ל"א עד קי"ט:ל"ב **קו #22** קי"ט:ל"ג-ל"ה המילים "הדריכני בנתי'"[108] **קו #23** סיום פסוק ל"ה עד קי"ט:ל"ו במילים "ואל אל" **קו #24** סיום פסוק ל"ו עד קי"ט:ל"ט המילה "העבר" **קו #25** פסוק ל"ט המילה "חרפתי" **קו #26** המשך פסוק ל"ט עד המילה "מש[פטיך]" **קו #27** המשך המילה "[מש]פטיך" עד קי"ט:מ"א במילה "תשו[עתך]" **קו #28** המשך המילה "[תשו]עתך" והמילה "כאמ'"[109] **קו #29** קי"ט:מ"ב המילה "ואענה" **קו #30** המשך פסוק מ"ב עד המילה "בטחתי" **קו #31** סיום פסוק מ"ב עד קי"ט:מ"ד המילה "ואשמרה"[110] **קו #32** פסוק מ"ד המילה "תורתך" **קו #33** סיום פסוק מ"ד **קו #34** קי"ט:מ"ה-מ"ו במילה "מלכים" **קו #35** סיום פסוק מ"ו עד קי"ט:מ"ז המילה "ואשתע'"[111] **קו #36** פסוק מ"ז המילים "במצותיך אשר" **קו #37** סיום פסוק מ"ז עד קי"ט:מ"ט המילה "זכר" **קו #38** המשך פסוק מ"ט עד המילה "אשר" **קו #39** סיום פסוק מ"ט עד קי"ט:נ"א במילים "הליצוני עד" **קו #40** סיום פסוק

104 לתרשים תזרים הכתיבה של המסגרות ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 11.
105 סוף פסוק ט"ו "ואביטה אורחותיך" וראשית פסוק ט"ז "בחקותיך אשתעשע", הושמטו.
106 בפסוק י"ז הוסיף הסופר ו"ו לפני המילה "אחיה".
107 המילה "זדים", קוצרה.
108 המילה "בנתיב", קוצרה.
109 המילה "כאמרתך", קוצרה.
110 המילה "כי" מפסוק מ"ג, הושמטה.
111 המילה "ואשתעשע", קוצרה.

נ״א עד קי״ט:נ״ב במילה ״מעולם״[112] **קו #41** סיום פסוק נ״ב עד קי״ט:נ״ג המילים ״זלעפה אחזתני״. לאחר המילים ״חיל כיולדה״[113]. לבסוף סיום פסוק נ״ג ״מרשעים עזבי תור[תך]״ **קו #42**המשך המילה ״[תור]תך״ עד קי״ט:נ״ה במילה ״שמך״ **קו #43** פסוק נ״ה המילים ״ה׳ ואשמר׳״[114] **קו #44** פסוק נ״ה המילה ״תורתך״ **קו #45** קי״ט:נ״ו-נ״ט המילה ״חשבתי״ **קו #46** סיום פסוק נ״ט עד קי״ט:ס״א.

- **דף 8א**

כדי להקל על קריאת קווי הרישום ומספריהם בתדמית זו ששטח ציורה קטן משל תדמיות אחרות, הובאה התדמית על עמוד אחד ומפרט קווי רישום המסגרות ניתן בעמוד השני הכולל את תמונת העמוד כולו בציון מפרט המסגרות בלבד.

התדמית

1. **הכלב תהלים נ״ו:א׳-ח׳ במילה ״למו״**

הכתיבה מתחילה באמצע גב הכלב וממשיכה כנגד כיוון השעון עד לסיום החיה. שם הוויה וכינויי השם הושמטו בתדמית.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-11**)[115]

קו #1 תהלים נ״ו:א׳ במילה ״רח[קים]״ **קו #2** המשך המילה ״[רח]קים״ **קו #3** סיום פסוק א׳ **קו #4** נ״ו:ב׳ במילה ״שאפני״ **קו #5** סיום פסוק ב׳ עד פסוק נ״ו:ג׳ במילים ״כל היום״ **קו #6** סיום פסוק ג׳ עד נ״ו:ד׳ במילים ״אני אליך״ **קו #7** סיום פסוק ד׳ עד נ״ו:ה׳ במילה ״בטחתי״ **קו #8** סיום פסוק ה׳ עד נ״ו:ו׳ במילה ״דברי״ **קו #9** סיום פסוק ו׳ **קו #10** נ״ו:ז׳ במילה ״עקבי״ **קו #11** סיום פסוק ז׳ עד נ״ו:ח׳ במילה ״למו״.

2. **הצבי תהלים נ״ו:ח׳-י״ד (סוף המזמור), נ״ז:א׳-י׳**

הכתיבה מתחילה ממקטע גב הצבי משמאל ללועו הפעורה של הכלב בכתיבה כנגד כיוון השעון עד סיום החיה. שם הוויה וכינויי השם הושמטו בתדמית.

---

[112] המילה ״אשר״ נוספה אחרי המילה ״משפטיך״.

[113] בפסוק נ״ג לאחר שתי המילים הראשונות קרתה אשגרה לפסוק מ״ח:ז׳. הסופר ״תפס״ את טעותו ושתי המילים בוטלו בגרשיים. לאחר נמשכה כתיבת פסוק נ״ג כסדרו.

[114] המילה ״ואשמרה״, קוצרה.

[115] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 8א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 12.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 12-34)

קו #12 סיום תהלים נ״ו:ח עד נ״ו:ט במילה ״בנאד[ך]״ **קו #13** המשך המילה ״[בנאד]ך״ עד נ״ו:י״ד במילה ״ממות״[116] **קו #14** המשך פסוק י״ד עד המילה ״להתהלך״ **קו #15** סיום פסוק י״ד (סוף המזמור) עד נ״ז:א׳ המילה ״למנצח״ **קו #16** פסוק א׳ המילה ״אל״ **קו #17** פסוק א׳ המילה ״תשח׳״[117] **קו #18** סיום פסוק א׳ **קו #19** נ״ז:ב׳ במילה ״ובצל״ **קו #20** פסוק ב׳ המילה ״כנפיך״ **קו #21** פסוק ב׳ המילה ״אחסה״ **קו #22** סיום פסוק ב׳ עד נ״ז:ג׳ במילה ״עליון״ **קו #23** סיום פסוק ג׳ עד נ״ז:ד׳ המילה ״ישלח״ **קו #24** סיום פסוק ד׳ עד נ״ז:ה׳ במילה ״בני״ **קו #25** פסוק ה׳ המילה ״אדם״ **קו #26** פסוק ה׳ המילים ״שיניהם חנית״ **קו #27** סיום פסוק ה׳ עד נ״ז:ו׳ במילה ״השמים״ **קו #28** פסוק ו׳ המילים ״על כל״ **קו #29** סיום פסוק ו׳ עד נ״ז:ז׳ במילה ״לפעמי״ **קו #30** סיום פסוק ז׳ עד נ״ז:ח׳ המילים ״נכון לבי״ **קו #31** סיום פסוק ח׳ עד נ״ז:ט׳ במילה ״וכינור״ **קו #32** סיום פסוק ט׳ עד נ״ז:י׳ המילה ״אודך״ **קו #32** פסוק י׳ המילה ״בעמ[ים]״ **קו #34** המשך המילה ״[בעמ]ים״ אזמר׳[118].

3. הציפור התחתונה תהלים נ״ז:י״א-י״ב, נ״ח:א׳-ד׳ המילה ״תעו״

הכתיבה מתחילה מקצה המקור העליון בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. שם הוויה וכינויי השם הושמטו.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 35-51)

קו #35 תהלים נ״ז:י״א-י״ב במילה ״שמים״ **קו #36** סיום פסוק י״ב (סוף המזמור) עד נ״ח:א׳ המילה ״למנצח״ **קו #37** סיום פסוק א׳ עד נ״ח:ב׳ המילה ״הא[מנם]״ **קו #38** המשך המילה ״[הא]מנם״ **קו #39** פסוק ב׳ המילים ״אלם צדק״ **קו #40** פסוק ב׳ המילים ״תדברון מיש[רים]״ **קו #41** המשך המילה ״[מיש]רים״ **קו #42** פסוק ב׳ המילה ״תשפ[טו]״ **קו #43** המשך המילה ״[תשפ]טו״ והמילה ״בני״ **קו #44** סיום פסוק ב׳ **קו #45** נ״ח:ג׳ המילים ״אף בל[ב]״ **קו #46** המשך המילה ״[בל]ב״ **קו #47** פסוק ג׳ המילה ״עו[לות]״ **קו #48** המשך המילה ״[עו]לות״ והמילים ״תפעלון בארץ״ **קו #49** פסוק ג׳ המילה ״חמס״ **קו #50** סיום פסוק ג׳ עד נ״ח:ד׳ המילה ״ורחם״[119] **קו #51** פסוק ד׳ המילה ״תעו״.

---

[116] פסוק י״א ״באלוקים אהלל דבר בה׳ אהלל דבר״, הושמט.

[117] המילה ״תשחט״, קוצרה.

[118] המילה ״אזמרך״, קוצרה והמילה האחרונה בפסוק - ״בלאמים״, הושמטה.

[119] המילה אמורה להיות ״מרחם״.

4. הציפור העליונה משמאל תהלים נ״ח:ד׳-ח׳

הכתיבה מתחילה מחלקו העליון של וממשיכה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. שם הוויה וכינויי השם הושמטו.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 52-65**)

קו #52 המשך תהלים נ״ח:ד׳-ה׳ במילה ״כמו״ **קו #53** פסוק ה׳ המילה ״פתן״ **קו #54** פסוק ה׳ המילה ״יאטם״[120] **קו #55** פסוק ה׳ המילה ״אזנו״ **קו #56** נ״ח:ו׳ המילה ״אשר״ **קו #57** המשך פסוק ו׳ עד המילה ״לקול״ **קו #58** פסוק ו׳ המילה ״מל[חשים]״ **קו #59** המשך המילה ״[מל]חשים״ **קו #60** פסוק ו׳ המילה״ חובר״ **קו #61** פסוק ו׳ המילה ״חברים״ **קו #62** סיום פסוק ו׳ עד נ״ח:ז׳ במילה ״בפימו״ **קו #63** פסוק ז׳ המילים ״מלתעות כפירים״ **קו #64** סיום פסוק ז׳ עד נ״ח:ח׳ במילה ״למו״ **קו #65** סיום פסוק ח׳.

5. הציפור העליונה מימין תהלים נ״ח:ט׳-י״ב (סוף המזמור), נ״ט:א׳ במילה ״מכתם״

הכתיבה מתחילה מאחורי ראש הציפור וממשיכה בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. שם הוויה וכינויי השם הושמטו בתדמית. ציפור זו הינה היחידה בה נעשו חלק מטופרי הציפור בקו רישום.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 66-71**)

קו #66 תהלים נ״ח:ט׳ **קו #67** נ״ח:י׳ המילים ״בטרם יבינו״ **קו #68** סיום פסוק י׳ **קו #69** נ״ח:י״א **קו #70** נ״ח:י״ב (סוף המזמור), נ״ט:א׳ המילה ״למ[נצח]״ **קו #71** המשך המילה ״[למ]נצח״ עד המילה ״מכתם״.[121]

המסגרות תהלים קי״ט:ס״ב-ק״ד המילה ״מפקודיך״

עמוד זה הוא העמוד השני מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[122] שתי מסגרות הקו הכפול נכתבו בתזרים עם כיוון השעון.

[120] המילה ״חרש״, הושמטה.
[121] המילה ״לדוד״, הושמטה.
[122] ראה הערה 100.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-8)[123]

קו #1 תהלים קי"ט:ס"ב-ס"ד במילה "חוקיך" **קו #2** סיום פסוק ס"ד עד קי"ט:ס"ז במילה "אני" **קו #3** סיום פסוק ס"ז עד קי"ט:ע"ו המילים "יהי נא"[124] **קו #4** סיום פסוק ע"ו עד קי"ט:פ"ו המילה "כל"[125] **קו #5** סיום פסוק פ"ו עד קי"ט:פ"ח המילה "כחסדך" **קו #6** סיום פסוק פ"ח עד קי"ט:צ' במילה "אמונתך" **קו #7** סיום פסוק צ' עד קי"ט:צ"ז המילה "מה" **קו #8** סיום פסוק צ"ז עד קי"ט:ק"ד המילה "מפקודיך".

• דף 8ב

כדי להקל על קריאת קווי הרישום ומספריהם בתדמית זו ששטח ציורה קטן משל תדמיות אחרות, הובאה התדמית על עמוד אחד ומפרט קווי רישום המסגרות ניתן בעמוד השני הכולל את תמונת העמוד כולו בציון מפרט המסגרות בלבד.

התדמית

1. **הנשר		תהלים פ"ד:ה, קמ"ד:ט"ו, קמ"ה:א'-ט"ז במילים "ומשביע לכל"**

הכתיבה מתחילה בכנף הנשר הימנית וממשיכה בתזרים כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. בתדמית הושמטו שם ההוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-17) [126]

קו #1 תהלים פ"ד:ה', קמ"ד:ט"ו, קמ"ה:א' במילה "ואברכה" **קו #2** סיום פסוק א' עד קמ"ה:ד' **קו #3** קמ"ה:ה' המילה "הדר" **קו #4** המשך פסוק ה' עד המילה "נפלאותי'"[127] **קו #5** סיום פסוק ה' עד קמ"ה:ו' במילה "יאמרו" **קו #6** קמ"ה:י"א המילים "וגבורתך ידברו"[128] **קו #7** קמ"ה:י"ב המילים "להודיע לבני" **קו #8** פסוק י"ב המילה "הא[דם]" **קו #9** סיום המילה "[הא]דם" **קו #10** פסוק י"ב המילה "גבור[תיו]" **קו #11** סיום המילה "[גבור]תיו" **קו #12** סיום פסוק י"ב עד קמ"ה:י"ג המילה "מלכותך" **קו #13** פסוק י"ג המילה "מל[כות]" **קו #14** סיום המילה "[מל]כות" **קו #15** פסוק י"ג המילה "כל" **קו #16** סיום פסוק י"ג עד קמ"ה:ט"ו במילים "להם את" **קו #17** סיום פסוק ט"ו עד קמ"ה:ט"ז במילה "לכל."

---

[123] לתרשים תזרים הכתיבה של המסגרות ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 13.

[124] בפסוק קי"ט:ע' נוספה האות ו"ו במילה "שעשעתי" ("שעשועתי").

[125] בפסוק קי"ט:פ"א נכתבה המילה "לישועתך" במקום המילה "לתשועתך".

[126] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 8ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 14.

[127] המילה "נפלאותיך", קוצרה.

[128] הדילוג מפסוק ו' לפסוק י"א במזמור קמ"ה הוא ממאפייניו הקבועים של הסופר. ראה גם דפים 3א, 5ב, 6א, 9ב, 12ב.

2. הארנב תהלים קמ״ה:ט״ז-כ״א, קט״ו:י״ח, קמ״ו:א׳-ג׳ במילה ״בנדיבים״

הכתיבה מתחילה בקצה גב הארנב ליד הזנב וממשיכה בתזרים כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. בתדמית מושמטים שם הוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום)

קו #18 סיום תהלים קמ״ה:ט״ז מהמילים ״חי רצון״ עד קמ״ה:י״ז **קו #19** קמ״ה:י״ח-י״ט במילה ״יריאיו״ **קו #20** פסוק י״ט המילים ״יעשה ואת שועת[ם]״ **קו #21** המשך המילה ״[שועת]ם״ עד קמ״ה:כ׳ במילה ״אוהביו״ **קו #22** פסוק כ׳ המילה ״ואת״ **קו #23** פסוק כ׳ המילים ״כל הר[שעים]״ **קו #24** המשך המילה ״[הר]שעים״ עד קמ״ה:כ״א במילה ״בשר״ **קו #25** פסוק כ״א המילים ״שם קדשו לעולם״ **קו #26** סיום פסוק כ״א (סוף המזמור), קט״ו:י״ח **קו #27** קמ״ו:א׳ **קו #28** קמ״ו:ב׳ **קו #29** קמ״ו:ג׳ במילה ״בנדיבים״.

3. העץ תהלים קמ״ו:ג׳-קמ״ז:ג׳

עץ זה מחולק לשני ענפים ה״כולאים״ בתוכם את הארנב. הכתיבה מתחילה מפנים הגזע בחלקו הימני של הענף השמאלי וממשיכה בתזרים כנגד כיוון השעון עד לסיום הענף במפגש עם קו המסגרת. הענף הימני נכתב מחלקו השמאלי הפנימי בתזרים עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא אף הוא במפגש עם קו המסגרות. שלא כביתר העצים בעמודי האיור המלאים, עץ זה הוא אחד משני העצים היחידים בהם הושמטו שם ההוויה וכינויי השם.[129]

מפרט הפסוקים (קווי רישום 30-47)

קו #30 תהלים קמ״ו:ג׳ במילה ״בבן״ **קו #31** פסוק ג׳ המילים ״אדם שאין״ **קו #32** פסוק ג׳ המילים ״לו תשו[עה]״ **קו #33** המשך המילה ״[תשו]עה״ עד קמ״ו:ד׳ במילה ביום״ **קו #34** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ו:ז׳ במילה ״לע[שוקים]״[130] **קו #35** המשך המילה ״[לע]שוקים״ והמילה ״נותן״ **קו #36** סיום פסוק ז׳ עד קמ״ו:ח׳ במילה ״פוקח״ **קו #37** פסוק ח׳ המילה ״עורים״[131] **קו #38** קמ״ו:ט׳ במילה ״יתום״[132] **קו #39** פסוק ט׳ המילה ״ואלמנה״ **קו #40** פסוק ט׳ המילה ״יעו[דד]״ **קו #41** המשך המילה ״[יעו]דד״ עד סוף פסוק ט׳ **קו #42** קמ״ו:י׳ (סוף המזמור), קמ״ז:א׳ המילים ״הללו כי״ **קו #43** המשך פסוק א׳ עד המילה ״נעים״ **קו #44** סיום פסוק א׳ **קו #45** קמ״ז:ב׳-ג׳ המילה

[129] שם ההוויה וכינויי השם הושמטו גם בעץ גם בדף 10א ובאופן חלקי בעץ בדף 6א.

[130] בפסוק ו׳ נשמטה הלמ״ד בתחילת המילה ״לעולם״.

[131] המשך הפסוק ״ה׳ זקף כפופים ה׳ אהב צדיקים״, הושמט.

[132] תחילת הפסוק ״ה׳ שמר את גרים״, הושמט.

״הר[ופא]״ **קו #46** המשך המילה ״[הר]ופא״ והמילים ״לשבורי לב״ **קו #47** סיום פסוק ג׳[133].

המסגרות תהלים קי״ט:ק״ד - קמ״ט המילים ״קולי שמעה״

עמוד זה הוא העמוד האחרון מרצף של שלושה עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[134] שתי מסגרות הקו הכפול נכתבו בתזרים עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-10)[135]

קו #1 תהלים קי״ט:ק״ד מהמילה ״אתבונן״ עד קי״ט:ק״ו במילה ״צדקך״ **קו #2** סיום פסוק ק״ו עד קי״ט:ק״ט **קו #3** קי״ט:ק״י-י״ט במילים ״רשעי ארץ״[136] **קו #4** סיום פסוק י״ט עד קי״ט:קכ״ט במילה ״נצרתם״ **קו #5** סיום פסוק קכ״ט עד קי״ט:קל״ב המילה ״פנה״ **קו #6** סיום פסוק קל״ב עד קי״ט:קל״ד במילה ״מעושק״ **קו #7** סיום פסוק קל״ד עד קי״ט:קל״ז המילה ״צדיק״ **קו #8** פסוק קל״ז המילה ״אתה״ **קו #9** סיום פסוק קל״ז עד קי״ט:קמ״א במילים ״פקודיך לא״ **קו #10** סיום פסוק קמ״א עד קי״ט:קמ״ט המילים ״קולי שמעה״.

• דף 9א

התדמית תהלים קי״ג-קט״ז:א׳-י״ג; ד׳-ה׳ המילים ״חנון וצדיק״

הכתיבה מתחילה בעלה הגפן העליון, משמאל לחיבור העלה לפטוטרת בתזרים כתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. בתדמית מושמטים שם ההויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-25) [137]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ב׳ במילה ״מבורך״ **קו #2** סיום פסוק ב׳ **קו #3** קי״ג:ג׳-ד׳ במילה ״גוים״ **קו #4** סיום פסוק ד׳ **קו #5** קי״ג:ה׳-קי״ד:ד׳ במילה ״גבעות״ **קו #6** סיום פסוק ד׳ עד קי״ד:ו׳ **קו #7** קי״ד:ז׳ **קו #8** קי״ד:ח׳-קט״ו:ב׳ במילים למה יאמרו״ **קו #9** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ה׳ במילה ״עינים״ **קו #10** סיום פסוק ה׳ עד קט״ו:ז׳ במילה ״רגליהם״ **קו #11** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:ח׳ במילים ״כל אשר״ **קו #12** סיום פסוק ח׳

---

[133] המילה ״לעצבותם״, קוצרה.

[134] ראה הערה 100.

[135] לתרשים תזרים הכתיבה של המסגרות ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 15.

[136] בפסוק קט״ו ״סורו ממני מרעים ואצרה מצות אלהי״ הוחלפה המילים ״ואצרה מצות״ במילה ״ואשמרה תורת״.

[137] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 9א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 16.

עד קט״ו:ט׳ במילה ״עזרם״[138] **קו #13** סיום פסוק ט׳ עד קט״ו:י׳ **קו #14** קט״ו:י״ב[139] **קו #15** קט״ו:י״ג במילה ״עם״ **קו #16** סיום פסוק י״ג **קו #17** קט״ו:י״ד המילה ״יוסף״ **קו #18** פסוק י״ד המילים ״עליכם ועל״[140] **קו #19** פסוק י״ד המילה ״בניכם״ **קו #20** קט״ו:ט״ו המילה ״ברוכים״ **קו #21** פסוק ט״ו המילים ״אתם עושה שמים״ **קו #22** סיום פסוק ט״ו עד קט״ז:ה׳ המילים ״חנון וצדיק״ **קו #23** סיום פסוק ה׳ עד קט״ז:ו׳ במילים ״דלותי ולי״ **קו #24** סיום פסוק ו׳ עד קט״ז:ח׳ במילים ״את רגלי״ **קו #25** סיום פסוק ח׳ עד קט״ז:י״ג, קט״ז:ד׳-ה׳ המילים ״חנון וצדיק״.[141]

המסגרות　　　תהלים מ״ב:א׳-ט׳ במילה ״ובלילה״, מ״ב:ה׳ מהמילים ״המון חוגג״ – מ״ב:י״ב (סוף המזמור), מ״ג, מ״ד:א׳-ט׳, ד׳-י״ג המילה ״תמכור״

המסגרת עשויה מקו כפול היוצר משושי אגוויז חלולים. הכתיבה מתחילה מהפינה הימנית בקו העליון וממשיכה בכתיבה עם וכנגד השעון. כל אחד מהקווים הכפולים נכתב ברצף עד סיום מלוא אורך מקטע המסגרת ורק אז חוזר הסופר ומשלים את הקו התחתון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-53)

קו #1 תהלים מ״ב:א׳-ב׳ במילה ״תערג״ **קו #2** סיום פסוק ב׳ עד מ״ב:ד׳ במילה ״דמעתי״ **קו #3** סיום פסוק ד׳ עד מ״ב:ה׳ במילה ״אזכרה״ **קו #4** המשך פסוק ה׳ עד המילה ״ותודה״ **קו #5** סיום פסוק ה׳ עד מ״ב:ו׳ במילה ״תשתוח[חי]״ **קו #6** המשך המילה ״[תשתוח]חי״ עד מ״ב:ז׳ במילה ״נפ[שי]״ **קו #7** המשך המילה ״[נפ]שי״ עד המילה ״מארץ״ **קו #8** המשך פסוק ז׳ עד המילה ״מ[צער]״ **קו #9** המשך המילה ״[מ]צער״ עד מ״ב:ח׳ במילה ״עלי״ **קו #10** סיום פסוק ח׳ עד מ״ב:ט׳ במילה ״ובלילה״[142] **קו #11** חזרה לפסוק מ״ב:ה׳ מהמילים ״המון חוגג״ עד מ״ב:ו׳ במילים ״מה תשת[חכי]״ **קו #12** המשך המילה ״[תשת]חכי״ עד המילה ״ישוע[ת]״ **קו #13** המשך המילה ״ישוע[ת]״[143] עד מ״ב:ז׳ במילה ״יר[דן]״ **קו #14** המשך המילה

138 המילה ״ישראל״, הושמטה.

139 פסוק י״א וראשית פסוק י״ב ״יראי ה׳ בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא: ה׳ זכרנו יברך יברך את בית ישראל״ הושמטו. המילה יברך קוצרה.

140 המילים ״ה׳ עליכם״, הושמטו.

141 הדילוג מפסוק י״ג לפסוק ד׳ הינו ממאפייני הכתיבה הקבועים של הסופר. דילוג קבוע זה קיים גם בדפים 13ב, 26א. במקרה זה, בגלל השמטת שם ההוויה נוצר תמהיל של פניה אישית.

142 סיום הפסוק ״שירה עמי תפלה לאל חיי״, הושמט. מנקודה זו חזר הסופר לכתוב את הטקסט מפסוק מ״ב:ה׳ ״המון חוגג״ עד מ״ב:ט׳.

143 מהמילה ״ישועות״, נשמטה האות ו״ו.

״[יר]דן״ עד המילה ״מהר״ **קו #15** המילה ״מועד״[144] **קו #16** מ״ב:ח׳ המילה ״תהום״ **קו #17** סיום פסוק ח׳ **קו #18** מ״ב:ט׳-י׳ המילה ״אומרה״ **קו #19** המשך פסוק י׳ עד המילה ״שכחתני״ **קו #20** פסוק י׳ המילה ״למה״ **קו #21** סיום פסוק י׳ עד מ״ב:י״א במילה ״בעצמותי״ **קו #22** סיום פסוק י״א עד מ״ב:י״ב במילה ״תשתוחחי״ **קו #23** המשך פסוק י״ב עד המילה ״ישועות״ **קו #24** סיום פסוק י״ב (סוף המזמור) **קו #25** מ״ג:א׳ במילה ״חסיד״ **קו #26** סיום פסוק א׳ עד מ״ג:ב׳ במילים ״זנחתני למה״ **קו #27** סיום פסוק ב׳ עד מ״ג:ג׳ במילה ״ינחוני״ **קו #28** סיום פסוק ג׳ עד מ״ג:ד׳ המילה ״ואבו[אה]״ **קו #29** המשך המילה ״[ואבו]אה עד מ״ג:ה׳ במילה ״תש[תוחחי]״ **קו #30** המשך המילה ״[תש]תוחחי״ עד המילים ״כי עוד״ **קו #31** סיום פסוק ה׳ עד מ״ד:א׳ המילה ״למנ[צח]״ **קו #32** המשך המילה ״[למנ]צח״ עד מ״ד:ב׳ במילה ״מימי״ **קו #33** סיום פסוק ב׳ עד מ״ד:ג׳[145] **קו #34** פסוק ד׳ המילים ״כי לא״ **קו #35** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״ואור״ **קו #36** סיום פסוק ד׳ עד מ״ד:ו׳ במילה ״צרי[נו]״ **קו #37** המשך המילה ״[צרי]נו״ עד המילה ״בשמך״ **קו #38** המשך פסוק ו׳ המילים ״נבוס ק[מינו]״ **קו #39** סיום המילה ״[ק]מינו״ עד מ״ד:ח׳ במילה ״הושעתנו״ **קו #40** סיום פסוק ח׳ עד מ״ד:ט׳ במילה ״לעולם״ **קו #41** סיום פסוק ט׳ **קו #42** מ״ד:ד׳ במילה ״ירשו״[146] **קו #43** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״פניך״ **קו #44** מ״ד:ה׳ המילים ״אתה הוא״ **קו #45** פסוק ה׳ המילה ״מלכי״ **קו #46** פסוק ה׳ המילים ״אלים צוה ישועות״ **קו #47** סיום פסוק ה׳ עד מ״ד:ז׳ במילה ״בקש[תי]״ **קו #48** המשך המילה ״[בקש]תי״ עד מ״ד:ח׳ המילה ״כי״ **קו #49** פסוק ח׳ המילה ״הושעתנ[ו]״ **קו #50** המשך המילה ״[הושעתנ]ו״ עד מ״ד:ט׳ במילה ״היו״[147] **קו #51** סיום פסוק ט׳ עד מ״ד:י׳ במילה ״ותכלימנו״ **קו #52** סיום פסוק י׳ עד מ״ד:י״א במילה ״ל[מו]״ **קו #53** סיום המילה ״[ל]מו״ עד מ״ד:י״ג המילה ״תמכור״.

• דף 9ב

התדמית תהלים קי״ג, קי״ד, קט״ו:א׳-י״ז במילים ״ולא כל,״ קי״ד:א׳-ד׳,ז׳

השריג הינו העתק של השתקפות התדמית מצד הא׳ של הדף שנעשה מעל רישום הכנה שלא בוצע.[148] למרות ששני השריגים נכתבו במזמורי ההלל אין זהות

[144] המילה האחרונה בפסוק ז׳ הינה ״מצער.״ צירוף המילים ״הר מועד״ מופיע בספר ישעיה י״ד:י״ג ״ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל ארים כסאי ואשב **הר מועד** בירכתי צפון״.

[145] המילה ״ותשלחם״, קוצרה.

[146] מקו זה ועד מחצית קו 51# נעשה שוב שימוש בטקסט תהלים מ״ד:ד׳-ט׳.

[147] המילה ״היום״, קוצרה.

[148] ראה הדיון בפרק ב׳, עמודים 118-121.

מוחלטת במזמורים ששימשו ליצירתם והטקסט ששימש למסגרות שונה. הכתיבה מתחילה במרכז העלה התחתון וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. העלה העליון וזוג העלים התחתונים נכתבו בתזרים כתיבה כנגד כיוון השעון. מלבד פעמיים הושמטו בשריג שם ההוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-24)[149]

קו #1 תהלים קי"ג:א' במילה "עבדי" **קו #2** סיום פסוק א' עד קי"ג:ז' במילה "דל" **קו #3** סיום פסוק ז' עד קי"ג:ח' המילים "להושיבי עם" **קו #4** סיום פסוק ח' עד קי"ד:ו' המילה "ההרים"[150] **קו #5** פסוק ו' המילים "רקדו כאל[ים]" **קו #6** המשך המילה "[כאל]ים" עד קי"ד:ז' **קו #7** קי"ד:ח' במילה "חלמיש" **קו #8** סיום פסוק ח' עד קט"ו:א' המילים "לא לנו לא לנו" **קו #9** סיום פסוק א'[151] **קו #10** קט"ו:ב'-ג' במילה "בשמים"[152] **קו #11** סיום פסוק ג' עד קט"ו:ה' במילה "ידברו" **קו #12** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ו' במילה "יאזינו"[153] **קו #13** סיום פסוק ו' עד קט"ו:ח' במילה "עושיהם" **קו #14** סיום פסוק ח' עד קט"ו:י' במילה "עזרם" **קו #15** סיום פסוק י' עד קט"ו:ט"ו[154] **קו #16** קט"ו:ט"ז המילים "השמים שמ[ים]" **קו #17** רשומה רק האות מ"ם סופית ללא היו"ד ודרכה עובר קו פסילה אלכסוני **קו #18** סיום פסוק ט"ז עד קט"ו:י"ז המילה "לא" **קו #19** המשך פסוק י"ז עד במילים "ולא כל" **קו #20** קי"ד:א'-ג' **קו #21** קי"ד:ד' "ההרי'"[155] **קו #22** סיום פסוק ד', קי"ד:ז' המילים "מלפני אדון"[156] **קו #23** פסוק ז' המילים "חולי ארץ" **קו #24** פסוק ז' המילים "אלוה יע'".[157]

המסגרות תהלים פ"ד:ה', קמ"ד:ט"ו, קמ"ה, קט"ו:י"ח, קמ"ו, קמ"ח-קמ"ט:ז' המילים "לעשות נקמה"

המסגרת עשויה מקו כפול היוצר משושי אגוויז חלולים. הכתיבה מתחילה מהפינה הימנית בקו העליון וממשיכה עם וכנגד השעון עד סיום מלוא אורך מקטע מסגרת. לאחר מכן חוזר הסופר ומשלים את הקו התחתון באופן זהה.

[149] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 10א-1. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 17.

[150] עם סיומו של מזמור קי"ג מעט לפני הניצן, מתחיל מזמור קי"ד. מזמור קי"ד נעתק בגבעול ובעלה הגפן העליון מפסוק:א'-ו', ושוב מפסוק ה'-ח' (סוף המזמור). שני העלים התחתונים מימין נכתבו בפסוקים א'-ד' ופסוק ז' ובכך משולש השימוש בפסוקים אלו.

[151] המילה "אמתך", קוצרה.

[152] בפסוקים אלו לא הושמטו כינויי השם.

[153] חילוף המילה "ישמעו" במילה "יאזינו" מפסוק קל"ה:י"ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 11ב, 13א, 15ב, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

[154] מייד לאחר השלמת פסוק י', נעתקה מחדש מחציתו האחרונה.

[155] המילה "ההרים", קוצרה.

[156] פסוקים ה'-ו' "מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור:ההרים תרקדו כאלים גבעות כבני צאן", הושמטו.

[157] המילה "יעקב", קוצרה.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-54)

קו #1 תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו המילה ״אשרי״ **קו #2** סיום פסוק קמ״ד:ט״ו, קמ״ה:א׳ במילה ״ואברכה״ **קו #3** סיום פסוק א׳ עד קמ״ה:ב׳ המילים ״בכל יום״ **קו #4** סיום פסוק ב׳ ותחילת הפסוק מחדש המילה ״בכל״ **קו #5** סיום פסוק ב׳ בפעם השנייה עד קמ״ה:ג׳ **קו #6** קמ״ה:ד׳ במילה ״מעשיך״ **קו #7** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ה:ו׳ במילה ״יאמרו״ **קו #8** קמ״ה:י״א המילים ״וגבורתך ידברו״[158] עד קמ״ה:י״ב במילה ״מלכותו״ **קו #9** קמ״ה:י״ג-י״ד במילה ״הנופלי״[159] **קו #10** סיום פסוק י״ד עד קמ״ה:ט״ו במילה ״אכלם״ **קו #11** סיום פסוק ט״ו עד קמ״ה:י״ז במילה ״דר[כיו]״ **קו #12** המשך המילה ״[דר]כיו״ עד קמ״ה:י״ט המילה ״רצון״ **קו #13** המשך פסוק י״ט עד המילה ״ואת״ **קו #14** פסוק י״ט המילה ״שועתם״ **קו #15** סיום פסוק י״ט עד קמ״ה:כ״א המילה ״תהלת״ **קו #16** סיום פסוק כ״א (סוף המזמור), קט״ו:י״ח במילה ״מעתה״ **קו #17** סיום פסוק קט״ו:י״ח **קו #18** קמ״ו:א׳-ב׳ המילה ״אה[ללה]״ **קו #19** המשך המילה ״[אה]ללה״ עד קמ״ו:ג׳ במילה ״לו״ **קו #20** סיום פסוק ג׳ עד קמ״ו:ד׳ **קו #21** קמ״ו:ה׳ במילה ״שברו״ **קו #22** סיום פסוק ה׳ עד קמ״ו:ו׳ במילה ״אמ״[160] **קו #23** סיום פסוק ו׳[161] עד קמ״ו:ז׳ במילה ״ה׳״ **קו #24** פסוק ז׳ המילה ״מתיר״ **קו #25** סיום פסוק ז׳ עד קמ״ו:ח׳ במילה ״כפופים״ **קו #26** סיום פסוק ח׳ עד קמ״ו:ט׳ במילה ״ודרך״ **קו #27** סיום פסוק ט׳ עד קמ״ו:י׳ (סוף המזמור), קמ״ח:א׳ המילה ״הללויה״ **קו #28** פסוק א׳ המילה ״הללו״ **קו #29** סיום פסוק א׳[162] **קו #30** קמ״ח:ב׳-ג׳ במילה ״כל״ **קו #31** סיום פסוק ג׳ עד קמ״ח:ד׳ **קו #32** קמ״ח:ה׳ המילה ״יהללו״ **קו #33** סיום פסוק ה׳ עד קמ״ח:ו׳ במילה ״יע[בר]״ **קו #34** המשך המילה ״[יע]בר״ עד קמ״ח:ח׳ במילה ״וקיטו״[163] **קו #35** סיום פסוק ח׳ **קו #36** קמ״ח:ט׳-י׳ **קו #37** קמ״ח:י״א-י״ב המילים ״בחורים וגם״ **קו #38** פסוק י״ב המילה ״בתולות״, קמ״ח:י״א המילים ״שרים וכל שופטי ארץ״[164] **קו #39** קמ״ח:י״ב המילה ״בחורים״ **קו #40** סיום פסוק י״ב עד קמ״ח:י״ד במילה ״לעמו״ **קו #41** פסוק י״ד המילה ״תהלה״ **קו #42** פסוק י״ד המילה ״לכל״ **קו #43** סיום פסוק י״ד עד קמ״ט:ב׳ במילה ״ישראל״ **קו #44** פסוק ב׳ המילה ״בעושיו״ **קו #45** פסוק ב׳ המילים ״בני ציון״ **קו #46** סיום פסוק ב׳ **קו #47** קמ״ט:ג׳

158 דילוג זה מסוף פסוק ו׳ לסוף פסוק י״א מהווה אחד ממאפייני הכתיבה קבועים של הסופר. ראה כרך ב׳ נספח לפרק ג׳: תזרים הכתיבה בעיטורי המיקרוגרפיה, דפים 3א, 5ב, 6א, 8ב, 12ב.

159 המילה ״הנופלים״, קוצרה.

160 המילה ״אמת״, קוצרה.

161 הלמ״ד במילה ״לעולם״, הושמטה.

162 המילה האחרונה בפסוק ״במרומים״, קוצרה.

163 המילה ״קיטור״, קוצרה.

164 יתכן ולפנינו דוגמא לטעות העתקה הנובעת מדילוג מבט בעת העתקה.

במילה ״בתוך״ **קו #48** סיום פסוק ג׳ עד קמ״ט:ד׳ במילה ״ה׳״ **קו #49** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״ענוים״ **קו #50** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ט:ה׳ במילה ״בכבוד״ **קו #51** סיום פסוק ה׳ **קו #52** קמ״ט:ו׳ במילה ״פיפיו׳״[165] **קו #53** סיום פסוק ו׳ עד קמ״ט:ז׳ המילים ״לעשות נ[קמה]״ **קו #54** המשך המילה ״[נ]קמה״.

• תזרים הכתיבה דף 10א

כדי להקל על קריאת קווי הרישום ומספריהם בתדמית זו ששטח ציורה קטן משל תדמיות אחרות, הובאה התדמית על עמוד אחד ומפרט קווי רישום המסגרות ניתן בעמוד השני הכולל את תמונת העמוד כולו בציון מפרט המסגרות בלבד.

התדמית

1. הבזייר הרכוב תהלים נ״ט:א׳-י״ד

הכתיבה מתחילה בחלקו האחורי של הכובע בתזרים כנגד כיוון השעון. אז נוצר קו הקפל בכובע ולבסוף הושלמה תחתיתו. המשך הכתיבה יוצר את הפנים וממשיך ברצף ליד ימין המורמת. אז הושלמה הציפור מרגלה לקצה הכנף העליונה. יצירת העברה התחתונה נעשתה בתזרים עם כיוון השעון עד לקצותיה. לאחר הושלם זנב הציפור, שרוול יד שמאל, גוף הבזייר, מקטע האוכף וגב הבזייר. בתדמית הבזייר הושמטו שם ההויה וכינויי השם. הרעמה, הארכוף והרסן לא נכתבו בשלב זה וראה להלן סעיף 4.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-32)[166]

קו #1 תהלים נ״ט:א׳ במילה ״מכתם״ **קו #2** המשך פסוק א׳ עד המילה ״וישמרו״ **קו #3** סיום פסוק א׳ עד נ״ט:ב׳ המילה ״הצילני״ **קו #4** המשך פסוק ב׳ עד המילה ״תשגבני״ **קו #5** נ״ט:ג׳ במילה ״ומא[נשי]״ **קו #6** המשך המילה ״[ומא]נשי״ עד נ״ט:ד׳ במילה ״ארבו״ **קו #7** סיום פסוק ד׳[167] **קו #8** נ״ט:ה׳-ו׳ ״ואת׳״[168] **קו #9** פסוק ו׳ המילים ״הקיצה לפקוד כל״ **קו #10** פסוק ו׳ המילים ״כל הגוים אל״[169] **קו #11** פסוק ו׳ המילים תחון כל בוגדי״ **קו #12** סיום פסוק ו׳ עד נ״ט:ז׳ המילים ״ישובו לערב״ **קו #13** סיום פסוק ז׳ **קו #14** נ״ט:ח׳ המילים ״הנה יביעון״ **קו #15** פסוק ח׳ המילה

---

[165] המילה ״פיפיות״, קוצרה.

[166] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 10א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 18.

[167] המילה ״לנפשי״, הושמטה. במילה ״יגורו״ האות גימ״ל נראית בקושי רב ויתכן שהאות יו״ד נמחקה עם הזמן.

[168] המילה ״ואתה׳, קוצרה. המשך הפסוק ״ה׳ אלהים צבאות אלהי ישראל״, הושמט שכן בתדמית זו הושמטו כל שמות ההויה וכינויי השם.

[169] המילה ״כל״ הוכפלה.

״בפי[הם]״ **קו #16** המשך המילה ״[בפי]ה[ם]״ **קו #17** סיום המילה ״[בפיה]ם״ **קו #18** פסוק ח׳ המילים ״חרבות בשפתותי״[170] **קו #19** נ״ט:ח המילה ״תותיהם״[171] **קו #20** סיום פסוק ח׳-ט׳ המילה ״ואתה״ **קו #21** סיכת הפריפה קשה לפענוח **קו #22** פסוק ט׳ המילים ״למו תלעג״ **קו #23** סיום פסוק ט׳ **קו #24** נ״ט:י׳-י״ב במילה ״ישכחו״[172] **קו #25** סיום פסוק י״ב עד נ״ט:י״ג המילה ״חטאת״[173] **קו #26** פסוק י״ג המילים ״פימו דבר״ **קו #27** פסוק י״ג המילה ״שפתימו״ **קו #28** פסוק י״ג המילים ״וילכדו בגאונם״ **קו #29** סיום פסוק י״ג עד נ״ט:י״ד המילה ״כלה״[174] **קו #30** פסוק י״ד המילה ״ביעקב״ **קו #31** פסוק י״ד המילה ״לאפסי״ **קו #32** סיום פסוק י״ד.

2. הסוס תהלים נ״ט:ט״ו-י״ח; ע״ז:א׳-י״ג במילה ״פעלך״

הכתיבה מתחילה ברעמת הסוס בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לגב הסוס במפגש עם האוכף. הסוס נכתב בהמשך רצף טקסטואלי לרוכבו. בתדמית הבזייר הושמטו שם ההוויה וכינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום** 32-48; 56-65)

קו #33 תהלים נ״ט:ט״ו המילה ״וישובו״ **קו #34** פסוק ט״ו המילים ״לערב יהמו״ **קו #35** סיום פסוק ט״ו עד נ״ט:י״ז במילה ״ביום״[175] **קו #36** סיום פסוק י״ז עד נ״ט:י״ח המילים ״עזי אליך״ **קו #37** פסוק י״ח המילה ״אזמ[רה]״ **קו #38** המשך המילה ״[אזמ]רה״ (סוף במזמור)[176] **קו #39** ע״ז:א׳-ב׳ במילה ״ואצעקה״ **קו #40** סיום פסוק ב׳ עד ע״ז:ד׳ המילה ״אז[כרה]״[177] **קו #41** המשך פסוק ד׳ מהמילה ״אזכרה״ בשלמותה עד המילה ״ותת[עטף]״ **קו #42** המשך המילה ״[ותת]עטף״[178] עד ע״ז:ה׳ במילה ״נפעמתי״ **קו #43** סיום פסוק ה׳ עד ע״ז:ו׳ במילה ״שנות״ **קו #44** סיום פסוק ו׳ עד ע״ז:ח׳ במילה ״יזנח״ **קו #45** סיום פסוק ח׳ עד ע״ז:י׳ במילה ״באף״ **קו #46** סיום פסוק י׳ עד ע״ז:י״ב המילה ״אזכור״ **קו #47** סיום פסוק י״ב **קו #48** ע״ז:י״ג המילים ״והגיתי בכל פעלך״.

---

170 המילה ״בשפתותיהם״, קוצרה.

171 תחילת המילה ״שפתותיהם״, חסרה. יתכן והסופר התכוון להשלים אך את סיומת המילה מהשורה הקודמת ומאחר והיה זקוק ליותר אותיות חזר על חלקה האחרון של המילה.

172 פסוק י״א ״אלהי חסדי יקדמני אלהים יקראני בשררי״, הושמט.

173 המילה ״מגננו״, הוכפלה.

174 בפסוק י״ג המילה ״ומכחש״, קוצרה.

175 פסוק ט״ו מתחיל במילה ״הנה׳ ולא במילה שנעתקה ״המה״.

176 השמטת סוף הפסוק ״כי אלהים משגבי אלהי חסדי״ נעשתה מאחר ובתדמית מושמטים שם ההוויה וכינויי השם ולפיכך יש לראות בחצי הפסוק הכתוב את ביום המזמור.

177 כתיבת שתי האותיות המתחילות את המילה ״אזכרה״ בפסוק ד׳ משמש למילוי השורה לאור כתיבת מילה זו מחדש בקו #41.

178 בפסוק נוספה המילה ״עלי״ והיא יוצרת אקטואליזציה ״ותתעטף עלי רוחי סלה׳

3. העץ תהלים ע״ז:י״ג מהמילה ״ובעלילותיך״ עד ע״ח:ד׳ במילה ״נפל[אותיו]״

הכתיבה מתחילה מבסיס הגזע בצד ימין ועד לבסיס הגזע בצד שמאל בכתיבה כנגד כיוון השעון. העץ נכתב בהמשך לפסוקי הסוס. שלא כביתר העצים בעמודי האיור המלאים, עץ זה הוא אחד משני העצים היחידים בהם הושמטו שם ההוויה וכינויי השם.[179]

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 49-55**)

קו #49 סיום תהלים ע״ז:י״ג מהמילה ״ובעלילותיך״ עד ע״ז:י״ד במילה ״גדול״ **קו #50** ע״ז:ט״ו **קו #51** ע״ז:ט״ז המילים ״גאלת בזרוע״ **קו #52** סיום פסוק ט״ז **קו #53** ע״ז:י״ז-ע״ח:א׳ במילה ״אזנכם״ **קו #54** סיום פסוק א׳ עד ע״ח:ד׳ במילה ״מבניהם״ **קו #55** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״ונפל[אותיו]״.

4. רסן, רעמה וארכוף תהלים ע״ח:ד׳ מהמילה ״נפלאותיו״ עד ע״ח:ו׳ במילים ״למען ידעו״, נ״ו:י״א המילים ״אהלל דבר״, המילה ״שאול״ (?)

הרסן והרעמה נכתבו בתזרים כנגד כיוון השעון בהמשך הפסוקים מהעץ. הארכוף נכתב בכתיבה הינו כנגד כיוון השעון מרצועת הארכוף השמאלית. בהמשך הארכוף ניתן לפענח רק אותיות בודדות.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 56-65**)

קו #56 תהלים ע״ח:ד׳ המילה ״ונפל[אותיו]״ **קו #57** השלמת המילה ״[ונפל]אותיו״ עד ע״ח:ה׳ המילה ״ויקם״ **קו #58** פסוק ה׳ המילים ״עדות ביעקב ותור׳״[180] **קו #59** פסוק ה׳ המילים ״שם בישרא׳״[181] **קו #60** המשך פסוק ה׳ עד המילה ״אבותינו״ **קו #61** פסוק ה׳ המילה ״להודיעם״ **קו #62** סיום פסוק ה׳ **קו #63** ע״ח:ו׳ המילים ״למען ידעו״ **קו #64** נ״ו:י״א ״אהלל דבר״[182] **קו #65** הקו קשה לפענוח. במילה הראשונה

---

[179] שם ההוויה וכינויי השם הושמטו גם בעץ גם בדף 8ב ובאופן חלקי בעץ בדף 6א.

[180] המילה ״תורה׳, קוצרה

[181] מילה ״ישראל״, קוצרה

[182] מאחר ושם ההוויה וכינויי השם מושמטים בתדמית כולה, שתי מילים אלו מהוות או את ראשית הפסוק או סיומו. לסיבת מיקום פסוק יחידי זה כאן ראה הדיון בפרק ד׳.

ניתן לזהות את האותיות מי"ם, רי"ש ודל"ת. המילה השנייה היא "שאול". לפיכך יתכן ולפנינו צירוף המילים "מוריד שאול".[183]

המסגרות **תהלים כ"ג, כ"ד ,ק"ד:י"ד-ל"ה, ל"ב, כ"ט:א'-ח' המילה "קול"**

המסגרות נכתבו בתזרים כנגד כיוון השעון, למרות ששתי השורות העליונות של המסגרת החיצונית נכתב כנהוג בתזרים עם כיוון השעון – מהפינה הימנית לשמאל וחוזר חלילה. המסגרת הפנימית נכתבה ברצף קווי אחד בכתיבה כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-7**)[184]

קו #1 תהלים כ"ג:א'-ד' במילה "עמדי" **קו #2** סיום פסוק ד' עד כ"ג:ו' (סוף המזמור) **קו #3** מזמור כ"ד, ק"ד:י"ד-ט"ו במילה "אנוש" **קו #4** סיום פסוק ט"ו עד ק"ד:כ"ח במילה "להם"[185] **קו #5** סיום פסוק כ"ח עד ק"ד:ל"ה (סוף המזמור),[186] מזמור ל"ב,[187] כ"ט:א'-ד' במילה "בכח" **קו #6** פסוק ד' המילה "ה'" **קו #7** סיום פסוק ד' עד כ"ט:ח' המילה "קול".

• דף 10ב

התדמית **תהלים א-ג, ז:א, ה-סוף המזמור, ח-ט:ב "אודה'**

עמוד זה מהווה את העמוד הראשון מרצף של שני עמודים בהם נכתבו התדמיות ברצף פסוקים.[188] הכתיבה מתחילה בחוטם ההיבריד השמאלי העליון וממשיכה בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. אז נכתב החבל שביד הקנטאור השמאלי והקנטאור עצמו אף הם בכתיבה כנגד כיוון השעון. משם הושלמו ההיבריד הימני העליון מתחתית גבו עד לנקודת המוצא ולאחריו הושלם הקנטאור הימני מצד שמאל של היד המונפת בכתיבה כנגד כיוון השעון. חלק שמאל של העמוד נוצר במזמורי תהלים א'-ג' וחלקו הימני של העמוד נוצר

---

183 אם זיהוי אותיות זה נכון יתכן לפנינו מקטע מהפסוק בספר משמואל א' ב':ו' "ה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

184 לתרשים תזרים הכתיבה של המסגרות ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 19.

185 פסוקים ק"ד:כ"ב-כ"ג "תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון: יצא אגם לפעלו ולעבדתו עדי ערב", הושמטו.

186 פסוקים כ"ט "תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון" ופסוק ל"ג "אשירה לה' בחיי אשמרה לאלהי בעודי", הושמטו.

187 בפסוק א' המילה "משכיל", הושמטה. בפסוק ו' המילים "אליו לא", הושמטו. בפסוק ח' המילה "ואורך", הושמטה.

188 הדפים הם 10ב/11א. חטיבת רצף נוספות קיימת בדף 11ב/12א.

ממזמורים ז׳-ט׳:א׳-ב׳ המילה ״אודה״. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום**)[189]

קו #1 א׳:א׳-ב׳ **קו #2** א׳:ג׳-ה׳ במילה ״וח[טאים]״ **קו #3** המשך המילה ״[וח]טאים״ עד ב׳:ג׳ במילה ״את״ **קו #4** סיום פסוק ג׳ עד ב׳:ד׳ המילים ״יושב בשמי׳״[190] **קו #5** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״ילעג״ **קו #6** סיום פסוק ד׳ עד ב׳:ה׳ במילה ״ידבר״ **קו #7** סיום פסוק ה׳ עד ב׳:ו׳ במילה ״מלכי״ **קו #8** פסוק ו׳ המילים ״על ציון הר״ **קו #9** סיום פסוק ו׳ עד ב׳:י״א במילה ״וגילו״ **קו #10** סיום פסוק י״ג עד ב׳:י״ב במילה ״יבער״ **קו #11** סיום פסוק י״ב (סוף המזמור) עד ג׳:ב׳ במילה ״רבו״ **קו #12** סיום פסוק ב׳ עד ג׳:ג׳ במילה ״אומרים״ **קו #13** פסוק ג׳ המילה ״לנפשי״ **קו #14** פסוק ג׳ המילים ״אין יש[ועתה]״ **קו #15** המשך המילה ״[יש]ועתה״ עד ג׳:ה׳ במילה ״מהר״ **קו #16** סיום פסוק ה׳ עד ג׳:ו׳ במילה ״ואישנה״ **קו #17** סיום פסוק ו׳ עד ג׳:ז׳ המילה ״לא״ **קו #18** המשך פסוק ז׳ עד המילה ״סביב״ **קו #19** סיום פסוק ז׳ עד ג:ח׳ במילה ״הושי[עני]״ **קו #20** המשך המילה ״[הושי]עני״ עד סוף הפסוק **קו #21** ג׳:ט׳ במילה ״ברכתך״ **קו #22** סיום פסוק ט׳ (סוף המזמור) **קו #23** ז׳:א׳, ז׳:ה׳ במילה ״רע״[191] **קו #24** פסוק ה׳ המילים ״אחלצה צוררי״ **קו #25** סיום פסוק ה׳ **קו #26** ז׳:ו׳-ז׳ **קו #27** ז׳:ח׳ במילה ״תסובבך״ **קו #28** פסוק ח׳ המילה ״ועליה״, ז׳:ז׳ המילים ״למשפט צוית״[192] **קו #29** ז׳:ח׳-י׳ המילים ״יגמר נא״ **קו #30** סיום פסוק י׳ **קו #31** ז׳:י״א-י״ג המילה ״אם״ **קו #32** פסוק י״ג המילים ״לא ישוב״ **קו #33** סיום פסוק י״ג עד ז׳:י״ד במילים ״כלי מות״ **קו #34** סיום פסוק י״ד עד ז׳:ט״ו במילה ״והרה״ **קו #35** פסוק ט״ו המילה ״עמל״ **קו #36** סיום פסוק ט״ו עד ז׳:ט״ז במילה ״ויפל״ **קו #37** סיום פסוק ט״ז עד ז׳:י״ז במילה ״חמסו״ **קו #38** פסוק י״ז המילה ״ירד״ **קו #39** ז׳:י״ח עד ח׳:ג׳ במילה ״עוללים״[193] **קו #40** סיום פסוק ג׳ עד ח׳:ד׳ במילה ״וכוכבים״ **קו #41** סיום פסוק ד׳ עד ח׳:ח׳ המילה ״צונה״[194] **קו #42** פסוק ח׳ המילה ״ואלפי׳״[195] **קו #43** פסוק ח׳ המילה ״כולם״ **קו #44** סיום פסוק ח׳ **קו #45** ח׳:ט׳ במילה ״ארחות״ **קו #46** סיום

---

[189] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 10ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 20.

[190] המילה ״בשמים״, קוצרה.

[191] פסוקים ב׳-ד׳ ״ה׳ אלהי בך חסיתי הושיעני מכל רדפי והצילני: פן יטרוף כאריה נפשי פרק ואין מציל: ה׳ אלהי אם עשיתי זאת אם יש עול בכפי״, הושמטו.

[192] לפנינו דוגמא לטעות העתקה שנבעה מדילוג במבט. לפיכך נכפלת כתיבת סוף פסוק ז׳ ופסוק ח׳ כולו.

[193] לאחר סיום מזמור ז׳ המשיך הסופר בהעתקת מזמור ח׳ מפסוק ב׳ בדילוג על פסוק א׳ ולפנינו שוב טעות העתקה שנבעה מדילוג במבט. הסופר ״תפס״ את טעותו והחל את כתיבת המזמור כסדרו. לפיכך נכפל פסוק ב׳.

[194] בפסוק ד׳ המילה ״כוננתה״, קוצרה.

[195] המילה ״ואלפים״, קוצרה.

פסוק ט׳ עד ח׳:י׳ במילה ״שמך״ **קו #47** סיום פסוק י׳ (סוף המזמור), ט׳:א׳ במילים ״על מות״ **קו #48** סיום פסוק א׳ עד ט׳:ב׳ במילה ״אודה״.

המסגרות **תהלים קכ״ה:א׳, קכ״ו:ו׳, קכ״ז, קכ״א, קל״ד, קל״ו:א׳-ג׳, ה׳-ט׳, י״א-כ״ב במילה ״לנחלה״**

עמוד זה מהווה את העמוד הראשון מרצף של שני עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[196] המסגרות כוללות מערכת כפולה של מסגרות קו כפול. התדמית פורצת את כל גבולות המסגרת הפנימית ואף את גבול המסגרת החיצונית בחלקה העליון והתחתון. הכתיבה נעשתה בתזרים כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-17)

קו #1 קכ״ה:א׳, קכ״ו:ו׳, קכ״ז:א׳-ה׳ במילה ״אשר״[197] **קו #2** המשך פסוק ה׳ עד המילה ״אשפ[תו]״ **קו #3** המשך המילה ״[אשפ]תו״ **קו #4** סיום פסוק ה׳ (סוף המזמור), קכ״א:א׳-ה׳ **קו #5** קכ״א:ו׳-ח׳ (סוף המזמור), קל״ד:א׳-ג׳ במילה ״שמים״ **קו #6** סיום פסוק ג׳ **קו #7** קל״ו:א׳-ו׳[198] **קו #8** קל״ו:ז׳ המילים ״לעושה אורים״ **קו #9** סיום פסוק ז׳ עד קל״ו:י״א[199] **קו #10** קל״ו:י״א-י״ד[200] **קו #11** קל״ו:ט״ו המילים ״ונער פרע׳״[201] **קו #12** פסוק ט״ו המילה ״וחילו״ **קו #13** סיום פסוק ט״ו עד קל״ו:ט״ז המילה ״למוליך״ **קו #14** סיום פסוק ט״ז עד קל״ו:י״ח במילה ״ויהרוג״[202] **קו #15** סיום פסוק י״ח[203] **קו #15** קל״ו:י״ט-כ׳ במילה ״מלך״ **קו #17** סיום פסוק כ׳ עד קל״ו:כ״א במילה ״לנחלה״.

- ## דף 11א

התדמית **תהלים ט׳:ב׳-י׳:י״ד במילים ״כעס תביט״**

עמוד זה מהווה את העמוד האחרון מרצף של שני עמודים בהם נכתבו התדמיות ברצף פסוקים.[204] הכתיבה מתחילה בקצה המקור של הציפור השמאלית וממשיך ברצף בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא. אז הושלמה הכנף

---

[196] הדפים הם 10ב/11א. חטיבות רצף נוספות הן: 4א-5א, 7ב-8ב, 12ב/13א.

[197] פסוק קכ״ז:ג׳ ״הנה נחלת ה׳ בנים שכר פרי הבטן״, הושמט.

[198] פסוק קל״ו:ד׳ ״לעשה נפלאות גדלות לבדו כי לעולם חסדו״, הושמט.

[199] פסוק קל״ו:י׳ ״למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו״, הושמט.

[200] פסוק י״א ״ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו״, הוכפל.

[201] המילה ״פרעה״, קוצרה.

[202] בפסוק קל״ו:ט״ז המילה ״חסדו״, הושמטה.

[203] מפסוק זה ואילך שלושת המילים בסוף פסוקי ה״הלל הגדול״ ״כי לעולם חסדו״ קוצרו לראשי התיבות כל״ח.

[204] ראה הערה 195.

בכתיבה עם כיוון השעון. לבסוף נכתבה ציפור ימין מלחי הציפור לזנבה ולאחר-מכן הכנף בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-40) [205]

קו #1 ט׳:ב׳-ד׳ במילה ״אחור״ **קו #2** ט׳:ד׳ המילים ״יכשלו ויאבדו״ **קו #3** סיום פסוק ד׳ עד ט׳:ה׳ המילה ״כי״ **קו #4** פסוק ה׳ במילה ״עשית״ **קו #5** פסוק ה׳ המילה ״משפטי״ **קו #6** סיום פסוק ה׳ עד ט׳:ו׳ במילה ״גוים״ **קו #7** סיום פסוק ו׳ עד ט׳:ט׳ במילה ״לאו[מים]״ **קו #8** המשך המילה ״[לאו]מים״ עד ט׳:י״ג במילה ״אותם״ **קו #9** סיום פסוק י״ג עד ט׳:י״ד במילה ״מרוממי״ **קו #10** פסוק י״ד המילה ״משערי״ **קו #11** פסוק י״ד המילה ״מות״ **קו #12** ט׳:ט״ו המילה ״למען אספ[רה]״ **קו #13** המשך המילה ״[אספ]רה״ עד ט׳:ט״ז במילה ״נלכדה״ **קו #14** המילה ״יחדו״[206] **קו #15** ט׳:י״ז במילה ״כפיו״ **קו #16** סיום פסוק י״ז **קו #17** ט׳:י״ח במילה ״כל״ **קו #18** סיום פסוק י״ח עד ט׳:י״ט במילה ״לנצח״ **קו #19** סיום פסוק י״ט במילה ״עניים״[207] **קו #20** ט׳:כ׳ במילה ״יעוז״ **קו #21** סיום פסוק כ׳ עד י׳:א׳ במילה ״ברחוק״ **קו #22** פסוק א׳ המילה ״תעלים״ **קו #23** פסוק א׳ המילה ״לעתות״ **קו #24** סיום פסוק א׳ **קו #25** י׳:ב׳ המילה ״בגאות״ **קו #26** סיום פסוק ב׳ עד י׳:ד׳ במילה ״ידרוש״ **קו #27** פסוק ד׳ המילים ״אין אלים״ **קו #28** סיום פסוק ד׳ עד י׳:ה׳ המילה ״יחילו״ **קו #29** סיום פסוק ה׳ עד י׳:ח׳ במילה ״יהרוג״ **קו #30** סיום פסוק ח׳ עד י׳:ט׳ במילה ״עני״ **קו #31** סיום פסוק ט׳ עד י׳:י׳ במילה ״חלכאים״ **קו #32** י׳:י״א המילה ״אמר״ **קו #33** פסוק י״א המילים ״בלבו שכח״ **קו #34** המשך פסוק י״א עד המילה ״בל״ **קו #35** סיום פסוק י״א עד י׳:י״ב במילה ״נשא״ **קו #36** סיום פסוק י״ב **קו #37** י׳:י״ג במילה ״אמר״ **קו #38** סיום פסוק י״ג עד י׳:י״ד המילה ״ראתה״[208] **קו #39** המשך פסוק י״ד עד המילה ״עמל״ **קו #40** פסוק י״ד המילים ״וכעס תבי״״.[209]

המסגרות תהלים קל״ו:כ״א ראשי התיבות ״כל״ח״ – קל״ו:כ״ו (סוף המזמור), קל״ז-קל״ט:י״ח במילה ״הקיצותי״

[205] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 11א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 21.

[206] פסוק ט״ז מסתיים במילה ״רגלם.״ באילוץ רב ניתן לקרוא את הכתוב כמילה ״רגלו״ אולם נראה בעיני שלפנינו המילה ״יחדו״.

[207] סיומת הפסוק ״תאבד לעד״, הושמטה.

[208] בפסוק י״ג במקום המילים ״בל תדרוש״ נכתב ״לא תדרוש״.

[209] המילה ״תביט״, קוצרה

עמוד זה מהווה את העמוד האחרון מרצף של שני עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[210] המסגרות כוללות שני זוגות מסגרות העשויות מקו כפול. למסגרות משתייכים גם שני העלים הנמצאים בשתי הפינות התחתונות של המסגרת הפנימית. עלים אלו נעשו לאחר המסגרות הכפולות מאחר ואין הן המשך הרצף הטקסטואלי של מסגרות דף 10ב או של התדמיות. מאידך, ייתכן והשלמתן נעשתה רק לאחר השלמת תדמית הציפורים. תדמית הציפורים פורצת בשלוש דפנות את גבולות המסגרת הפנימית בעוד שני העלים, פורצים לתוך שטח התדמית עצמה. הכתיבה נעשתה בתזרים כנגד כיוון השעון.

1. **צמד המסגרות הכפולות**

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-11)

קו #1 תהלים קל״ו:כ״א ראשי התיבות ״כל״ח״ עד קל״ז:ח׳ במילים ״שישלם לך״ **קו #2** סיום פסוק ח׳ עד קל״ט:א׳ במילה ״חקרתני״ **קו #3** סיום פסוק א׳ עד קל״ט:י״ב המילים ״גם חשך״[211] **קו #4** סיום פסוק י״ב עד קל״ט:י״ד במילה ״נוראות״ **קו #5** סיום פסוק י״ד **קו #6** קל״ט:ט״ו במילה ״עשיתי״ **קו #7** סיום פסוק ט״ו **קו #8** קל״ט:ט״ז במילה ״כלם״ **קו #9** המשך פסוק ט״ז עד המילה ״אחד״ **קו #10** סיום פסוק ט״ז עד קל״ט:י״ז **קו #11** קל״ט:י״ח במילה הקיצותי״.

2. **העלים** **תהלים קכ״ח, קל״ד:א**

שני העלים בעלי שלוש האונות בתחתית העמוד נכתבו בכתיבה כנגד כיוון השעון, ראשית הימני ולאחריו השמאלי. נקודת מוצא הכתיבה בשני העלים היא בקודקוד העלעל המרכזי.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 18-22)

קו #12 קכ״ח:א׳ במילה ״לדוד״ **קו #13** סיום פסוק א׳ עד קכ״ח:ב׳ במילה ״כפיך״ **קו #14** סיום פסוק ב׳ **קו #15** קכ״ח:ג׳ במילה ״בניך״ **קו #16** המשך פסוק ג׳ עד המילה ״סביב״ **קו #17** סיום פסוק ג׳ עד קכ״ח:ד׳ המילה ״הנה״ **קו #18** סיום פסוק ד׳ עד קכ״ח:ו׳ במילה ״שלום״ **קו #19** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור), קל״ד:א׳ במילה ״המעלות״ **קו #20** המשך פסוק א׳ עד המילה ״כל״ **קו #21** המשך פסוק א׳ עד המילה ״העומדים״ **קו #22** סיום פסוק א׳.

---

[210] הדפים הם 10ב/11א. חטיבות רצף נוספות במסגרות קיימות בדפים: 4א-5א, 7ב-8ב, 12ב/13א.

[211] בקו מסגרת זה, ליד קצה זנב הציפור הימינית, לאחר כתיבת המחצית הראשונה של פסוק ח׳ ״אם אסק שמים שם אתה״ נעתקה סיומת פסוק י׳ ״ותאחזני ימינך״. הסופר ״תפס״ את טעותו והמשיך בסיומת פסוק ח׳ ״ואציעה שאול הנך״. מנקודה זו המשיכה ההעתקה כסדרה. לפנינו כנראה דוגמא לטעות סופרים הנובעת מדילוג במבט.

• דף 11ב

מפתח עמודים זה הוא אחד מארבעת עמודי האיור המלאים שאינם מוקפים במסגרות כתב.[212] בכלים שנכתבו מקווי היקף כפולים, השורה העליונה מכיוון הקריאה, נכתבה תחילה. בעמוד אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

ארון הברית המצוי לצד שלחן לחם הפנים, לא נכתב עם ייתר הכלים בעמוד זה, אלא בהמשך למזמורי המטה הפורח בדף 12א. לפיכך תיאור תזרים כתיבתו יבוא בסוף תיאור תזרים הכתיבה בדף 12א.

1. שלחן לחם הפנים תהלים קי״ג-קט״ו:י״ד

הכתיבה מתחילה בשורה העליונה בקצה העליון של הדופן החיצונית של המערכה הימנית בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לתחתית משטח השולחן. אז הושלמה השורה התחתונה הכוללת את רגלי השולחן ולאחר-מכן משטחו העליון. לאחריהם הושלמו עמודי המערכות מדופן שמאל של המערכה הימינית לדופן שמאל של המערכה השנייה והשלבים הפנימיים של המערכות, תחילה שלבי המערכה השמאלית מלמעלה למטה ואחריהם שלבי המערכה הימנית. לבסוף הושלמו בזיכי הלבונה, תחילה הימני ולאחריו השמאלי, בכתיבתה עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-26)[213]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ד׳ במילים ״ה׳ על״ **קו #2** סיום פסוק ד׳ עד קי״ג:ט׳ במילה ״עק[רת]״ **קו #3** המשך המילה ״[עק]רת״ עד קי״ד:ג׳ במילה ״ראה״ **קו #4** סיום הפסוק ג׳ עד קי״ד:ד׳ במילה ״כאלים״ **קו #5** סיום פסוק ד׳ עד קי״ד:ו׳ במילה ״תרקדו״ **קו #6** סיום פסוק ו׳ עד קי״ד:ח׳ המילה ״ההופכי״ **קו #7** סיום פסוק ח׳ **קו #8** קט״ו:א׳ במילים ״כבוד על״ **קו #9** סיום פסוק א׳ עד קט״ו:ב׳ במילה ״הגוים״ **קו #10** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ג׳ במילה ״אשר״ **קו #11** סיום פסוק ג׳ עד קט״ו:ד׳ במילה ״מעשה״ **קו #12** סיום פסוק ד׳ עד קט״ו:ה׳ במילים ״עינים להם״ **קו #13** סיום פסוק ה׳ עד קט״ו:ו׳ המילה ״אזנים״ **קו #14** פסוק ו׳ המילים ״להם ולא״ והמילה ״יאזינו״[214] **קו #15** פסוק ו׳ המילים ״אף להם ולא״ **קו #16** סיום פסוק ו׳ עד קט״ו:ז׳ המילה ״ידיהם״ **קו #17** פסוק ז׳ המילים ״ולא ימישון רג[ליהם]״ **קו #18** המשך

---

[212] שני העמודים האחרים הם דפים 1ב ו-5ב בקונטרס האיורים הראשון.

[213] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 11ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 22.

[214] חילוף המילה ״ישמעו״ במילה ״יאזינו״ מפסוק קל״ה:י״ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 13א, 15ב, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

המילה "[רג]ליהם" עד המילים "ולא יה[לכו]" **קו #19** המשך המילה "[יה]לכו" עד המילה "בגרונ'"[215] **קו #20** קט"ו:ח' במילה "עוש[יהם]" **קו #21** המשך המילה "[עוש]יהם" עד המילה "בוטח" **קו #22** סיום פסוק ח' עד קט"ו:ט' המילים "ישראל בטח" **קו #23** פסוק ט' המילים "בה' עזרם ומגנם" **קו #24** סיום פסוק ט' עד קט"ו:י' במילה "אהרן" **קו #25** סיום פסוק י' עד קט"ו:י"ב במילים "יברך את"[216] **קו #26** סיום פסוק י"ב עד קט"ו:י"ד במילים "עליכם עליכם".

2. **מחתה תהלים קט"ו:י"ד המילים "ועל בניכם" – קט"ו:י"ח (סוף המזמור)**

הכתיבה מתחילה מפינה הימנית העליונה של קו ההיקף החיצוני וממשיכה כנגד כיוון השעון. פנים המחתה מתחיל מקודקוד המשולש הפנימי בתזרים עם כיוון השעון. המדפים כתובים במהופך מהשלב התחתון לעליון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 27-31)

קו # 27 סיום תהלים קט"ו:י"ד במילים "ועל בניכם" עד קט"ו:י"ז במילים "ולא כל" **קו #28** סיום פסוק י"ז עד קט"ו:י"ח במילה "מעתה" **קו #29** פסוק י"ח המילה "ועד" **קו #30** פסוק י"ח המילה "עולם" **קו #31** סיום פסוק י"ח (סוף המזמור).

3. **חצוצרות תהלים קי"ג**

הכתיבה מתחילה בקצה הימיני העליון של הכלי בכתיבה כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 32-33)

קו # 32 תהלים קי"ג:א'-ה' המילים "מי כה'" **קו # 33** סיום פסוק ה' עד קי"ג:ט'.

4. **מזבח העולה תהלים ק"ב, קכ"א; קכ"ב:א'; קכ"ג:ד'; קכ"ד:ו'**

הכתיבה מתחילה מקו ההיקף החיצוני בפינה הימנית של בסיס המזבח בכתיבה כנגד כיוון השעון. קו זה כולל בתוכו גם את המזלג. אז הושלם קו ההיקף הפנימי מבסיס המזבח בפינה השמאלית אף הוא בכתיבה כנגד כיוון השעון. לבסוף הושלם הכבש, תחילה קו ההיקף העליון מהפינה התחתונה ולאחריו קו ההיקף התחתון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 34-37)

---

[215] המילה "בגרונם", קוצרה.

[216] פסוק קט"ו:י"א "יראי ה' בטחו בה' עזרם ומגנם הוא", הושמט.

קו #34 תהלים ק"כ:א'-ה',[217] קכ"ג:ד', קכ"ד:ו', קכ"א:א' במילים "אשא עיני אל" **קו #35** סיום פסוק א' עד קכ"א:ז'[218] **קו #36** קכ"א:ח'-קכ"ב:א' המילה "שיר" **קו #37** סיום פסוק א' עד קכ"ב:ב' המילה "עומדו".[219]

5. **סירות ומזרקות** **תהלים קכ"ב:ב' – קכ"ה:א'**

שתי הסירות התחתונות נעשו לפני המזרקות שמעליהם. הכתיבה מתחילה מפינה הימנית הפנימית של שפת הסירה הימנית עד פנים ידית שמאל בכתיבה כנגד כיוון השעון. אז הושלם גוף הכלי, פנים דופן ידית ימין ולבסוף חלקה החיצוני של ידית ימין עד לסיום חלקה החיצוני של ידית שמאל. הסירה השמאלית נעשתה באופן זהה. המזרקות הושלמו, כאמור, לאחר הסירות. ראשית המזרק הימני מהפינה העליונה הימנית כנגד כיוון השעון ולאחריו באופן זהה המזרק השמאלי.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 37-47**)

קו #37 תהלים קכ"ב:ב' **קו #38** קכ"ב:ג'-ד' המילה "ששם" **קו #39** פסוק ד' המילים "עלו שב[טים]" **קו #40** המשך המילה "[שב]טים" עד סיום הפסוק **קו #41** קכ"ב:ה' במילה "למשפט" **קו #42** סיום פסוק ה' עד קכ"ב:ו' במילה "אה[ביך]" **קו #43** המשך המילה "[אה]ביך" עד קכ"ב:ז' המילים "יהי שלו[ם]" **קו #44** המשך המילה "[שלו]ם" עד סיום הפסוק. **קו #46** קכ"ב:ח'-ט' (סוף במזמור) **קו #47** קכ"ה:א'-ב'.

• דף 12א

מפתח דפים זה הוא האחרון מארבעת עמודי האיור המלאים שאינם מוקפים במסגרות כתב.[220] בעמוד אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

1. **מנורה ומחתות** **תהלים מ"ב-מ"ה:ז עד המילה "עולם."**

הכתיבה מתחילה בקצה הימני של רגל המנורה האמצעית בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קו רישום #1-14**)[221]

[217] פסוק ק"כ:ה' מסתיים ברום המזלג. פסוק ק"כ:ו-ז "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום: אני שלום וכי אדבר המה למלחמה", הושמטו. בעקבות אשגרה, הסופר כותב את פסוק קכ"ג:ד' "רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים" הדומה במבנהו לפסוק ק"כ:ו'. טעות זו יכולה להעיד שהסופר עובד גם מזיכרון.

[218] פסוק קכ"א:ו' "יומם השמש לא יככה וירח בלילה" מושמט.

[219] המילה "עומדות", קוצרה.

[220] ראה הערה 211.

[221] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב': עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 12א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 23.

קו #1 תהלים מ״ב:א׳-ז׳ במילה ״וחרמונים״[222] **קו #2** סיום פסוק ז׳ **קו #3** מ״ב:ח׳-מ״ג:א׳ במילה ״מגוי״[223] **קו #4** פסוק א׳ המילים ״לא חסיד״ **קו #5** סיום פסוק א׳ עד מ״ג:ד׳ במילה ״שמחת״[224] **קו #6** סיום פסוק ד׳ עד מ״ד:א׳[225] **קו #7** מ״ד:ב׳-ו׳ **קו #8** מ״ד:ז׳-י״ג המילה ״תמכר״ **קו #9** פסוק י״ג המילים ״עמך בלא הון״ **קו #10** סיום פסוק י״ג עד מ״ד:כ׳ המילים ״כי דכית[נו]״ **קו #11** המשך המילה ״[דכית]נו״ והמילה ״במקום״ **קו #12** סיום פסוק כ׳ עד מ״ד:כ״ז במילה ״למע׳״[226] **קו #13** סיום פסוק כ״ז (סוף המזמור), מ״ה:א׳ המילה ״למ[נצח]״ **קו #14** המשך המילה ״[למ]נצח״ עד מ״ה:ז׳ במילה ״עולם״.[227]

2. צנצנת המן ואבן (שמאל) תהלים מ״ה ז׳-י״ג

הכתיבה מתחילה בבסיס השמאלי של צנצנת המן וממשיכה עם כיוון השעון עד לבסיס הימני. אז הושלם הקו הפנימי של הידית ולאחריו הקו החיצוני. לבסוף הושלם בסיס הכלי בכתיבה כנגד כיוון השעון. האבן הושלמה עם סיום צנצנת המן מהפינה הימנית העליונה בכתיבה עם כיוון השעון. לבסוף הושלם מכסה הצנצנת. כתיבתו מתחילה בבסיס המכסה הימני בכתיבה עם כיוון השעון.

מפרט התהלים (קווי רישום # 15-20)

קו #15 סיום תהלים מ״ה:ז׳ עד מ״ה:ט׳ במילה ״כל״ **קו #16** סיום פסוק ט׳ **קו #17** מ״ה:י׳ במילה ״לימינך״ **קו #18** סיום פסוק י׳ **קו #19** מ״ה: י״א-י״ב[228] **קו #20** מ״ה:י״ג.

3. מזלג תהלים מ״ה:י״ד - מ״ו:א׳

[222] בפסוק מ״ב:א׳ נוספה המילה ״ומה״ לפני המילים ״תשתוחחי עלי״.
[223] בפסוק מ״ב:י׳ המילים למה שכחתני״, הושמטו.
[224] בפסוק מ״ג:ב׳ המילים ״למה זנחתני״, הושמטו.
[225] בפסוק מ״ג:ד׳ המילה ״שמחתי״, הוכפלה לצורך תיקון קו הרישום העקום במעט.
[226] בפסוק מ״ד:כ״ד נוספה המילה ״וראה״ ובפסוק כ״ז המילה ״למען״, קוצרה.
[227] בפסוק מ״ה:א׳ נוספה המילה ״משכיל״. טעות זו מעידה על עבודה מזיכרון, שכן רוב מזמורי קרח מתחילים במילה ״משכיל״. מסוף פסוק מ״ה:ג׳ נוצר דילוג מהמילים ״אלהים לעולם״ לאמצע פסוק ח׳ למילים ״אלוקים אלוקיך שמן.״
[228] סוף הפסוק ״וה[שתחוי לו]״, חסר.

הכתיבה מתחילה בקצה החיצוני של שן המזלג השמאלית וממשיכה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט התהלים (קו רישום #21-22)

קו #21 תהלים מ״ה:י״ד-י״ח[229] **קו #22** מ״ו:א׳

4. אבן (ימין) תהלים מ״ו:ג׳-ה׳ במילה ״ישמחו״

הכתיבה מתחילה מהפינה הימנית של בסיס האבן בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט התהלים (קו רישום #23)

קו #23 תהלים מ״ו:ג-ה׳ במילה ״ישמחו״.[230]

5. המטה הפורח תהלים מ״ו:ה׳ מהמילה ״עיר״ - מ״ז:ז׳ במילים ״זמרו לאל״

הכתיבה מתחילה בבסיס המטה וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

(קו רישום #24-29)

קו #24 סיום תהלים מ״ו:ה׳ עד מ״ו:ו׳ **קו #25** מ״ו:ז׳ במילה ״נתן״ **קו #26** סיום פסוק ז׳ עד מ״ו:ט׳ המילה ״לכו״ **קו #27** סיום פסוק ט׳ עד מ״ז:א׳ המילה ״למנצח״ **קו #28** סיום פסוק א׳ עד מ״ז:ג׳ במילים ״עליון גדול״[231] **קו #29** סיום פסוק ג׳ עד מ״ז:ז׳ במילים ״זמרו לאל״.[232]

6. ארון הברית תהלים מ״ז:ז׳ – מ״ט:ד׳ במילה ״ידבר״

ארון הברית המופיע בחלקו העליון השמאלי של דף 11ב, הושאר ברישומו ללא כתיבה במהלך כתיבת המיקרוגרפיה בדף 11ב וכתיבתו הושלמה בהמשך לפסוקי המטה הפורח בדף 12א. הכתיבה מתחילה בצלע הימנית של בד הארון הימני בראש המעוין וממשיכה כנגד כיוון השעון עד נקודת המוצא. אז הושלמה המסגרת החיצונית של הארון מהפינה הימנית העליונה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא ולאחריה הושלמה כתיבת המסגרת הפנימית אף היא בתזרים עם כיוון השעון. לבסוף נכתב בד ארון שמאל מקודקוד המעוין העליון כנגד כיוון השעון עד

---

[229] הושמט פסוק מ״ה:טז ״תובלנה בשמחות וגיל תבאנה בהיכל מלך.״

[230] הסופר דילג על פסוק מ״ו:ב ״אלהים לנו מחסה ועז עזרה בצרות נמצא עוד.״ בפסוק מ״ה:ה הושמטה המילה ״פלגיו.״

[231] בפסוק מ״ז:ג חסר באמצעיתו ״נורא מלך.״ הסופר ״תפס״ את הטעות וכתב מחדש ״נורא מלך גדול״.

[232] בפסוק מ״ז:ד חסר סופו ״ולאומים תחת רגליו.״

לנקודת המוצא. קווי הארון הפנימיים היוצרים את דלתותיו, נכתבו אחרונים ראשית קו שמאל ולבסוף קו ימין מלמעלה כלפי מטה.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 30-43**)

קו #30 סיום תהלים מ״ז:ז׳ **קו #31** מ״ז:ח׳-מ״ח:א׳ המילה ״שיר״ **קו #32** סיום פסוק א׳ עד מ״ח:ב׳ במילה ״ה׳״ **קו #33** סיום פסוק ב׳ עד מ״ח:ג׳ במילים ״משוש כל״ **קו #34** סיום פסוק ג׳ עד מ״ח:ה׳ במילה ״יח[דו]״ **קו #35** המשך המילה ״[יח]דו״ עד מ״ח:ז׳ המילה ״רעדה״ **קו #36** סיום פסוק ז׳ עד מ״ח:ח׳ במילה ״תש[בר]״ **קו #37** המשך המילה ״[תש]בר״ עד מ״ח:ט׳ במילה ״עול[ם]״ **קו #38** המשך המילה ״[עול]ם״ מ״ח:י׳ **קו #39** מ״ח:י״א **קו #40** מ״ח:י״ב-י״ג במילה ״והקיפוה״ **קו #41** סיום פסוק י״ג מ״ח:י״ד במילה ״ארמנותיה״[233] **קו #42** מ״ט:א׳-ב׳ במילה ״ישבי״ **קו #43** סיום פסוק ב׳ עד מ״ט:ד׳ במילה ״ידבר״.

• דף 12ב

התדמית תהלים א-ג:ד, כ״ב:כ, ז:א, ד-ו ״וכבודי״

השושן נכתבה בקו כפול. הכתיבה מתחילה בקודקוד השושן בקו החיצוני וממשיכה עם כיוון השעון ברצף עד לנקודת המוצא. לאחר נעשה הקו הפנימי באופן זהה. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-5**) [234]

קו #1 תהלים א׳:א׳-ו׳ במילה ״צדיקים״ **קו #2** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור) עד ב׳:א׳ במילה ״ולאמים״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד ב׳:ז׳ במילה ״אני״ **קו #4** סיום פסוק ז׳ עד ג׳:ד׳, כ״ב:כ׳, ז׳:א׳-ה׳ ״גמלתי״[235] **קו #5** סיום הפסוק עד ז:ו ״וכבודי״.

המסגרות תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו, קמ״ה, קט״ו:י״ח, קמ״ו-קמ״ז:ה׳ במילה ״לתבונתו״

עמוד זה הוא הראשון משני עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[236] המסגרת עשויה משני קווים התוחמים קו זיגזג. הכתיבה מתחילה בכתיבה כנגד

---

[233] סוף פסוק י״ד ופסוק ט״ו ״למען תספרו לדור אחרון: כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות״, הושמט.

[234] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 12ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 24.

[235] פסוקים ג׳:ה׳-ט׳ (סוף המזמור), הושמטו ואחרי פסוק ז׳:ד׳ הועתק, כאמור, פסוק כ׳ ממזמור כ״ב. ממזמור ז׳ המופיע לאחר מכן, פסוקים ב׳-ג׳ ״ה׳ אלהי בך חסיתי הושיעני מכל רדפי והצילני: פן יטרוף כאריה נפשי פרק ואין מציל״, הושמטו.

[236] הדפים הם 12ב/13א. חטיבות רצף נוספות קיימות בדפים: 4א-5א, 7ב-8ב, 10ב/11א.

כיוון השעון בפינה הימנית העליונה של קו המסגרת החיצוני. אז הושלם קו המסגרת הפנימי ולבסוף הושלם קו הזיגזג.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-17**)

קו #1 תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו, קמ״ה:א׳-ט״ו במילים ״נותן להם את״[237] **קו #2** סיום פסוק ט״ו עד קמ״ה:י״ח במילים ״לכל אשר״ **קו #3** סיום פסוק י״ח עד קמ״ה:כ״א (סוף המזמור), קט״ו:י״ח במילים ״ואנחנו נברך״ **קו #4** סיום פסוק קט״ו:י״ח, קמ״ו:א׳ המילה ״הללויה״ **קו #5** סיום פסוק א׳ עד קמ״ו:ג׳ המילה ״תבטחו״ **קו #6** סיום פסוק ג׳ **קו #7** קמ״ו:ד׳ המילה ״תצא רוחו״ **קו #8** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״אבדו״ **קו #9** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ו:ה׳ במילים ״יעקב בעזרו״[238] **קו #10** סיום פסוק ה׳ עד קמ״ו:ו׳ במילה ״אמת״ **קו #11** סיום פסוק ו׳ עד קמ״ו:ז׳ במילה ״מתיר״[239] **קו #12** סיום פסוק ז׳ עד קמ״ו:י׳ במילה ״אלהיך״ **קו #13** פסוק י׳ המילים ״ציון לדור״ **קו #14** סיום פסוק י׳ (סוף המזמור)[240] **קו #15** קמ״ז:א׳-ה׳ במילה ״אדוניו״[241] **קו #16** פסוק ה׳ המילים ״ורב כח״ **קו #17** פסוק ה׳ המילה ״לתבונתו״.

• דף 13א

התדמית תהלים קי״ג-קט״ז:ה

הכתיבה מתחילה בקצה העליון של קרן הצבי התחתונה וממשיכה כנגד כיוון השעון לרגלו השמאלית הקדמית ושכמת הרגל הימנית הקידמית. רגל זו הושלמה בכתיבה עם כיוון השעון. אז הושלמה בטנו של הצבי, רגליו האחרויות וגבו בכתיבה כנגד כיוון השעון. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-35**)[242]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ה׳ במילה ״המגביהי״ **קו #2** סיום פסוק עד ה׳ קי״ג:ח׳ במילה ״שמ[חה]״ **קו #3** קי״ג:ח המשך המילה ״[שמ]חה״ **קו #4** סיום פסוק ח׳ (סוף המזמור) **קו #5** קי״ד:א׳ המילים ״בצאת ישראל״ **קו #6** פסוק א׳ המילה ״ממצר[ים]״

---

[237] פסוק קמ״ה:ב׳ ״בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד״, הושמט. הדילוג הקבוע מסוף פסוק ו׳ לסוף פסוק י״א קיים בבסיס המסגרת. ראה כרך ב׳ נספח לפרק ג׳: תזרים הכתיבה בעיטורי המיקרוגרפיה, דף 3א, 5ב, 6א, 8ב, 9ב.

[238] במשולש הזיגזג הקודם מופיע כבר מקטע זה של פסוק ה׳ ״יעקב בעזרו שברו על״. המילים ״שברו על״ קיימות בראשית קו #10. לפנינו טעות מעתיקים שנבעה כנראה מדילוג העין למקטע העתקה קודם.

[239] בפסוק ו׳ הלמ״ד מהמילה ״לעולם״, הושמטה.

[240] לרי״ש במילה ״ודור״ נוסף קו בקצהו והאות נראית מורפולוגית כאות חי״ת. אולם יתכן שלפנינו תוספת האות ו״ו ובכך אקטואליזציה ״לדור ודורו״.

[241] המילה ״אדונינו״, קוצרה.

[242] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 13א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 25.

קו #7 המשך המילה "[ממצר]רים" והמילה "בית"[243] **קו #8** המשך פסוק א' עד המילים "לועז ה"[244] **קו #9** קי"ד:ב' במילה "ישר[אל]" **קו #10** המשך המילה בצרוף המקוצר של אותיות אל"ף למ"ד וסיום פסוק ב' עד קי"ד:ד' במילה "רקדו" **קו #11** סיום פסוק ד' עד קי"ד:ה' במילה "הירדן" **קו #12** פסוק ה' המילים "יסוב לאחור"[245] **קו #13** קי"ד:ו'-ז' **קו #14** קי"ד:ח' **קו #15** קט"ו:א'-ג' במילה "בשמים" **קו #16** המשך פסוק ג' עד המילה "עש[ה]" **קו #17** המשך המילה "[עש]ה" עד קט"ו:ד' במילה "מעשה" **קו #18** סיום פסוק ד' עד קט"ו:ה' במילים "פה להם ולא" **קו #19** המשך פסוק ה' עד המילים "להם ולא" **קו #20** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ו' במילה "אף"[246] **קו #21** סיום פסוק ו' עד קט"ו:ז' במילה "יהלכו" **קו #22** סיום פסוק ז' **קו #23** קט"ו:ח'-ט' במילה "עזרם" **קו #24** סיום פסוק ט' **קו #25** קט"ו:י'-י"ב המילה "ה'" **קו #26** פסוק י"ב המילים "זכרנו יברך" **קו #27** סיום פסוק י"ב עד קט"ו:י"ג **קו #28** קט"ו:י"ד במילה "עליכם" **קו #29** פסוק י"ד "עליכם" **קו #30** סיום פסוק י"ד **קו #31** קט"ו:ט"ו במילה "עושה" **קו #32** פסוק ט"ו המילה "שמים" **קו #33** סיום פסוק ט"ו עד קט"ו:י"ח במילים "מעתה ועד" **קו #34** סיום פסוק י"ח (סוף המזמור) עד קט"ז:א' המילים "אהבתי כי" **קו #35** סיום פסוק א' עד קט"ז:ה'.[247]

המסגרות תהלים קמ"ז:ה' מהמילים "אין מספר"- קמ"ז:כ' (סוף המזמור), קמ"ח, ק"נ, פ"ט:נ"ג, קל"ה:כ"א, ע"ב:י"ח-י"ט, דברי הימים א' כ"ט:י', ע"ב:י"ט

עמוד זה הוא האחרון משני עמודים בהם נכתבו המסגרות ברצף פסוקים.[248] המסגרת עשויה משני קווים התוחמים קו זיגזג. הכתיבה מתחילה בכתיבה כנגד כיוון השעון בפינה הימנית העליונה של קו המסגרת החיצוני. אז הושלם קו המסגרת הפנימי ולבסוף הושלם קו הזיגזג.

---

243 בהשלמת המילה "ממצרים" האות רי"ש, נכפלה.

244 האות ה"א היא אמנם האות הראשונה במילה הבאה "היתה", אולם מאחר שחל איסור להרחיב את האות זי"ן יש להניח שהאות ה"א משמשת כמילוי חלל שורה בלבד. לפיכך סיומת הפסוק ב' "היתה יהודה לקדשו", הושמטה.

245 לכל אורך השימוש בפסוקים אלו אין הסופר משנה את הטיית המילה בפסוק ה,ו ל"תסוב" ו"תרקדו."

246 חילוף המילה "ישמעו" במילה "יאזינו" מפסוק קל"ה:י"ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 15ב, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

247 המילה "אלהינו" הושמטה אך בכך הושלם הפסוק על משמעותו.

248 ראה הערה 235.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1-15)

קו #1 סיום תהלים קמ״ז:ה׳ עד קמ״ז:י״ט במילה ״ליעקב״ **קו #2** פסוק י״ט המילה ״ליעקב״[249] עד קמ״ח:י׳ המילים ״החיה וכל״[250] **קו #3** סיום פסוק י׳ עד קמ״ח:י״ב במילים ״זקנים עם״ **קו #4** סיום פסוק י״ב עד קמ״ח:י״ד[251] **קו #5** ק״נ:א׳ במילה ״בקדשו״ **קו #6** סיום פסוק א׳ עד ק״נ:ג׳ במילה ״בתקע״ **קו #7** סיום פסוק ג׳ עד ק״נ:ד׳ במילה ״בתוף״ **קו #8** סיום פסוק ד׳ **קו #9** ק״נ:ה׳ במילה ״שמע״ **קו #10** פסוק ה׳ המילה ״הללוהו״ **קו #11** סיום פסוק ה׳ עד ק״נ:ו׳ (סוף המזמור), פ״ט:נ״ג, קל״ה:כ״א, ע״ב:י״ח במילה ״אלים״ **קו #12** ע״ב:י״ח המילים ״אלהי ישראל״ **קו #13** ע״ב:י״ח המילים ״עושה נפלאות״ **קו #14** סיום פסוק ע״ב:י״ח עד ע״ב:י״ט,[252] דברי הימים א׳ כ״ט:י׳, ע״ב:י״ט המילים ״וימלא כבודו את״ **קו #15** ע״ב:י״ט המילים ״כל הארץ אמן״.[253]

- ## דף 113ב

התדמית תהלים קי״ג-קט״ז:י״ג, קט״ז:ד׳-י״ג, קט״ז:ד׳-י״ג, קט״ז:ד׳-ח׳ במילה ״ממות״

הכתיבה מתחילה בקצה המקור העליון של טווס ימין וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. אז הושלמו עיטורי הזנב בתזרים זהה. לאחר מכן הושלם העלה שבפי שני הטווסים והטווס השמאלי מהמקור התחתון בכתיבה עם כיוון השעון עד השלמתו. אז הושלמו עיטורי הכנף והזנב, ראשית הכנף ולבסוף הזנב בכתיבה עם כיוון השעון בדומה לטווס עצמו. בתדמית אין השמטה של שם ההוויה או כינויי השם.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-55)[254]

קו #1תהלים קי״ג:א׳-ב׳ המילה ״יהי״ **קו #2** המשך פסוק ב׳ עד המילה ״מעתה״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד קי״ג:ג׳ המילה ״ממזרח״ **קו #4** סיום פסוק ג׳ עד קי״ג:ה׳ **קו #5** קי״ג:ו׳-ז׳ **קו #6** קי״ג:ח׳-קי״ד:ד׳ במילה ״רקדו״ **קו #7** פסוק ד׳ המילים ״כאלים

---

249 המילה הוכפלה במעבר בין השורות אם מטעות סופרים שכיחה, אם כדי להקל על הקריאה ואם לצורך הדגשת שם הסופר.

250 בפסוק קמ״ח:ג׳ המילה ״הללוהו״ שבראשית הפסוק, הושמטה.

251 חציו האחרון של פסוק י״ד וחציו הראשון של פסוק ט״ו ״הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו״, הושמטו כדי לסיים את מזמור קמ״ח בסוף קו הזיגזג של שורת מסגרת זו.

252 פסוקים אלו מסתיימים מול אחורי הצבי.

253 תחילת פסוק ע״ט:י״ט ״וברוך שם כבודו לעולם״ הושמטה.

254 לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 113ב. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 26.

גבעות״ **קו #8** סיום פסוק ד׳ **קו #9** קי״ד:ז׳ במילה ״אלוה״[255] **קו #10** סיום פסוק ז׳ עד קי״ד:ח׳ **קו #11** קט״ו:א׳ במילים ״ה׳ לא לנו״ **קו #12** סיום פסוק א׳ עד קט״ו:ב׳ במילה ״נא״ **קו #13** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ג׳ במילה ״כל״ **קו #14** סיום פסוק ג׳ עד קט״ו:ד׳ במילה ״וזהב״ **קו #15** סיום פסוק ד׳ עד קט״ו:ה׳ במילה ״עינים״ **קו #16** סיום פסוק ה׳ עד קט״ו:ז׳ במילה ״רגליהם״ **קו #17** פסוק ז׳ המילים ״ולא יהלכו״ **קו #18** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:ח׳ במילה ״עושיהם״ **קו #19** סיום פסוק ח׳ עד קט״ו:ט׳ במילה ״ומגנם״ **קו #20** סיום פסוק ט׳ עד קט״ו:י׳ **קו #21** קט״ו:י״ב במילים ״זכרנו יברך״[256] **קו #22** סיום פסוק י״ב עד קט״ו:י״ד ״עלי׳״[257] **קו #23** סיום פסוק י״ד עד קט״ו:ט״ו המילה ״ברוכים״ **קו #24** פסוק ט״ו המילים ״אתם לה׳״ **קו #25** פסוק ט״ו ״עושה שמים״ **קו #26** סיום פסוק ט״ו עד קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״ **קו #27** סיום פסוק ט״ז עד קט״ו:י״ח המילים ״ואנחנו נברך״ **קו #28** המשך פסוק י״ח עד המילה ״ועד״[258] **קו #29** סיום פסוק י״ח (סוף המזמור) עד קט״ז:א׳ במילה ״ה׳״ **קו #30** פסוק א׳ המילים ״את קולי״ **קו #31** סיום פסוק א׳ עד קט״ז:ג׳ במילים ״חבלי מות״ **קו #32** סיום פסוק ג׳ עד קט״ז:ה׳ במילה ״וצדי׳״[259] **קו #33** סיום פסוק ה׳ עד קט״ז:ז׳ במילה ״גמל״ **קו #34** סיום פסוק ז׳ עד קט״ז:ח׳ המילים ״כי חלצ׳״[260] **קו #35** פסוק ח׳ המילים ״נפשי ממות את״ **קו #36** סיום פסוק ח׳ עד קט״ז:י״ג **קו #37** קט״ז:ד׳-ח׳ במילה ״חלצת״[261] **קו #38** פסוק ח׳ המילים ״נפשי ממות את״ **קו #39** פסוק ח׳ המילים ״עיני מן דמעה״ **קו #40** סיום פסוק ח׳ **קו #41** קט״ז:ט׳ במילה ״ה׳״ **קו #42** פסוק ט׳ המילה ״בארצות״ **קו #43** סיום פסוק ט׳ עד קט״ז:י״א במילה ״אמ[רתי]״ **קו #44** המשך המילה ״[אמ]רתי״ **קו #45** סיום פסוק י״א עד קט״ז:י״ב המילה ״מה״ **קו #46** סיום פסוק י״ב עד קט״ז:י״ג במילה ״ישועות״ **קו #47** סיום פסוק י״ג, קט״ז:ד׳ במילה ״מל[טה]״[262] **קו #48** המשך המילה ״[מל]טה״ וסיום פסוק ד׳ **קו #49** פסוק ד׳ המילים ״אנה ה׳ מלטה נפשי״[263] קט״ז:ה׳ המילה ״חנו׳״[264] **קו #50** סיום פסוק ה׳ **קו #51** קט״ז:ו׳ במילה ״דלותי״ **קו**

---

[255] פסוקים קי״ד:ה׳-ו׳ ״מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאלים גבעות כבני צאן״, הושמטו.

[256] פסוק קט״ו:יא ״יראי ה׳ בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא״, הושמט.

[257] המילה ״עליכם״ הראשונה, קוצרה.

[258] המילה ״הללויה׳, קוצרה כבפסוק י״ז.

[259] המילה ״וצדיק״, קוצרה.

[260] המילה ״חלצת״, קוצרה.

[261] הדילוג מפסוק י״ג לפסוק ד׳ הינו אחד ממאפייני הכתיבה קבועים של הסופר. מנקודה זו נכפלים בעמוד פסוקים קט״ז:ד-י״ג. ראה גם דפים 9א, 26א.

[262] מנקודה זו משולשים בעמוד הפסוקים קט״ז:ד-י״ג.

[263] סיומת פסוק ד׳, רובעה.

[264] המילה ״חנון״, קוצרה.

#52 סיום פסוק ו׳ **קו #53** קט״ז:ז׳ במילה ״גמל״ **קו #54** סיום פסוק ז׳ עד קט״ז:ח׳ במילים ״נפשי ממ[ות]״[265] **קו #55** פסוק ח׳ המילה ״את״.

המסגרות **תהלים קי״ז-קי״ח, ״ברכת השיר,״ נ״א, ק״מ:א׳, פ״ד:ט׳, קמ״ג:ב׳-י״ב המילה ״ובחסדך״**

התדמית מוקפת בצמד מסגרות קו כפול. הכתיבה מתחילה בפינה הימנית העליונה של המסגרת החיצונית ולאחריה נעשו ייתר המסגרות באופן זהה עד למסגרת הפנימית בכתיבה כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-4**)

קו #1 תהלים קי״ז:א׳-ב׳ (סוף המזמור) עד קי״ח:כ״ג המילה ״מאת״[266] **קו #2** סיום פסוק כ״ג עד קי״ח:כ״ט (סוף המזמור),[267] ברכת השיר,[268] נ״א:א׳-ז׳ **קו #3** נ״א:ח׳-כ״א (סוף המזמור)[269] **קו #4** ק״ב:א׳, פ״ד:ט׳, קמ״ג:ב׳-י״ב המילה ״ובחסדך״.[270]

- ## דף 14א

התדמית **תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו, קמ״ה, קט״ו:י״ח, קמ״ו-קמ״ז:י׳**

הכתיבה מתחילה מעל כף רגלו השמאלית האחורית של הגריפון וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא. שמות ההוויה וכינויי השם מושמטים בגריפון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-65**)[271]

קו #1 תהלים פ״ד:ה׳, קמ״ד:ט״ו במילה ״שככה״ **קו #2** פסוק ט״ו המילים ״לו אשרי העם״,[272] קמ״ה:א׳ המילה ״תה[לה]״ **קו #3** המשך המילה ״[תה]לה״ עד המילה

---

[265] לאחר האות מ״ם הראשונה ניתן להבחין בגרשיים המשמשים לקיצור המילה ״ממות״, אך יתכן שלפנינו מ״ם שנייה זערורית.

[266] פסוק קי״ח:ד׳ ״יאמרו נא יראי ה׳ כי לעולם חסדו״, פסוקים קי״ח:י״א-י״ב ״סבוני גם סבבוני בשם ה׳ כי אמילם: סבוני כדברים דעכו כאש קוצים בשם ה׳ כי אמילם״ ומחציתו הראשונה של פסוק קי״ח:ט״ז ״ימין ה׳ רוממה״, הושמטו. השמטה אחרונה זו כופלת בין פסוק קי״ח:ט״ו לפסוק קי״ח:ט״ז את המחצית הפסוק ״ימין ה׳ עושה חיל״. פסוק קי״ח:כ״א ״אודך כי עניתני ותהי לי לישועה״, הוכפל.

[267] בפסוק קי״ח:כ״ו המילה ״ברכנוכם״, הושמטה.

[268] ״ברכת השיר״ לא נכתבה ברצף מלא. המילים שהושמטו מצויות בסוגריים מרובעים ובצבע אפור. מילים שנוספו נכתבו בשחור מודגש. יְהַלְלוּךָ ה׳ [אֱלֹהֵינוּ עַל] כָּל מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ [צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ] **יברכוך**. וְ[כָל] עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. [בְּרִנָּה] יוֹדוּ וִיבָרְכוּ [וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ] אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ [תָּמִיד]. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת. וּלְשִׁמְךָ [נָאֶה] **נעים** לְזַמֵּר. כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: [בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ – בראשי תיבות] **בא״י** מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת: **אמן**.

[269] המילה ״למנצח״ בראשית המזמור, הושמטה. פסוקים נ״א:י׳ד-ט״ו ״השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני: אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו״, הוכפלו. מפסוק נ״א:י״ח הושמט סופו כתוצאה מדילוג בין הדומות לסוף פסוק נ״א:כ״א ״עולה וכליל אז יעלו על מזבח פרים״ הדילוג מאפשר לסיים את מזמור נ״א בסוף קו המסגרת.

[270] ראשית פסוק קמ״ג:ה׳ ״זכרתי ימים מקדם״, הושמטה. כמו-כן, הושמטו פסוק ח׳ ״השמיעני בבקר חסדך כי בך בטחתי הודיעני דרך זו אלך כי אליך נשאתי נפשי״ ואמצע פסוק קמ״ג:י׳ ״כי אתה אלהי״.

[271] לתיאור התדמית ראה נספח לפרק ב׳: עמודי האיור במיקרוגרפיה דף 14א. לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 27.

[272] המילים ״שה׳ אלהיו״ המסיימות את הפסוק חסרות.

״המל[ך]״ **קו #4** המשך המילה ״[המל]ך״ **קו #5** פסוק א׳ ״ואב[רכה]״ **קו #6** המשך המילה ״[ואב]רכה״ עד המילה ״לעולם״ **קו #7** סיום פסוק א׳ **קו #8** קמ״ה:ב׳ במילה ״אברכך״ **קו #9** פסוק ב׳ המילים ״ואהללה שמך״ **קו #10** סיום פסוק ב׳ עד קמ״ה:ד׳ במילה ״מעשיך״ **קו #11** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ה:ה׳ **קו #12** קמ״ה:ו׳ המילים ״ועזוז נוראות[יך]״ **קו #13** המשך המילה ״[ונוראות]יך״, קמ״ה:ה׳ המילה ״אשיחה״[273] **קו #14** קמ״ה:ו׳-ח׳ במילה ״אפים״[274] **קו #15** סיום פסוק ח׳ **קו #16** קמ״ה:ט׳ במילה ״ורחמיו״ **קו #17** סיום פסוק ט׳ **קו #18** קמ״ה:י׳ במילה ״מעשיך״ **קו #19** פסוק י׳ המילה ״וחסידך״ **קו #20** סיום פסוק י׳ עד קמ״ה:י״א המילה ״כבוד״ **קו #21** פסוק י״א המילים ״מלכותך יאמרו״ **קו #22** סיום פסוק י״א עד קמ״ה:י״ב המילה ״להודיע״ **קו #23** פסוק י״ב המילים ״לבני ה״[275] **קו #24** פסוק י״ב המילה ״האדם״ **קו #25** המשך פסוק י״ב עד המילה ״הדר״ **קו #26** סיום פסוק י״ב עד קמ״ה:י״ג במילה ״כל״ **קו #27** סיום פסוק י״ג עד קמ״ה:ט״ו במילה ״נותן״[276] **קו #28** פסוק ט״ו המילים ״להם את כל אכ[לם]״[277] **קו #29** סיום פסוק ט״ו[278] עד פסוק ט״ז במילה ״חי״ **קו #30** המשך פסוק ט״ז עד המילים ״וחסיד בכל״ **קו #31** סיום פסוק ט״ז עד קמ״ה:י״ח במילה ״קור[איו]״ **קו #32** המשך המילה ״[קור]איו״ והמילה ״לכ[ל]״ **קו #33** המשך המילה ״[לכ]ל״ **קו #34** פסוק י״ח המילה ״אשר״ **קו #35** פסוק י״ח המילה ״יקר[אהו]״ **קו #36** המשך המילה ״[יקר]אהו״ וסיום פסוק י״ח **קו #37** קמ״ה:י״ט **קו #38** קמ״ה:כ׳ המילה ״שומר״ **קו #39** סיום פסוק כ׳ **קו #40** קמ״ה:כ״א המילים ״תהלת ידבר״ **קו #41** פסוק כ״א המילה ״פי״ **קו #42** פסוק כ״א המילים ״ויברך כל״ **קו #43** המשך פסוק כ״א עד המילה ״ל[עולם]״ **קו #44** המשך המילה ״[ל]עולם״ וסיום פסוק כ״א (סוף המזמור) **קו #45** קט״ו:י״ח המילה ״ואנחנו״ **קו #46** סיום פסוק קט״ו:י״ח, קמ״ו:א׳ המילים ״הללוי׳ הללי״ **קו #47** סיום פסוק א׳ עד קמ״ו:ב׳ המילה ״אהללה״ **קו #48** סיום פסוק ב׳ עד קמ״ו:ד׳ במילה ״רוחו״ **קו #49** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״ביום״ **קו #50** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״עש[תנותיו]״ **קו #51** סיום המילה ״[עש]תנותיו״ **קו #52** קמ״ו:ה׳ המילים ״אשרי יעקב״ **קו #53** סיום פסוק ה׳ עד קמ״ו:ו׳ במילים ״אשר בם״ **קו #54** סיום פסוק ו׳ עד קמ״ו:ז׳ במילה ״לחם״ **קו #55**

---

[273] המילה היא טעות מדילוג מבט בהעתקת המילה האחרונה בפסוק קמ״ה:ה׳.

[274] פסוק קמ״ה:ו׳, נכפל.

[275] האות ה״א המהווה את האות הראשונה במילה הבאה ״האדם״, משמשת שוב כמילוי לשורה שכן חל איסור להרחיב את האות יו״ד. ראה גם דף 13א בקו #8.

[276] פסוק י״ד ״סומך ה׳ לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים״, הושמט.

[277] המילה ״כל״ הינה תוספת לפסוק. שתי האותיות הראשונות מהמילה ״אכלם״ אינם נמשכות בשורה הבאה.

[278] המילה ״אכלם״, לא הושלמה.

סיום פסוק ז׳ עד קמ״ו:ט׳ במילה ״שומר״ **קו #56** סיום פסוק ט׳ עד קמ״ז:ב׳ במילה ״נדחי״ **קו #57** סיום פסוק ב׳ עד קמ״ז:ג׳ במילה ״ומחבש״ **קו #58** סיום פסוק ג׳ עד קמ״ז:ד׳ המילה ״מונה״ **קו #59** סיום פסוק ד׳ עד קמ״ז:ה׳ במילים ״ורב כח״[279] **קו #60** פסוק ה׳ המילה ״ולתבונתו״ **קו #61** סיום פסוק ה׳ עד קמ״ז:ח׳ **קו #62** קמ״ז:ט׳ במילה ״לחמה״ **קו #63** המשך פסוק ט׳ עד המילה ״לבני״ **קו #64** סיום פסוק ט׳ **קו #65** קמ״ז:י׳.

המסגרות **תהלים כ״ט, נ״א:א׳-י״א במילה ״וכל״**

המסגרות נכתבו בתזרים כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום מסגרת 1-2**)

קו #1 תהלים כ״ט, נ״א:א׳ **קו #2** נ״א:ב׳-י״א במילה ״וכל״.

• דף 215ב

שריג מאוכלס ציפורים **תהלים קי״ג-קט״ו:ט׳**

בתרשים תזרים הכתיבה המופיע בכרך ג׳ מסומנים בקו אדום מקטעים שונים, שפענוחם קשה או בלתי אפשרי עקב נשירת הדיו מחלקים רבים של עץ המנורה. החץ בקצה הקו מסמן את כיוון תזרים הכתיבה. מאחר שהמזמורים כתובים ברצף טקסטואלי, בלאי זה לא מנע את הבנת רצף הפסוקים או את קביעת תזרים הכתיבה. הכתיבה מתחילה בקצה העליון של מקור הציפור וממשיכה ברצף עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-25**) [280]

קו #1 קי״ג:א׳ המילה ״הללויה״ **קו #2** קי״ג:ב׳ מהמילה ״יהי שם״ עד קי״ג:ג׳ במילה ״מבואו״ **קו #3** קי״ג:ד׳ מהמילים ״כל גויים״ עד המילה ״השמים״ **קו #4** קי״ג:ה׳ מהמילים ״המגביהי לשבת״ עד קי״ג:ו׳ המילה ״המש[פילי]״ **קו #5** המשך המילה ״[המש]פילי״ **קו #6** סיום פסוק ו׳ **קו #7** קי״ג:ז׳ המילים ״מעפר דל״ **קו #8** סיום פסוק ז׳ עד קי״ג:ח׳ במילים ״להושיבי עם״ **קו #9** פסוק ח׳ המילים ״נדיבים עם נדיבי״ **קו #10** סיום פסוק ח׳-קי״ד:א׳ **קו #11** קי״ד:ב׳ המילים ״ישראל ממ[שלותיו]״ **קו #12** קי״ד:ד׳ המילה ״[ר]קדו״ **קו #13** קי״ד:ד׳ המילים ״כבני צאן״, קי״ד:ה׳ המילים״מה לך הים״ **קו #14** קי״ד:ו׳ המילים ״ההרים רקדו״ **קו #15** קי״ד:ז׳ מהמילה ״מלפני

[279] בפסוק זה מופיע כינויי השם ״אדונינו״.
[280] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 28.

אלוה יעקב" עד קי"ד:ח' "ההופכי הצור" **קו #16** פסוק ח' המילה "מים" **קו #17** פסוק ח' המילים "למעינו מים" **קו #18** קט"ו:א' מהמילה "כי לשמך" עד קט"ו:ב' במילים "איה נא" **קו #19** קט"ו:ג' המילים "[ב]שמים כל" **קו #20** קט"ו:ד' מהמילה "כסף" עד קט"ו:ה' במילים "פה להם ולא" **קו #21** פסוק ה' "עינים להם" **קו #22** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ו' המילה "אזנים" **קו #23** פסוק ו' המילים "להם ולא יאזינו"[280] **קו #24** סיום פסוק ו' עד קט"ו:ז' במילים "רגליהם ולא" **קו #25** סיום פסוק ז' עד קט"ו:ט' "ישראל בטח בה' עזרם ומגנם [הוא(?)]".[281]

• דף 16א

שריג מאוכלס ציפורים תהלים קכ"ז, ק"כ-קכ"א, קכ"ו, קכ"ה:א'

בתרשים תזרים הכתיבה המופיע בכרך ג' מסומנים בקו אדום מקטעים שונים, שפענוחם קשה או בלתי אפשרי עקב נשירת הדיו מחלקים רבים של עץ המנורה. החץ בקצה הקו מסמן את כיוון תזרים הכתיבה. מאחר שהמזמורים כתובים ברצף טקסטואלי, בלאי זה לא מנע את הבנת רצף הפסוקים או את קביעת תזרים הכתיבה. הכתיבה מתחילה בקצה הימני של כנף הציפור העליונה בכתיבה כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-26)[282]

קו #1 קכ"ז:א' המילים "שיר המע[לות]" **קו #2** המשך המילה "[המע]לות" והמילה "לשלמה" **קו #3** פסוק א' המילים "אם ה' לא" **קו #4** פסוק א' המילה "יבנה" **קו #5** סיום פסוק א' **קו #6** קכ"ז:ב' מהמילה "משכימי" עד המילה "לידידו" **קו #7** קכ"ז:ג' מהמילה "הבטן" עד קכ"ז:ה' במילה "אשר" **קו #8** פסוק ה' המילה "מלא" **קו #9** פסוק ה' המילים "את "[א]שפתו" **קו #10** פסוק ה' המילים "מהם לא יבושו" **קו #11** פסוק ה' המילים "ידברו את אויב"[283] **קו #12** סיום פסוק ה' (סוף המזמור), ק"כ:א' המילה "שיר" **קו #13** פסוק א' המילים "המעלות אל ה' בצר[תה]" **קו #14** המשך המילה "[בצר]תה" עד ק"כ:ב' המילה "ה'" **קו #15** פסוק ב' המילה "משפת" **קו #16** סיום פסוק ב' עד ק"כ:ג' במילים "יתן לך" **קו #17** פסוק ג' מהמילה "יוסף" עד ק"כ:ו' במילה "נפשי" **קו #18** ק"כ:ז המילה "למלחמה" עד קכ"א:ב' **קו #19** קכ"ו:א' **קו #20** קכ"ו:ב'-ג' המילים "הגדיל ה' לעשות" **קו #21** פסוק ג' המילה "שמחים" **קו #22**

---

280 חילוף המילה "ישמעו" במילה "יאזינו" מפסוק קל"ה:י"ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

281 יתכן המילה "הוא" המסיימת את הפסוק הייתה קיימת, שכן נותר אזור לא מפוענח.

282 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 29.

283 המילה "אויבים", קוצרה.

קכ״ו:ב׳ המילים ״בגוים הגדיל ה׳ לע[שות]״[284] **קו #23** המשך המילה ״[לע]שות״ **קו #24** קכ״ו:ג׳ המילה ״שמחים״ עד קכ״ו:ד׳ במילה ״כאפיקים״ **קו #25** סיום פסוק ד׳ עד קכ״ו:ו׳ המילים ״הלוך ילך״ **קו #26** קכ״ה:א׳ המילים ״ימוט לעולם ישב״.

המסגרות תהלים קט״ז-קי״ז

המסגרת נכתבה מהפינה הימנית התחתונה בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום מסגרת 1)

קו #1 קט״ז:א׳-ז׳,[285] קט״ז:ח׳-י״ג,[286] קט״ז:ד׳-י״ט,[287] קט״ז:י״ב-י״ט, מזמור קי״ז.

• דף 217ב

עץ מנורה מאוכלס ציפורים תהלים א׳-ד׳:ד׳ במילה ״הפלה״

הכתיבה מתחילה בקודקוד הקנה הימני העליון בכתיבה ברצף עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-31) [288]

קו #1 א׳:א׳-ב׳ במילה ״בתורת״ **קו #2** סיום פסוק ב׳ עד א׳:ג׳ במילים ״פלגי מים״ **קו #3** פסוק ג׳ המילים ״אשר פריו״ **קו #4** פסוק ג׳ המילה ״יתן״ **קו #5** סיום פסוק ג׳ עד א׳:ד׳ במילה ״הרשעים״ **קו #6** סיום פסוק ד׳ עד ב׳:ב׳ במילה ״ארץ״ **קו #7** סיום פסוק ב׳ עד ב׳:ג׳ במילה ״מוסרותימו״ **קו #8** פסוק ג׳ המילים ״ונשליכה ממנו״ **קו #9** סיום פבוק ג׳ **קו #10** ב׳:ד׳-ה׳ **קו #11** ב׳:ו׳ המילים ״ואני נסכתי״ **קו #12** פסוק ו׳ המילים ״מלכי על״ **קו #13** פסוק ו׳ המילים ״ציון הר קד[שי]״ **קו #14** המשך המילה [קד]שי״ עד ב׳:ז׳ במילה ״אלי״ **קו #15** פסוק ז׳ המילים ״בני אתה אני״ **קו #16** סיום פסוק ז׳ **קו #17** ב׳:ח׳ במילה ״וא[תנה] **קו #18** המשך המילה ״[וא]תנה״ עד סיום הפסוק **קו #19** ב׳:ט׳ במילה ״יוצר״ **קו #20** פסוק ט׳ המילה ״תנפצם״ **קו #21** ב׳:י׳ המילים ״ועתה מלכים״ **קו #22** סיום פסוק י׳ עד ב׳:י״א **קו #23** ב׳:י״ב-ג׳:ד׳ במילה ״בעדי״ **קו #24** סיום פסוק ד׳ **קו #25** ג׳:ה׳ במילה ״מהר״ **קו #26** פסוק ה׳ המילה ״קדשו״ **קו #27** סיום פסוק ה׳ עד ג׳:ו׳ המילים ״אני שכב[תי]״ **קו #28** המשך המילה

---

284 פסוקים קכ״ו:ב׳-ג׳, נכפלו.

285 הפסוקים משלימים את הקו החיצוני הימני של המסגרת כולל התפרחת.

286 הפסוקים משלימים את הקו הפנימי.

287 הדילוג מפסוק י״ג לפסוק ד׳ בקו הבסיס הפנימי, הוא מאפיין כתיבה קבוע של הסופר.

288 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 30.

״[שכ]בתי״ והמילה ״ואי[שנה]״[289] **קו #29** המשך המילה ״[ואי]שנה״ עד ד׳:א׳ **קו #30** ד׳:ב׳-ג׳ במילה ״לכלמה״ **קו #31** סיום פסוק ג׳ עד ד׳:ד׳ במילים ״כי הפלה״.

• דף 18א

עץ מנורה מאוכלס בציפורים   תהלים קי״ג-קט״ז:י״א המילים ״אני אמ[רתי]״

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית של הבסיס בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-14)[290]

קו #1 קי״ג:א׳-ד׳ המילה ״רם״ **קו #2** סיום פסוק ד׳ עד קי״ד:ב׳ ״יהודה״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד קי״ד:ז׳ המילה ״מלפני״ **קו #4** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:א׳ במילים ״תן כבוד״ **קו #5** סיום פסוק א׳ עד קט״ו:ה׳ במילה ״ידברו״ **קו #6** סיום פסוק ה׳ עד קט״ו:ז׳ במילה ״ימישון״[291] **קו #7** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:י׳ במילה ״עזרם״ **קו #8** סיום פסוק י׳ עד קט״ו:י״ג במילים ״יראי ה׳״[292] **קו #9** סיום פסוק י״ג עד קט״ו:ט״ז במילה ״נתן״ **קו #10** סיום פסוק ט״ז עד קט״ז:ב׳ **קו #11** קט״ז:ג׳-ה׳ המילה ״חנון״ **קו #12** סיום פסוק ה׳ עד קט״ז:ו׳ **קו #13** קט״ז:ז׳-ח׳ **קו #14** קט״ז:ט׳-י״א המילים ״אני אמ[רתי]״.[293]

• דף 19ב

עץ מנורה   תהלים ק״ב:א׳-כ״ח במילה ״ושנותי״

עץ מנורה זה הוא הראשון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[294] הכתיבה מתחילה בקודקוד הקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

---

[289] במילה ״שכבתי״ נכפלה האות בי״ת.

[290] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 31.

[291] חילוף המילה ״ישמעו״ במילה ״יאזינו״ מפסוק קל״ה:י״ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 15ב, 25ב, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

[292] פסוק י״א ״יראי ה׳ בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא״, הושמט. בפסוק י״ג נוספו המילים ״את כל״ ויצרו את המשפט ״יברך את כל יראי ה׳״

[293] ראשית פסוק י׳ ״האמנתי כי אדבר״, הושמטה.

[294] הדפים הם 19ב/20א.   חטיבות רצף נוספות הן דפים: 25ב/26א, 31ב/32א, 34ב/35א, 75ב/76א, 93ב/94א.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-15**) [295]

קו #1 ק״ב:א׳-ב׳ המילה ״תפל[תי]״ **קו #2** המשך המילה ״[תפל]תי״ עד ק״ב:ג׳ במילה ״ממני״ **קו #3** סיום פסוק ג׳ עד ק״ב:ו׳ במילה ״לבי[שר]״[296] **קו #4** המשך המילה ״[לב]שר[י]״ (סיום הפסוק) **קו #5** ק״ב:ז׳-ט׳ במילה ״מהוללי״ **קו #6** סיום פסוק ט׳ עד ק״ב:י״א **קו #7** ק״ב:י״ב **קו #8** ק״ב:י״ג-י״ד **קו #9** ק״ב:ט״ו-ט״ז במילה ״וכל״ **קו #10** סיום פסוק ט״ז עד ק״ב:י״ז במילה ״נראה״ **קו #11** סיום פסוק י״ז עד ק״ב:י״ח במילה ״תפלת״ **קו #12** סיום פסוק י״ח עד ק״ב:כ״ה במילה ״בחצי״ **קו #13** המשך פסוק כ״ה עד המילה ״שנותיין[ך]״ **קו #14** סיום המילה ״[שנותיי]ך״ עד ק״ב:כ״ו במילה ״ידיך״ **קו #15** סיום פסוק כ״ו עד ק״ב:כ״ח במילה ״שנותי׳״.[297]

• דף 20א

עץ מנורה תהלים ק״ב:כ״ח מהמילים ״לא יתמו״ – ק״ד:ג׳ המילה ״המקרה״

עץ מנורה זה הוא השני מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[298] הכתיבה מתחילה בקודקוד הקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-9**) [299]

קו #1 ק״ב:כ״ח המילים ״לא יתמו״ עד ק״ב:כ״ט (סוף המזמור), ק״ג:א׳-ה׳ **קו #2** ק״ג:ו׳-י׳ במילים ״לנו לא״ **קו #3** סיום פסוק י׳ עד ק״ג:י״ב במילים ״ממנו את״ **קו #4** סיום פסוק י״ב עד ק״ג:י״ד **קו #5** ק״ג:ט״ו-ט״ז במילה ״עברה״ **קו #6** סיום פסוק ט״ז עד ק״ג:י״ט במילה ״בכל״ **קו #7** סיום פסוק י״ט עד ק״ג:כ״ב במילה ״מקומות״ **קו #8** סיום פסוק כ״ב (סוף המזמור) **קו #9** ק״ד:א׳-ג׳ המילה ״המקרה״.

• דף 225ב

שריג מאוכלס בציפור תהלים קי״ג-קט״ז:ז׳ ״שובי״

שריג זה הוא הראשון משני שריגים שנכתבו ברצף פסוקים.[300] השוליים החיצוניים של העמוד חתוכים ולכן חסרים קטעי תדמית. השלמת קווי הצורה

---

[295] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 32.

[296] המילה בפסוק אמורה להיות ״לבשרי״ ונראה ששיכול האותיות נבע ממהירות הכתיבה המאפיינת את הסופר.

[297] המילה ״ושנותיך״,קוצרה.

[298] ראה לעיל הערה 294.

[299] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 33.

[300] ראה לעיל הערה 294.

החסרים נעשתה בקו מקווקו אדום. הכתיבה מתחילה בקצה התחתון של העלה הגדול העליון בכתיבה עם כיוון השעון עד להשלמת הצורה. ייתר השריג נכתב כנגד כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-51) [301]

קו #1 קי"ג:א'-ב' **קו #2** קי"ג:ג' במילה "מבוא'"[302] **קו #3** סיום פסוק ג' עד קי"ג:ד' המילים "רם על" **קו #4** המשך פסוק ד' עד המילה "השמים" **קו #5** סיום פסוק ד' עד קי"ג:ה' במילה "המגביהי" **קו #6** סיום פסוק ה' עד קי"ג:ו' במילה "לראות"[303] **קו #7** סיום פסוק ו' עד קי"ג:ט' המילה "מו[שיבי]"[304] **קו #8** קי"ג:ט' מהמילה "[ב]נים" עד סוף פסוק ט' (סוף המזמור) **קו #9** קי"ד:א' המילה "בצאת"[305] **קו #10** פסוק א' המילה "[ממצרי]ם"[306] **קו #11** סיום פסוק א' עד קי"ד:ב' המילה "היתה" **קו #12** סיום פסוק ב' עד קי"ד:ה' במילה "הים" **קו #13** פסוק ה' המילים "כי תנוס" **קו #14** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ב' המילים "למה יאמרו" **קו #15** סיום פסוק ב' עד קט"ו:ג' במילים "כל אשר"[307] **קו #16** קט"ו:ה' במילים "עינים להם" **קו #17** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ו' "יאזינו"[308] **קו #18** פסוק ו' המילים "אף להם ולא" **קו #19** סיום פסוק ו' עד קט"ו:ז' המילה "ידיהם" **קו #20** פסוק ז' המילה "ולא" **קו #21** המשך פסוק ז' עד המילה "יהלכו"[309] **קו #22** פסוק ז' המילים "[יה]גו בגרונם", קט"ו:ח' המילה "כמוהם" **קו #23** קט"ו:ז' המילים "יהלכו לא יהגו בגרונם"[310] **קו #24** קט"ו:ח' המילה "כמוהם" **קו #25** פסוק ח' המילים "יהיו עושיהם" **קו #26** סיום פסוק ח' עד קט"ו:ט' המילה "ישראל" **קו #27** פסוק ט' המילים "בטח בה'" **קו #28** פסוק ט' המילים "עזרם ומגנם" **קו #29** סיום פסוק ט' עד קט"ו:י' במילה "אהרן" **קו #30** פסוק י' המילה "בטח" **קו #31** סיום פסוק י' עד קט"ו:י"א במילים "בטחו בה'" **קו #32** פסוק י"א המילה "עזרם"[311] **קו #33** פסוק י"א המילה "הוא"[312] **קו #34** המילה "יברך"?[313] **קו #35** קו

---

[301] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 34.

[302] המילה "מבואו", קוצרה.

[303] המילה "המשפילי", קוצרה ל"המשפי".

[304] שוליים חתוכים.

[305] שוליים חתוכים.

[306] שוליים חתוכים.

[307] שוליים חתוכים.

[308] חילוף המילה "ישמעו" במילה "יאזינו" מפסוק קל"ה:י"ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 15ב, 18א, 48א, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

[309] שוליים חתוכים.

[310] זוהי הכפלת מקטע פסוק שכבר נעתק.

[311] שוליים חתוכים.

[312] השוליים חתוכים ולכן חסרה המילה "מגנם".

[313] שוליים חתוכים ויתכן ולפנינו תחילת פסוק י"ב "ה' זכרנו יברך".

הלמ״ד בסימן הקיצור אל״ף למ״ד שריד מהמילה ״ישראל״?[314] **קו #36** קט״ו:י״ב במילה ״ישראל״[315] **קו #37** פסוק י״ב המילים ״יברך את בית״ **קו #38** סיום פסוק י׳ עד קט״ו:י״ג במילים ״הקטנים עם״ **קו #39** סיום פסוק י״ג **קו #40** קט״ו:י״ד המילים ״יוסף ה׳״ **קו #41** סיום פסוק י״ד עד קט״ו:ט״ו במילה ״לה׳״ **קו #42** סיום פסוק ט״ו עד קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״ **קו #43** פסוק ט״ז המילים ״שמים לה׳ והארץ״ **קו #44** פסוק ט״ז המילה ״נתן״ **קו #45** סיום פסוק ט״ז עד קט״ו:י״ז המילה ״יה״ **קו #46** סיום פסוק י״ז עד קט״ז:ב׳ המילים ״כי הטה״ **קו #47** סיום פסוק ב׳ עד קט״ז:ג׳ במילה ״מות״ **קו #48** סיום פסוק ג׳ עד קט״ז:ד׳ במילה ״אקרא״ **קו #49** סיום פסוק ד׳ עד קט״ז:ה׳ המילה ״חנון״ **קו #50** סיום פסוק ה׳ עד קט״ז:ו׳ המילה ״שומר״ **קו #51** סיום פסוק ו׳ עד קט״ז:ז׳ המילה ״שובי״.

• דף 26א

שריג מאוכלס בציפור **תהלים קט״ז:ז׳ מהמילה ״נפשי״ – קט״ז:י״ג, קט״ז:ד׳-י״ג, קט״ז:ד׳-י״ג, קט״ז:ד׳-י״ג, קי״ג:י״ח-קי״ז:א׳ במילים ״שבחוהו כל״**

שריג זה הוא השני מבין שני שריגים שנכתבו ברצף פסוקים.[316] השוליים החיצוניים של עמוד חתוכים ולכן חסרים מקטעים מתדמית. השלמת קווי הצורה החסרים נעשתה בקו מקווקו אדום. הכתיבה מתחילה בעלעל התחתון של הפרח בעל שלושת העלים המעוגלים בחלקו התחתון של השריג בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-43) [317]

קו #1 קט״ז:ז ״נפשי״[318] עד קט״ז:ח׳ במילה ״ממות״ **קו #2** המשך פסוק ח׳ עד המילה ״דמעה״ **קו #3** סיום פסוק ח׳ **קו #4** קט״ז:ט׳-י׳ במילה ״אד[בר]״ **קו #5** המשך המילה ״[אד]בר״ וסיום הפסוק **קו #6** קט״ז:י״א במילה ״כל״ **קו #7** סיום פסוק י״א[319] **קו #8** קט״ז:י״ב במילים ״לה׳ כל״ **קו #9** סיום פסוק י״ב עד קט״ז:י״ג במילה ״ישועות״ **קו**

---

[314] שוליים חתוכים. שריד הקו העולה דומה למבנה הסימן הקיצור אל״ף למ״ד ויתכן ולפנינו המשך פסוק י״ב ״יברך את בית ישראל״.

[315] שוליים חתוכים. המילה ״ה׳״, חסרה.

[316] ראה הערה 300.

[317] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 35.

[318] המילה הינה המשך הפסוק המסיים את שריג ימין.

[319] בנקודה זה נחתכו השוליים.

קו #10 סיום פסוק י״ג **קו #11** קט״ז:ד׳-ה׳ ״ואל[קינו]״[320] **קו #12** (?) **קו #13** קט״ז:ו׳-י״ב במילה ״כל״ **קו #14** סיום פסוק י״ב **קו #15** קט״ז:י״ג המילים ״כוס ישועו׳״[321] **קו #16** פסוק י״ג המילים ״אשא ובשם״ **קו #17** סיום פסוק י״ג, קט״ז:ד׳ במילים ״אנא ה׳״[322] **קו #18** סיום פסוק ד׳ עד קט״ז:ו׳ במילה ״יהוש[יע]״ **קו #19** המשך המילה ״[יהוש]יע״ עד קט״ז:ז׳ במילה ״נפשי״ **קו #20** סיום פסוק ז׳ עד קט״ז:ח׳ במילה ״חלצת״ **קו #21** פסוק ח׳ המילים ״נפשי ממות״ **קו #22** סיום פסוק ח׳ עד קט״ז:ט׳ ״בארצות״ **קו #23** סיום הפסוק עד קט״ז:י׳ ״האמנתי **קו #24** המשך פסוק י׳ עד המילה ״עניתי״ **קו #25** סיום פסוק י׳ עד קט״ז:י״ב המילה ״מה״ **קו #26** סיום פסוק י״ב עד קט״ז:ד׳ במילה ״אנא״[323] **קו #27** סיום פסוק ד׳ עד קט״ז:ה׳ **קו #28** קט״ז:ו׳ המילה ״שו[מר]״[324] **קו #29** פסוק ו׳ המילים ״ה׳ דלו׳״[325] **קו #30** סיום פסוק ו׳ עד קט״ז:ז׳ במילים ״כי ה׳״[326] **קו #31** קט״ז:ח׳ מהמילה ״חלצת״ עד סיום הפסוק **קו #32** קט״ז:ט׳ **קו #33** קט״ז:י׳ במילה ״עניתי״ **קו #34** סיום פסוק י׳ עד קט״ז:י״ב במילה ״אשיב״ **קו #35** סיום פסוק י״ב עד קט״ז:י״ג המילה ״כוס״ **קו #36** פסוק י״ג המילה ״ישועות״[327] **קו #37** סיום פסוק י״ג, קט״ז:י״ח במילה ״אשלם״[328] **קו #38** סיום פסוק י״ח[329] **קו #39** קט״ז:י״ט מהמילים ״[בתוכ]כי ירושלים״ עד סוף הפסוק (סוף המזמור)[330] **קו #40** קי״ז:א׳ המילה ״הללו את״ **קו #41** פסוק א׳ המילים ״ה׳ כל״ **קו #42** פסוק א׳ המילים ״גוים שבחוהו״ **קו #43** פסוק א׳ המילה ״כל״.

• דף 229ב

עץ מנורה תהלים א׳-ג׳:ה׳ המילה ״קולי״

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית של בסיס עץ המנורה בכתיבה כנגד כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

320 הדילוג מפסוק י״ג לפסוק ד׳ הינו ממאפייני הכתיבה הקבועים של הסופר. דילוג קבוע זה קיים גם בדפים 213ב, 226א. בנקודה זה נחתכו השוליים.

321 המילה ״ישועות״ קוצרה.

322 ראה הערה 320. זוהי חזרה שנייה על מקבץ הפסוקים.

323 ראה הערה לעיל. זוהי חזרה שלישית על מקבץ הפסוקים.

324 השוליים חתוכים.

325 ניתן גם לראות את גג האות מ״ם סופית של המילה ״פתאים״. המילה ״דלותי״, קוצרה.

326 השוליים חתוכים.

327 השוליים חתוכים.

328 פסוק י״ד הוא מקבלה זהה לפסוק י״ח. הסופר יוצר דילוג לסוף המזמור. בנקודה זה נחתכו השוליים.

329 השוליים חתוכים וסוף המילה ״ע[מו]״, חסר.

330 השוליים חתוכים.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-9)[331]

קו #1 א׳:א׳-ב׳ במילה ״וב[תורתו]״ **קו #2** המשך המילה ״[וב]תורתו״ עד א׳:ג׳ במילה ״מי[ם]״ **קו #3** המשך המילה ״[מי]ם״ עד סיום הפסוק[332] **קו #4** א׳:ד׳ במילה ״תדפנו״ **קו #5** סיום פסוק ד׳ עד ב׳:א׳ במילה ״יהגו״ **קו #6** סיום פסוק א׳ עד ב׳:ו׳ במילה ״נס[כתי]״ **קו #7** המשך המילה ״[נס]כתי״ עד ב׳:י״א במילה ״וגילו״ **קו #8** סיום פסוק י״א עד ג׳:ד׳ **קו #9** ג׳:ה׳ המילה ״קולי״.

• דף 30א

עץ מנורה תהלים י״ט, כ״ט:א׳-ד׳, ז׳-ט׳ במילים ״ויחשוף יעות״

הכתיבה מתחילה מקודקוד הקנה הימני העליון בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום)[333]

קו #1 י״ט:א׳-ב׳ **קו #2** י״ט:ג׳-ה׳ במילה ״אהל״ **קו #3** סיום פסוק ה׳ עד י״ט:ז׳ המילה ״מקצה״ **קו #4** פסוק ז׳ המילים ״השמים מוצאו״ **קו #5** המשך פסוק ז׳ עד המילה ״קצותם״[334] **קו #6** סיום פסוק ז׳ עד י״ט:ח׳ המילים ״תורת ה׳״ **קו #7** סיום פסוק ח׳ עד י״ט:ט׳ במילה ״משמחי״ **קו #8** סיום פסוק ט׳ עד י״ט:י׳ במילה ״טהורה״ **קו #9** המשך פסוק י׳ עד המילים ״משפטי ה׳״ **קו #10** סיום פסוק י׳ עד י״ט:י״א **קו #11** י״ט:י״ב-י״ד המילה ״גם״ **קו #12** סיום פסוק י״ד עד י״ט:ט״ו (סוף המזמור) **קו #13** כ״ט:א׳-ג׳ במילה ״הרעים״ **קו #14** סיום פסוק ג׳ עד כ״ט:ד׳, כ״ט:ז׳-ט׳ ״ויחשוף יעות״.[335]

• דף 31ב

עץ מנורה תהלים קי״ג-קט״ו:י״ב במילים ״יברך את״

עץ מנורה זה הוא הראשון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[336] הכתיבה מתחילה במפגש החיבור של הענף השמאלי הרביעי מלמטה לקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

---

331 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 36.
332 המילה ״בעתו״, הושמטה.
333 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 37.
334 המילה ״עד״ נכתבה במקום המילה ״על״.
335 האות רי״ש מהמילה ״יערות״, נשמטה.
336 הדפים הם 31ב/32א וראה לעיל הערה 294.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-7) [337]

קו 1# תהלים קי"ג:א'-ג' במילה "שמש" **קו 2#** סיום פסוק ג' עד קי"ד:ב' במילה "ישראל" **קו 3#** סיום פסוק ד' עד קט"ו:א' במילים "ה' לא" **קו 4#** סיום פסוק א' עד קט"ו:ב' במילה "איה" **קו 5#** סיום פסוק ב' עד קט"ו:ד' במילה "מעשה" **קו 6#** סיום פסוק ד' עד קט"ו:י"א במילה "בטחו" **קו 7#** סיום פסוק י"א עד קט"ו:י"ב וחזרה על שתי המילים "יברך את".

• דף 32א

עץ מנורה תהלים קט"ו:י' מהמילים "בטחו בה'" – קי"ח:י"ג במילה "עזרני"

בעץ מנורה זה יש לראות את העץ השני מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים, למרות שפסוקי מזמור קט"ו היוצרים אותו, אינם מהווים המשך ישיר לפסוקי המזמור מהם נכתב עץ המנורה בדף 31ב.[338] הכתיבה מתחילה בנקודת החיבור של הענף השמאלי השני מלמטה, בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום) [339]

קו 1# תהלים קט"ו:י' מהמילה "בטחו" עד המילה "עזרם" **קו 2#** סיום פסוק י' עד קט"ו:י"ב במילים "ישראל יברך" **קו 3#** סיום פסוק י"ב עד קט"ו:ט"ז במילה "שמים" **קו 4#** סיום פסוק ט"ז עד קט"ז:א' במילה "כי" **קו 5#** סיום פסוק א' עד קט"ז:ב' במילה "הטה" **קו 6#** סיום פסוק ב' עד קט"ז:ד' במילה "אנא"[340] **קו 7#** סיום פסוק ד' עד קט"ז:י"ט המילה "בחצרות" **קו 8#** סיום פסוק י"ט (סוף המזמור), עד קי"ח:ט' במילה "מבטוח" **קו 9#** סיום פסוק ט' עד קי"ח:י"ב במילה "דועכו" **קו 10#** סיום פסוק י"ב עד קי"ח:י"ג במילים "וה' עזרני".[341]

---

337 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 38.

338 עץ המנורה בדף 31ב מסתיים בפסוק קט"ו:י"ב בתוספת שתי המילים "יברך את", בעוד שעץ המנורה בעמוד הנוכחי חוזר ופותח בפסוק י', מהמילה "בטחו". מאחר שהמילים שהושמטו מראשית פסוק י' הן המילים "בית אהרן", ייתכן שלפנינו דילוג העתקה לאחור, שסיבתו דילוג במבט או העתקה מזיכרון.

339 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 39.

340 הסופר מדלג ממחצית פסוק ד' לתחילת פסוק ט"ז.

341 חציו הראשון של פסוק י"ג "דחה דחיתני לנפול", הושמט.

• דף 34ב

עמוד זה הוא הראשון מבין שני עמודים, המעוטרים בשוליהם בשני עצי מנורה קטנים המופיעים זה מעל זה. כל אחד משני זוגות עצי המנורה משני צידי המפתח, העליון והתחתון, נכתב ברצף פסוקים.[342]

1. עץ מנורה עליון "ברכת דוד" דברי הימים א' כ"ט:י-יב

הכתיבה מתחילה במפגש החיבור העליון של הענף השמאלי התחתון עם הקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-9**) [343]

קו #1 דברי הימים א' כ"ט:י' המילים "ויברך דוד את" **קו #2** המשך פסוק י' עד המילה "אלהי" **קו #3** המשך פסוק י' עד המילה "מעו[לם]" **קו #4** המשך המילה "[מעו]לם" וסיום פסוק י' עד דברי הימים א' כ"ט:י"א במילה "הגד[ולה]" **קו #5** המשך המילה "[הגד]ולה" עד המילה "והגבורה" **קו #6** המשך פסוק י"א עד המילה "ובארץ" **קו #7** פסוק י"א המילה "הגדולה"[344] **קו #8** המשך פסוק י"א הנכפל עד סיומו[345] **קו #9** דברי הימים א' כ"ט:י"ב.

2. עץ מנורה תחתון תהלים קמ"ו, ק"נ:א'-ב' במילה "בגבורותיו"

הכתיבה מתחילה במרכז בסיס עץ המנורה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 10-21**)

קו #10 תהלים קמ"ו:א'-ג' המילה "אל" **קו #11** פסוק ג' המילים "תבטחו בנדיבים" **קו #12** סיום פסוק ג' **קו #13** קמ"ו:ד' במילה "עשתנו[תיו]" **קו #14** המשך המילה "[עשתנו]תיו" עד קמ"ו:ה' במילה "שברו" **קו #15** סיום פסוק ה' עד קמ"ו:ו' במילים "ואת כל" **קו #16** סיום פסוק ו' עד קמ"ו:ז' במילה "מתיר" **קו #17** סיום פסוק ז' עד קמ"ו:ח' במילה "אוהב" **קו #18** סיום פסוק ח' עד קמ"ו:ט' במילים "שומר את" **קו**

---

[342] הדפים הם 34ב/35א וראה לעיל הערה 294.

[343] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 40.

[344] הפסוק נכפל טרם סיומו המלא. חציו השני המתחיל כחלקו הראשון במילים "לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש", נשמט. מנקודה זו מועתק פסוק י"א מחדש בשלמותו. יתכן ולפנינו טעות העתקה מדילוג במבט או בחירה מכוונת לסיים את עץ המנורה עם פסוק י"ב "וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לכל".

[345] בראשית הפסוק המילה "כל", נשמטה.

קו #19 סיום פסוק ט' עד קמ"ו:י' **קו #20** ק"נ:א' במילים "הללו אל" **קו #21** סיום פסוק א' עד ק"נ:ב' במילה "בגבורותיו".

- ## דף 35א

עמוד זה הוא האחרון מבין שני עמודים, המעוטרים בשוליהם בשני עצי מנורה קטנים הנתונים זה מעל זה. כל אחד משני זוגות עצי המנורה משני צידי המפתח, העליון והתחתון, נכתב ברצף פסוקים.[346]

1. **עץ מנורה עליון מאוכלס ציפורים דברי הימים א' כ"ט:י"ג, נחמיה ט':ו'-ח' במילה "לתת"**

הכתיבה מתחילה בצדו השמאלי של הקנה המרכזי מעל הבסיס המעוגל בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-3**)[347]

קו #1 דברי הימים א' כ"ט:י"ג במילים "מודים אנחנו" **קו #2** סיום פסוק י"ג, נחמיה ט':ו' במילים "את כול[ם]" **קו #3** המשך המילה "[כ]ולם" עד נחמיה ט':ח' במילה "לתת"[348]

2. **עץ מנורה תחתון תהלים ק"נ:ב' מהמילים "הללוהו כרב גודלו" עד ק"נ:ו' (סוף המזמור), פ"ט:נ"ג, קל"ה:כ"א, ע"ב:י"ח-י"ט, דברי הימים א' כ"ט:י'-י"א במילה "הגדולה"**

הכתיבה מתחילה במפגש החיבור התחתון של הענף השמאלי התחתון עם הקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 4-13**)

קו #4 תהלים ק"נ:ב' מהמילים "הללוהו כרב גודלו" עד ק"נ:ג' במילים "שופר הללוהו" **קו #5** סיום פסוק ג' עד ק"נ:ה' במילה "בצלצלי" **קו #6** סיום פסוק ה' **קו #7** ק"נ:ו' (סוף המזמור) **קו #8** פ"ט:נ"ג, קל"ה:כ"א **קו #9** ע"ב:י"ח במילה "אלהים" **קו #10** סיום פסוק י"ח עד ע"ב:י"ט במילה "לעו[לם]" **קו #11** המשך המילה "[לעו]לם" עד המילה "כבודו את" **קו #12** סיום פסוק י"ט, דברי הימים א' כ"ט:י' במילים "אתה ה' אלוהי" **קו #13** סיום פסוק י' עד דברי הימים א' כ"ט:י"א במילה "הגדולה".

---

[346] ראה הערה 342.

[347] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 41.

[348] סוף פסוק נחמיה ט':ח', "את ארץ הכנעני החתי האמרי והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את דברך כי צדיק אתה", חסר. עקב כך ניתן היה לקבוע את נקודת ראשית הכתיבה, כמו גם את היותו של עץ מנורה זה המשך טקסטואלי של העץ העליון בצד ימין של המפתח.

• דף 35ב

עץ מנורה שמואל ב׳ כ״ב:א׳-כ״ה במילה ״כצד׳״

הכתיבה מתחילה במפגש חיבור הענף השמאלי התחתון לקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-15) [349]

קו #1 שמואל ב׳ כ״ב:א׳ במילים ״לה׳ את״ **קו #2** סיום פסוק א׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:ה׳ במילה ״אפפני״ **קו #3** סיום פסוק ה׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:ו׳ המילה ״חבלי״ **קו #4** סיום פסוק ו׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:ז׳ במילה ״מהיכלו״ **קו #5** סיום פסוק ז׳ עד שמואל ב׳ כ״ב:ח׳ במילה ״וית[געש]״ **קו #6** המשך המילה ״[וית]געש״ עד שמואל ב׳ כ״ב:ט׳ **קו #7** שמואל ב׳ כ״ב:י״א המילים ״וירא על״ **קו #8** סיום פסוק י״א עד שמואל ב׳ כ״ב:י״ב במילה ״סביבותיו״ **קו #9** סיום פסוק י״ב עד שמואל ב׳ כ״ב:ט״ז המילה ״ויראו״ **קו #10** סיום פסוק ט״ז עד שמואל ב׳ כ״ב:י״ז במילה ״ימשני״ **קו #11** סיום פסוק י״ז **קו #12** שמואל ב׳ כ״ב:י״ח **קו #13** שמואל ב׳ כ״ב:י״ט-כ״א במילה ״כצדקתי״[350] **קו #14** סיום פסוק כ״א עד שמואל ב׳ כ״ב:כ״ג **קו #15** שמואל ב׳ כ״ב:כ״ד-כ״ה במילה ״כצד׳״.[351]

• דף 36א

עץ מנורה מאוכלס ציפורים תהלים ק״כ-קכ״ד:ז׳ במילה ״נמלטה״

הכתיבה מתחילה בקצה השמאלי של בסיס עץ המנורה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-31)[352]

קו #1 תהלים ק״כ:א׳ במילה ״המעלות״ **קו #2** סיום פסוק א׳ עד ק״כ:ד׳ במילה ״גבור״ **קו #3** סיום פסוק ד׳ עד ק״כ:ה׳ במילה ״משך״ **קו #4** סיום פסוק ה׳ עד ק״כ:ו׳ במילה ״נפשי״ **קו #5** פסוק ו׳ במילה ״עם״ **קו #6** המשך פסוק ו׳ עד המילה ״למלח[מה]״ **קו #7** המשך המילה ״[למלח]מה״ (סוף המזמור) עד קכ״א:א׳ במילה ״ההרים״ **קו #8** סיום פסוק א׳ עד קכ״א:ב׳ במילה ״עזרי״ **קו #9** סיום פסוק ב׳ עד קכ״א:ג׳ במילה ״רג[לך]״ **קו #10** המשך המילה ״[רג]לך״ עד קכ״א:ו׳ במילה

---

349 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 42.

350 האות דל״ת שכלה באות קו״ף.

351 המילה ״כצדקתי״, קוצרה.

352 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 43.

"השמש" **קו #11** סיום פסוק ו' עד קכ"א:ז' במילים "ישמור את" **קו #12** סיום פסוק ז' עד קכ"א:ח' במילה "ועד" **קו #13** סיום פסוק ח' (סוף המזמור) עד קכ"ב:ב' במילה "עו[מדות]" **קו #14** המשך המילה "[עו]מדות" עד קכ"ב:ג' המילה "ירושלים" **קו #15** סיום פסוק ג' עד קכ"ב:ד' במילה "שבטי" **קו #16** סיום פסוק ד' עד קכ"ב:ה' **קו #17** קכ"ב:ו'[353] **קו #18** קכ"ב:ז'-ח' במילה "אדברה" **קו #19** פסוק ח' המילים "נא שלום" **קו #20** סיום פסוק ח' עד קכ"ב:ט' (סוף המזמור) **קו #21** קכ"ג:א'-ב' במילים "אל יד" **קו #22** סיום פסוק ב' עד קכ"ג:ד' המילה "רבת" **קו #23** המשך פסוק ד' עד המילה "ל[גאי]" **קו #24** המשך המילה "[ל]גאי" וסיום הפסוק (סוף המזמור) **קו #25** קכ"ד:א' המילים "שיר המע[לות]" **קו #26** המשך המילה "[המע]לות" עד המילים "יאמר נא"[354] **קו #27** סיום פסוק א' עד קכ"ד:ב' במילה "עלי[נו]" **קו #28** המשך המילה "[עלי]נו" עד קכ"ד:ג' במילה "בחרות" **קו #29** סיום פסוק ג' עד קכ"ד:ד' במילה "נח[לה]" **קו #30** המשך המילה "[נח]לה"' עד קכ"ד:ה' המילה "אזי" **קו #31** סיום פסוק ה' עד קכ"ד:ז' במילה "נמלטה".

• דף 237ב

עץ מנורה **תפילת הרשב"א מהמילה "אל אחד בפי כל מיוחד" עד "היראוי בכל הלבבות אשר לו"**[355]

הכתיבה מתחילה מעל במפגש החיבור של הענף השמאלי השני התחתון מלמטה עם הקנה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-18) [356]

קו #1 תפילת הרשב"א מהמילים "אל אחד" עד המילה "אחת" **קו #2** מהמילה "בשנה" עד המילה "עפרים" **קו #3** מהמילה "תאמי" עד המילה "כהונה" **קו #4** מהמילה "ועדר" עד המילה "ילוו" **קו #5** מהמילה "אליך" עד המילה "אלהים" **קו #6** מהמילים "ה' האל" עד המילה "ישראל" **קו #7** מהמילה "קבוצי" עד המילה "ילוו אל" **קו #8** מהמילה "הכהנים" עד המילה "ישלשו" **קו #9** מהמילה "את אלהי" עד המילה "בכבוד" **קו #10** מהמילה "על המרכבה" עד המילה "על חיות" **קו #11** מהמילה "הקדש" עד המילה "בחוץ" **קו #12** מהמילה "ובפנים" עד המילה "לשלומי" **קו #13** מהמילה "אמוניך" עד המילה "ללמד" **קו #14** מהמילה "לעמך"

[353] המילה "אוהביך", קוצרה.
[354] המילה "לדוד", הושמטה.
[355] למלוא טקסט התפילה ראה ספרי הרשב"א, 221-292; ספר שאלות ותשובות, קמא-קסא.
[356] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 44.

עד המילה "וצדק" **קו #15** מהמילה "מצותיך" עד המילה "יקרים" **קו #16** מהמילה "מיקר ירח" עד המילים "השמש בהם" **קו #17** מהמילה "הודעת" עד המילה "וחמש מימין" **קו #18** מהמילה "הקצוות" עד המילה "אשר לו".

הטקסט המלא:[357]

/1/ אל אחד בפי כל מיוחד שם ייחד לעבדו שכם אחד בנו העובד אותו ישראל גוי אחד ונשיא אחד הכהן הגדול לשרתו[358] אחת/2/ בשנה לפנים לפני המלך הגדול ושם שנים כרובים כשני עפרים /3/ תאמי צביה ושני עדרים סודרים[359] שבחיך עדר כהונה/4/ ועדר לויה שם ילוו /5/ אליך וישרתוך ולמלכותך יקר יתנו כהניך ילבשו צדק וחסידיך רנן ירננו " אל אלהים /6/ה' האל הקדוש הנקדש בהמוני[360] מעלה בכתות שלשה עמך ישראל /7/ קבוצי מטה להדמות אליהם לשלש לך קדושה ילוו אל /8/ הכהנים הלוים ובסוד שלשתם קדושה לך ישלשו[361] /9/ את אלהי ישראל יעריצו ואת קדוש ישראל[362] יקדישו הנהדר בכבוד /10/ על המרכבה במחנות עליונים המתגאה על חיות/11/ הקודש ארבע כנפים לאחת וארבע פנים נציב אחד אשר בארץ יכהן פאר ארבעה אחד[363] לשרת בחצריך בחוץ/12/ ובפנים " אתה הראית לשלומי /13/אמוניך נוראות ימינך בהגלותך מלכנו על עם קדשך עם קדושי רבבותיך ללמד /14/ לעמך תורות אמת וצדק /15/ מצותיך בעסותך[364] נוראות בלוחות בריתך לתת להם עשרת דברותיך חמש כנגד חמש יקרים /16/ מיקר ירח[365] ואורי השמש בהם /17/ הודעת בנאמך טוב ודעת[366] ליודעי שמך ושלמה עבדך בהיכל קדשך עשר מנורות הכין והזמין חמש מהשמאל וחמש מימין[367] האחד ואין שני המעמיד באחדותו שש /18/ הקצוות[368] המרומם בכל הלשונות היראוי בכל הלבבות אשר לו.

357 הקווים האלכסוניים המופיעים בטקסט, מסמנים את התחלתו או את סיומו של קו תרשים זרימה.
358 בספר שאלות ותשובות, [יח] קמח מופיעה המילה "לשרת".
359 בספרי הרשב"א, 267, מופיעה המילה "סודהם". ממ"ק תואם לכתב יד מוסקבה גינצבורג 821.
360 לפני מילה זו חסרה המילה "בצדקה". ראה ספרי הרשב"א, 268; תפילת הרשב"א, [יח] קמט.
361 בספרי הרשב"א, 268, מופיעות המילים "לך ישלשו קדושה". ממ"ק תואם לכתב יד מוסקבה גינצבורג 821.
362 בטקסט התפילה מופיעה המילה "יעקב". ראה ספרי הרשב"א, 268; תפילת הרשב"א, [יח] קמט.
363 המילה מופיעה בטקסט התפילה עם למ"ד השיוך. ראה ספרי הרשב"א, 268; ספר שאלות ותשובות, [יח] קמט.
364 בטקסט התפילה כתובה המילה באות שי"ן ולא האות סמ"ך. חילוף אותיות הינו חילוף מוכר.
365 בטקסט התפילה המילים מופיעות בשיכול מקום - "מיקר ירח". ראה ספרי הרשב"א, 269; ספר שאלות ותשובות, [יט] קמט.
366 לפני מילה זו נשמטה המילה "טעם". ראה ספרי הרשב"א, 269; ספר שאלות ותשובות, [יט] קמט.
367 בטקסט התפילה מופיעה המילה עם ה"א הידיעה. ראה ספרי הרשב"א, 269; ספר שאלות ותשובות, [יט] קמט.
368 במקום המילים "שש הקצוות" מופיעה בספר שאלות ותשובות, [יט] קמט, המילים "ששה קצוות".

• דף 38א

עץ מנורה תהלים קי"ג-קט"ו:י"א במילה "עזרם"

הכתיבה מתחילה מעל מפגש החיבור העליון של הענף השמאלי השני מלמטה עם הקנה המרכזי בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-13) [369]

קו #1 תהלים קי"ג:א'-ה'[370] **קו #2** קי"ג:ו'-ח' במילה "נדיבי" **קו #3** סיום פסוק ח' עד קי"ג:ט' המילה "הבנים" **קו #4** סיום פסוק ט' (סוף המזמור) **קו #5** קי"ד:א'-ב' המילה "הי[תה]" **קו #6** המשך המילה "[הי]תה" עד קי"ד:ג' "הירדן" **קו #7** סיום פסוק ג' עד קי"ד:ד' במילה "רקדו" **קו #8** פסוק ד' המילה "כאלים",[371] קי"ד:ה' במילה "יסב" **קו #9** סיום פסוק ה' עד קי"ד:ו' **קו #10** סיום פסוק ו' עד קט"ו:א' במילים "תן כבוד על" **קו #11** סיום פסוק א' עד קט"ו:ה' במילים "עינים להם ולא" **קו #12** סיום פסוק ה' עד קט"ו:ז' במילה "יהגו"[372] **קו #13** סיום פסוק ו' עד קט"ו:י"א במילה "עזרם".[373]

• דף 38ב

תשליב חבל תהלים צ"ב:א'-י"ד, קל"ה: ב'-ד', צ"ד:י"ד, ע"ח:ל"ח, ק"נ, קמ"א-קמ"ב

מאחר שהכוריאוגרפיה של המיקרוגרפיה בדף זה מורכבת, כדי להקל על הקורא יפורט תזרים הכתיבה לפי שלביו, בשלושה תרשימי זרימה נפרדים. בעוד שבמסגרות משושי האגוויז בדפים 7ב, 9א ו-9ב נכתב תחילה הקו העליון מבין שני קווי המסגרת הכפולים, מנקודת מוצא הכתיבה ועד סיום מקטע המסגרת למלוא אורכו, ורק אז הושלם הקו התחתון, הרי שבתשליב החבל הושלם כל צמד קווים יחדיו – ראשית השורה העליונה ולאחר מכן מקטע השורה התחתונה - בכתיבה עם כיוון השעון.

---

[369] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 45.

[370] מפסוק א' המילים "הללו את שם ה'", הושמטו. מפסוק ג' המילים "מהלל שם ה'", הושמטו. פסוק ד' "רם על כל גוים ה' על השמים כבודו", הושמט.

[371] בסוף הפסוק המילים "גבעות כבני צאן", הושמטו.

[372] פסוק ו' נעתק בעץ מנורה זה כתיקנו עם המילה "ישמעו" שלא כביתר הדפים בהם נעתק פסוק זה עם המילה "יאזינו" המופיעה בפסוק קל"ה:י"ז. ראה דפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 15ב, 18א, 25ב, 48א, 63ב, 97ב.

[373] פסוק י' "בית אהרן בטחו בה' עזרם ומגנם הוא", הושמט. לרוב נעתק דווקא פסוק זה בעוד פסוק י"א המופיע הפעם בעץ המנורה מושמט.

1. שלב ראשון תהלים צ״ב:א׳-י״ד במילה ״בחצרות״

נקודת מוצא הכתיבה סומנה בנקודה המצויה בדופן החיצונית הימנית של התשליב, במקביל לשתי השורות האופקיות הקצרות התחתונות.[374] מנקודת המוצא הושלם הקו החיצוני של התשליב. לאחר מכן הושלמו השורות התחתונות עד כשלושת רבעי המסגרת התחתונה. בשלב זה הופסק רצף השלמת השורות התחתונות בתשליב, והכתיבה ממשיכה במקטע החבל האנכי הימני. לבסוף הושלם מקטע השורות הפנימיות בחלקו העליון הימני של התשליב, עד לשורות האנכיות הצמודות לקו ראשית הכתיבה.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-21)[375]

קו #1 תהלים צ״ב:א׳ במילה ״שיר״ **קו #2** סיום פסוק א׳ עד צ״ב:ב׳ במילה ״לה׳״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד צ״ב:ג׳ במילה ״בבקר״ **קו #4** סיום פסוק ג׳ עד צ״ב:ה׳ במילים ״שמחתני ה׳״ **קו #5** סיום פסוק ה׳ עד צ״ב:ז׳ במילה ״בער״ **קו #6** פסוק ז׳ המילה ״ולא״[376] עד צ״ב:ח׳ המילה ״בפרח״ **קו #7** המשך פסוק ח׳ עד המילה ״לה[שמדם]״ **קו #8** חזרה על תחילת המילה ״להש[מדם]״ **קו #9** סיום המילה ״[להש]מדם״ **קו #10** סיום פסוק ח׳ עד צ״ב:ט׳ במילה ״לעולם״ **קו #11** סיום פסוק ט׳ עד צ״ב:י׳ המילה ״כי״ **קו #12** פסוק י׳ המילים ״איביך יאבדו״[377] **קו #13** פסוק י׳ המילים ״יתפרדו כל״ **קו #14** סיום פסוק י׳ **קו #15** צ״ב:י״א המילה ״ותרם״ **קו #16** המשך פסוק י״א עד המילה ״בשמן״ **קו #17** סיום פסוק י״א עד צ״ב:י״ב במילה ״בשורי״ **קו #18** פסוק י״ב המילה ״בקמים״ **קו #19** פסוק י״ב המילה ״עלי״ **קו #20** סיום פסוק י״ב[378] עד צ״ב:י״ג במילה ״כארז״ **קו #21** סיום פסוק י״ג עד צ״ב:י״ד במילה ״בחצרות״.[379]

2. שלב שני תהלים קל״ה:ב׳-ד׳, צ״ד:י״ד, ע״ח:ל״ח

בשלב כתיבה זה הושלמה העמודה האנכית המרכזית. ראשית הושלם המקטע הימני התחתון של העמודה האנכית. לאחר מכן הושלמה השורה האופקית

---

[374] כתיבת שורה זו חורגת מהכלל שצוין לעיל, שכן היא השורה התחתונה מכיוון הקריאה.

[375] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 46.

[376] למילה ״לא״ הוספה ו״ו החיבור.

[377] מקטע המילים החוזרות בפסוק י׳ ״כי הנה איביך ה״, הושמט. כמו-כן הושמטה המילה ״הנה״ בחלקו השני של הפסוק.

[378] המילה ״מרעים״, הושמטה.

[379] שתי המילים האחרונות בפסוק י״ד ״אלהינו יפריחו״ ושני הפסוקים המסיימים את המזמור צ״ב, פסוקים ט״ו-ט״ז ״עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו: להגיד כי ישר יי״ צורי ולא עולתה בו״, הושמטו.

העליונה במקטע התשליב התחתון, ולבסוף הושלם המקטע השמאלי העליון של העמודה האנכית.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 22-33**) [380]

קו #22 תהלים קל״ה:ב׳ המילים ״בית אלהינו״ עד קל״ה:ג׳ המילה ״הללויה״ **קו #23** המשך פסוק ג׳ עד המילה ״לשמו״ **קו #24** סיום פסוק ג׳ עד קל״ה:ד׳ המילה ״כי״ **קו #25** פסוק ד׳ המילים ״יעקב בחר״ **קו #26** סיום פסוק ד׳, צ״ד:י״ד המילים ״כי לא״ **קו #27** המשך פסוק י״ד עד המילה ״ונחלתו לא״ **קו #28** סיום פסוק י״ד **קו #29** ע״ח:ל״ח המילה ״והוא״ **קו #30** המשך פסוק ל״ח עד המילה ״עון״ **קו #31** המשך פסוק ל״ח עד המילה ״והרבה״ **קו #32** פסוק ל״ח המילה ״להשיב״ **קו #33** פסוק ל״ח המילה ״אפו״.

3. **שלב אחרון תהלים ק״נ, קמ״א-קמ״ב**

בשלב בכתיבה האחרון הושלמה הפינה השמאלית התחתונה עד מעט מעבר לפינה השמאלית העליונה. לבסוף הושלמה העמודה האנכית השמאלית וייתרת השורות הנותרות עד נקודת מוצא הכתיבה.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 34-65**)[381]

קו #34 תהלים ק״נ:א׳-ג׳ במילה ״הללוהו״ **קו #35** סיום פסוק ג׳ עד ק״נ:ה׳ במילה ״בצלצלי״ **קו #36** סיום פסוק ה׳ **קו #37** ק״נ:ו׳ (סוף המזמור) **קו #38** קמ״א:א׳ המילה ״מזמור״ **קו #39** פסוק א׳ המילה ״לדוד״ **קו #40** סיום פסוק א׳ עד קמ״א:ב׳ במילה ״לפניך״ **קו #41** סיום פסוק ב׳ עד קמ״א:ד׳ במילה ״לבי״ **קו #42** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״עללות״ **קו #43** המשך פסוק ד׳ עד המילה ״פעלי״ **קו #44** פסוק ד׳ המילים ״און ובל״ **קו #45** פסוק ד׳ המילה ״אלחם״ **קו #46** סיום פסוק ד׳ עד קמ״א:ה׳ במילה ״יני״, סימן מילוי[382] **קו #47** סיום פסוק ה׳ עד קמ״א:ו׳ במילה ״שופטיהם״ **קו #48** סיום פסוק ו׳ עד קמ״א:ז׳ המילה ״כמו״ **קו #49** המשך פסוק ז׳ עד המילה ״נפ[זרו]״ **קו #50** המשך המילה ״[נפ]זרו״ עד קמ״א:ח׳ המילים ״כי אליך״ **קו #51** המשך פסוק ח׳ עד המילה ״תער״ **קו #52** סיום פסוק ח׳ עד קמ״א:ט׳ במילה ״פח״ **קו #53** המשך פסוק ט׳ עד המילה ״פעלי״ **קו #54** סיום פסוק ט׳ עד קמ״א:י׳ במילה ״במכמריו״ **קו #55** המשך פסוק י׳ עד המילה ״יחד״ **קו #56** סיום פסוק י׳ (סוף המזמור), קמ״ב:א׳

380 לתרשים הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 47.

381 לתרשים הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 48.

382 ראה את סימן המילוי בנספח לפרק א׳: כתב מרובע.

במילה "במערה"[383] **קו #57** סיום פסוק א' עד קמ"ב:ב'[384] **קו #58** קמ"ב:ג' המילה "אשפ"[385] **קו #59** פסוק ג' המילה "לפניו" **קו #60** המשך פסוק ג' עד המילה "צרתי"[386] **קו #61** סיום פסוק ג' עד קמ"ב:ד' במילה "רוחי" **קו #62** סיום פסוק ד' עד קמ"ב:ה' במילים "ואין לי" **קו #63** סיום פסוק ה' עד קמ"ב:ז' המילה "הצילני"[387] **קו #64** סיום פסוק ז' עד קמ"ב:ח' במילה "להודות" **קו #65** סיום פסוק ח' (סוף המזמור).

• דף 247ב

עץ מנורה תפילת הרשב"א מהמילים "ברוך אתה בפי קדושי עליונים" עד המילים "באפך תאחז"[388]

הכתיבה מתחילה בקנה המרכזי מעל הענף השמאלי התחתון וממשיכה ברצף עם כיוון השעון.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-18) [389]

קו #1 מהמילה "ברוך" עד המילה "אשר" **קו #2** מהמילה "בקרבה" עד המילה "ימים" **קו #3** מהמילה "ונהרות" עד המילה "רומש" **קו #4** מהמילה "בהם" עד המילה "אתה" **קו #5** מהמילים "ה' אלהינו" עד המילה "ויעריצוך" **קו #6** מהמילה "יפארוך" עד המילה "עושה" **קו #7** מהמילה "גדולות" עד המילה "מספר" **קו #8** מהמילה "יהללו" עד המילה "שמים" **קו #9** מהמילה "חסדך" עד המילה "לבדך" **קו #10** מהמילה "לך ה'" עד המילה "מפינך" **קו #11** מהמילה "בשרי" עד המילה "מלך" **קו #12** מהמילה "הגוים" עד המילה "אתה כל" **קו #13** מהמילה "אפסי" עד המילה "בגבורה" **קו #14** מהמילה "הגבור" עד המילה "ובארץ" **קו #15** מהמילה "אשר" עד המילה "גוער הים" **קו #16** מהמילה "ויבשו" עד המילה "סבה" **קו #17** מהמילה "ביד" עד המילה "ובתבונתו" **קו #18** מהמילה "מיעט" עד המילה "תאחז".

הטקסט המלא:[390]

---

383 בכתיבת מזמורים אלו חורג הסופר ממנהגו וקוטע את כתיבת רצף השורה, באופן המדגיש את נקודת המפגש עם העמודה הימנית הכוללת את פסוק ע"ח:ל"ח, ובכך מהווה לה סימן קריאה תרתי משמע. תזרים זה סייע בקביעה שחטיבת המזמורים השלמים נעתקה אחרונה, למרות שכתיבתה אופיינית יותר לסדר הכתיבה של שתי שורות היוצרות ברצף את מארג התשליב.

384 ראה הערה לעיל.

385 לא ניתן לזהות גרש כסימן לקיצור המילה "אשפך". עם זאת, מילה זו לא הושלמה בשורה הבאה.

386 המילים "אשפוך לפניו" נעתקות שוב ומתחילות שורה זו. הכפלתן מעידה, במקרה זה, שבשורות 58-59 הן שימשו כנראה למילוי השורות הקצרצרות.

387 פסוק קמ"ב:ו' "זעקתי אליך ה" אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים", הושמט.

388 למלוא טקסט התפילה ראה ספרי הרשב"א, 292-221; ספר שאלות ותשובות, קמא-קסא.

389 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 49.

390 הקווים האלכסוניים המופיעים בטקסט, מסמנים את התחלתו או את סיומו של קו תרשים זרימה.

/1/ ברוך אתה בפי קדושי עליונים כי אתה בוראם ומבורך בפי השמים וכל צבאם ברוך אתה בפי כל קהל קדושים ומבורך בפי תבל ומלואה[391] ובפי כל אשר /2/ בקרבה ברוך אתה בפי כל ימים /3/ ונהרות ומרומם בפי כל רומש[392] /4/ בהם ובפי כל אשר מתחת לארץ ושוכניהם יחד כולם לך יזמרו כי אתה אדוננו . ויאמרו ברוך אתה /5/ ה׳ אלהינו הכל יברכוך ירוממוך[393] וימליכוך יגדלוך ויעריצוך /6/ יפארוך יהדרוך יהודוך ויקדישוך ויכתירו[394] את שמך מלכנו כי לך יי״ הגדולה עושה /7/ גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר[395] /8/ ולהלל לשמך יאות כי גדול מעל שמים /9/ חסדך גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך /10/ לך ה׳ הגבורה שמעתי שמעך יראתי סמר מפחדך /11/ בשרי ונהייתי ונחליתי ומי[396] לא ייראך מלך הגוים ואם מפניך לא יחילו יושבי קצוות והאיים אתה[397] כל /13/ אפסי ארץ //12 מקים ועוזך בשחקים נאזר בגבורה /14/ הגבור והנורא מי בשמים ובארץ /15/ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך ועזוז נוראותיך מי לא יראך שוכן עד המביט לארץ ותרעד תגע בהרים וימושו לעד מי זולתך גוער הים[398] / 16/ ויבשהו . יך ויחבשהו היש סבה /17/ ביד כל [___][399] מסבה ואוחז בכנפות הקובה[400] ומתהלך בארץ לארכה ולרחבה היצלח וימלט[401] ובתבונתו /18/ מיעט [402] או רבה כי אתה עשית את כל אלה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה אם רגע באפך תאחז.

[391] בתפילת הרשב״א מופיעה במקום מילה זו: ״ויושבי בה׳. ראה ספרי הרשב״א, לז; ספר שאלות ותשובות, [י] קמה.

[392] בספרי הרשב״א, 255, מופיעה המילה ״רמש״ אולם ממ״ק תואם לכתב יד מוסקבה גינצבורג 821.

[393] בתפילת הרשב״א מופיעות מילים אלו בשיכול. ראה ספרי הרשב״א, 255; ספר שאלות ותשובות, [י] קמה.

[394] בתפילת הרשב״א מופיעה במקום מילה זו המילה ״ויעטרו״. ראה ספרי הרשב״א, 255; ספר שאלות ותשובות, [י] קמה.

[395] מילים אלו אינן מופיעות בטקסט המוהדר של תפילת הרשב״א. ראה ספרי הרשב״א, 256; ספר שאלות ותשובות, [י] קמה. לפנינו מעין אשגרה המעבירה את הסופר לפסוק בספר איוב ט׳:י׳ ״עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר״.

[396] בתפילת הרשב״א מופיעה המילה ללא וי״ו החיבור. ראה ספרי הרשב״א, 256; ספר שאלות ותשובות, [יא] קמה.

[397] ספר שאלות ותשובות, [יא] קמה, מביא מילה זו עם ו״ו החיבור.

[398] בטקסט המוהדר של תפילת הרשב״א מופיעה המילה ״בים״. ראה ספרי הרשב״א, 256; ספר שאלות ותשובות, [יא] קמה.

[399] בטקסט המוהדר של תפילת הרשב״א מופיעה כאן המילה ״גלגל״. בעץ לא ניתן לפענח מקטע זה. אחר המילים ״היש סבה ביד״ מופיעה המילה ״כל״ ולאחריה מילה שאינה ברורה. ספרי הרשב״א, 256; ספר שאלות ותשובות, [יא] קמה.

[400] בספרי הרשב״א, 256, מופיעה המילה ״בכנפי״ והמילה ״קובה״ מופיעה ללא ה״א הידיעה. בספר שאלות ותשובות, [יא] קמה, מופיעה המילה ״בכנפת״ וגם בה המילה ״קובה״ מופיעה ללא ה״א הידיעה.

[401] במקום ו״ו החיבור מופיע המילה עם ה״א הידיעה. ראה ספרי הרשב״א, 256; ספר שאלות ותשובות, [יא] קמה.

[402] בספר שאלות ותשובות, [יא] קמה מופיעה המילה ״מעט״.

• דף 48א

עץ מנורה מאוכלס   תהלים קי״ג-קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״

הכתיבה מתחילה בפינה הימנית של בסיס המנורה וממשיכה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-13) [403]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ד׳ במילה ״גוים״ **קו #2** סיום פסוק ד׳ עד קי״ג:ה׳ במילה ״אלינו״[404] **קו #3** סיום פסוק ה׳ עד קי״ג:ז׳ במילה ״מעפר״ **קו #4** סיום פסוק ז׳ עד קי״ג:ט׳ במילה ״הבנים״ **קו #5** סיום פסוק ט׳ (סוף המזמור) עד קי״ד:ב׳ **קו #6** קי״ד:ג׳ במילה ״יסוב״ **קו #7** סיום פסוק ג׳ עד קי״ד:ו׳ במילה ״כאלים״ **קו #8** סיום פסוק ו׳ עד קי״ד:ח׳ במילה ״חלמיש״ **קו #9** סיום פסוק ח׳ (סוף המזמור) עד קט״ו:ב׳ המילים ״למה יאמרו״ **קו #10** סיום פסוק ב׳ עד קט״ו:ה׳ המילה ״פה״ **קו #11** סיום פסוק ה׳ עד קט״ו:ז׳ המילה ״ידיהם״[405] **קו #12** סיום פסוק ז׳ עד קט״ו:י״ב במילים ״ישראל יברך את״ **קו #13** סיום פסוק י״ב עד קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״.[406]

• דף 63ב

עץ מנורה   תהלים קי״ג-קט״ו:ו׳ במילים ״אף להם״

הכתיבה מתחילה באמצע הקנה מעל המפגש החיבור של ענף השמאלי השני בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-5) [407]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ב׳ **קו #2** קי״ג:ג׳-קי״ד:ה׳[408] **קו #3** קי״ד:ו׳-ח׳ **קו #4** קט״ו:א׳-ג׳ **קו #5** קט״ו:ד׳-ה׳ **קו #6** קט״ו:ו׳ במילים ״אף להם״.[409]

• דף 64א

עץ מנורה   תהלים י״ט, קל״ד:א׳-ג׳ במילה ״מציון״, קכ״ח:ה׳-ו׳ במילה ״לבניך״, המילים ״חיים עד עולם״, קכ״ח:א׳ במילה ״הולך״

---

403 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 50.

404 כתיבה המילה ״אלהינו״ בצרוף המקוצר אל״ף למ״ד ובהשמטת האות ה״א אופיינית לכתיבת הסופר.

405 חילוף המילה ״ישמעו״ במילה ״יאזינו״ מפסוק קל״ה:י״ז הוא חילוף קבוע של הסופר. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 15ב, 18א, 25ב, 63ב, 97ב. ראה גם הערה 61.

406 ראשית פסוק י״ג ״יברך יראי ה׳״, הושמט.

407 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 51.

408 מפסוק קי״ג:ח׳ שתי מילים ״״נדיבים עם״, הושמטו.

409 ראה הערה 405.

הכתיבה מתחילה בקדקוד הקנה הימני בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-20**) [410]

קו #1 תהלים י״ט:א׳-ב׳ ״ומעש[ה]״ **קו #2** המשך המילה ״[ומעש]ה״ עד י״ט:ג׳ במילה ״ולילה״ **קו #3** סיום פסוק ג׳ עד י״ט:ד׳ במילה ״בלי״ **קו #4** פסוק ד׳ המילה ״נשמע״ **קו #5** סיום פסוק ד׳ עד י״ט:ה׳ במילה ״ובקצה״ **קו #6** סיום פסוק ה׳ עד י״ט:ו׳ במילה ״כגבור״ **קו #7** המשך פסוק ו׳ עד המילה ״על״ **קו #8** פסוק ו׳ המילה ״קצ[תם]״ **קו #9** המשך המילה ״[קצ]תם״ עד י״ט:ח׳ **קו #10** י״ט:ט׳ במילה ״משמחי״ **קו #11** המשך פסוק ט׳ עד המילה ״מאירת״[411] **קו #12** סיום פסוק ט׳ עד י״ט:י׳ במילה ״משפטי״ **קו #13** פסוק י׳ המילים ״ה׳ אמת״ **קו #14** סיום פסוק י׳ עד י״ט:י״ד במילה ״אל״ **קו #15** סיום פסוק י״ד עד י״ט:ט״ו במילה ״צורי״ **קו #16** סיום פסוק ט״ו (סוף המזמור) עד קל״ד:א׳ במילה ״הנה״ **קו #17** המשך פסוק א׳ עד המילה ״העומדים״ **קו #18** סיום פסוק א׳ עד קל״ד:ג׳ במילה ״מציון״, קכ״ח:ה׳ ״ור[אה]״[412] **קו #19** סיום פסוק ה׳ עד קכ״ח:ו׳ במילה ״לבניך״[413] ותוספת המילים ״חיים עד עולם״ **קו #20** קכ״ח:א׳ במילה ״הולך״.[414]

• דף 265ב

עץ מנורה תהלים פ״ו-פ״ז:ה׳ במילה ״יולד בה״

הכתיבה מתחילה בפינה השמאלית של הבסיס בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-13**) [415]

קו #1 תהלים פ״ו:א׳ במילה ״ואביון״[416] **קו #2** סיום פסוק א׳ עד פ״ו:ב׳ במילה ״הושע״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד פ״ו:ג׳ במילה ״אליך״ **קו #4** סיום פסוק ג׳ עד פ״ו:ו׳ במילה ״והק[שיבה]״ **קו #5** המשך המילה ״[הק]שיבה״ עד פ״ו:ז׳ במילה ״אק[ראך]״ **קו #6** המשך המילה ״[אק]ראך״ עד פ״ו:ח׳ **קו #7** פ״ו:ט׳ במילה ״לשמ[ך]״ **קו #8** סיום המילה ״[לשמ]ך״ עד פ״ו:י״א במילה ״לבבי״ **קו #9** סיום פסוק י״א עד

410 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 52.

411 מהמילה ״ברה״ נפלה האות רי״ש.

412 המילים המסיימות את פסוק ג׳ במזמור קל״ד ״עשה שמים וארץ״, הושמטו. מאחר זהה לתחילתו של פסוק קכ״ח:ה׳ ״יברכך ה׳ מציון״, לפנינו דילוג בין הדומות.

413 סיומת הפסוק ״שלום על ישראל״, הושמטה והוחלפה בתוספת לעיל.

414 אחר שם ההוויה הוספה המילה ״יה״.

415 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 53.

416 בפסוק נוספה המילה ״מהר״ הגורמת לאקטואליזציה של הפסוק.

פ״ו:י״ב[417] **קו #10** פ״ו:י״ג במילה ״והצלת״ **קו #11** סיום פסוק י״ג עד פ״ו:י״ד במילה ״ולא״ **קו #12** סיום פסוק י״ד עד פ״ו:י״ז במילה ״ויבושו״ **קו #13** סיום פסוק י״ז (סוף המזמור) עד פ״ז:ה׳ במילים ״יולד בה״.

- **דף 70א**

עץ מנורה תהלים קי״ג-קט״ו:ג׳ במילה ״בשמים״

עץ מנורה זה הוא הראשון מבין שלושה עצי המנורה שנכתבו בכתב מרובע.[418] הכתיבה מתחילה באמצע הקנה המרכזי מעל הרגל בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-14) [419]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳ במילה ״הללו״ **קו #2** סיום פסוק א׳ עד קי״ג:ב׳ **קו #3** קי״ג:ג׳-ד׳ במילה ״השמים״ **קו #4** סיום פסוק ד׳ עד קי״ג:ה׳ המילים ״מי כה׳״ **קו #5** פסוק ה׳ המילים ״המגביהי לשב[ת]״ **קו #6** המשך המילה ״[לשב]ת״ עד קי״ג:ז׳ המילה ״מאשפות״ **קו #7** סיום פסוק ז׳ עד קי״ג:ח׳ במילה ״נדיבים״ **קו #8** סיום פסוק ח׳ עד קי״ג:ט׳ המילה ״מושיבי״ **קו #9** סיום פסוק ט׳ (סוף המזמור) עד קי״ד:א׳ המילה ״בצאת״ **קו #10** פסוק א׳ המילים ״ישראל ממצרים״ **קו #11** סיום פסוק א׳ עד קי״ד:ח׳ במילה ״אגם״[420] **קו #12** סיום פסוק ח׳ (סוף המזמור) עד קט״ו:א׳ במילה ״כבוד״ **קו #13** סיום פסוק א׳ עד קט״ו:ב׳ במילה ״אי[ה]״ **קו #14** המשך המילה ״אי[ה]״ עד קט״ו:ג׳ במילה ״בשמים״.

- **דף 73ב**

עץ מנורה פירוש הרי״ף על מסכת ראש השנה דף ד׳ ע״ב עד דף ו׳ ע״א

עץ מנורה זה הוא השני מבין שלושה עצי המנורה שנכתבו בכתב מרובע.[421] הכתיבה מתחילה בפינה השמאלית של הבסיס בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

---

417 המילה ״אלהי״, הושמטה.
418 הדפים בכתב מרובע הם 70א, 73ב/74א.
419 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 54.
420 פסוק ה׳-ו׳ ״מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאלים גבעות כבני צאן״ הושמטו.
421 ראה הערה 418.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-16) [422]

קו #1 פירוש הרי"ף על מסכת ראש השנה דף ד' ע"ב ד"ה מהמילים "בראש השנה עוברין לפניו" עד המילים "מרון מאי"[423] **קו #2** מהמילים "כבני מרון" עד המילה "אימרנא" **קו #3** מהמילים "ריש לקיש" עד המילה "כמעלות" **קו #4** מהמילים "בית חורון" עד פירוש הרי"ף על מסכת ראש השנה דף ה' ע"א המילים "ורבי יהושע"[424] **קו #5** מהמילה "אמרי" עד המילה "בשאר" **קו #6** מהמילה "יומי" עד פירוש הרי"ף על מסכת ראש השנה דף ה' ע"ב במילה "ליעבדו" **קו #7** מהמילים "תרי יומי" עד פירוש הרי"ף על מסכת ראש השנה דף ו' ע"א המילים "ופיו מצופה זהב"[425] **קו #8** מהמילים "ושתי חצוצרות" עד המילה "במקדש"[426] **קו #9** מהמילה "אבל" עד המילים "שיש שופר" **קו #10** מהמילה "אין" עד המילה "שופר" **קו #11** מהמילים אמ' ר' יהשוע" עד המילה "קראה" **קו #12** מהמילה "בחצוצרות" עד המילים "המלך ה' הוא" **קו #13** מהמילה "דבעינן" עד המילה "לתקוע"[427] **קו #14** מהמילה "ולברכות" עד המילים "תוקעין בשל" **קו #15** המילים "זכרים וביובל" **קו #16** המילים "בשל יעלים".

• דף 74א

עץ מנורה   תהלים י"ט, מ"ו:י"ב, פ"ד:י"ג, כ':י'

עץ מנורה זה הוא האחרון מבין שלושה עצי המנורה שנכתבו בכתב מרובע.[428] הכתיבה מתחילה בבסיס הענף האמצעי השמאלי וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-15) [429]

קו #1 תהלים י"ט:א'-ב' במילה "הר[קיע]" **קו #2** סיום המילה "[הר]קיע" עד י"ט:ג' במילה "ולילה" **קו #3** סיום פסוק ג' עד י"ט:ה' במילה "תבל" **קו #4** סיום פסוק ה' **קו #5** י"ט:ו'-ט' במילה "משמחי" **קו #6** סיום פסוק ט' **קו #7** י"ט:י'-י"א במילה "מד[בש]"

[422] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 55.

[423] המילים "כל באי עולם", הושמטו.

[424] דף ה' ע"א מתחיל מעל חצי העיגול התחתון שבאמצע הענף. מקטע הפירוש מהמילים "על ניסן מפני פסח" עד המילים "פסח קטן", הושמט.

[425] דף ה' ע"ב מתחיל מתחת לחצי העיגול בענף העליון השמאלי. המילים "סליקו להו ארבעה ראשי שנים", הושמטו.

[426] דף ו' ע"א מתחיל במרכז העיגול התחתון בענף הימני העליון.

[427] הכתיבה מסתיימת בקטע המשנה לראש השנה ג':ה' מהמילים "שוה היובל" עד המילים "בשל יעלים". מקטע המשנה מתחיל מעל עין היצור הזואומורפי הימני.

[428] ראה הערה 418.

[429] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 56.

קו #8 המשך המילה "[מד]בש" עד י"ט:י"ב במילה "עבדך" **קו #9** המשך פסוק י"ב עד המילה "בשמרם" **קו #10** סיום פסוק י"ב עד י"ט:י"ד במילה "אל" **קו #11** פסוק י"ד המילים "ימשלו בי אז" **קו #12** סיום פסוק י"ד עד י"ט:ט"ו במילה "אמרי" **קו #13** סיום פסוק ט"ו (סוף המזמור), מ"ו:י"ב **קו #14** פ"ד:י"ג, כ':י' במילה "הו[שיעה]" **קו #15** המשך המילה "[הו]שיעה" וסיום הפסוק.

• דף 75ב

עץ מנורה מאוכלס תהלים קי"ט:א'-ל"ב במילים "כי תר[חיב]"

עץ מנורה זה הוא הראשון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[430] הכתיבה מתחילה מפגש החיבור התחתון של הענף הרביעי מלמטה עם הקנה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-17) [431]

קו #1 תהלים קי"ט:א'-ג' במילה "בדר[כיו]" **קו #2** המשך המילה "[בדר]כיו" עד קי"ט:ה' במילה "דרכי" **קו #3** סיום פסוק ה' עד קי"ט:ח' **קו #4** קי"ט:ט' במילה "לשמור" **קו #5** סיום פסוק ט' עד קי"ט:ט"ו **קו #6** קי"ט:ט"ז-י"ח במילה "ואבי[טה]" **קו #7** המשך המילה "[אבי]טה" עד סוף פסוק י"ח **קו #8** קי"ט:י"ט המילים "גר אנכי" **קו #9** פסוק י"ט המילה "בארץ" **קו #10** סיום פסוק י"ט עד קי"ט:כ"ב במילים "ובוז כי" **קו #11** סיום פסוק כ"ב עד קי"ט:כ"ג המילים "גם ישבו" **קו #12** פסוק כ"ג המילים "שרים בי" **קו #13** סיום פסוק כ"ג עד קי"ט:כ"ו במילה "למד[ני]" **קו #14** המשך המילה "[למד]ני" עד קי"ט:כ"ח **קו #15** קי"ט:כ"ט במילה "ותורתך" **קו #16** סיום פסוק כ"ט עד קי"ט:ל' **קו #17** קי"ט:ל"א-ל"ב במילים "כי תר[חיב]".

• דף 76א

עץ מנורה תהלים קי"ט:ל"ג-ס"ב המילה "חצות"

עץ מנורה זה הוא האחרון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[432] הכתיבה מתחילה בקנה המרכזי מעל הענף השמאלי השני מלמטה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

---

[430] הדפים הם 75ב/76א וראה לעיל הערה 294.
[431] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 57.
[432] ראה הערה 431.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-14) [433]

קו #1 תהלים קי״ט:ל״ג **קו #2** קי״ט:ל״ד-ל״ה המילה ״הדריכני״ **קו #3** סיום פסוק ל״ה עד קי״ט:ל״ז **קו #4** קי״ט:ל״ח-ל״ט במילה ״משפטיך״ **קו #5** סיום פסוק ל״ט עד קי״ט:מ׳ במילה ״תאבתי״ **קו #6** סיום פסוק מ׳ עד קי״ט:מ״א **קו #7** קי״ט:מ״ב-מ״ג במילה ״מפי״ **קו #8** סיום פסוק מ״ג עד קי״ט:מ״ה **קו #9** קי״ט:מ״ו-מ״ח במילה ״כפי״ **קו #10** סיום פסוק מ״ח עד קי״ט:נ׳ במילה ״אמרתך״[434] **קו #11** סיום פסוק נ׳ עד קי״ט:נ״ג **קו #12** קי״ט:נ״ו-נ״ז במילה ״לשמור״[435] **קו #13** סיום פסוק נ״ז עד קי״ט:נ״ח במילה ״כא[מרתך]״ **קו #14** המשך המילה ״[כא]מרתך״ עד קי״ט:ס״ב המילה ״חצות״.[436]

• דף 79ב

עץ מנורה מאוכלס ציפורים תהלים קכ״ז-קל״א:א׳ במילה ״בגדולות״

הכתיבה מתחילה מעט מתחת לבסיס הענף השמאלי שמעל הציפור התחתונה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-36) [437]

קו #1 תהלים קכ״ז:א׳ במילה ״שו[א]״ **קו #2** המשך המילה ״[שו]א״ עד המילה ״עיר שוא״ **קו #3** פסוק א׳ המילה ״שקד״ **קו #4** סיום פסוק א׳ עד קכ״ז:ב׳ במילה ״שבת״ **קו #5** המשך פסוק ב׳ עד המילה ״העצב[ים]״ **קו #6** המשך המילה ״[העצב]ים״ עד המילה ״לידידו״ **קו #7** סיום פסוק ב׳ עד קכ״ז:ג׳ במילים ״נחלת ה׳״ **קו #8** סיום פסוק ג׳ עד קכ״ז:ד׳ במילה ״גבור״ **קו #9** סיום פסוק ד׳ עד קכ״ז:ה׳ במילה ״אשר״ **קו #10** המשך פסוק ה׳ עד המילה ״אויבים״ **קו #11** סיום פסוק ה׳ (סוף המזמור) עד קכ״ח:א׳ במילה ״המעל[ות]״ **קו #12** המשך המילה ״[המעל]ות והמילה ״אשרי״ **קו #13** המשך פסוק א׳ עד המילה ״ההולך״ **קו #14** סיום פסוק א׳ עד קכ״ח:ג׳ במילה ״כשתילי״ **קו #15** סיום פסוק ג׳ עד קכ״ח:ד׳ במילה ״גבר״ **קו #16** סיום פסוק ד׳ עד קכ״ח:ה׳ במילה ״מציון״ **קו #17** סיום פסוק ה׳ **קו #18** קכ״ח:ו׳ במילה ״בניך״ **קו #19** סיום פסוק ו׳ (סוף המזמור) עד קכ״ט:א׳ במילה ״יא[מר]״ **קו #20** המשך המילה ״[יא]מר״ עד קכ״ט:ב׳ המילים ״רבת צררו[ני]״ **קו #21** המשך המילה ״[צררו]ני״ עד

---

[433] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 58.

[434] מפסוק מ״ח המילה האחרונה ״בחוקיך״, הושמטה.

[435] פסוקים נ״ד-נ״ה ״זמירות היו לי חקיך בבית מגרי: זכרתי בלילה שמך ה׳ ואשמרה תורתך״, הושמטו.

[436] פסוק ס״א ״חבלי רשעים עודני תורתך לא שכחתי״, הושמט.

[437] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 59.

קכ״ט:ה׳ במילה ״ויסוגו״ **קו #22** סיום פסוק ה׳ **קו #23** קכ״ט:ו׳-ז׳ במילה ״מלא״ **קו #24** סיום פסוק ז׳ קכ״ט:ח׳ המילה ״ולא״ **קו #25** המשך פסוק ח׳ עד המילה ״עליכם״[438] **קו #26** סיום פסוק ח׳ (סוף המזמור) עד ק״ל:א׳ במילה המ[עלות]״ **קו #27** המשך המילה ״[המ]עלות״ עד ק״ל:ב׳ במילה ״קשובות״ **קו #28** סיום פסוק ב׳ עד ק״ל:ג׳ במילה ״עונות״ **קו #29** סיום פסוק ג׳ עד ק״ל:ה׳ במילה ״נפשי״ **קו #30** סיום פסוק ה׳ עד ק״ל:ו׳ במילים ״משומרים לבקר״ **קו #31** סיום פסוק ו׳ **קו #32** ק״ל:ז׳ במילה ״עמו״ **קו #33** סיום פסוקז׳ עד ק״ל:ח׳ (סוף המזמור) **קו #34** קל״א:א׳ המילה ״שיר״ **קו #35** המשך פסוק א׳ עד המילה ״רמו״[439] **קו #36** המשך פסוק א׳ עד המילה ״בגדולות״.

• דף 80א

עץ מנורה מאוכלס ציפורים   תהלים קי״ט:מ״א-ע״ה המילים ״ידעתי ה׳ כי״

הכתיבה מתחילה בבסיס הענף השמאלי המאכלס את הציפור התחתונה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-32) [440]

קו #1 תהלים קי״ט:מ״א-מ״ב במילה ״דבר״ **קו #2** סיום פסוק מ״ב **קו #3** קי״ט:מ״ג במילה ״יח[לתי]״ **קו #4** המשך המילה ״[יחל]תי״[441] עד קי״ט:מ״ד **קו #5** קי״ט:מ״ה-מ״ו **קו #6** קי״ט:מ״ז במילה ״במצות[יך]״ **קו #7** המשך המילה ״[במצות]יך״ והמילה ״אשר״ **קו #8** סיום פסוק מ״ז עד קי״ט:מ״ח במילה ״אשר״ **קו #9** סיום פסוק מ״ח **קו #10** קי״ט:מ״ט-נ׳ במילים ״כי אמ[רתך]״ **קו #11** המשך המילה ״[אמ]רתך״ עד קי״ט:נ״א במילה ״הלצני״ **קו #12** סיום פסוק נ״א עד קי״ט:נ״ב במילה ״מש[פטיך]״ **קו #13** המשך המילה ״[מש]פטיך״ עד סיום פסוק נ״ב **קו #14** קי״ט:נ״ג במילה ״מר[שעים]״ **קו #15** המשך המילה ״[מר]שעים״ עד קי״ט:נ״ד המילה ״זמ[ירות]״ **קו #16** המשך המילה ״[זמ]ירות״ עד המילה ״בבי[ת]״ **קו #17** המשך המילה ״[בבי]ת״ עד קי״ט:נ״ח **קו #18** קי״ט:נ״ט **קו #19** קי״ט:ס׳ **קו #20** קי״ט:ס״א במילה ״תור[תך]״ **קו #21** המשך המילה ״[תור]תך״ עד קי״ט:ס״ב המילה ״חצו[ת]״ **קו #22** המשך המילה ״[חצו]ת״ עד קי״ט:ס״ו המילה ״טוב טעם״ **קו #23** המשך פסוק ס״ו עד המילה ״במצותיך״ **קו #24** סיום פסוק ס״ו עד קי״ט:ס״ז המילה ״טרם״ **קו #25** סיום פסוק ס״ז

438 המילה אמורה להיות ״אליכם״.
439 המילה ״לדוד״, הושמטה.
440 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 60.
441 האות למ״ד מהמילה ״יחלתי״, נשמטה.

עד קי"ט:ס"ט במילים "בכל לב" **קו #26** סיום פסוק ס"ט **קו #27** קי"ט:ע'-ע"א במילה "עוניתי" **קו #28** סיום פסוק ע"א **קו #29** קי"ט:ע"ב המילים "טוב לי" **קו #30** פסוק ע"ב המילה "תורתיך" **קו #31** סיום פסוק ע"ב עד קי"ט:ע"ד במילה "לדברך" **קו #32** סיום פסוק ע"ד עד קי"ט:ע"ה המילים "ידעתי ה' כי".

• דף 85ב

מקבץ אלמנטים **תהלים פ"ד:ה', קמ"ד:ט"ו, קמ"ה:א'-כ' במילה "הרשעים"**

האלמנטים בעמוד הושלמו בזה אחר זה בכתיבה עם כיוון השעון, עד לנקודת המוצא של כל אלמנט בטקסט רציף. באריח הכתיבה התחילה בקודקוד הקו הפנימי, ולאחריו עברה לקו ההיקף החיצוני. רק אז הושלמה החצובה מצד ימין של הקודקוד. הכתיבה בחיה האמצעית ובג'ירפה מתחילה בחרטום כל חיה וממשיכה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (**קווי רישום 1-23**) [442]

קו #1 תהלים פ"ד:ה' **קו #2** קמ"ד:ט"ו במילה "העם" **קו #3** סיום פסוק קמ"ד:ט"ו, קמ"ה:א'-ג' במילה "ומהולל"[443] **קו #4** פסוק ג' המילים "מאד ולגד[ולתו]" **קו #5** המשך המילה "[ולגד]ולתו" עד קמ"ה:ד' במילה "דור" **קו #6** סיום פסוק ד' **קו #7** קמ"ה:ה' במילה "ודברי" **קו #8** פסוק ה' המילה "נפלאותיך" **קו #9** סיום פסוק ה' עד קמ"ה:ו' במילה "וגדל[תך]" **קו #10** המשך המילה "[וגדל]תך" עד סוף פסוק ו' **קו #11** קמ"ה:ז' במילה "וצדקתך" **קו #12** סיום פסוק ז' **קו #13** קמ"ה:ח'-ט' במילה "ורחמיו" **קו #14** סיום פסוק ט' עד קמ"ה:י'[444] **קו #15** קמ"ה:י"א במילה "מלכותך" **קו #16** סיום פסוק י"א עד קמ"ה:י"ג המילה "מלכו'"[445] **קו #17** סיום פסוק י"ג[446] **קו #18** קמ"ה:ט"ו במילה "יש[ברו]"[447] **קו #19** המשך המילה "[יש]ברו" עד המילה "אכלם" **קו #20** סיום פסוק ט"ו עד קמ"ה:י"ח במילים "ה' לכל" **קו #21** סיום פסוק י"ח עד קמ"ה:י"ט במילים "יעשה ואת" **קו #22** סיום פסוק י"ט עד קמ"ה:כ' במילה "הרשעי[ם]" **קו #23** סיום המילה "[הרשעי]ם".

---

442 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג': תמונות ותרשימים, תרשים 61.
443 פסוק ב' "בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד", הושמט.
444 מהמילה "יברכוכה" נשמטה האות כ"ף השנייה.
445 המילה "מלכותך", קוצרה.
446 המילה "מלכותך" נכפלת ובכך מתאפשרת כתיבת הפסוק בקו התרשים במלואו.
447 פסוק י"ד "סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים", הושמט.

• דף 93ב

עץ מנורה תהלים פ״ה-פ״ו:י״ד במילה ״ולא״

עץ מנורה זה הוא הראשון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[448] הכתיבה מתחילה בקודקוד הקנה המרכזי העליון בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-23) [449]

קו #1 תהלים פ״ה:א׳ המילה ״למנצח״ **קו #2** סיום פסוק א׳ עד פ״ה:ב׳ במילה ״שבות״ **קו #3** סיום פסוק ב׳ עד פ״ה:ד׳ המילים ״אספת כל״ **קו #4** סיום פסוק ד׳ עד פ״ה:ה׳ **קו #5** פ״ה:ו׳-ז׳ המילה ״הלא״ **קו #6** סיום פסוק ז׳ פ״ה:ט׳ במילים ״עבדו ואל״[450] **קו #7** סיום פסוק ט׳ עד פ״ה:י״ג **קו #8** פ״ה:י״ד במילה ״לדרך״ **קו #9** סיום פסוק י״ד (סוף המזמור) **קו #10** פ״ו:א׳ המילה ״תפלה״ **קו #11** פסוק א׳ המילה ״לדוד״ **קו #12** פסוק א׳ המילים ״אזנך מהר״[451] **קו #13** סיום פסוק א׳ עד פ״ו:ב׳ במילה ״עבדך״ **קו #14** סיום פסוק ב׳ עד פ״ו:ד׳ במילים ״עבדך כי״[452] **קו #15** סיום פסוק ד׳ עד פ״ו:ה׳ **קו #16** פ״ו:ו׳[453] **קו #17** פ״ו:ז׳-ח׳ המילים ״אין כמוך״ **קו #18** סיום פסוק ח׳ עד פ״ו:ט׳ המילים ״כל גוים״ **קו #19** פסוק ט׳ המילים ״אשר עשית״ **קו #20** סיום פסוק ט׳ עד פ״ו:י״א במילה ״דר[כך]״ **קו #21** המשך המילה ״[דר]כך״ עד פ״ו:י״ב במילה ״לבבי״[454] **קו #22** סיום פסוק י״ב עד פ״ו:י״ג במילה ״משאול״ **קו #23** סיום פסוק י״ג עד פ״ו:י״ד במילה ״ולא״.[455]

• דף 94א

עץ מנורה תהלים פ״ו:י״ד מהמילה ״לנגדם״ עד פ״ו:י״ז (סוף המזמור), פ״ז-פ״ח:ט״ו המילים ״למה ה׳״

---

448 הדפים הם 93ב/94א וראה לעיל הערה 294.

449 לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 62.

450 במקום המילה ״עבדו״ אמורה להופיע בפסוק המילה ״עמו״.

451 המילה ״מהר״ הינה תוספת לפסוק.

452 לפסוק ב׳ נוספה המילה ״כי״ לפני ״אתה אלהי״.

453 במקום המילה ״בקול״ נעתק ״לקול״.

454 בפסוק י״א נוספה המילה ״את״ לפני ״שמך״. בפסוק י״ב המילה ״אלהי״, הושמטה.

455 המילה ״ועדת״ הושמטה לפני המילה ״עריציהם״ ובתעתיק הסופר נעתקה המילה בתוספת ו״ו החיבור - ״ועריציהם״.

עץ מנורה זה הוא האחרון מבין שני עצי מנורה שנכתבו ברצף פסוקים.[456] הכתיבה מתחילה בקודקוד הקנה המרכזי העליון בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-16) [457]

קו #1 תהלים פ״ו:י״ד המילה ״לנגדם״[458] **קו #2** פ״ו:ט״ו **קו #3** פ״ו:ט״ז במילה ״לבן״ **קו #4** סיום פסוק ט״ז עד פ״ו:י״ז (סוף המזמור) **קו #5** פ״ז:א׳ במילה ״בהררי״ **קו #6** סיום פסוק א׳ עד פ״ז:ד׳ במילה ״וצו״[459] **קו #7** סיום פסוק ד׳ עד פ״ח:א׳ במילה ״משכיל״[460] **קו #8** פ״ח:ב׳-ג׳ המילה ״תבא״ **קו #9** סיום פסוק ג׳ עד פ״ח:ו׳ במילה ״קבר״ **קו #10** פסוק ו׳ המילים ״אשר לא״ **קו #11** סיום פסוק ו׳ עד פ״ח:ז׳ במילה ״בבור״ **קו #12** סיום פסוק ז׳ עד פ״ח:ט׳ במילה ״למו״ **קו #13** סיום פסוק ט׳ עד פ״ח:י׳ במילים ״קראתיך ה׳ בכל״ **קו #14** סיום פסוק י׳ עד פ״ח:י״ג המילה ״היו[דע]״ **קו #15** המשך המילה ״[היו]דע״ עד פ״ח:י״ד במילה ״אליך״ **קו #16** סיום פסוק י״ד עד פ״ח:ט״ו המילים ״למה ה׳״.

• דף 97ב

עץ מנורה מאוכלס ציפורים **תהלים קי״ג-קט״ו:טז ״השמים שמים״**

הכתיבה מתחילה בקצה כנף הציפור השמאלית העליונה בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-19) [461]

קו #1 תהלים קי״ג:א׳-ב׳ **קו #2** קי״ג:ג׳-ו׳ המילה ״המשפלי״ **קו #3** סיום פסוק ו׳ עד קי״ג:ז׳ במילה ״מעפר דל״ **קו #4** סיום פסוק ז׳ עד קי״ג:ח׳ במילים ״להושיבי עם״ **קו #5** סיום פסוק ח׳ עד קי״ג:ט׳ במילה ״שמחה״ **קו #6** סיום פסוק ט׳ (סוף המזמור) קי״ד:א׳-ג׳ במילה ״יסוב״ **קו #7** סיום פסוק ג׳ עד קי״ד:ה׳ במילים ״הירדן יסוב״ **קו #8** סיום פסוק ה׳ עד קי״ד:ז׳ במילה ״אדון״ **קו #9** סיום פסוק ז׳[462] **קו #10** קי״ד:ח׳ (סוף המזמור) עד קט״ו:א׳ **קו #11** קט״ו:ב׳-ג׳ **קו #12** קט״ו:ד׳-ה׳ **קו #13** קט״ו:ו׳-ח׳ במילה

---

[456] ראה הערה 449.

[457] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 63.

[458] המילה ״שמוך״ נשמטה במעבר בין יצירת עץ מנורה אחד למשנהו.

[459] המילה ״ולצור״, קוצרה.

[460] בפסוק פ״ז:ה׳ במקום המילים ״יולד בה״ נכתב ״יולד שם״. פסוק ז׳ ״ושרים כחללים כל מעיני בך״ המסיים את מזמור פ״ז, הושמט. בפסוק פ״ח:א׳ סוף הפסוק ״להימן האזרחי״, הושמט.

[461] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 64.

[462] בעת ההעתקה נשמטה האות חי״ת מהמילה ״חולי״ והוספה מעל האות נו״ן סופית של ״אדון״.

״יהיו״[463] **קו #14** פסוק ח׳ המילה ״עושיהם״ **קו #15** ״סיום פסוק ח׳ עד קט״ו:ט׳ **קו #16** קט״ו:י׳-י״ג במילים ״יראי ה׳״[464] **קו #17** סיום פסוק י״ג עד קט״ו:י״ד המילים ״יוסף ה׳״ **קו #18** סיום פסוק י״ד עד קט״ו:ט״ז המילה ״השמים״ **קו #19** קט״ו:ט״ז המילה ״שמים״.

• דף 123ב

עץ מנורה תהלים מ״ה-מ״ו:ב׳ במילה ״מחסה״

הכתיבה מתחילה מקודקוד הקנה המרכזי העליון בכתיבה עם כיוון השעון עד לנקודת המוצא.

מפרט הפסוקים (קווי רישום 1-24) [465]

קו #1 תהלים מ״ה:א׳ **קו #2** מ״ה:ב׳ במילה ״סופר״ **קו #3** פסוק ב׳ המילה ״מהיר״ **קו #4** מ״ה:ג׳ ״אלים״, מ״ה:ח׳ ״אלהיך שמן ששון מחבריך״, מ״ה:ד׳ במילה ״גבור״[466] **קו #5** סיום פסוק ד׳ עד מ״ה:ה׳ במילים ״רכב על״ **קו #6** סיום פסוק ה׳ עד מ״ה:ו׳ המילה ״חצי[ך]״ **קו #7** המשך המילה ״[חצי]ך״ עד מ״ה:ז׳ ״מישור״[467] **קו #8** סיום פסוק ז׳ עד מ״ה:ח׳ במילה ״משחך״ **קו #9** פסוק ח׳ ״א:ם״[468] **קו #10** סיום פסוק ח׳ עד מ״ה:ט׳ במילה ״שמח[ון]״ **קו #11** המשך המילה ״[שמח]וך״ עד מ״ה:י׳ המילה ״נצבה׳ **קו #12** סיום פסוק י׳ **קו #13** מ״ה:י״א המילה ״שמעי״ **קו #14** המשך פסוק י״א במילה ״אזנך״ **קו #15** סיום פסוק י״א עד מ״ה:י״ג המילה ״ובת״ **קו #16** סיום פסוק י״ג עד מ״ה:י״ד המילים ״כל כבודה״[469] **קו #17** סיום פסוק י״ד עד מ״ה:ט״ו במילה ״לרקמות״ **קו #18** המשך פסוק ט״ו עד המילה ״מובאות״ **קו #19** סיום פסוק ט״ו עד מ״ה:ט״ז במילה ״בהיכל״ **קו #20** סיום פסוק ט״ז עד מ״ה:י״ז **קו #21** מ״ה:י״ח במילה ״עמים״ **קו #22** סיום פסוק י״ח (סוף המזמור) **קו #23** מ״ו:א׳-ב׳ המילים ״אלים לנו״ **קו #24** פסוק ב׳ המילה ״מחסה״.

---

[463] בפסוק ו׳ מופיע החילוף הקבוע של הסופר בין המילה ״ישמעו״ בפסוק ו׳ במילה ״יאזינו״ מפסוק קל״ה:י״ז. אשגרה זו מופיעה גם בדפים 5ב, 9ב, 11ב, 13א, 18א, 25ב, 48א, 63ב. ראה גם הערה 61.

[464] פסוק י׳ ״בית אהרן בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא״, נכפל. פסוק י״א ״יראי ה׳ בטחו בה׳ עזרם ומגנם הוא״, הושמט.

[465] לתרשים תזרים הכתיבה של הדף ראה כרך ג׳: תמונות ותרשימים, תרשים 65.

[466] המילה האחרונה בפסוק ג׳ ״לעולם״, הבאה אחרי המילה ״אלהים״, נשמטה כנראה כתוצאה מדילוג בין הדומות למילים ״אלהים אלהיך״ בפסוק ח׳. לאחר כתיבת ״שמן ששון מחבריך״ בהמשך פסוק ח׳, זיהה הסופר את טעותו ושב לתחילת פסוק ד׳ הממשיך את סדר המזמור.

[467] מפסוק ו׳ המילים ״עמים תחתיך״, הושמטו.

[468] המילה ״אלהים״, קוצרה. זהו קיצור לא שגור של הסופר. לרוב מקוצרת המילה בצרוף מקוצר של אל״ף ולמ״ד ולאחר יו״ד ומי״ם סופית – אלים.

[469] בפסוק י״ג שוכלו המילים ״פניך יחלו״ ל״יחלו פניך״.

נספח לפרק ד: מזמורי עצי המנורה והטקסט הראשי

מזמורי התהלים בעצי המנורה דף	**הפיוט/ים במפתח העמודים**	**פייטן**
דף 15ב קי״ג-קט״ו:ט׳	רשות - יעלה ויבא אצלך זכרון (לראש השנה) מחרך - רעה בשבטך עם יקוה פדיום	ר׳ יהודה הלוי (ריה״ל) ר׳ משה אבן עזרא (רמב״ע)
דף 16א ק״ב-קכ״א, קכ״ה:א׳, קכ״ו-קכ״ז	1. נשמת - נשמת ידידי עליון שוכני ציון 2. יוצר - אסיר משחר את פני	רמב״ע ריה״ל

דף 17ב א׳-ד׳:ד׳ הפלה	1. המשך האופן (י 351) 2. זולת - אלהי מעשיו מה נפלאים	ריה״ל
דף 18א קי״ג-קט״ו:י״א	1. המשך הזולת (א 4490) 2. מגן - אתה כוננת מישרים	ריה״ל

דף 19ב ק״ב:א׳-כ״ח	1. המשך הפזמון (מ 2346) 2. מסתגאב למלכיות ארוממך אלהי המלך״ מלך שדי השוכן רומה	שלמה בן יהודה אבן גבירול (רשב״ג)
דף 20א ק״ב:כ״ח-סוף מזמור ק״ג-ק״ד:ד׳	1. המשך מסתג׳אב מ 1676 2. כרוג יחזו פנימו היום 3. מחיה מגדל עז שם יי׳ להנצל	 ריה״ל ריה״ל

דף 25ב קי״ג-קט״ז:ז׳	1. המשך סלוק י 3759 2. פזמון לאחר תקיעת שופר קול שופר הדרור	ס׳ ישחק חז
דף 26א קט״ז:ז׳-קי:ז:א׳	1. המשך הפזמון ק 121 2. רשות ליום שני שואף כמו עבד ישאף	רשב״ג

מזמורי התהלים בעצי המנורה דף	**הפיוט/ים במפתח העמודים**	**פייטן**
דף 29ב א׳-ג׳:ה׳	ככתו׳ ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם [...] ונא׳ ואתה ישראל עבדי יעקב [...]	
דף 30א י״ט, כ״ט א׳-ד׳, ז׳-ט׳	1. יום לריב תעמוד ולדין 2. המלך ה׳ רום ותחת קונה הגדילו	לוי אלתבאן יהודה חזן
דף 31ב קי״ג-קט״ו:י״ב	1. ככתו׳ ויאמר קח נא את בנך[...] ונא׳ ואת בריתי אקים את יצחק□ [...] ונא׳ הן אראלם צעקו חוצה [...] 2.פזמון עת שערי רצון להפתח [...] עוקד והנעקד והמזבח אני מזכיר היום חסדי אבותי	יהודה שמואל עבאש ס׳ משה בר׳ מימון
דף 32א קט״ו:י׳-קי״ח:י״ג	1. המשך פיוט העקדה (א 6742) 2. כרוג׳ שורה תחתונה	
דף 34ב ברכת דוד דבה״י א׳ כ״ט:י׳-י״ב קמ״ו ק״נ:א׳-ב׳	1. המשך הפזמון (ל 585) 2. מסתג׳אב - אמר אני מעשי למלך מראש מקדמי עולמים	ס׳ משה בן נחמן ירונדי (-1194 1270)
דף 35א דבה״י א׳ כ״ט:י״ג נחמיה ט״ו-ח׳ ק״נ:ב׳ –סוף המזמור, פ״ט:נ״ג, קל״ה:כ״א, ע״ב:י״ח-י״ט, דבה״י א׳ כ״ט:י׳-י״א	המשך מסתגאב (מ 2286)	
דף 35ב שמאול ב׳ כ״ב:א׳-כ״ה	1 המשך המסתגאב (מ 2286) 2. אופן - לראש השנה חרדו רעיוני כי אלהי משפט	ראב״ע
דף 36א ק״כ-קכ״ד:ז	1 המשך האופן (ח 512) 2. תוכחה יגדל נא חסדך לעם מלא פחדך	ס׳ א״ב

מזמורי התהלים בעצי המנורה	הפיוט/ים במפתח העמודים	פייטן
דף 37ב תפילת הרשב״א	1. ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אל׳ינו 2. לך יאתה יקר תפארת המלוכה 2.<בספר הזכרונות>שריד מילת פתיחה אל הקשיבה לעם לך צפר	יצחק בר׳ יהודה גירונדי יצחק בר׳ יהודה גירונדי
דף 38א קי״ג-קט״ו:י״א	1. תחנתם תיטב לך משור פר[...] 2. ככתו׳ עלה אלהים בתרועה 3. <בקול שופר> שריד מילת פתיחה רם הנקדש בקדושות שלשה 4. פזמון לאחר תקיעת שופר יי׳ בקול שופר	ס׳ יעקב

דף 38ב צ״ב:א׳-י״ד, קל״ה:ב׳-ד׳, צ״ד:י״ד, ע״ח:ל״ח, ק״נ, קמ״א-קמ״ב	1. סיום ׳ה׳ בקול שופר׳ (א 782) 2. לליל יום הכיפורים כותר 3. לך יי׳ הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד	

דף 47ב תפילת הרשב״א	1. רשות לברוך 2. ׳ברוך אשר אשש דוק וחוג׳ (ב 1425)	ס׳ יוסף בר יצחק אבן אביתור
דף 48א קי״ג-קט״ו:ט״ז	המשך הרשות לברוך (ב 1425)	

דף 63ב קי״ג-קט״ו:ו	1. המשך הפזמון י 1898 2. ובכן למדנו צור דתך בזכרי סדר עבודתך 3. אלוה שוכן מרומות שעה זכרון דתי	רשב״ג
דף 64א י״ט, קל״ד:א׳-ג׳, קכ״ח:ה׳-ו׳ ׳לבניך׳ חיים עד עולם׳, קכ״ח:א׳	1. המשך הפזמון (ש 2001) 2. פזמון אפס גאון עזי ואין כהן וחוזה	ראב״ע

דף 65ב פ״ו-פ״ז:ה׳	1. המשך התוכחה - אפיל תחנתי לפניך (א 3061) 2. פזמון אסיר מעל יצף	

דף 70א קי״ג-קט״ו:ב׳	המשך התוכחה ׳אנושים וענושים בקשים׳ (א 6521)	

מזמורי התהלים בעצי המנורה	הפיוט/ים במפתח העמודים	פייטן
דף 74א י״ט, מ״ו:י״ב, פ״ד:י״ג, כ׳:י׳	המשך (ה 379)	

דף 75ב קי״ט:א׳-ל״ב	ובכן ולך תעלה קדושה כי אתה אל׳ינו אל אל הנורא הנקרא ממערב וממזרח (ה 61)	רמב״ע
דף 76א קי״ט:ל״ג-ס״ב	המשך סלוק (ה 61)	

דף 79ב קכ״ז-קל״א:א׳	1. המשך פסוקי דרחמי 2. מה נאמר לפניך יי אלהינו מה נדבר ומה נצטדק מה נאמר לפניך אדון הסליחות מנ״ל כי אשמנו במעשינו	
דף 80א קי״ט:מ״א-ע״ה	1. המשך (א 525) 2. הלא הנסתרות והנגלות אתה יודע	

דף 85ב פ״ד:ה׳, קמ״ד:א-ו, קמ״ה:א׳-כ׳	תוכחה - ׳ישני לב מה לכם׳	ראב״ע

דף 93ב פ״ה-פ״ו:י״ד	1. מגן - אלהים למשפטיך עמדנו היום (מוסף) 2. ככתו׳ כמעשה ארץ מצרים [...] וכמעשה ארץ כנען	רמב״ע
דף 94א פ״ו:י״ד- סוף מזמור, פ״ז-פ״ח:ט״ו	1. המשך שרשרת הפסוקים למגן 2. פזמון אל מעמדי שבתי לעמוד	ראב״ע

דף 97ב קי״ג-קט״ו:ט״ז	1. המשך התוכחה (מ 12) 2. ובכן ויהי דבר יי׳ אל יונה בן אמתי לאמר חי אני תמים דעים	

דף 123ב מ״ה-מ״ו:ב׳	1. מגן - אשלש תפלת החק (מנחה) 2. ככתו׳ ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא	ראב״ע

ביבלוגרפיה

קיצורים

JJA/JA - Journal of Jewish Art/ Jewish Art (as of 1986)
AJS Review - Journal of the Association for Jewish Studies
JJS – Journal of Jewish Studies
JQR – Jewish Quarterly Review

רשימת קיצורים ביבליוגרפיים

אבודרהם — *פירוש הברכות והתפילות אבודרהם השלם*, מהד' שלמה אהרן ורטהיימר, ירושלים תשי"ט

אבי-יונה, אמנות — Michael Avi-Yonah, *Art in Ancient Palestine*, Jerusalem 1981

אברהמס, צוואות — ישראל אברהמס, *צוואות גאוני ישראל*, פילדלפיא: דצ"מ 1926

אבריל ואחרים, ספרדיים — François Avril, Jean-Pierre Aniel, Mireille Mentré, Alix Saulnier, Yolanta Zaluska, *Manuscrits enluminés de la Péninsule Ibérique*, Paris, Bibliothèque Nationale, 1982

אברין, הגדת ברצלונה — Leila Avrin, "The Binding of the Haggadah and the Facsimile", *The Barcelona Haggadah: an Illuminated Passover Compendium from 14th-Century Catalonia (in MS British Library Additional 14761)*, Jeremy Schonfield (ed.), Facsimile edition, London 1992, 44-54

אברין, סופרים וספרים — Leila Avrin, *Scribes, Script & Book Arts - From Antiquity to the Renaissance*, Chicago/London, 1991

אברין, מוקטה
Leila Avrin, "The Mocatta Haggadah & Other Works by the Master of the Catalan Mahzor," *Hebrew Studies: Papers Presented at a Colloquium on Resources for Hebraica in Europe, British Library Occasional Papers 13*, London, 1991, 139-148

אברין, בקורת
Leila Avrin, "Review Essay: Illuminated Hebrew Manuscript Facsimiles," *Ars Orientalis 20* (1990), 189-195

אברין, המחזור הקטלאני
Leila Avrin, "The Micrography of the Catalan Mahzor and its Symbolism," *Wolfenbütteler Forschungen*, Jeremy Adler & Ulrich Ernst (ed.) (not published)

אברין, קליגרפיה
Leila Avrin, "Hebrew Micrographers," *Calligraphy Idea Exchange, 4/ 4 (summer 1987)*, 40-50

אברין, הערה
Leila Avrin, "Note on Micrography: A Jewish Art Form," *JJA 6 (1979)*, 112-117

אברין, בן-אשר
Leila Avrin, *The illuminations in the Moshe Ben-Asher Codex of 895 CE*, Ann Arbor University, Michigan, 1975

אגדת בראשית
אגדת בראשית, (שלמה בובר מהד'), קראקא תרס״ג

אגרת הקודש לרמב״ן
אגרת הקודש לרמב״ן, מהדורת בוקוולד, בני ברק תשנ״ה

אדלמן, כתב יד
Rafael Edelman, *Hebraica From Denmark: Manuscripts and Printed Books in the Collection of The Royal Library*, Copenhagen, New York 1969

אדלר, אספקלריא	שמואל אברהם אדלר, *אספקלריא: קובץ אנציקלופדי לפרשנות ולמחשבת היהדות, מלוקט מחז״ל, ממפרשי התנ״ך ומבעלי המסורה והמחשבה*, ירושלים תש״ם-תש״ס
אהרוני, פיוטי הלכה ומנהג	משה אהרוני, *פיוטי הלכה ומנהג לחג הפסח/ מנוקדים, מבוארים ובציון מקורות בידי הרב משה אהרוני*, ירושלים תשנ״ו
אוואנס, לבוש	Joan Evans, *Dress in Mediaeval France*, Oxford 1952
אוטולנגי, אמברוזיאנה	Mortara Ottolenghi, "Description of Decorated and Illuminated Hebrew Manuscripts in the Ambrosiana Library," *Hebraica Ambrosiana*, Milano 1972, 115-144
אוטולנגי, איטלקיים	Mortara Ottolenghi, "Miniature Ebraiche Italiane," Italia Judaica, Roma 1983, 212-227
אומנויות אסלאמיות	*The Arts of Islam*, exhibition catalog, Hayward Gallery, 1976
אוסטרהוט ופיירצ׳יילד, מפגשים	Robert Ousterhout and D. Fairchild Ruggles, "Encounters with Islam: The Medieval Mediterranean Experience Art, Material Culture and Cultural Interchange," *Gesta 43/2,* (2004), 83-85
אוצרות גנוזים	*אוצרות גנוזים - מאוספי בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי*, קטלוג תערוכה (רפאל וייזר ורבקה פלסר עור׳), האוניברסיטה העברית בירושלים ובית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, 2000

Joseph F O'Callaghan, *A History of Medieval Spain*, Ithaca 1975 — אוקלהאן, ספרד

Walter Oakeshott, Sigena: *Romanesque Paintings in Spain and the Artists of the Winchester Bible*, London 1972 — אוקשוט, סיג׳נה

Thomas J. O'Shaughnessy, "God's Throne and the Biblical Symbolism of the Qura'an," *Numen 20/3* (1973), 202-221 — אושונסי, כס האל

Richard Ettinghausen, "Near Eastern Book Covers and their Influence on European Bindings," *Ars Orientalis 3* (1959), 113-131 — אטינגהאוזן, מזרח תיכון

Richard Ettinghausen and Oleg Grabar, *The Art and Architecture of Islam 650-1250*, New Haven and London 1987 — אטינגהאוזן וגרבר, אמנות וארכיטקטורה

Moshe Idel, "Ashkenazi Esotericism and Kabbalah in Barcelona," *Hispania Judaica Bulletin 5* (2007), 69-113 — אידל, קבלה ואזוטריה

Moshe Idel, *Kabbalah and Eros*, New Haven and London 2005 — אידל, ארוס

Moshe Idel, "Androgyny and Equality in the Theosophico-Theurgical Kabbalah", *Diogenes 208* (2005), 27-38 — אידל, אנדרוגינוס

Moshe Idel, *Enchanted Chains: Techniques and Rituals in Jewish Mysticism*, Los Angeles CA 2005 — אידל, שלשלאות

אידל, סוד העריות משה אידל, "פירושים לסוד העריות בראשית הקבלה", *קבלה: כתב עת לחקר כתבי המיסטיקה היהודית* 12 (תשס"ד), 89-199

אידל, קבלה בספרד Moshe Idel, "Kabbalah in Spain: some cultural observations", "Encuentros" and "desencuentros"; Spanish Jewish Cultural Interaction throughout History, (eds. Carlos Carrete Parromdo et al.) Tel-Aviv 2000, 53-82

אידל, בינה משה אידל, "המנורה בקבלה: בינה, הספירה השמינית", *לאור המנורה: גלגולו של סמל*, (איריס פישוף עור') מוזיאון ישראל, ירושלים תשנ"ח, 129-131

אידל, תמורות Moshe Idel, "The Vicissitudes of Kabbalah in Catalonia", *The Jews of Spain and the Expulsion of 1492*, (Moshe Lazar and Stephen Haliczer eds.), Lancaster CA 1997, 25-40

אידל, מחשבה משה אידל, "המחשבה היהודית בספרד של ימי-הביניים", *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עו'), ירושלים תשנ"ד, 207-223

אידל, היבטים חדשים משה אידל, *קבלה – היבטים חדשים*, ירושלים ותל-אביב תשנ"ג

אידל, רמב"ן משה אידל, "ר' משה בן נחמן – קבלה, הלכה ומנהיגות רוחנית", *תרביץ ס"ד (תשנ"א)*, 535-580

איזנברג, תורה מסיני יהודה איזנברג, תורה מסיני: השתלשלות תורה שבכתב ושבע"פ ואמונת היהדות, ירושלים תשכ"ז

איזנשטיין, אוצר יהודה דוד איזנשטיין, *אוצר מדרשים*, נויארק תרע"ה

אילן, בתי-כנסת קדומים צבי אילן, *בתי-כנסת קדומים בארץ ישראל*, משרד הביטחון תשנ"א

אינדקס ירושלים *אינדקס ירושלים של המרכז לאמנות יהודית*, האוניברסיטה העברית ירושלים, מאגר ממוחשב

אלבוגן, התפילה יצחק משה אלבוגן, *התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית*, תל-אביב תשל"ב מהדורה ג' (מהדורה ראשונה לייפציג, 1913 תחת השם *Der Jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung*)

אלכסנדר, מאיירים Jonathan J. Alexander, *Medieval Illuminators & Their Methods of Work*, Yale Univ. Press, New Haven 1992

אלמן וגרשוני, מסירה Yaakov Elman and Israel Gershoni, "Transmitting Tradition: Orality and Textuality in Jewish Cultures", *Transmitting Jewish Traditions: Orality, Textuality and Cultural Diffusion*, (Yaakov Elman and Israel Gershoni eds.),New Haven, London 2000, 1-26

אלקוי, אנגלו-קטלאן Rosa Alcoy, "Ferrer Bassa and the Anglo-Catalan Psalter," *Anglo-Catalan Psalter,* scholarly compendium to the facsimile edition, (Manuel Moleiro Ed.), Barcelona 2006, 57-120

אלקוי, פרר Rosa Alcoy i Pedros, "Ferre Bassa, un creador d'estil," *De l'inici a l'italianisme* (Enciclopedia Catalana ed.), *L'Art Gòtic A Catalunya* vol. 1, Barcelona 2005, 146-170

אלקוי, ארנאו Rosa Alcoy i Pedros, "Arnau Bassa, hereu i intèrpret," *De l'inici a l'italianisme* (Enciclopedia Catalana ed.), *L'Art Gòtic A Catalunya* vol. 1, Barcelona 2005, 170-187

אלקוי, אמן בלטימור | Rosa Alcoy i Pedros, "El Mestre de Baltimore," *De l'inici a l'italianisme* (Enciclopedia Catalana ed.), *L'Art Gòtic A Catalunya* vol. 1, Barcelona 2005, 188-205

אלקוי, גותיקה | Rosa Alcoy i Pedros, "Els murals del carrer de Basea I la pintura del primer gòtic a Barcelona", *La Barcelona gòtica*, Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona 1999, 101-121

אלקוי, קופנהגן | Rosa Alcoy i Pedros, "The Artist of the Marginal Decorations of the 'Copenhagen Maimonides'", *JA 18 (1992)*, 129-140

אלקוי, קאסקאלס | Rosa Alcoy, "Jaume Cascalls. Un Nombre para el Maestro del Triptico de Baltimore", *The Journal of the Walters Art Gallery 48 (1990)*, 93-109

אלף שנות | *אלף שנות אמנות כתב זעיר*, קטלוג תערוכה, לילה אברין (אוצרת), מוזיאון ישראל, ירושלים, 1981

אמייסנובה, עץ החיים | Zofja Ameisenowa, "The Tree of Life in Jewish Iconography", *Journal of the Warburg Institute 2/4* (1939), 326-345

אמנות מדיאבלית בספרד | *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Metropolitan Museum of Art, New York 1993

אנגל, כתב קטלאני | Edna Engel, "Hebrew Scripts in Medieval Catalonia", *Actes del I congrés per a l'estudi dels Jueus en territori dee llengua Catalana, Barcelona-Girona Del 15 al 17 d'octubre de 2001*, Barcelona 2004, 121-138

אנגל, עיונים	עדנה אנגל, "עיונים בכתב הספרדי" בתוך מלאכי בית-אריה ועדנה אנגל, *אסופת כתבים עבריים מימי הביניים – כתב ספרדי*, כרך ב', ירושלים תשס"ב, כא-כח
אנגל, מתודיקה	Edna Engel, "The Analysis of the Leter – A New Palaeographical Method", *Methoden der Schriftbeschreibung, Historische Hilfseissenschaften Herausgegeben von Peter Rück*, Bd. 4, Stuttgart 1999, 43-50
אנגל, סגנונות	עדנה אנגל, "סגנונות הכתב העברי במאה העשירית והאחת-עשרה לאור תעודות הגניזה המתוארכות והמיתארכות", *תעודה טו* (תשנ"ט) , 365-410
אנגל, התפתחות	עדנה אנגל, *התפתחות הכתב העברי ממרד בר-כוכבא ועד שנת 1000*, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית בירושלים תשנ"א
אנדרסון, מבנה הכריכה	Priscilla Anderson, "Fifteenth-Century Bookbinding Structure in Italy and the Netherlands: A Survey of Manuscripts and Printed Books", *The Book and Paper Annual 18* (1999) http://aic.stanford.edu/sg/bpg/annual/v18/bp18-01.html
אנציקלופדיה יודאיקה	*Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem 1971
אנציקלופדיה יודאיקה החדשה	Encyclopedia Judaica, (Michael Berenbaum, Fred Skolnik eds.) 2nd edition, Detroit 2007
אנציקלופדיה קתולית מקוונת	*Catholic Encyclopaedia on CD-Rom*

אספאנול-ברטאן, קאסקאלס
Francesca Español Bertran, "Jaume Cascalls revisado: nuevas consideraciones y orbas", *Locus Amoevus 2 (1996)*, 65-84

אפשטיין, חלומות
Mark Michael Epstein, *Dreams of Subversion in Medieval Jewish Art and Literature*, Pennsylvania State University PA 1997

אשכנזי וירדן, ראשי תיבות
שמואל אשכנזי ודב ירדן, *אוצר ראשי תבות*, ירושלים 1998

אשתור, קורות
אליהו אשתור, *קורות היהודים בספרד המוסלמית*, תש"ך, מהדורה ב' ירושלים תשכ"ו

באין וסטייפלי, תקרות עץ
Arthur Byne, Mildred Stapley, *Decorated Wooden Ceilings in Spain: A Collection of Photographs and Measured Drawings with Descriptive Text*, London New York 1920

באראס, טכניקה
Élisabeth Baras, "Initiation a la technique et la terminologie d'aujourd'hui", *La reliure médiévale, trois conférences d'initiation*, Paris 1981, 11-21

ברטל, אהבה
Bartal, R., "Medieval Images of 'Sacred Love': Jewish and Christian Perceptions", *Assaph Studies in Art History section B, No. 2 (1996)*, 93-110

בונפיל, ספרדים
ראובן בונפיל, "ספרדים ופורטוגלים באיטליה", *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עור'), ירושלים תשנ"ד, 561-543

בונפיל, ספרדים באיטליה — Robert Bonfil, "The History of the Spanish and Portuguese Jews in Italy" Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy, (Haim Beinart ed.) Vol. 2, 217-239

בוסטאצ׳יני, רוונה — Gianfranco Bustacchini, *Ravenna Mosaics, Monuments and Environment, Historical – Artistic Guide*, Ravenna 1884

בוראס-גואליס, מודחאר — Gonzalo M. Borras Gualis, *El Arte Mudejar*, Teruel 1990

בושה, לבוש במערב — F. Boucher, *A History of Costume in the West*, London 2004 (from French) Histoire du Costume en Occident – des origines á nos jours, Paris 1996 nouvelle edition [65' 83']

בטרמן, מצה — Michael Batterman, "Bread of Affliction, Emblem of Power: The Passover Matzah in Haggadah Manuscripts From Christian Spain", *Imaging the Self, Imaging the Other*, Leiden 2002,(Eva Frojmovic, ed.), 53-89

ביינארט, גרוש ספרד — חיים ביינארט, *גירוש ספרד*, ירושלים תשנ״ו, מהדורה שנייה ומתוקנת

ביינארט, אטלס — חיים ביינארט, *אטלס כרטא לתולדות עם ישראל בימי הביניים*, ירושלים 1981

בית-אריה, פנים נגלות — Malachi Beit-Arié, *Unveiled Faces of Medieval Hebrew Books* The Evolution of Manuscript Production – Progression or Regression?, Jerusalem 2003

בית-אריה, מבוא — מלאכי בית-אריה, ״מבוא״, בתוך מלאכי בית-אריה ועדנה אנגל, *אסופת כתבים עבריים מימי הביניים – כתב ספרדי*, כרך ב׳, ירושלים תשס״ב, ט-כ

בית-אריה, תחבולות — מלאכי בית-אריה, ״תחבולות סופרים בהסגרת שמותיהם באמצעות הטקסט המועתק״, *מאה שערים עיונים בעולמם הרוחני של ישראל בימי הביניים לזכר יצחק טברסקי*, (עזרא פליישר, יעקב בלידשטיין, כרמי הורוביץ, דב ספטימוס עור׳) ירושלים תשס״א, 129-113

בית-אריה, פרסום והעתקה — Malachi Beit-Arié, "Publication and Reproduction of Literary Texts in Medieval Jewish Civilization: Jewish Scribality and its Impact on the Texts Transmitted", *Transmitting Jewish Traditions: Orality, Textuality and Cultural Diffusion, Yale Univ. Press, New Haven and London 2000*, 225-247

בית-אריה, תולדות הפקתם — מלאכי בית-אריה, ״תולדות הפקתם של כתבי-יד עבריים בימי-הביניים – קדמה או נסיגה?״, *דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים*, כרך 8, חוברת 12, ירושלים תש״ס, 236-213

בית-אריה, הכתב העברי בספרד — מלאכי בית-אריה, ״הכתב העברי בספרד - התפתחותו, שלוחותיו, וגלגוליו״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עו׳), ירושלים תשנ״ד, 224-258

בית-אריה, מזרח ומערב — Malachi Beit-Arié, *Hebrew Manuscripts of East and West: Towards a Comparative Codicology*, London 1993

בית-אריה, מלאכת הספר — Malachi Beit-Arié, *The Makings of the Medieval Hebrew Book*, Jerusalem, 1993

בית-אריה, הגדת ברצלונה — Malachi Beit-Arié, "The Making of the Book: A Codicological Study", . *The Barcelona Haggadah: an Illuminated Passover Compendium from 14th-Century Catalonia (MS British Library Additional 14761)*, Jeremy

	Schonfield (ed.), Facsimile edition, London 1992, 14-23
בית-אריה, כתב ספרדי	Beit Arie, "Hebrew Script in Spain: Development, Offshoots and Vicissitudes", Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy, (Haim Beinart ed.) Vol.1, 282-317
בית-אריה, פליאוגרפיה	Malachi Beit-Arié, "Paleographical Indication of Hebrew Manuscripts: Methodology and Practice", *JA 12-13 (1986-87)*, 15-44
בית-אריה, קודיקולוגיה	Malachi Beit-Arié, *Hebrew Codicology: Tentative Typology of Technical Practices Employed in Hebrew Dated Medieval Manuscripts*, Jerusalem 1981 (first edition 1977)
בית-אריה ואנגל, כתב מזרחי	מלאכי בית- אריה ועדנה אנגל, *אסופת כתבים עבריים מימי הביניים – כתב מזרחי וכתב תימני*, כרך א׳, ירושלים תשמ״ח
בית-אריה ואנגל, כתב ספרדי	מלאכי בית- אריה ועדנה אנגל, *אסופת כתבים עבריים מימי הביניים – כתב ספרדי*, כרך ב׳, ירושלים תשס״ב
בלאסקו-מרטינז, אמנים יהודים	Asunción Blasco Martínez, "Pintores y orfebres judíos en Zaragoza (sigolo XIV)", *Aragón Homenje al Profesor :en la Edad Media VIII emerito Antonio Ubieto Areta*, Zaragoza, Universidad de Zaragoza 1989, 113–131
בלאנד, היהודי חסר התחכום	Kalman P. Bland, *The Artless Jew: Medieval and Modern Affirmations and Denials of the Visual*, Princeton NJ 2000

בן-דב, בתי כנסת בספרד — מאיר בן-דב, *בתי כנסת בספרד ומורשתם*, תל אביב תשמ״ט

בן-נאה, ממלכת הסולטנים — ירון בן-נאה, *יהודים בממלכת הסולטנים: החברה היהודית באימפריה העות׳מאנית במאה השבע עשרה*, ירושלים תשס״ז

בן-שלום, תודעה היסטורית — רם בן-שלום, *מול תרבות נוצרית – תודעה היסטורית ודימויי עבר בקרב יהודי ספרד ופרובנס בימי הביניים*, ירושלים תשס״ז

בן-שלום, ויכוח — Ram Ben-Shalom, "Between Official and Private Debate", *AJS Review, 27:1 (2003)*, 23-72

בן-שלום, פרופגנדה — Ram Ben-Shalom, "Communication and Propaganda between Provence and Spain: The Controversy Over Extreme Allegorization (1303-1306)", *Communication in the Jewish Diaspora*, (Sophia Menache ed.), Leiden, 1996, 171-225

בן-ששון, ימי הביניים — חיים הלל בן-ששון, *תולדות עם ישראל בימי הביניים*, תל-אביב תשכ״ט

בן-ששון, צמיחת הקהילה — מנחם בן-ששון, *צמיחת הקהילה היהודית בארצות האסלאם : קירואן, 800-1057*, ירושלים תשנ״ז

בער, אורנמנטיקה — Eva Baer, *Islamic Ornament,* New York 1998

בער, ספינקס והארפי — Eva Baer, *Sphinxes and Harpies in Islamic Art: An Iconographical Study*, Jerusalem 1965

בער, ספרד הנוצרית	יצחק בער, *תולדות היהודים בספרד הנוצרית*, תל אביב, 1965, מהדורה שנייה
בער, יהודים בספרד הנוצרית	F. Baer, *Die Juden in Chrislichen Spanien, Urkunden und Regesten*, vol i: *Aragonien und Navarra*, Berlin 1929
בר-תקוה, סוגות וסוגיות	בנימין בר-תקוה, *סוגות וסוגיות בפיוט הפרובנסאלי והקטלוני*, אוניברסיטאת בן-גוריון (בעריכה)
בר-תקוה, קווים לצביונם	בנימין בר-תקוה, "קווים לצביונם של פיוטי האזהרות הקטאלוניים לחגים במאה ה-י"ג", *מסורת הפיוט א*, רמת-גן תשנ"ז, 113-129
בר-תקוה, השנירי	בנימין בר-תקוה, *פיוטי ר' יצחק השנירי*, רמת גן 1996
בראון, הבנת כתבי-יד	Michel Brown, *Understanding Illuminated Manuscripts*, London 1994
ברגר, מיסיון	David Berger, "Mission to the Jews and Jewish-Christian Contacts in the Polemical Literature of the High Middle Ages", *American Historical Review, XCI (1986)*, 576-591
ברוגר, בחיקו של אברהם	Laurence Brugger, "Le sein d'Abraham et la fête des Tabernacles", *Cahiers Archéologiques 45* (1997), 69-82
ברית חדשה	*הברית החדשה, העתקה חדשה מלשון יון ללשון עברית מאת יצחק זאלקינסאן. הובאה לדפוס עם תיקונים והערות את דוד גינצבורג*, לונדון תשל"ד

ברנאי, יהדות ספרד	יעקב ברנאי, ״יהדות ספרד לאחר הגירוש: יהודי ספרד בצפון אפריקה״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עור׳), ירושלים תשנ״ד, 428-430
ברנאי, ספרדים בצפון אפריקה	Jacob Barnai, "The Jews of Spain in North Africa", Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy, (Haim Beinart ed.) Vol. 2, 68-71
ג׳אנסון, קופים	Horst Woldemar Janson, *Apes and Ape Lore in the Middle Ages and the Renaissance*, London 1952
גארל, כתיבה	Michel Garel, "Une pratique d'écriture insolite: la micrographie hébraïque", *L'aventure des écritures*, catalogue d'exposition Bibliothèque nationale, Paris 1997, 201-203
גארל, יד חזקה	Michel Garel, *D'une main forte: Manuscrits Hébreux des collections Françaises*, Bibliothèque nationale, Paris 1991
גארל, דף בודד	Michel Garel, "Le mobilier du Sanctuaire: un folio détaché", *JJA 9 (1982)*, 105-107
גארל, מודחאר	Michel Garel, "Une reliure mudéjar", *Revue d'Histoire du Livre Français 37* (1982), 805-810
גארל, פואה	Michel Garel, "The Foa Bible*", JJA 6 (1979)*, 78-85
גארל, מיקרוגרפיה	Michel Garel, "Un ornement propre aux manuscrits hébreux médiévaux: la micrographie", *Bulletin de la Bibliothèque nationale III (1978)*, 158-166

גוטהיל, קהיר	R Gottheil, "Some Hebrew Manuscripts in Cairo", *JQR 17* (1905), 609-655
גוטליב, מעשה בראשית	אפרים גוטליב, ״למשמעותם של ׳פירושי מעשה בראשית׳ בראשית הקבלה״, *מחקרים בספרות הקבלה*, (יוסף הקר עו׳), תל-אביב תשל״ו, 87-59
גוטליב, הקבלה בכתבי	אפרים גוטליב, *הקבלה בכתבי רבינו בחיי בן אשר*, ירושלים תש״ל
גוטמן, מסורה פיגורטה	Joseph Gutman, "Masorah Figurata: The Origins and Development of a Jewish Art Form", *Sacred Images: Studies in Jewish Art from Antiquity to the middle Ages, Northampton, 1989*, Chap. XV
גוטמן, מצוירים	Joseph Gutman, *Hebrew Manuscript Painting*, New York 1978
גוטמן, מקדש	Joseph Gutmann, "The Messianic Temple in Spanish Medieval Hebrew Manuscripts", *The Temple of Solomon*, Missoula, 1976, 125-149
גוטמן, נושאים משיחיים	Joseph Gutmann, "When Kingdom Comes. Messianic Themes in Medieval Jewish Art", *Art Journal 27/2* (1967-8), 168-175
גולב, תולדות	נחום גולב, *תולדות היהודים בעיר רואן בימי-הביניים*, תל אביב תשל״ו
גולדמן, בהכנ״ס אבולעפיה	Esther W. Goldman, "Samuel Halevi Abulafia's Synagogue (El Transito) in Toledo", *JA 18* (1992), 59-69

גולדשטין, מצוירים	Goldstein, *Hebrew Manuscript Painting*, London 1985
גולדשמידט, תפילה ופיוט	דניאל גולדשמיט, *מחקרי תפילה ופיוט*, ירושלים תשנ״ו
גולדשמידט, ימים נוראים	דניאל גולדשמיט, *מחזור לימים נוראים: לפי מנהג בני אשכנז לכל ענפיהם*, ירושלים תש״ל
גולדשמיט ופרנקל, סוכות	דניאל גולשמידט ויונה פרנקל, *מחזור סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה לפי מנהגי בני אשכנז לענפיהם*, ירושלים תשמ״א
ג׳ונסון, כריכות	Arthur W. Johnson, Bookbinding, London 1978 (reprint New York 1981)
גיבס, פרר	Robert Gibbs, "Ferrer Bassa and the Pseudo-Ferrer at Pedralbes", *Apollo* (1992), 226-232
גליק, למדנות	Thomas Glick, "My Master the Jew? Observations on Interfaith Scholarly Interaction in the Middle Ages", *Jews and Christians in and around the Crown of Aragon*, (Harvey J. Hames ed.), Leiden 2004, 157-182
גליק, קונביבנציה	Thomas Glick, "Convivencia: An Introductory Note", *Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain,* (Vivian B. Mann, Thomas F. Glick, and Jerrilynn D. Dodds eds.), Jewish Museum, New York, 1992 , 1-10
גלפר-יורגנסן, צ׳פאלו	Mirjam Gelfer- Jørgensen, *Medieval Islamic Symbolism and the Paintings in the Cefalù Cathedral*, Leiden 1986

גנקינס, אל-אנדאלוס — Marilyn Jenkins, "Al-Andalus, Crucible of the Mediterranean", *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Mertopolitan Museum of Art, New York 1993, 73-84

גרבואה, מכתבים — Aryeh Graboïs, "The Use of Letters as a Communication Medium among Medieval European Communities", *Communication in the Jewish Diaspora*, (Sophia Menache ed.), Leiden 1996, 93-106

גרוס, רש״י — אברהם גרוס, ״רש״י ומסורת לימוד התורה שבכתב בספרד״, *רש״י עיונים ביצירתו* (צבי אריה שטיינפלד עו׳), רמת-גן תשנ״ג, 55-27

גרוס, גאליה — Heinrich Gross, *Gallia Judaica: dictionaire geographique de la France d'apres les sources rabbiniques*, Amsterdam 1969

גרוסמן, פרשנות מקרא — אברהם גרוסמן, ״פרשנות המקרא בספרד במאות ה-י״ג-ט״ו״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עו׳), ירושלים תשנ״ד, 117-110

גרוסמן, יצירה הלכתית — אברהם גרוסמן, ״יצירתם ההלכתית של חכמי ספרד״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עור׳), ירושלים תשנ״ד, 173-150

גרוסמן, ספרד לצרפת — אברהם גרוסמן, ״בין ספרד לצרפת״, *גלות אחר גולה* (אהרן מירסקי, אברהם גרוסמן, יוסף קפלן עור׳), ירושלים תשמ״ח, 101-75

דאנבי, משנה — Herbert Danby, *The Mishnah*, Oxford 1933

דאלמאסס וחוזה פיטארך, אמנות קטלאנית — Núria de Dalmases and Antoni Jose i Pitarch, *Historia de l'Art Catala*, Barcelona, 1984

דה-האמל, מאויירים — Christopher De-Hamel, *A History of Illuminated Manuscripts*, London 1986

דודי, עיונים — עמוס דודי, עיונים במסורת הלשון של יהודי ספרד לפני הגירוש, באר-שבע תשס"ג

דודי, הגדת ברצלונה — Amos Dodi. "The Vocalization of the Barcelona Haggadah", *JJS LIII/2* (2002), 339-353

דודי, מחזורי קטלוניה — עמוס דודי, "מחזורי קטלוניה המנוקדים: בעיות המחקר שבכתבי יד מתקופת ספרד הנוצרית", *קרית ספר סד/ג*, (תשנ"ב-תשנ"ג), 1067-1076

דודס, איסלאם ונצרות — Jerrilynn D. Dodds, "Islam, Christianity and the Problem of Religious Art", *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Metropolitan Museum of Art, New York 1993, 27-37

דודס, מודחאר — Jerrilynn D. Dodds, "Mudejar Tradition and the Synagogues of Medieval Spain: Cultural Identity and Cultural Hegemony", *Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain*, (Viviane Mann, Thomas Glick, Jerilynn Dodds, eds), Jewish Museum, New York, 1992, 113-132

דוידזון, אוצר הפיוט — ישראל דוידזון, *אוצר השירה והפיוט: מזמן חתימת כתבי הקודש עד ראשית תקופת ההשכלה*, ניו-יורק 1970

דוקן, שרטוט — Michèle Dukan, *Le Réglure des manuscrits hébreux au Moyen age*, Paris 1988

דנבבין, מוזאיקה — Kathrine M.D. Dunbabain, *The Mosaics of Roman North Africa*, Oxford 1978

דרוש, מגרבי — François Déroche, "Écritures maghrébines", *L'art du livre arabe: du manuscrit au livre d'artiste*, (Marie-Geneviève Guesdon et Annie Vernay-Nouri eds.), Bibliothèque nationale de France, Paris 2001, 65-76

ההגדה האשכנזית — The Ashkenazi Haggadah, London 1985 reprinted 1992

הגדת סארייבו — *The Sarajevo Haggadah*, (study by Eugen Werber), facsimile, Ljubijana 1999

הגדת ריילנדס — *The Rylands Haggadah: A Medieval Sephardi Masterpiece in Facsimile*, Raphael Loewe ed., London, 1988

הווסו-רולאנד, כריכות — Francisco Hueso Rolland, *Encuadernaciones Españolas siglos XII al XIX*, Catálogo General Ilustrado, Madrid 1934

הובקה, שער השמים — תום הובקה, "בית-הכנסת בגבוז'דז'יץ – שער השמים: השפעת ספר הזוהר על האמנות והאדריכלות", *המיתוס ביהדות*, (חביבה פדיה עור') ירושלים 1996, 263-316

הול, מילון — James Hall, *Dictionary of subjects and symbols in art*, London 1974

הופמן, כריכה פטמידית — Eva Hoffman, "A Fatamid Book Cover: Framing and Re-framing Cultural Identity", *L'Egypte Fatimide son art et son histoire*, (Marianne Barrucand ed.), Paris 1999, 403-419

הורוביץ, דרשנים	כרמי הורוביץ, ״דרשנים, דרשות וספרות הדרוש בספרד״, מורשת ספרד (חיים ביינארט עור׳), ירושלים תשנ״ד, 320-309
הורביץ, פירוש האגדות	כרמי הורוביץ, ״פירוש האגדות של הרשב״א – בין קבלה לפילוסופיה״, *דעת 18* (תשמ״ז), 25-15
היימן, אחרון אוטרכט	Adelheid Heimann, "The Last Copy of the Utrecht Psalter", *The Year 1200: a Symposium*, Metropolitan Museum of Art, New York 1975
הילגרת, ממלכות ספרד	J. N. Hillgarth, *The Spanish Kingdoms 1250-1516*, Oxford 1976- 1978
הילגרת ונרקיס, רשימה	J. N. Hillgarth and Bezalel Narkiss, "A List of Hebrew Books (1330) and a Contract to Illuminated Manuscripts (11350 From Majorca", *Revue des etudes Juives III (CXX)* (1961), 297-320
הטנשטין ודליוס, אסלאם	Markus Hattestein, Peter Delius (eds.), *Islam Art and Architecture*, Köln 2000
הייס ויליאמס, תיאור מוקדם	Jean Anne Hayes Williams, "The Earliest Dated Tree of Jesse Image: Thematically Reconsidered", Athanor XVIII, 17-23
הכתב הערבי	*אמנות הכתב הערבי*, קטלוג תערוכה (רחל חסון עור׳), מוזיאון לאמנות האסלאם, ירושלים 1995
הלברטל, הרמב״ן	משה הלברטל, *על דרך האמת: הרמב״ן ויצירתה של מסורת*, ירושלים תשס״ו

הלפרין, זוג נסתר

Dalia-Ruth Halperin, "The Hidden Couple: An Unexecuted Under-Drawing in the Catalan Micrography Mahzor", *Between Judaism and Christianity: Art Historical Essays in Honor of Elisheva (Elisabeth) Revel-Neher*, (Katrin Kogman-Appel and Mati Meyer eds.), Brill, Leiden (December 2008)

הלפרין, יהודי בינינו

Dalia-Ruth Halperin, "A Jew among Us: The Catalan Micrography Mahzor Artist and the Ferrer Bassa Atalier", *Ars Judaica 3 (2007)*, 19-30

הלפרין, מפתח מעבר

דליה-רות הלפרין, *המסורה המעוטרת במפתחי המעבר שבין קונטרסים* עבודה סמינריונית בעלת אופי מחקרי לשם קבלת מוסמך (M.A.) ירושלים האוניברסיטה העברית בירושלים תש״ס

הלסינגר, אשרי

Howard Helsinger, "Images on the Beatus Page of some Medieval Psalters", *Art Bulletin LIII/2 (1971)*, 161-176

הלר, אקלזיה וסינגוגה

רעיה הלר, *אופוזיציות אניגמטיות בתאורי צליבה קרולינגיים ובאמנות האוטונית המוקדמת וזיקתן לתמה של אקלזיה וסינגוגה*, חיבור לשם קבלת התואר מוסמך, האוניברסיטה העברית, ירושלים תש״ן

הקר, יוצאי ספרד

יוסף הקר, ״יוצאי ספרד באימפריה העות׳מנית במאה הט״ז – קהילה וחברה״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עור׳), ירושלים תשנ״ד, 460-478

הקר, ספרדים באימפריה העות׳מנית

Joseph Hacker, "The Sepharadim in the Ottoman Empire in the Sixteenth Century", Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy, (Haim Beinart ed.) Vol. 2, 1009-133

הקר, גאון ודיכאון	יוסף הקר, "גאון ודיכאון – קטבים בהוויתם הרוחנית והחברתית של יוצאי ספרד ופורטוגאל באימפריה העות'מאנית", *תרבות וחברה בתולדות ישראל בימי-הביניים קובץ מאמרים לזכרו של חיים הלל בן-ששון*, (ראובן בונפיל, מנחם בן-ששון, יוסף הקר עור'), ירושלים תשמ"ט, 586-541
הר"ן על הרי"ף	תלמוד בבלי, הר"ן על הלכות רב אלפס (הרי"ף), דפוס והוצאת האלמנה והאחירם ראם, ווילנא תרמ"א
ואן דה פוט, ביקורת	Albert Van De Put, reviewer on Francisco Hueso Rolland, *Encuadernaciones Españolas siglos XII al XIX*, Catálogo General Ilustrado, Madrid 1934 in The Litrature of Art, *Burlington Magazine for Connoisseurs 68 no. 397* (1936), 198-199
וורמאלד, הרהורים	Francis Wormald, "Afterthoughts on the Stockholm Exhibition", reprinted in *Collected Works II: Studies in English and Continental Art of the Later Middle Ages*, London and New York, 1988, 147–152
ויליאמס, כיוונים	John Williams, "Orientations: Christian Spain and the Art of Its Neighbors", *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Metropolitan Museum of Art, New York 1993, 13-25
ויצמן וקסלר, דורא	Kurt Weitzmann & Herbert L. Kessler, *The Frescoes of the Dura Synagogue and Christian Art*, Washington D.C. 1989
וישניצ'ר, סמל	Rachel Wischnitzer, *Symbole und Gestalten der jüdischen Kunst*, Berlin-Schöneberg 1935

וישניצר, גילדות	Mark Wischnitzer, *A History of Jewish Crafts and Guilds*, New York 1965
ולנטיין, עיטור	Lucia N.Valentine, *Ornament in Medieval Manuscripts*, London 1965
ורקמייסטר, אמנות גבול	Otto Karl Werckmeister, "Art of the Frontier: Mozarabic Monasticism", *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Metropolitan Museum of Art, New York 1993, 121-132
ורקמייסטר, רוכב	Otto Karl Werckmeister, "The Islamic Rider in the Beatus of Girona", *Gesta 36/2, (1997)*, 101-106
זוהר	*ספר הזהר*, דפוס וילנא תרפ״ד
זוהר חדש	*זוהר חדש*, דפוס ניו-יורק תשמ״א, ד״צ מונקאטש תרע״א
זכרון ספרד	*Memoria de Sepharad*, catalogue Centro Cultural San Marcos, Toledo 2002
זלדס, פזורה	Nadia Zeldes, "Diffusion of Sicilian Exiles and their Culture as Reflected in Hebrew Colophons", *Hispania Judaica Bulletin 5* (2007), 303-332
זלדס, יוסיפון	Nadia Zeldes, "The Diffusion of Seffer Yosippon in Sicily and its Role in the Relations Between Jews and Cristians", *Materia giudica XI/1-2* (2006), 169-177
חכם, מוטיב הנשר	נעה חכם, *מוטיב הנשר ומשמעותו באמנות היהודית*, עבודת גמר לתואר מוסמך, ירושלים האוניברסיטה העברית תשס״ג

חזן, פגיון האמונה — Robert Chazan, *Dagers of Faith: Thirteenth-Century Christian Missionizing and Jewish Response*, Berkely California 1989

חזן, ברצלונה — Robert Chazan, "The Barcelona Disputation of 1263: Goals, Tactics and Achievements", *Religionsgespräche im Mittelalter*. (Bernard Lewis and Friedrich Niewöhner eds.), Wiesbaden 1992, 77-91

חזן, ברצלונה והלאה — Robert Chazan, *Barcelona and Beyond: The Disputation of 1263 and its Aftermath*, Berkely, CA. 1992

חזן, מספרד לצפון אפריקה — אפרים חזן, ״מספרד לצפון אפריקה – השירה העברית במעבר״, *פעמים 59* (תשנ״ד), 52-64

חזן, תורת השיר — אפרים חזן, *תורת השיר בפיוט הספרדי לאור שירת הקודש של ר׳ יהודה הלוי*, ירושלים תשמ״ו

חזן ובר-תקוה, שירת ההלכה — אפרים חזן ובנימין בר תקוה, *שירת ההלכה*: עיונים באזהרות ובפיוטי הלכה במעגל השנה, רמת-גן תשנ״א

חזן ושרביט, הרפרין — אפרים חזן ואורי שרביט, ״מעמדו של ה׳רפרין׳ בספרות ובמוסיקה על פי שירת הבקשות של יהודי מרוקו״, *בקורת ופרשנות 32* (תשנ״ח), 187-206

חידושי הריטב״א — *ספר חידושי הריטב״א*, ירושלים תשכ״ט

חידושי הרשב״א — *חידושי הרשב״א על הש״ס - פירושי ההגדות*, חיים מהד׳ משה פלדמן, ירושלים תשנ״א

חלמיש, קבלה — משה חלמיש, *הקבלה בתפילה בהלכה ובמנהג*, רמת גן תש"ס

חלמיש, מבוא — משה חלמיש, *מבוא לקבלה*, ירושלים (חש"ה)

טאוטנר-קורמאן, מגן וחרב — Hanne Tautner-Kormann, *Shield and Sword*, Tübingen 1993

טאוטנר-קורמאן, עוצמת הפולמוס — Hanne Tautner-Kormann, "Jewish Polemics against Christianity in Medieval France and Spain: Can the Intensity of Argumentation be Measured?", *Rashi 1040-1990, Hommage à Ephraim E. Urbach*, ,(Gabrielle Sed-Rajna ed.) Paris, 1993, 639-644

טובי, שירת ספרד — יוסף טובי, "המשכה של שירת ספרד העברית בקרב המגורשים במרוקו", *בקורת ופרשנות 39* (תשס"ז), 191-204

טודוז, לבוש — Georges Toudouze, *Le Costume Français*, Paris 1945

טייכר, תרגומים — J.L. Teicher, "The Latin-Hebrew School of Translations in Spain in the Twelfth Century", *Homenaje a Millás Vallicrosa*, Barcelona 1956, Vol. 2, 403-444

טלגם, דמיון ושוני — Rina Talgam, "Similarities and differences between synagogue and church mosaics in Palestine during the Byzantine and Umayyad periods", *From Dura to Sepphoris: Studies in Jewish Art and Society in Late Antiquity*, (Lee I. Levine and Zeev Weiss eds.), Portsmouth RI 2000, 93-110

יהלום, שירה — יוסף יהלום, "השירה העברית שבתחום השפעת הערבית – בין מזרח למערב", *פעמים 2* (תשל"ט), 22-28

יובל, שני גויים	ישראל יעקב יובל, *שני גויים בבטנך - יהודים ונוצרים דימויים הדדיים*, תל-אביב 2000
יוהס, קמיע	אסתר יוהס, "מנורה מצוירת באותיות: קמיע וסגולה", *לאור המנורה: גלגולו של סמל*, (איריס פישוף עור') מוזיאון ישראל, ירושלים תשנ"ח, 132-135
יוסף בן מתתיה, קדמוניות	יוסף בן מתתיה, *קדמוניות היהודים*, תרגם מיוונית אברהם שליט, ירושלים תשי"ד
יוסף בן מתתיה, מלחמות	יוסף בן מתתיה, *מלחמות היהודים עם הרומאים*, תרגם מיוונית יעקב נפתלי שמחוני, עם הערות מבואות ומפתחות, רמת-גן תשכ"א
יורב, נורמה	אבישי יורב, "נורמה סידרתית להשוואת גרסאות" דעת אתר לימודי יהדות ורוח שני חלקים http://www.daat.ac.il/daat/toshba/mechkar/norma-2.htm http://www.daat.ac.il/daat/toshba/mechkar/norma1-2.htm
ילין, תורת השירה	דוד ילין, תורת השירה הספרדית, ירושלים תשל"ב (מהדורה מצולמת)
ילקוט שמעוני	*ילקוט שמעוני*, ירושלים תש"ך, ד"צ ורשא תרל"ח
יפה, תרבות על-פה	Martin S. Jaffee, "The Oral-Cultural Context of the Talmud Yerushalmi", (Yaakov Elman and Israel Geershoni eds.), New Haven, 2000, 27-73
ירדן, ריה"ל	דב ירדן, *שירי הקדש לרבי יהודה הלוי*, ירושלים תשל"ח
ירדני, כתב	עדה ירדני, *ספר הכתב העברי*, ירושלים תשנ"א

ירדני, ספר הכתב	Ada Yardeni, *The Book of Hebrew Script – History, Palaeography, Script Styles; Calligraphy and Design*, Jerusalem 1997
ירזה לואסס, ליברה ורד	Joaquín Yarza Luaces, "La ilustración", *Llibre Verd de Barcelona*, Barcelona 2004, 257-318
לאקאווי, כתובות	José Luis Lacave, *Medieval Ketubot from Sepharad, Hispania Judaica*, Jerusalem 2002
כד הקמח	*תבי רבינו בחיי*, מהד׳ הרב חיים דוב שעועל, ירושלים תש״ל
כהן, הספר הפתוח	Adam Cohen, *The Open Book: Reflections on Medieval Art and Experience*, (in prep.)
כהן, הגדת ברצלונה	Evelyn Cohen, "The Decoration", *The Barcelona Haggadah: an Illuminated Passover Compendium from 14th-Century Catalonia (in MS British Library Additional 14761)*, Jeremy Schonfield (ed.), Facsimile edition, London 1992, 24-43
כהן, מיון	Jeremy Cohen, "Towards a functional classification of Jewish anti-Christian polemics in the high Middle Ages", *Religionsgespräche im Mittelalter* (Bernard Lewis and Friedrich Niewöhner eds.), Wiesbaden 1992, 93-114
כהן, נזירים	Jeremy Cohen, *The Friars and the Jews*, Ithaca, London 1982
כהן, המתנגד הנוצרי	Jeremy Cohen, "The Christian Adversary of Solomon ben Adret", *JQR LXXI* (1980-1981), 48-55

כהן, סהר וצלב
Mark R. Cohen, *Under Crescent and Cross: The Jews in the Middle Ages*, Princeton, 1994

כהן-מושלין, סופרים משכילים
Aliza Cohen Mushlin, "On Learned Scribes", *Les problèmes posés par l'édition critique des textes anciens et médiévaux*, Louvain-la-Neuve 1992, 197-216

כהן-מושלין, כתב-יד
Aliza Cohen Mushlin, *The Making of a Manuscript: The Worms Bible of 1148*, Wiesbaden 1983

כלים וטכניקה
Decorative Bookbinding at the Brera, web version, http://www.braidense.it/bookbinding.ukd.htm

כ"ץ, יגל חזון
א"י כ"ץ, *יגל חזון*, ירושלים-תל-אביב 1964

כריכות ספרדיות
Encuadernaciones Españolas en la Bibilioteca Nacional, catálogo de la Exposición Bibilioteca Nacional. Madrid, junio-agosto 1992

כתבי הרמב"ן
כתבי רבינו משה נחמן - יוצאים לאור ע"פ כתבי יד ודפוסים ראשונים עם מראי מקומות ומבואות, (הרב חיים דוב שעוועל מהד'), ירושלים תשכ"ג-תשכ"ד

כתר שם טוב
ספר עמודי הקבלה: והוא כינוס של חיבורים קדמונים יקרי המציאות העוסקים בחכמת האמת ובסתרי התורה, ירושלים תשס"א, כתר שם טוב, א-פ

לדרמן, משכן/מקדש וכליו
שולמית לדרמן, *'מעשה בראשית ו'מעשה המשכן' – רעיון המשכן/מקדש וכליו כתבנית ייצוגית וסמלית לבריאת העולם וביטויו באיקונוגרפיה היהודית והנוצרית-*

ביזנטית בימי הביניים, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית בירושלים תש"ס

לדרמן, תנינים | שולמית לדרמן, ""התנינים הגדולים' והדרקונים בכתבי יד עבריים מצוירים בימי הביניים", *זכר דבר לעבדך, אסופת מאמרים לזכר דב רפל*, (שמואל גליק עו'), ירושלים תשס"ז, 335-319

לה פונטיין-דוסונג, קארייה דג'אמי | Jacqueline Lafontaine-Dosogne, "Iconography of the Cycle of the Life of the Virgin", *The Kariye Djami - Studies in the Art of The Kariye Djami and its Intellectual Background*, New York 1996 vol. 4

לואיס, יהודים ואסלאם | Bernard Lewis, *The Jews of Islam*, Princeton NJ 1984, paperback reprint 1987

לוין, כתר | ישראל לוין, *כתר מלכות לרבי שלמה אבן גבירול*, ירושלים תשס"ו

לוינגר, אבן גאון | דוד שמואל לוינגר, "רבי שם טוב אבן גאון", *ספונות ז* (תשכ"ג), ז-לט

ליבס, השכינה | יהודה ליבס, "האומנם בתולה היא השכינה?", *פעמים 101-102 (תשס"ה)*, 313-303

ליבס, המשיח | יהודה ליבס, "המשיח של הזוהר – לדמותו המשיחית של ר' שמעון בר יוחאי", *הרעיון המשיחי בישראל: יום עיון לרגל מלאת שמונים שנה לגרשם שלום*, (שמואל ראם עור'), ירושלים תשמ"ב, 263-87

ליבס, כיצד נתחבר — יהודה ליבס, "כיצד נתחבר ספר הזוהר", *ספר הזוהר ודורו: דברי הכנס הבינלאומי השלישי לתולדות המיסטיקה היהודית* (יוסף דן עו'), ירושלים 1989, 1-72

לימור, יהודים ונוצרים — אורה לימור, *בין יהודים לנוצרים*, תל-אביב 1993

לייאנס, המסורה המצרפת — דוד לייאנס, המסורה המצרפת - דרכיה וסוגיה על פי כתב-יד קהיר של הנביאים, באר שבע תש"ס

לינגס, קוראן — Martin Lings, *Splendors of Qur'an Calligraphy and Illumination*, Liechtenstein, New York, London 2005

לסקר, פולמוסים פילוסופיים — Daniel Laker, *Jewish Philosophical Polemics against Christianity in the Middle Ages*, New York 1977

לרוק, ספר התהלים — Chanoine V. Leroquais, *Les psautiers manuscrits latins des bibliothèques publiques de France*, Macon: Protat Freres, Imprimeurs Editeurs 1940-1941

מאדורל-מארימון, כריכות — Jose Maria Madurell y Marimon, "Encuadernadores y Libros Barceloneses Judíos y Conversos (1322-1458)", *Sefarad XXI* (1961), 300-338

מאל, אמנות דתית — Emile Mâle, *Religious Art: from the Twelfth to the Eighteenth Century*, Princton NJ 1982 (reprint)

מאק, רמב"ן — חננאל מאק, "בעיניו של הרמב"ן: דמותו של פרעה מלך מצרים ומעמד היהודים בממלכת ארגון-קטלוניה", *ספונות כב* (תשנ"ט), 33-47

מאקובי, יהדות במשפט Hyam Maccoby, Judaism on Trial: Jewish-Christian Disputations in the Middle Ages, London 1993 (first published 1982)

מאראנגס אי פראט, תעשיה Isidra Maranges I Prat, *La Indumentària Civil Catalana segeles XIII-XV*, Barcelona 1991

מגילות תורה *תצוגת מגילות תורה וספרי תנ״ך השייכים לקהילת יוצאי סוריה בישראל*, בית נשיא המדינה ירושלים ט״ז בחשון תשס״א – 14 בינואר 2000, בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ׳אות׳ עמותה למחקר והוראה בהלכות סת״ם

מגן אבות *ספר המנהגים מגן אבות לר׳ מנחם בר׳ שלמה המאירי*, מהד׳ ר׳ יקותיאל כהן, ירושלים תשמ״ט

מדריך ברצלונה Art and History of Barcelona, English Edition, Florence 1996

מדרש אגדה *מדרש אגדה*, (שלמה בובר מהד׳), וייען תרנ״ד

מדרש רבה *מדרש רבה עם ענפים עם פירוש עין חנוך*, ב.ב. הוצאה לאור

מדרש תהלים מדרש תהלים המכונה שוחר טוב, מהד׳ שלמה בובר, וילנא תרנ״א

מהפשוט למפואר Hand Bookbindings Plain and Simple to Grand and Glorious, Princeton University Library Online exhibition http://libweb5.princeton.edu/visual_materials/hb/cases/

מוזיאון לאמנות קטלאנית-רומאנסקי *Museu Nacional d'Art de Catalunya, Gu*ia art romànnic, (Montserrat Paretas, Jordi Camps i Sòria, Teresa Marot eds.), Barcelona 1997

מוזיאון לאמנות קטלאנית-גותיקה | *Museu Nacional d'Art de Catalunya, Gothic art guide*, (M. Rosa Manote i Clivilles, Francesc Ruis i Quesada, Francesc Quilez i Corella eds.), Barcelona 2000

מורא, ברצלונה וטאראגונה | Victoria Mora, "The Jewish communities of Catalonia: Barcelona, Tarragona and surrounding area", *Jewish Catalonia*, Museu d'Historia de Catalunya, Barcelona 2002, 37-55

מורגאן ואלקוי, האיורים | Nigel Morgan and Rosa Alcoi, "the Illustrations of the Anglo-Catalan Psalter", *The Anglo-Catalan Psalter,* scholarly compendium to the facsimile edition, (Manuel Moleiro Ed.), Barcelona 2006, 149-281

מוריי, מילון | Peter & Linda Murray, *Oxford companion to Christian art and architecture*, New York 1996

מילון סטנפורד לכריכה ושימור | *Bookbinding and the Conservation of Books: A Dictionary of Descriptive Terminology* http://sul2.stanford.edu/don/toc/toc1.html

מייס, סגנון איטלקי | Millard Meiss, "Italian Style in Catalonia and a Fourteenth-Century Catalan Workshop", *Journal of the Walters Art Gallery 4 (1941)*, 45-87

מילאס-ווליקרוסה, יהודי ברצלונה | J.M. Millás Vallicrosa, "Los Judíos Barceloneses y las Artes del Libro", *Sefarad XVI* (1956), 129-136

מילשטין, לשון הסמלים | רחל מילשטין, ״לשון הסמלים הרב-תרבותית בעיטורי התנ״ך הקדומים ביותר״, *האסלאם ועולמות שזורים*, ירושלים תשס״ב, 413-442

מילשטין, איור בתקופה הפאטימית
Rachel Milstein, "Hebrew Book Illumination in the Fatamid Era", *L'Egypte Fatamide son art et son histoire*, (Marianne Barrucand ed.), Paris 1999, 429-440

מירסקי, היצירה
אהרן מירסקי, "היצירה בפיוט ובשירה", *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עו'), ירושלים תשנ"ד, 118-149

מנורת המאור
מנורת המאור לר' ישראל בן יוסף אלנקאוה, מהד' ענלאו, ניו-יורק תרפ"ט

מנשה, קומוניקציה
Menache, S., "Communication in the Jewish Diaspora. A Survey", *Communication in the Jewish Diaspora*, (Sophia Menache ed.) Leiden 1996, 15-58

מצגר, עזרה וסכנות
Mendel Metzger, "L'aide et les risques qu'offrent le décor et l'illustration pour dater et localiser les manuscrits Hébreux médiévale", *La paléographie hébraïque médiévale*, Paris 1974, 117-124

מצגר, אבן גאון
Thérèse Metzger, "Josué ben Abraham ibn Gaon et la masora du Ms. Iluminado 72 de la Biblioteca National de Lisbonne", *Codices Manuscripti 15/5 (1990)*, 1-27

מצגר, כתבי יד עבריים וכריכותיהם
Thérèse Metzger, "Les manuscrits hébreux et leurs reliures: la reliure du ms. hébr. 819 de la Bibliothèque Nationale à Paris", *Revue Française d'Histoire du Livre 37* (1982), 349-362

מצגר, מסורה מעוטרת
Thérèse Metzger, "La masora ornamentale et le décor calligraphique dans les manuscrits hébreux au Moyen Age", *La paléographie hébraïque* Espagnols *médiévale*, Paris 1974, 86-116

מצגר, כלי פלחן
Thérèse Metzger, "Les Objects du culte, le Sanctuaire du Désert et le Temple de Jérusalem dans les Bibles Hébraïques Enluminées, en Orient et en Espagne", *Bulletin of the John Rylands Library LII(1969), 397-437; LIII (1970-71)*, 169-185

מרלה, אמנות חילונית
Raimond van Marle, *Iconographie de l'art profane au Moyen-age et la Renaissance, et la decoration des demeures*, New York 1971 (reprint of 1931 edition) v.2

מקראות גדולות
ספר מקראות גדולות, ירושלים תשנ״ח

מקראות גדולות המאור
ספר מקראות גדולות המאור חמשה חומשי תורה, ירושלים תש״נ

משורר, מטבעות
יעקב משורר, *אוצר מטבעות היהודים*, ירושלים תשנ״ז

משנה
משניות מבוארות, (מבואר בידי פינחס קהתי), ירושלים תשנ״ח

משנה תורה
משנה תורה הוא היד החזקה לרבינו משה בר מיימון זצ״ל עם כל הפירושים שנדפסו בדפוסי וורשא-ווילנא, הוצאת ׳עם עולם׳

נביאים ראשונים
מקראות גדולות: נביאים ראשונים, תל-אביב תשמ״ג

נורדסטרום, מיניאטורות
C.O. Nordström, "Some Miniatures in Hebrew Bibles", *Synthronon*, Paris 1968, 89-105

נלסון, סום
W. Nelson Francis (ed.), *The Book of Vices and Virtues: a Fourteenth Centaury English Translation of the Somme le Roi of Lorens D'Orléans*, (Early English Text Society, Original Series 217), London 1952

נסיפוגלו, טופקאפי Gürlu Necipoğlu, *The Topkapi Scroll - Geometry and Ornament in Islamic Architecture*, Santa Monica, CA 1995

נרקיס, המנורה בצלאל נרקיס, "המנורה בכתבי יד עבריים בימי הביניים", *לאור המנורה: גלגולו של סמל*, (איריס פישוף עור') מוזיאון ישראל, ירושלים תשנ"ח, 77-73

נרקיס, הגדת הזהב Bezalel Narkiss, *The Golden Haggadah*, London 1997

נרקיס, עבריים בצלאל נרקיס, *כתבי יד עבריים מצוירים*, מהדורה ג', ירושלים תשנ"ב (מהדורה ראשונה 1984)

נרקיס, אות בצלאל נרקיס ,"עיטור האות העברית בימי הביניים", *אות היא לעולם: קובץ מאמרים מוקדש לעיצוב האות העברית*, ירושלים תש"ן, 47-66

נרקיס, וורמיזא בצלאל נרקיס, "תאור ואיקונוגרפיה", *מחזור וורמיזא*: מבואות (מלאכי בית-אריה עור'), ואדוז תשמ"ו, ס"א-ס"ז

נרקיס, כהן-מושלין וצ'ריקובר, ספרדיים Bezalel Narkiss, Aliza Cohen-Mushlin & Anat Tcherikover, *Hebrew Illuminated manuscripts in the British Isles,Catalogue Portuguese Manuscripts*, & *raisonné:I: Spanish* Jerusalem & London, 1982

נרקיס וסד-ריינה, אינדקס קאופמן Bezalel Narkiss & Gabrielle Sed-Rajna, *Index of Jewish Art. Iconographical Index of Hebrew Illuminated Manuscripts, Vol IV: Illuminated Manuscripts of the Kaufnmann Collection at the Library of thr Hungarian academy of Sciences, Copenhagen*, Jerusalem, Budapest & Paris 1988

Bezalel Barkiss & Gabrielle Sed-Rajna, *Index of Jewish Art. Iconographical Index of Hebrew Illuminated Manuscripts, Vol V: Illuminated Manuscripts of the Collection at the Royal Library, Copenhagen,* Jerusalem & Paris 1994	נרקיס וסד-ריינה, אינדקס קופנהגן
Mariàngela Saguè i Guarro, *Ferrer Bassa: Les pintures de la capells de Sant Miquel al monestir de Pedralbes*, 1989	סגה, פרר
Gabrielle Sed-Rajna, "Images of the Tabernacle/Temple in Late Antique & Medieval Art: The State of Research", *The Real & Ideal Jerusalem in Jewish, Christian & Muslim Art*, *JA 23-24* (1997/1998), 42-53	סד-ריינה, מצב המחקר
Gabrielle Sed-Rajna, *Jewish Art*, New York 1997	סד-ריינה, אמנות יהודית
Gabrielle Sed-Rajna, *Les manuscrits Hébreux enluminés des Bibliothèques de France*, Paris 1994	סד-ריינה, ספריות צרפת
Gabrielle Sed-Rajna, "Hebrew Illuminated Manuscripts from the Iberian Peninsula", *Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain*, (Vivian B. Mann, Thomas F. Glick, and Jerrilynn D. Dodds eds.), Jewish Museum, New York, 1992, 133-156	סד-ריינה, קונביבנציה
Gabrielle Sed-Rajna, "Hebrew Manuscripts of Fourteenth-Century Catalonia and the Workshop of the Master of St. Mark", *JA 18 (1992)*, 117-128	סד-ריינה, סנט מרק
Gabrielle Sed-Rajna, *The Hebraic Bible*, Fribourg 1987	סד-ריינה, תנ״ך
Gabrielle Sed-Rajna, *le Mahzor enluminé*, Leiden 1983	סד-ריינה, מחזור מאויר

סד-ריינה, טולדו — Gabrielle Sed-Rajna, "Toledo or Burgos", *JJA 2 (1975)*, 6-21

סודי רזיי — ספר סודי רזיי: ערוך מחדש ע״פ כ״י: חלק א-ב; ספר השם יו״ל לראשונה מכת״י, (עו׳ הרב אהרן אייזנבך), ירושלים תשס״ד

סטאו, מיעוט — קנת סטאו, *מיעוט בעולם נכרי – היהודים באירופה הנוצרית בימי הביניים*, ירושלים תשנ״ז

סטריקלנד, דמויות שטניות — Debra Higgs Strickland, *Saracens, Demons, Jews - Making Monsters in Medieval Art*, Princeton NJ 2003

סטרן, ספרים ראשונים וקריאה — David Stern, "The First Jewish Books and the Early History of Jewish Reading", *JQR 98.2* (2008), 163-202

סידור אבי חי — *סידור אבי חי יום השבת בבית הכנסת* (אביגדור שנאן עו׳), ירושלים תש״ס

סיטבון, חידה — Suzy Sitbon, "La part de l'énigme dans l'écriture:l'exemple de l'hébreu", *Sommaire 260* (2000), 70-73

סיטבון, איסור — Suzy Sitbon, *Interdit de la representation dans le Judaisme et creation artistique: Leçons des bibles medievales de l'Espagne*, EPHE Paris Sorbonne 2004

סיראט, מהסופר לספר — Colette Sirat, *Du Scribe au Livre*, *les manuscrits Hébreux au Moyen age*, Paris 1994

סיראט, כתב על אבן — Colette Sirat, "Écriture pierre et écriture sur parchemin, les Juifs de Paris au XIIIeme siècle", *Revue du Louvre 4* (1983), 249-254

סיראט ואברין — Colette Sirat & Leila Avrin, *La lettre hébraïque et sa signification*, *Micrography as Art*, Jerusalem/Paris, 1981

סירלוט, סמלים — Juan Eduardo Cirlot, *A Dictionary of Symbols*, (translated from Spanish by Herbert Read), New York 1984 (2nd edition reprint)

סירמאי, ארכיאולוגיה — J.A. Szirmai, *The Archeology of Medieval Bookbinding*, Aldershot, Bookfield VT, 1999

ספר הברית — *ספר הברית – וויכוחי רד״ק עם הנצרות*, מהד׳ אפרים תלמאג׳, ירושלים תשל״ד

ספר המנהיג — *ספר המנהיג לר׳ אברהם בן נתן הירחי*, מהד׳ יצחק רפאל, ירושלים תשל״ח

ספר הפליאה — *ספר הפליאה על ספר בראשית: והוא אחד ממ״ט קנים מהקנה ומיוחס לקנה אביו של ר׳ נחוניא*, ירושלים תשנ״ז

ספר הקנה — *ספר הקנה: והוא אחד ממ״ט קנים .. ונחלק לשניים ומיוחס לקנה אביו של ר׳ נחוניא*, ירושלים תשנ״ח

ספר יוחסין — Sefer Yuhasin XII (1996)

ספרי רשב״א — *ספרי הרשב״א: חידושי הש״ס, פירושי האגדות, הפסקים, הבתים והשערים, פירושי התורה, סתרי תורה, אגרות/ ערוכים ומוגהים ומעובדים מחדש על-פי כתבי היד, מהם יחידים בעולם והדפוסים הראשונים עם השלמות מספרי הראשונים, מראי מקומות והערות עניניות*, מנחם מנדל גערליץ מהד׳, ירושלים תשמ״ו-תשמ״ז

ספר שאלות ותשובות	*ספר שאלות ותשובות הרשב״א מאת ... הרב שלמה ב״ר אברהם בן אדרת מברצלונה...* ,שלמה זלמן הבלין (מהד), ירושלים תש״ס, כרך א׳
ספרים מספרד	*ספרים מספרד*, קטלוג תערוכה (רפאל וייזר עור׳), מוזיאון ישראל והאוניברסיטה העברית בירושלים, 1992
עסיס, תור הזהב	Yom-Tov Assis, *The Golden Age of Aragonese Jewry*, London, Portland Or. 1997
עסיס, כלכלת ארגון	Yom-Tov Assis, *Jewish Economy in the Medieval Crown of Aragon 1213-1327: Money and Power*, Leiden 1997
עסיס, מסורת	Yom-Tov Assis, "The Judeo-Arabic Tradition in Christian Spain", *The Jews of Medieval Islam, Community, Society & Identity* (Daniel Frank ed.) Leiden, New York, Köln 1995, 111-124
עסיס, מלכות ארגוניה	יום-טוב עסיס, ״היהודים במלכות ארגוניה ובאזורי חסותה״, *מורשת ספרד* (חיים ביינארט עו׳), ירושלים תשנ״ד, 36-80
עסיס, סחר ימי	יום-טוב עסיס, ״יהודי ברצלונה בסחר הימי עם המזרח״, *גלות אחר גולה*, ירושלים תשמ״ח, 257-283
עסיס, דיפלומטים	יום-טוב עסיס, ״דיפלומטים יהודים בארגוניה״, *ספונות י״ח/3* (תשמ״ה), 11-34
עץ הכבוד	Gabriel Turell, *Arbre D'Honor*, a cura de Cecília Burgaya, Barcelona 1992

פגיס, השיר	דן פגיס, *השיר דבור על אופניו*, ירושלים תשנ"ג
פדיה, השם והמקדש	חביבה פדיה, *השם והמקדש במשנת ר' יצחק סגי נהור – עיון משווה בכתבי ראשוני המקובלים*, ירושלים תשס"א
פדיה, רמב"ן	חביבה פדיה, *הרמב"ן*, תל-אביב 2003
פוט, מודחארית	Miriam Foot, "A Spanish Mudejar Binding of the End of the Fifteenth Century", *The Book Collector* (Spring 1987), 100-102
פויכטונגר, תורת המדינה	דוד מאיר פויכטונגר, תורת המדינה לר' שלמה בן אברהם אדרת (הרשב"א), חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית בירושלים תשס"ז
פולזר, מאריה של הענוה	Joseph Polzer, "Concerning the Origin of the Virgin of Humility Theme", *Revue d'art Canadienne-Candadian Art Review*, XXVII, 1-2 (2000), 1-31
פונקנשטיין, התמורות	עמוס פונקנשטיין, "התמורות בוויכוח הדת שבין היהודים לנוצרים במאה ה-י"ב", *תדמית ותודעה היסטורית ביהדות ובסביבתה*, תל-אביב תשנ"א, 82-102
פונקנשטיין, פרשנות טיפולוגית	עמוס פונקנשטיין, "פרשנותו הטיפולוגית של הרמב"ן", *תדמית ותודעה היסטורית ביהדות ובסביבתה*, תל-אביב תשנ"א, 157-179

פיפונייר ומאן, לבוש
Françoise Piponnier & Perrine Mane, *Dress in the Middle Ages*, New Haven & London 1997 from French 1995 (Se vêtir au Moyen Âge)

פיק, קווים
שלמה פיק, "קווים לדמות בתי הכנסת במרסיי ומנהגיהם בימי הביניים", *פעמים 110* (תשס"ז), 85-114

פכט, איור הספר
Otto Pächt, *Book Illumination in the Middle Ages : an introduction*, London 1986

ספריית הפלטינה
cum picturis ystoriatum Codici devozionali e liturgici della Biblioteca Palatina, Parma 2001

פליישר, תפילה
עזרא פליישר, *תפילה ומנהגי תפילה ארץ-ישראליים בתקופת הגניזה*, ירושלים תשמ"ח

פליישר, היוצרות
עזרא פליישר, *היוצרות בהתהוותם והתפתחותם*, ירושלים תשמ"ד

פליישר, הרהורים
עזרא פליישר, "הרהורים בדבר אופיה של שירת-הקודש בספרד", פעמים 2 (1979), 15-21

פליישר, שירת הקודש
עזרא פליישר, *שירת הקודש העברית בימי הביניים*, ירושלים תשל"ח

פליקס, טבע
יהודה פליקס, *טבע וארץ בתנ"ך*, ירושלים 1992

פנה, סוריה
Ignacio Peña, *The Christian Art of Byzantine Syria*, Berkshire

פסיקתא זוטרתא
מדרש לקח טוב: המכונה פסיקתא זוטרתא על חמשה חומשי תורה, (שלמה בובר מהד') וילנא תר"מ

פרבר, מיקרוגרפיה	Stanley Ferber, "Micrography: A Jewish Art Form", *JJA 3-4* (1977), 12-24

פרוימוביץ, פוליטיקה משיחית	Eva Frojmovic, "Messianic Politics in re-Christianized Spain: Images of the Sanctuary in Hebrew Bible Manuscripts" *Imaging the Self, Imaging the Other*, Leiden 2002,(Eva Frojmovic, ed.), 91-128

פרידמן, תיאורי צייד	מירה פרידמן, תיאורי *הצייד באמנות ימי הביניים והרנסנס*, חבור לשם קבלת תואר דוקטור,אוניברסיטת תל-אביב 1978

פריי ברונר, פלחן הבתולה	Nancy Frey Breuner, "The Cult of the Virgin Mary in Southern Italy and Spain", *Ethos 20,1* (1992), 66-95

פרנקל, רגלים	יונה פרנקל, *מחזור לרגלים, לפי מנהגי בני אשכנז לענפיהם*, ירושלים תשנ"ג

פרנקל, שבועות	יונה פרנקל, *מחזור לשבועות לפי מנהגי בני אשכנז לענפיהם*, ירושלים תש"ס

פיירצ'יילד-רגלס, אלקאזר	D. Fairchild Ruggles, "The Alcazar of Seville and Mudejar Architecture", *Gesta 43/2 (2004)*, 87-98

פרקי רבי אליעזר	*ספר פרקי רבי אליעזר*, ירושלים הוצ' אשכול

צונץ, תולדות השירה	Lipman Zuntz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, Berlin 1865

קאברול-לקלרק, מילון	Cabrol-Leclerq, *Dictionaire d'archeologie Chretienne et de liturgie*, Paris 1924

קאזאנובאס-מירו, מצבות	Jordi Casanovas Miró *Las inscripciones funerarias hebraicas medievales de España*, Monumenta Paleographica Medii Aevi, Series Hebraica, V. I, Berpols Belgium 2004
קאמיל, שוליים	Michael Camile, *Image on the Edge: The Margins of Medieval Art*, London 92 (reprint 2003)
קאראדרס, זיכרון	Mary Carruthers, *The Book of Memory: A Study of Memory in Medieval Culture*, Cambridge 1990
קארלו, כריכות	Carlo Federici, *La Legatura Medievale*, Milano, 1993
קוגמן-אפל, המקדש	Katrin Kogman Appel, "The Temple of Jerusalem and the Hebrew Millenium in a Thirteenth-Century Jewish Prayer Book", Paper delivered at the conference *Jerusalem as Narative Space* at the Kunsthistorisches Institut Florence December 2007 to appear in *Jerusalem as Narative Space* (Gerhard Wolf ed.), Leiden 2009
קוגמן-אפל, תפיסות ויזואליות	Katrin Kogman Appel, "Jewish Art and Cultural Exchange: Theoretical perspectives of the Temple in Medieval Jewish Art: Diverse Imagery or Cultural Differences?" (in prep.)
קוגמן-אפל, הגדות בספרד	Katrin Kogman Appel, *Illuminated Haggadot from Medieval Spain: Biblical Imagery & the Passover Holiday*, Penn State University Press 2006
קוגמן-אפל, עץ המן	Katrin Kogman Appel, "The Tree of Death and the Tree of Life: The Hanging of Haman in Medieval Jewish

	Manuscript Painting", *Between the Picture and the Word*, Penn State University Press 2005, 187-208
קוגמן-אפל, צורות הבהמות	קטרין קוגמן-אפל, ״צורות הבהמות ושאר נפש חיה וצורות האילנות והדשאים״, *פעמים 97 (תשס״ד)*, 27-62
קוגמן-אפל, דינמיקת ההשאלה	Katrin Kogman-Appel, "Jewish art and non-Jewish Culture: the Dynamics of Artistic Borrowing in Medieval Hebrew Manuscript Illumination", *Jewish History 15 (2001)*, 187-234
קוגמן-אפל, תנ״ך	קטרין קוגמן-אפל, *אמנות יהודית בין איסלאם לנצרות: עיטורי ספרי תנ״ך עבריים בספרד*, תל אביב 2001
קוגמן-אפל, תרבות במעבר	Katrin Kogman-Appel, "Hebrew Manuscript Painting in Late Medieval Spain: Signs of a Culture in Transition", *Art Bulletin LXXXIV(2) (2002)*,.246-272
קוגמן-אפל, התמודדות	Katrin Kogman-Appel, "Coping with Christian Pictorial Sources: What Did Jewish Miniaturists Not Paint", *Speculum 75 (2000)*, 816-858
קוגמן-אפל, מחזור נרטיבי	Karrtin Kogman-Appel, "The Sephardic Picture Cycles and the Rabbinic Tradition: Continuity and Innovation in Jewish Iconography", *Zeitschrift fur Kunstgeschichte, 60 Band 1997, Heft 4*, Sonderdruck, 451-481
קוגמן-אפל ולדרמן, סארייבו	Kartin Kogman-Appel, and Shulamith Lederman, "The Sarajevo Haggadah: The Concept of Creatio ex Nihilo and the Hermeneutical School Behind It", *Studies in Iconography 25 (2004)*, 89-127

קוטנר, חמורו של משיח	ענת קוטנר, *חמורו של משיח: תיאורי משיח רוכב על חמור בכתבי יד אשכנזיים בימי הביניים*, עבודה סמינריונית בעלת אופי מחקרי לשם קבלת מוסמך (M.A.) ירושלים האוניברסיטה העברית בירושלים תשס״ג
קונביבנציה	*Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain,* (Vivian B. Mann, Thomas F. Glick, and Jerrilynn D. Dodds eds.), Jewish Museum, New York, 1992
קוסמר, סום מאוייר	Ellen V. Kosmer, *A Study of the Style and Iconography of a Thirteenth-Century Somme le Roi (British Museum MS. Add 54180) with a Consideration of other Illustrated Somme Manuscripts of the Thirteenth, Fourteenth and Fifteenth Centuries*, PhD Dissertation, Yale University 1973
קוק, שירה צורנית	Elizabeth Cook, "Figured Poetry", *Journal of the Warburg and Courtauld Institute 42 (1979*), 1-15
קטלוג הווטיקן	*כתבי-יד בספריית הווטיקן, קטלוג*, (בנימין ריצ׳לר עו׳, מלאכי בית-אריה תיאורים פליאוגרפיים וקודיקולוגיים בהשתתפות נורית פסטרנק), קריית הווטיקן 2008
קטלוג מרגוליות	G Margoliuth, Catalogue of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the British Museum, London 1909-1915
קטלוג נויבאואר	Adolf Neubauer, Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library and the College Libraries of Oxford, Oxford 1886-1906

קטלוג נויבאואר תיקונים — Supplement of addenda and corrigenda to vol. 1 Neubauer Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library, compiled under the direction of Malachi Beit-Arie, Oxgord 1994

קטלוג נויבאואר וקאולי — Adolf Neubauer and Arthur Ernst Cowley, Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford 1906 vol. 2

קטלוג פרמה — *קטלוג כתבי-היד העבריים בספריית הפאלאטינה בפרמה*, בנימין ריצ׳לר (עור׳), ירושלים תשס״א

קליין, ברצלונה המדיאבלית — Elka Klein, *Jews, Christians and Royal Power in Medieval Barcelona*, Ann Arbor 2006

קליין, רומאנסק קטלאני — Peter K. Klein, "The Romanesque in Catalonia", *The Art of Medieval Spain A.D. 500-1200*, Metropolitan Museum of Art, New York 1993, 185-197

קרואה, ציור ספרדי — Gilbert Croué, "La peinture espagnole des XIVe et XVe siècles", *Ars et Vie Plus (Hiver 2004)*, 9-16

קריטצ׳לו, דגמים — Keith Critchlow, *Islamic Patterns – an analytical and Cosmological Approach*, Rochester VT 1999

קריסטיס-שוקן — *Important Hebrew Manuscripts from the Salman Shocken Collection*, Christies New York November 15, 2005, 20-23

רגוזה וגרין, מדיטציה — Isa Ragusa and Rosalie B. Green (eds.), *Meditations on the Life of Christ: an Illustrated manuscript of the Fourteenth Century, Paris BnF MS Ital. 115*, Princeton 1961

ראנדאל, שוליים — Lillian Randall, *Images in the Margins of Gothic Manuscripts*, Berkley and Los Angeles 1966

רבנו בחיי — *רבנו בחיי ביאור על התורה*, הרב חיים דב שעוועל (מגיהה), ירושלים תשנ״ד

רבל-נהר, יחזקאל — אלישבע רבל-נהר, ״יחזקאל פרק לז – מפתח נוסף לפירוש תכנית ציורי הקיר בבית-הכנסת של דורא-אירופוס״, (יעקב אשל, אהוד נצר, דוד עמית, דוד קסוטו עור׳) *ועשו לי מקדש: בתי כנסת מימי קדם ועד ימינו*, אריאל תשס״ד, 67-75

רבל-נהר, מטה אהרן — Elisheva Revel-Neher, "Le bâton d'Aaron: Eschatologie Juive et Typologie Mariale", *Mélanges Dujcev*, Sofia 1999, 19-27

רבל-נהר, עדות החסר — Elisheva Revel-Neher, *Le Témoignage de l'Absence - les objets du sanctuaire à Byzance et dans l'art Juif du XI au XV siècles*, Paris, 1998

רבל-נהר, עם עתיק עם חדש — Elisheva Revel-Neher, "Antiquus Populus, Novus Populus: Jerusalem & the People of God in the Germiny-des-prés Carolingian Mosaic", *The Real & Ideal Jerusalem in Jewish, Christian & Muslim Art, JA 23-24 (1997/1998)*, 54-66

רבל-נהר, הברית וההבטחה — Elisheva Revel-Neher, "L'Alliance et la Pomesse: le symbolisme d'Eretz-Israël dans l'iconography juive du moyen âge", *JA 12-13* (1986-1987), 134-146

רבל-נהר, סימן העדות	Elisheva Revel-Neher, *Le Signe de la Recontre. L'Arche d'Alliance dans l'art juif et chrétien du IIe au Xe siècles*, Paris 1984
רודוב, הגן הפלאי	אִיליה רודוב, "הגן הפלאי: הפואטיקה של העיטור הצמחי בבתי-כנסת באירופה ומקורותיה", *תימורה – קובץ מאמרים באמנות יהודית*, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן תשס"ו, 111-132
רודוב, דרקונים	Ilia Rodov, "Dragons: A Symbol of Evil in European Synagogue Decoration?", *Ars Judaica 1 (2005)*, 63-84
רויטרסווארד, סמל נשכח	Patrik Reutersward, *The Forgotten Symbols of God: five essays reprinted from Konsthistorisk Tidskrift*, Stockholm 1986
רולנד, ציפורים	Beryl Rowland, *Birds with Human Souls: A guide to Bird Symbolism*, Knoxville TN, 1978
רולנד, חיות	Beryl Rowland, *Animals with Human Faces: A guide to Animal Symbolism*, Knoxville TN, 1975
ר"י אבן שועיב	*ספר הדרשות ר"י אבן שועיב: על התורה ומועדי השנה*, ירושלים תשנ"ב
ריינולדס ווילסון, סופרים	L.D. Reynolds and N.G. Wilson, *Scribes and Scholars*, Oxford 1991, 3rd edition
ריירה, גותיקה	Sebastià Riera i Viader, "Llibre Verd, Volum 1", *La Barcelona gòtica*, Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona 1999, 188-189

ריירה ורובירה, ליברה ורד — Sebastià Riera i Viader & Manuel Rovira i Solà, "Estudio Historico y Codicologico", *LLibre Verd de Barcelona*, Barcelona 2004, 167-214

ריצ׳לר, מדריך — Benjamin Richler, *Guide to Hebrew Manuscript Collections*, Jerusalem 1994

ריקר, הראלדיקה — Martí De Riquer, *Heràldica Catalana - des de l'any 1150 al 1550*, Barcelona 1983

רמב״ן על התורה — *פירושי התורה לרבינו משה בן נחמן (רמב״ן)*, ירושלים תשי״ט-תש״ך

רנה, יהודי אראגון — Jean Régné, *History of the Jews in Aragon Regesta and Documents 1213-1327 Hispania Judaica 1*, (Yom Tov Assis ed.), Jerusalem 1978

רקנאטי על התורה — פירושי *הרקנאטי*, (אמנון גרוס עו׳), ירושלים תש״סג

שבט, מנהג — עזרא שבט, ״מקום המנהג בתורת הרמב״ן ובית מדרשו הקטלני״, *שנתון המשפט העברי יח-יט* (תשנ״ב-תשנ״ג), 453-439

שד״ל — *אגרות שד״ל*, הוצאת ש״א גראבער תרמ״ב

שו״ת הרא״ש — *שו״ת הרא״ש*, ניו-יורק תשי״ד, ד״צ וילנא תרמ״ה

שו״ת הר״ן — ספר שאלות ותשובות להגאון רבינו נסים גירונדי, ירושלים תשל״ד

שו״ת ריב״ש — *שאלות ותשובות החדשות לרבינו יצחק בר ששת: ועוד שו״ת מחכמי דורו*, ירושלים תש״ך

שו״ת הריטב״א — רבינו יום טוב בן אברהם אלאשבילי (הריטב״א) *שאלות ותשובות: יוצאות לאור פעם ראשונה על-פי כתב יד יחיד בעולם בתוספות מבוא והערות מאת יוסף בכה״ר דוד קפאח*, ירושלים תשי״ט

שו״ת הרי״ף — *שאלות ותשובות – רבנו יצחק אלפסי*, ירושלים תשכ״ט ד״צ פיטסבורג תשי״ד

שו״ת רשב״א — *שלמה בן אברהם אבן אדרת (רשב״א), שאלות ותשובות*, חלק א, בולונייא רצ״ט; חלק ד׳ ירושלים תש״ך ד״צ פיטרקוב תרמ״ג; חלק ה׳ ירושלים תש״ך ד״צ וילנא תרמ״ה

שוורץ, הגות חוג הרשב״א — דב שוורץ, ״בין שמרנות לשכלתנות (הגותו העיונית של חוג הרשב״א)״, *דעת* *33-32* (תשנ״ד), 182-143

שירמן, ספרד המוסלמית — חיים שירמן, *תולדות השירה העברית בספרד המוסלמית*, ירושלים תשנ״ו

שירמן, ספרד הנוצרית — חיים שירמן, *תולדות השירה העברית בספרד הנוצרית ובדרום צרפת*, ירושלים תשנ״ז

שלו-עיני, איקונוגרפיה של אהבה — Sarit Shalev-Eyni, "Iconography of Love: Illustrations of Bride and Bridegroom in Ashkenazi Prayerbooks of the Thirteenth and Fourteenth Century", *Studies in Iconography* 26 (2005), 27–57

שלו-עיני, המחזור המשולש | שרית שלו-עיני, *המחזור המשולש*, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית בירושלים תשס"א

שלו-עיני, אתי מלבנון כלה | שרית שלו-עיני, "איתי מלבנון כלה", *רימונים 6-7 (תשנ"ט)*, 6-20

שלום, דברים בגו | גרשם שלום, *דברים בגו*, תל-אביב תשמ"ב

שלום, פרקי יסוד | גרשם שלום, *פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה*, ירושלים 1980

שלחן של ארבע | כתבי רבינו בחיי, (הרב חיים דוב שעוועל מהד'), ירושלים תש"ל

שלר, מודלים | Robert W. Scheller, Exemplum, *Model-Book Drawings and the Practice of Artistic Transmission in the Middle Ages (ca. 900 – ca. 14*70), Amsterdam, 1995 (Hoyle, M. Translator)

שערי אורה | *יוסף בן אברהם ג'יקטיליה - שערי אורה*, (יוסף בן-שלמה מהד'), ירושלים תשל"א

שערי תשובה | *ספר שערי תשובה: עם ספר היראה ויסוד התשובה לרבינו יונה מגירונדי*, מודיעין עילית תשס"ג

שפיגל, רבי פנחס הלוי | יעקב שמואל שפיגל, "רבי פנחס הלוי ואזהרותיו לשבת שלפני ראש השנה", *ספר הזיכרון להרב יצחק נסים*, (מ' בניהו (עו'), ירושלים תשמ"ה

שפיגל, אזהרות לשבת	יעקב שמואל שפיגל, "אזהרות לשבת שלפני יום כיפור לרבנו יצחק הלוי ב"ר שמואל ז"ל", *אור ישראל*, *ח, א* (כט) (תשס"ג), ז-כ
שפר, מראת יופיו	Peter Schäfer, *Mirror of His Beauty: Feminine Images of God from the Bible to the early Kabbalah*, Princeton N.J. 2002
תהלים של סנט לואי	*Psautier de Saint Louis: reproduction des 86 miniatures du manuscrit Latin 10526 de la Bibliothéque nationale*, (ed. Henri Omont), Paris 1902
תורת המנחה	*תורת המנחה לרבינו יעקב בר' חננאל סקלי*, מהדורת הוצאת אהבת שלום, ירושלים תש"ס
תנחומא	מדרש תנחומא (ורשא), ירושלים תשי"ח ד"צ ורשא תרל"ה
תנחומא בובר	מדרש תנחומא, מהד' שלמה באבער, ירושלים, דפוס אור צל, תשכ"ד
תא-שמע, חידת ספר	ישראל תא-שמע "חידת ספר 'מנורת המאור' ופתרונה", *תרביץ סד, ג* (תשנ"ה) 395-400
תומס, כריכות ספרדיות	Henry Thomas, *Early Spanish Bookbinding, XI-XV Centuries*, Oxford 1939
תלמוד בבלי	תלמוד בבלי, ירושלים תשכ"ז
תנ"ך	*תורה נביאים כתובים*, הוצ' קורן ירושלים 1989

תשובות רבי אברהם בן הרמב״ם	*תשובות רבי אברהם בן הרמב״ם: מכונסות מתוך כתבי יד וספרי דפוס*, ירושלים תרצ״ח
תשבי, משנת הזוהר	ישעיה תשבי, *משנת הזוהר*, ירושלים תשל״א מהדורה שלישית

Abstract

The manuscript known in research literature as *The Catalan Mahzor* is to be found in the Jewish National and University Library in Jerusalem.[1] This *Mahzor* (festival prayer book), which is vowelized, includes a sequence of *piyyutim* (liturgical poems) for Rosh Hashanah and Yom Kippur. The poets who composed these *piyyutim* were among the greatest in Muslim Sepharad—Yosef ibn Avitar, Solomon ibn Gabirol, Yitzhak Even Giat, Judah Halevi, Moshe ibn Ezra, and Abraham ibn Ezra—and included as well Barcelonian and Geronian poets such as Yosef ben Yehuda Even Aknin, Moshe ben Nahman Gerondi (Nahmanides), Zarhiya Gerondi, Yitzhak Halevi ben Zarhiya Gerondi, and Solomon ben Yitzhak Gerondi, who lived in the twelfth and thirteenth centuries.

The manuscript is adorned with twenty-three full-page decorations executed in micrography, in two quires at the beginning, as well as thirty-six marginal micrography decorations, mostly candelabra trees, adjacent to the text. There are also two initial-word panels, which include titles written in gold letters.[2] The presence of micrography decorations in *The Catalan Mahzor* is unique, as micrography is generally found only in illustrated Bible manuscripts. The text and the micrography were written in brown ink in semi-cursive Sephardic script, while the titles of the *piyyutim* and one section of the prayer service are in square lettering.[3] Since other Catalan festival prayer books have also been preserved, although they are not necessarily decorated, I found it appropriate to change the name of the manuscript from *The Catalan Mahzor* to *The Catalan Micrography Mahzor* (hereinafter to be referred to as *CMM*), which expresses the manuscript's decorative uniqueness. Codicological and paleographical analyses of the *CMM* have shown that the manuscript was executed as a single unit by one scribe, who was also the "calligrapher"—the artist who rendered the micrography.

[1] The manuscript's reference number is: Jerusalem, Jewish National and University Library, MS Hebr. 8°6527. See Richler, guide, 37.

[2] Folios 15v, 47v.

[3] The text written in square lettering appears in the bottom two lines of folio 139v and on folios 140r and 142v/143r. Likewise, there are three micrography marginal decorations written in square lettering, which appear on folios 70r, 73v/74r.

The *CMM* is made up of 154 parchment pages, measuring 198 × 157 millimeters, bound in twenty original quires, and the end of it is missing.[4] The arrangement of the quires, which is mostly uniform, includes four folded sheets, as was common for Sephardic as well as Ashkenazi manuscripts.[5] The parchment is goat skin[6] of uniform quality and size and the hair and flesh sides can be easily distinguished. Each quire begins on the hair side and at times it is even possible to see the remnants of hair marks on the parchment.[7] The parchment is arranged in accordance with "the Gregory's rule," hair-side opening–flesh-side opening (HFHF) arrangement.[8]

There is no evidence of means for preserving the order of the quires in the *CMM*, and it is most probable that they disappeared during the preparation for the secondary binding when the quires were cut down to fit the new binding. An estimate of the *CMM*'s original size, based on a calculation of the missing portions of the decorations that were cut, indicates that it originally measured at least 230 × 170 millimeters.[9]

Examination of the ratio between the distribution of the text and the structure of the quires indicates that the scribe marked the different sections of text with a blank folio, thus creating an accentuation based on visual separation. Four such dividers are found in the *CMM*. The first two bracket each of the two full-page micrography quires. The third division contains the *piyyutim*. This segment of the manuscript begins on folio 15v and

[4] During the preservation process one blank quire was added as the *CMM* was missing the end. This is commonly done during preservation in order to save in blank parchment use and does not indicate an accurate assessment of missing folios or quires. The blank parchment quire is numbered 155–162.

[5] There was also a three-bifolium arrangement in Sepharad, which is known from a small number of manuscripts from the Toledo area. A six-bifolium arrangement was also found in the Iberian Peninsula. The first dated manuscript using this arrangement is Vatican, Biblioteca Apostolica, Ross. 601 from Huesca, Aragon, dating from 1275. See Malachi Beit-Arié, *Hebrew Codicology: Tentative Typology of Technical Practices Employed in Hebrew Dated Medieval Manuscripts*, Jerusalem 1981, 43–44, 46, 49(hereafter Beit-Arié, Codicology).

[6] This observation was made by Tova Szeintuch of the Hebrew University Laboratory for Restoration and Preservation of Manuscripts and Rare Books at the JNUL in Jerusalem.

[7] An example of this may be seen on the opening of folios 12v/13r. A clear distinction between the hair side and the flesh side is one of the codicological characteristics of manuscripts from Sephardic regions. See Beit Arie, *Codicology*, 26.

[8] The meaning of this codicological sign is that the manuscript is arranged with a hair-side sheet facing a hair-side sheet and a flesh-side sheet facing a flesh-side sheet, and so forth. This arrangement, which is also called "the Gregory's rule," is seen in almost all of the manuscripts. See Beit Arie, *Codicology*, 41; Colette Sirat, *Du Scribe au Livre*, *les manuscrits Hébreux au Moyen age*, Paris 1994, 81.

[9] These measurements were based on fols. 25v/26r.

concludes on folio 141v. The fourth and final segment begins on folio 142v and includes the section of prayer additions and the *Amidah* prayers for Rosh Hashanah and Yom Kippur.

The pricking layout in the *CMM* includes interior and exterior margin perforations, which was the most commonly used technique toward the end of the Middle Ages.[10] As the pricking layout is present in all twenty quires in the *CMM*, we may assume that pricking was the first step in the preparation of the manuscript, after which the scribe allocated two quires for the full-page micrography decorations. Since there is no connection between the micrography quires and those of the text, it is impossible to know whether the next step involved continuing the preparation of the score layout into lines of text and ruling them or the ruling and drafting of the micrography quires.

The ruling layout was done by ruling two sheets simultaneously, on the hair side, after arranging the sheets within the quire. This method was common in Sepharad through the mid-fourteenth century, but is less in evidence later on.[11]

In addition to having nineteen lines of ruled text, the *CMM* layout also includes a single line ruled above the main column of text and two lines below it. These lines were presumably meant to be used for secondary text in Bible manuscripts, the Masorah text notations, which were frequently decorated.[12] However, one may not immediately deduce from this layout that the scribe originally prepared these quires for a Pentateuch or a Bible, as upon examining the database *Sfardata*, the Hebrew Paleography Project of the Israel Academy of Sciences in Jerusalem, I found that Bible manuscripts from the Sephardic region in the years from 1276 through 1475 that were inscribed in single columns of text were not scored for Masorah. On the other hand, secondary text above and below the main column was found in a number of copies of festival prayer books. In these books, those lines contained text from Psalms, the Megilloth (the five scrolls), or

---

[10] Beit Arie, *Codicology*, 70, 85; Beit Arie, *Unveiled Faces of Medieval Hebrew Books*: *The Evolution of Manuscript Production – Progression or Regression?*, Jerusalem 2003, 21–22 (hereafter: Beit Arie, Unveiled Faces)

[11] Beit Arie, Codicology, 75–76; Beit Arie, Unveiled Faces, 22

[12] For some literature on the use of Masorah for decoration see: Stanley Ferber, “Micrography: A Jewish Art Form,” *JJA 3-4* (1977), 12-24; Leila Avrin, “Note on Micrography: A Jewish Art Form,” *JJA 6 (1979)*, 112-117 (hereafter: Avrin, Note); Joseph Gutman, “Masorah Figurata: The Origins and Development of a Jewish Art Form,” *Sacred Images: Studies in Jewish Art from Antiquity to the Middle Ages, Northampton, 1989*, Chap. XV.

sometimes text from the daily prayer service. Such inscriptions were usually additions done in a different hand, which added "missing" text or elaborated on the manuscript's content.

As the ruling for the candelabra trees is sometimes inconsistent with the ruling for the lines, we may conclude that these decorations were executed at need. Moreover, as the scribe's work demonstrates that he used several reed pens simultaneously in order to write exceeding letters above the lines, we may assume that he worked opening by opening within an arranged quire. Since there is no physical or textual connection between the micrography quires and the text and its decorations, we cannot know for certain at what point in the process the *CMM* the illustrations were actually prepared. However, I am of the opinion that the text segment was completed first, and only afterward were the two full-page micrography quires executed, so I begin by discussing the ruling layout for the candelabra tree branches that accompany the textual segment of the *CMM*.

It can be shown that the scribe utilized the visual border created by the pricking layout for the preparation of the full-page decorations. In the first decoration quire, the outlines for the frames were prepared in relation to the pricking, but apparently with no preliminary sketch, whereas the outlines for the frames of the second quire were sketched prior to pricking. It is difficult to see the sketch in the first quire, owing to the deleterious effects of time, but the frame markings were probably prepared one page at a time; in the second quire the frames were prepared in a sequence that consisted of ruling the outlines of a facing page, single page, and so forth. The frame's ruling was executed with hard point. The images in the first quire were sketched with a plummet prior to the sketching of the frames, whereas in the second quire the images were drawn in pencil after the frames were sketched.

In light of folio 9v, we can determine that within the writing stage of the micrography, the frames were written first and then the images were created. This is clearly the case, as the content within the frame discernibly fits in with the iconographical meaning of the image of the unexecuted under-drawing of the couple rather than with the

vegetal scroll that actually appears on the page. The text of the vegetal scroll frame on folio 9r does in fact indicate a contextual connection between this image and its frame.[13]

The stratagem of page layout and line management in the *CMM* includes a number of components from the two kinds of devices discussed by Malachi Beit-Arié.[14] The means chosen by the *CMM* scribe attest to his ability to pre-plan, as seen in the writing dynamics of the full-pages micrography decorations. Moreover, the nature of the frame sketching is a clear indication of his flexibility and dynamism in the planning and execution of the manuscript. This dynamism relies on his virtuosic technical abilities, which are especially evident in the planning of the micrography and its execution.[15] Use of the page layout stratagem attests to the his resolve to avoid interfering with the integrity of the word and his concern for reading fluency, as well as to the importance of conserving the completeness of the sentence and the structure of the text so as not to interrupt the rhythmic flow of writing and reading. In addition to his various graphic techniques, one must take note of another element that was used to increase the clarity of the text and the lucidity of its structure. The page layout stratagem, the importance of the clarity of the sketch, the manner in which the text was arrayed, and the graphic interpretation, as well as the choice of lettering type all indicate the enormous aesthetic importance that informed the basis of the creation of the *CMM*. These considerations were guidelines for Hebrew scribes in general.[16]

The three types of Sephardic script—square, semi-cursive, and cursive—all appear in the *CMM*. "Sephardic script," which developed from Eastern script, probably in Kairouan and Tunisia, in the ninth century, were characteristic of the region of Maghreb and the Iberian Peninsula and, beginning in the thirteenth century, of Provence and Sicily as well. Morphological differences between the Andalusian and the Maghrebian scripts

[13] For a discussion of the meaning of this unexecuted under-drawing, see: Dalia-Ruth Halperin, "The Hidden Couple: An Unexecuted Under-Drawing in the Catalan Micrography Mahzor," *Between Judaism and Christianity: Art Historical Essays in Honor of Elisheva (Elisabeth) Revel-Neher* (Katrin Kogman-Appel and Mati Meyer eds.), Brill, Leiden (in press)(hereafter: Halperin, Hidden Couple).
[14] Beit Arie, *Codicology*, 87–89; Beit Arie, Unveiled Faces, 32–48.
[15] Chapter 3 deals with the flow of the writing.
[16] Beit Arie, Unveiled Faces, 21–22, 80.

were already apparent in the tenth and eleventh centuries, and, eventually, the Andalusian script superseded the Maghrebian.[17]

Prior to the *Reconquista*, writing with an affinity to Ashkenazi script can be found in Catalonia and Provence. From the end of the eleventh century, an evolutionary but swift change was seen toward a preference for Andalusian Sephardic script, and by the mid-twelfth century that had become the characteristic script of these regions as well. On the other hand, according to Edna Engel, evidence of square script in manuscripts and on headstones from the Catalonian region reflects remnants of Ashkenazi characteristics, which were implemented in the type of Sephardic script seen in Catalonia.[18] The superiority and supersession of the Andalusian Sephardic script reflects the immense influence of Muslim Sephardic culture.[19] Following the expulsion from Spain in 1492, Sephardic script spread to other regions of the Middle East, to the areas in which exiled Jews settled, and it eventually became the basis for the Hebrew incunabula.[20]

Some three-fourths of all dated Sephardic manuscripts were inscribed in semi-cursive script,[21] for which a marked preference can be discerned from the mid-thirteenth century; by the end of the fourteenth century it was reflected in 97 percent of all dated manuscripts.[22] Presumably, this script was chosen for both aesthetic and functional reasons. On one hand, it was considered elegant, and, on other, its utilization was time saving and did not hinder the flow of copying.[23] Semi-cursive was the script most

[17] Malachi Beit Arie and Edna Engel, *Specimens of Medieval Hebrew Scripts, Volume II: Sephardic Script*, Jerusalem 2002, 12, 25 (Hebrew)(hereafter: Beit Arie and Engel, Sephardic Script); Malachi Beit-Arié, *Hebrew Manuscripts of East and West: Towards a Comparative Codicology*, London 1993, 41; Malachi Beit Arie, "Hebrew Script in Spain: Development, Offshoots and Vicissitudes," *Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy* (Haim Beinart ed.) Vol.1, 286-287. (hereafter: Beit Arie, Hebrew Script)

[18] Engel, Edna Engel, "Hebrew Scripts in Medieval Catalonia," *Actes del I congrés per a l'estudi dels Jueus en territori dee llengua Catalana, Barcelona-Girona Del 15 al 17 d'octubre de 2001*, Barcelona 2004, 126–127 and p. 137 diagram 12. (hereafter: Engel, Catalonian Script)

[19] Beit Arie and Engel, Sephardic Script, 12–13; Beit Arie, Hebrew Script, 287-288, 290-291; Engel, Catalonian Script, 121, 126.

[20] Beit Arie and Engel, Sephardic Script, 14–17; Beit Arie, Hebrew Script, 291-293.

[21] Beit Arie, Unveiled Faces, 74.

[22] Beit Arie, Unveiled Faces, 71–72, 78–79. Data regarding semi-cursive script in the fourteenth century was obtained from the computerized data base "*Sfardata*"of the Hebrew Paleography Project of the Israel Academy of Sciences in Jerusalem.

[23] Beit Arie, Unveiled Faces, 80.

commonly used in prayer books, but was not the only one. In Sepharad it represented 56 percent of those manuscripts.

The text and micrography in the *CMM* are both in semi-cursive script, with square script used to emphasize the titles of the *piyyutim* and the opening words of the prayer segments. There are only two instances in which square script is used in full texts. The *piyyut Ha'Mavdil ben Kodesh LeHol* begins on the two bottom lines of folio 139v and continues on folio 140r. The other text, found on folios 142v/143r, belongs to the prayer *Vatodienu*, which is added to the Rosh Hashanah evening prayer. **(Figs. 42)** The *piyyut* that concludes the Yom Kippur *Neila* prayer is followed with pages of prayer instructions written in figured text.[24] The *Vatodienu* prayer, which is added to Festival evening prayers and begins the Festival prayer segments for Rosh Hashanah and Yom Kippur, appears after a blank folio. The use of a script other than the one that is dominant in the *CMM* together with the figure text forms a visual sign. The same function is performed by the inscription of a liturgical poem that creates a visual stopping point at the close of the Yom Kippur prayer segment. [25]

In rare instances, cursive script is also found in the *CMM*, used as a way to compress exceeding letters at the ends of lines in writing above the lines. These cursive letters, mostly *aleph*, *hey*, and *tav*, developed into cursive script even within semi-cursive script from the twelfth century onward, so they should not be considered an actual appearance of cursive script in the *CMM*.[26]

Square script was used in the *CMM* to emphasize the titles of the *piyyutim* and the opening words of the prayer segments as well as for inscribing full texts in two instances in which the use of a script other than the dominant one served to maintain the structural clarity of the manuscript. Six characteristics delineate the square script in the *CMM*.

1. The script has a rectangular elongation characterized by a ratio of six to one between the letter height and width.[27]

---

[24] Folios 140v/141v.

[25] The "Vatodienu" prayer in the *Sarajevo Haggadah* is also inscribed in square script that is larger than the square script used for the Haggadah text. See Sarajevo Haggadah, folio 82v–83.

[26] Beit Arie, Hebrew Script, 290.

[27] These proportions are discernible by taking horizontal measurements, demonstrating that the width of the calamus was one millimeter. The lengthwise measurement reaches some 6 millimeters.

2. “Stings” are added to the letters, such as on the “roof” of the *bet* and the *dalet*.[28]
3. The bases broaden toward the end owing to a thickening created by another stroke, such as the base of the *mem*, *ayin*, *peh*, and *shin*.
4. The letters have large internal spaces and are of light weight as a result of the ratio between the thickness of letter’s structure strokes and the space left within it.[29]
5. The letters have virtually no shading and the few shadings that are there occur in diagonal strokes, such as the leg of the *lamed* and the right arm of the *ayin*.[30]
6. Many strokes are rounded, such as the nose of the *peh* or the left leg of the *aleph*.

The square script in the *CMM* was examined for a paleographical comparison with dated manuscripts that appear in the *Sfardata* database of the Hebrew Paleography Project of the Israel Academy of Sciences in Jerusalem. The manuscripts chosen for comparison with the *CMM* from among all the square-script manuscripts in the *Sfardata* are those with stylistic similarities to the square script in the *CMM*. Thirty-four manuscripts dating from 1202 to 1492 and characterized by script elements similar to the *CMM* were found. However, only two of the manuscripts—*The Rome Pentateuch* (Rome, Comunita Israelitica, MS 3 (19a) from Barcelona, dated 1325, and the Karaite Synagogue *Istanbul Pentateuch* of 1336—had paleographic similarity, attesting to first-degree family ties, but not to identical writing, which would indicate the hand of the same scribe.

[28] A sting is a short line that is added to the basic lines of the letter or that is created when a line deviates beyond the point at which it meets another line. See Ada Yardeni, *The Book of Hebrew Script—History, Palaeography, Script Styles, Calligraphy and Design*, Jerusalem 1997, 149.

[29] The ratio is measured by dividing the total thickness of the roof, leg, and base stroke by the area of the internal space. A ratio larger than one represents a lengthy letter of light weight. See Edna Engel, “The Analysis of the Letter—A New Palaeographical Method,” *Methoden der Schriftbeschreibung, Historische Hilfseissenschaften Herausgegeben von Peter Rück*, Bd. 4, Stuttgart 1999, 44.

[30] Shading is created as a result of strokes made at a 45° angle, creating width strokes and length strokes of nearly identical thickness. Likewise, the calamus was apparently cut on a slight angle in Sepharad, thus decreasing width differences among the various strokes. See Yardeni, Script, 240.

Paleographical comparisons of three undated manuscripts,[31] which were attributed by Leila Avrin to the work of the *CMM* scribe, showed, using means at our disposal today, that there is a general formative similarity among the scripts owing to the manuscripts having been produced during the same periods and in the same regions. However, there are differences among them that can be seen in the structure of the letters and even a striking difference in the means of graphic fillers between the other two manuscripts and the *CMM*. These findings, along with stylistic analysis of the micrography decoration, which will be discussed below, indicate that the manuscripts are not the work of the same scribe, but rather that their decoration attests to periodic and geographic identity.[32]

The use of non-Masorah texts to form the micrography,[33] which was noted as one of the unique characteristics of the *CMM*, was also found in other manuscripts, such as Paris, Bibiotheque nationale Hebr. 20, a manuscript by Yehoshua ibn Gaon, dated to 1300 in Todela, in which text from Samuel I, 17:24–26 was used to create the micrography decoration.[34] Part of the micrography decoration in a Bible produced in Italy

---

[31] The *Mocatta Haggadah* (London, Mocatta Library, MS 1) was identified by Bezalel Narkiss as a Castilian manuscript dating ca.1300. See Bezalel Narkiss, Aliza Cohen-Mushlin, and Anat Tcherikover, *Hebrew Illuminated Manuscripts in the British Isles, Catalogue raisonné: I. Spanish and Portuguese Manuscripts*, Jerusalem and London, 1982, 52–55 and photos 105–122 (hereafter: Narkiss, Cohen-Mushlin, and Tcherikover). For *Rylands Haggadah* micrography decoration and the decorations at the end of the Torah scrolls in the *Enrico Nahum Bible* see Leila Avrin, "The Mocatta Haggadah and Other Works by the Master of the Catalan Mahzor," *Hebrew Studies: Papers Presented at a Colloquium on Resources for Hebraica in Europe, British Library Occasional Papers 13*, London, 1991, 139–141 (hereafter: Avrin, Mocatta); *The Rylands Haggadah: A Medieval Sephardi Masterpiece in Facsimile*, Raphael Loewe ed., London, 1988, 15–16; Leila Avrin, "The Micrography of the Catalan Mahzor and its Symbolism," *Wolfenbütteler Forschungen*, Jeremy Adler and Ulrich Ernst (ed.) (unpublished). A stylistic comparison of the *Enrico Nahum Bible* and the *CMM* also indicates a clear difference, thus the manuscript should not be seen as part of the works of the *CMM* scribe-calligrapher.

[32] There are indeed identical motifs in the *CMM* and the *Rynalds Haggadah* but their styles are different.

[33] The micrography in the *Rynalds Haggadah* was done from the commentary of the Rif (Rabbi Isaach ben Jacob Alfasi) on Passover; the micrography in the *Mocatta Haggadah* was created from text from the Book of Ruth, the Song of Songs, Proverbs and sections of Torah readings regarding Passover and Midrash Raba; and in the *Enrico Nahum Bible* the micrography decorations were made of text relevant to the decoration from Leviticus and Psalms. See Avrin, Mocatta.

[34] Gabrielle Sed-Rajna, *Les manuscrits Hébreux enluminés des Bibliothèques de France*, Paris 1994, 41 (hereafter: Sed-Rajna, Libraries of France)

at the end of the fourteenth century by a Sephardic immigrant was also done using proverbs of wisdom and ethics rather than text from the great Masorah.[35] In the *Istanbul Pentateuch*, which is paleographically directly related to the *CMM*, unadorned text from the Targum Onkelos in Aramaic appears in the lines designated for the Masorah Magna. In light of determining that neither the *Mocatta Haggadah* nor the *Rylands Haggadah* can be attributed to the *CMM* scribe, we may conclude that the creation of micrography using text other than the Masorah was not uncommon in the fourteenth century and was used even in other than Bible manuscripts. However, only a small number of such manuscripts have survived to the present day.

Unlike the more stereotypical square script, semi-cursive script is characterized by individual elements that can facilitate distinguishing between the hand of one scribe and another. As both the text and the micrography in the *CMM* are in semi-cursive script, it was possible to do a paleographic comparison, which indicated that the scribe was also the calligrapher. The differences that characterize the scribe's hand were found in both the text script and the micrography, in the structure of certain letters as well as in the various forms of the ineffable name of the One God. On the other hand, certain differences such as the letter space and proportion ratios can be attributed to differences in the sizes of the reed pens.

We can list eight prominent characteristics for the semi-cursive scripts in the *CMM*.

1. There is a rectangular elongation between the length and the width strokes in a ratio of four to one.[36]
2. Some of the letters merge.
3. The letters have deep, long arched extending bases that look like boats.
4. The letters have stings on the left side.
5. The roofs of the letters are wavy.

[35] See *Tezugat Megilot Torah veSifrai Tanach haShayahim leKehilat yotzai Surria beYisrael*, Beit Nessi HaMedina Yerushalaim 14 January 2000, 9–10 (Hebrew).

[36] These proportions may be seen in the text script. The micrography script is characterized by the width of the calamus, some one-half millimeter; and a length stroke of one millimeter, with a width stroke of one millimeter; thus it is shaped more like a box.

6. There are letters within letters as a result of the long boatlike bases from the previous letter extending below the next.
7. The bases of the letters curve upward at the ends and the legs of the *koph* and the terminal letters curve leftward at the end.
8. The letters have a large internal space and are of light weight owing to the lack of shading.

The use of semi-cursive script to form the micrography in the *CMM* is another unique characteristic of this manuscript, as micrography is usually inscribed in square script or more precisely, "half-square," as necessitated by the thin calamus (reed pen) and the miniscule script. As both texts are inscribed in semi-cursive script, which is typified by individual characteristics that can be identified with greater certainty than is possible with the stereotypical square script, one can determine whether the *CMM* was inscribed by a scribe and decorated separately by a calligrapher or whether we have before us a scribe-calligrapher who executed all the inscribing and decorating work entailed in creating the manuscript.

At first glance, it appears we are dealing with two different calligraphers. The micrography script in the first full-page micrography quire is larger than in the second quire, the drawing area is smaller in the second quire than in the first, and unlike in the first quire, in the second the images frequently appear within two double frames. Today's technology, including the ability to enlarge the script through digital means, allowed for paleographic comparisons that are virtually impossible with the naked eye. These comparisons not only indicated that the semi-cursive scripts that form the text, including the thin calamus script that frequently appears in the exceeding letters above the line, are identical, but also demonstrate the presence of the variations in the scribe's hand within both the text and the micrography.

Owing to its miniscule size, the semi-cursive script in the micrography is missing the elongation seen in both the square and the semi-cursive scripts used for the text. On the other hand, this tiny script acquires an elongated feel owing to the mast of the *lamed* and the leg of the terminal letters and the *koph*, which flow above and blow the line. The script's light and airy appearance was also preserved. Moreover, as noted above, other than the elongation element, it is possible to demonstrate all the variations in the scribe's

hand in the micrography script. The stings added to the left of the letters and the merging of letters is noticeable in the two illustrated quires. The element of words merging into each other is mostly lacking in the frames owing to the distribution of the text, but it can be found in images with small drawing areas. The letters have long boatlike bases, but their curvature is not as pronounced as in the text script. This element can be seen mainly in the micrography frames, in which the script is more spaced out than within the images. The curved bases in this script also include letters within letters as a result of the extension of a long curved base from the previous letter under the letter that follows it. The leftward curvature at the ends of the legs on the *koph* and on the terminal letters is readily discernible in the micrography script. The ends of the bases of the letters also curve slightly upward in the micrography, although this characteristic is neither as uniform nor as ubiquitous in the micrography as it is in the text script, presumably owing to the miniscule size of the former.

There are variations in the hand of any scribe, and although these are especially noticeable when the scribe is not highly skilled, it is true even for the most skilled hands. The extraordinary ability of the *CMM* scribe can be seen in the preparation of the text layout and the page layout dynamics and line management as well as in his beautiful hand, but nevertheless one can discern variations in his writing. A number of letters show minute morphological differences that sometimes appear even within the same folio—in both the text script and the micrography.

The ineffable name of the One God in the *CMM* appears in four different variations. The most common version is made up of three *yods*, creating a triangle that faces upward (hereinafter: Version A); another is made up of that triangle and an additional curved line to its left (Version B); a third, which appears on only two folios, has the line adjacent to the triangle of *yods* as a loop line drawn from the top downward, with the loop adjacent to the base of the *yod* on the left side (Version C); and the last version has only two *yods* placed side by side, with a sort of backward *yod* positioned to their left (Version D). Version A is the one that appears most often, but the others are also found from place to place. Variations of the ineffable name are also found in the micrography pages. Three of the four versions (A, B, and D) can be seen within the main text on these pages. As within the central text, these versions also appear together on the

same page among the decorated pages.[37] The presence of subtypes of each of the versions can also be seen in the micrography. In the first decorated quire, Version A is the most prevalent, as in the text, but appears less often in the second quire, where we see more of Versions B and D. The reason for this apparently has to do with the fact that Version A is overly similar to the colon symbol of two periods and the scribe switched to using versions that afforded simpler visual differentiation between the break symbol and the ineffable name of the One God.

A decoration segment on folio 6r was not done by the *CMM* scribe-calligrapher-artist, but is the only instance in which a micrography decoration was added by another hand—presumably that of the individual who commissioned the manuscript. This difference can be seen from both paleographic and a stylistic analyses.

There are a number of scribal errors in the *CMM*. The presence of scribal errors that are due to copying, such as the omission of letters or even of whole portions of sentences, is an indication that a manuscript was executed by an expert professional scribe and apparently made to order. The kinds of changes that the *CMM* scribe introduced attest, in my opinion, to the fact that he was extraordinarily skilled and apparently sometimes worked from memory. Copying segments of text from memory was the cause of his mistakes, especially when the element of rapid writing, which in itself would lead to errors, was added into the mix.[38] His prodigious skill can also be seen in unequivocal evidence of his virtuosic ability to plan and create micrography.

The semi-cursive writing in the *CMM* enabled comparison with the group of semi-cursive script manuscripts in *Sfardata.* The *CMM* was compared to seventy-four manuscripts dating from 1264 to 1540 in which the script was visually similar. These manuscripts were then sorted into four different families based upon the characteristics of

[37] Sometimes only two versions appear, such as the use of versions A and B on the right-hand frame on folio 3r or versions B and D on folio 4r, 10v. Version C, with its unique looped line alongside the three *yods*, does not appear in the micrography and we may assume that this is due to the very small size of the text.

[38] Regarding scribal mistakes see Malachi Beit-Arié, "Publication and Reproduction of Literary Texts in Medieval Jewish Civilization: Jewish Scribality and its Impact on the Texts Transmitted," *Transmitting Jewish Traditions: Orality, Textuality and Cultural Diffusion*, Yale Univ. Press, New Haven and London *2000*, 231–234.

the semi-cursive script in the *CMM*, as mentioned above. Manuscripts in which all of the elements of the *CMM* script were found were designated as an immediate family.[39]

Two genres of semi-cursive script were described by Edna Engel in her book *Specimens of Mediaeval Hebrew Scripts, Volume II: Sephardic Script*, but these do not include the script in the *CMM*.[40] The pronounced characteristics of the *CMM* genre are the curvature of the bases, which are not only concave, but are also deep boatlike elongated bases that engulf many letters, alongside densely textured script and excess roundness. The density of the script creates a dense page texture, with almost all of the letters merging into one another as well as adherence of words. The roundness of the script is also more pronounced owing to the stings to the left of the letters, which create wavy roofs. A good example of the *CMM* script genre can be seen in Parma, Biblioteca Palatina, Parm. 3282 (de Rossi Catalogue 791) dated 1354,[41] which demonstrates immediate family ties and clearly reflects the script genre under discussion. The script in this manuscript is so close to that of the *CMM* genre that the possibility that it is another manuscript copied by the same scribe was examined, but although it includes all the elements of the *CMM* script, morphological differences in almost every letter reveal a different hand.

The genre described above appears in two main time periods. The first is centered at the end of the thirteenth century and the second is around the second and the beginning of the third quarter of the fourteenth century. Another time and other places where this stylistic similarity is seen, although not immediately related to this genre, is the beginning of the fifteenth century in Northern Italy and in the third quarter of that century in Spain and North Africa. However, in these cases there are morphological variations that differentiate the script from the genre in question.

The paleographical findings in manuscripts that are immediately related to the *CMM* in both square and semi-cursive script suggest dating the *CMM* to the second

---

[39] See above pp. x-xi.

[40] Beit Arie and Engel, Sephardic Script, 25–26.

[41] *Sfardata* entry E462. See *Hebrew Manuscripts in the Biblioteca Palatina in Parma Catalogue* (Benjanin Richler ed.with paleographical and codicological descriptions by, Malachi Beit-Arié), Jerusalem 2001, 416–417 (hereafter: Parma Catalogue).

quarter of the fourteenth century, which corresponds to the codicological time period of the ruling layout method.

It was possible to determine that the *CMM* belongs to the Catalonian rite on the basis of printed manuscripts. The latter only appeared some 150 years after the Catalonian Jewish community was destroyed in the orchestrated massacres of 1391, so presumably they are not an exact reflection of the Catalonian rite, as changes in that rite might have been introduced via new communities and the merging of various rites from different parts of Sepharad and elsewhere after the Expulsion of 1492. When the *CMM* was compared to other Rosh Hashanah and Yom Kippur *mahzorim* manuscripts, it was seen that the Rosh Hashanah rite, which is more flexible regarding the addition of *piyyutim*, suggests the classification of manuscripts into subgroups. As only some 100 *mahzorim* and daily prayer books (*sidurim*) from Sepharad have survived, there has not yet been a comprehensive study of the rite of the Sephardic *mahzorim*, but it is to be hoped that such a study will eventually be undertaken.

Following analyses of the array of Rosh Hashanah *piyyutim*, I was able to distinguish three main groups. Group A, identified as the manuscripts that are most consistent in terms of the group they fall into, includes the Oxford, Bodleian Library, MS Mich. 318 (Neubauer Catalogue 1087); London, Montefiore Library, MS 203; Vatican, Biblioteca Apostolica, Neofiti 10; and usually also Vatican, Biblioteca Apostolica, Ross. 362 manuscripts. Group B includes the London, British Library, Or. 5660 (Margoliouth Catalogue 704) and the *Schocken Mahzor* (previously Schocken Library MS 13864), which apparently represents the Tarrega region, and New York, Jewish Theological Seminary MS 4328 and Paris, Bibliotheque nationale, Hebr. 593, which are more loosely related to them. The *RaFaZ Mahzor* (a printed *mahzor* that follows the Barcelonian rite in Catalonia, printed in Thessaloniki in 1527) also belongs to this group, except in the case of the *piyyut Amitz Gozer Umekim*, which places it in Group A. Group C includes the *Villafranca Mahzor* (Vatican, Biblioteca Apostolica, Ross. 359); Oxford, Bodleian Library MS Heb.d.10 (Cowley Catalogue 2709); and in places according to some of its *piyyutim* groupings also Oxford, Bodleian Library MS Opp. Add. Oct. 1 (Neubauer Catalogue 1088).

Several manuscripts were found to belong to more than one group, in that they reflect more than one source of influence: For example, the links between: (a) the *Schocken Mahzor* and Oxford, Bodleian Library Opp. Add. Oct. 1 (Neubauer Catalogue 1088); (b) Vatican, Biblioteca Apostolica, Ross. 362 and Group C; and in some instances (c) New York, Jewish Theological Seminary, MS 4328 and Group A; and (d) Oxford, Bodleian Library Opp. Add. Oct. 1 (Neubauer Catalogue 1088) and the *Schocken Mahzor*. Among these groups, the *CMM* is closely related to Group B, the two also reflecting great paleographical similarity as well.[42]

Comparison of the *CMM* with seventeen rite amendment comments in the *Villafranca Mahzor* that amend the rite of Villafranca to that of the city of Barcelona made it possible to attribute the *CMM* to the Barcelonian rite, as the wording of the text, the order of the *piyyutim*, and the prayer instructions that amend this rite are found for sixteen of the seventeen comments in the *CMM*. On the other hand, in light of the appearance in the *Villafranca Mahzor* of the idiomatic phrase "*shalom rav*," which was common in Provence, the city known as Villafranca is now associated with Villefranche de Conflent in the Perpignan region rather than with Villafranca del Panadas as formerly thought.

The presence of many *piyyutim* of *ahava*, *me'ora*, and *ge'ula* indicates that the *CMM* was executed before R. David Abudraham's amendment in his commentary on prayer that omitted these *piyyutim* so as not to disrupt the flow of prayer was received by the communities. Abudraham's book was published in 1340 in Seville and had immidiate acceptance, so the *CMM* was presumably executed not later than the second half of the fourteenth century.

[42] The section on paleography shows that it is possible to place the *CMM* script genre in the second and beginning of the third quarter of the fourteenth century. There is no doubt that close paleographical affinity between the *CMM* and Group B attests to the period in which this group of manuscripts was executed, a determination that is reinforced by the use of liturgical poems from the time of Moshe Nathan. The square script of Paris 593 is also closely related to the *CMM*, but the square script is more affixed and the time period in which this manuscript was produced should not be inferred solely on that basis. The Villafranca Mahzor and Neophyte 10 also show some paleographical relationship, but not as close as that of Group B. Thus, it must be determined if they belong to the period in which Group B was produced or whether their script genre is slightly later. The discussion of paleography appears in the first chapter of the dissertation.

An attempt to compare the *CMM* with the Moscow, Russian State Library, Guenzburg 198 manuscript,[43] the colophon of which notes that it was executed in Barcelona, through intermediary manuscripts,[44] was not successful. In light of the comparison with Nimes, Bibliotheque municipale, cod. 395; Oxford, Bodleian Library, Heb. d. 10 (Cowley Catalogue 2709); and Parma, Bibliotheca Palatina, Parm. 1738 (de Rossi Catalogue 386), one may indeed conclude that the second set of *Hoshanas* in Moscow, Russian State Library, Guenzburg 198 represents the sequence of *Hoshanas* that was customary in the Catalonian rite. We may even go further and assume that it was for this reason that it was added to the manuscript and that the set written by the *CMM* scribe in fact constitutes the Barcelonian rite. However, since the only manuscript that contains the full set of *piyyutim* for the High Holy Days and the Sukkoth *Hoshanas* is the Oxford, Bodleian Library, MS Heb.d.10 (Cowley Catalogue 2709), in which the set of *piyyutim* is not from the same group as the *CMM*, this comparison neither confirms nor contradicts the notion of the *CMM*'s Barcelonian origins.

However, there is confirmation of the *CMM*'s origin in Barcelona in its instructions for the conclusion of prayer. For the Yom Kippur afternoon *Mincha* prayer service it is written that the *Avinu Malkeinu* prayer is recited when Yom Kippur falls on the Sabbath. This instruction not only places the origin of the *CMM* in Barcelona, but even dates it as having been executed no later than 1380, the year that of R. Nissim ben Reuven Gerondi (the RaN) died. The RaN noted in his writings that "it is now our custom" to say the prayer not on Rosh Hashanah when it falls on the Sabbath, rather specifically on the Sabbath and Yom Kippur, as it is the time when judgment is

[43] Re the Moscow Guenzburg 198 manuscript see Katz, *Yagel Hazon*, Jerusalem-Tel-Aviv, 1964 (Hebrew). The Parma, Biblioteca Palatina, Parm. 2031 de Rossi Catalogue 648) manuscript constitutes part of the Moscow, Russian State Library, Guenzburg 198 manuscript. See Parma Catalogue, 285.

[44] This step was created owing to the research assumption that the compatibility among manuscripts containing *piyyutim* for the High Holy Days and the Sukkoth *Hoshana* service could serve as a tool for comparison with the Moscow, Russian State Library, Guenzburg 198 manuscript. Compatibility between the *Hoshanas* in the intermediary manuscript and those in Moscow, Russian State Library, Guenzburg 198, coincident with compatibility between the array of liturgical poems in the *CMM* and the manuscript it was compared to could demonstrate whether the *CMM* indeed represents the Barcelonian rite or not. I would like to thank Benjamin Bar-Tikva, who suggested this comparative step. The manuscripts that were checked are: Nimes Bibliotheque municipale, cod. 395, Oxford, Bodleian Library, Heb. d. 10 (Cowley Catalogue 2709) and Parma, Bibliotheca Palatina, Parm. 1738 (de Rossi Catalogue 386).

concluded, “for if not now, when.” However, the RaN’s student Isaac ben Sheshet Perfet (the Rivash) noted in his own Responsa #157 that the rite of the city was not to recite this prayer on the Sabbath and Festivals. Thus this finding together with the paleographic evidence dates the execution of the *CMM* no later than the 1350s, in Barcelona. The stylistic analysis not only confirmed these findings but allows us to place the *CMM* scribe-calligrapher-artist in the Ferrer Bassa atelier in Barcelona in the 1340s.

Although codicologically and paleographically the *CMM* is a single homogeneous unit, there is evidence of six other hands, which represent subsequent additions in different periods made by various owners of the manuscript:

1. An addition of a segment of micrography decoration on folio 6r that iconographically constitutes a textual reply to the illustration on the folio, which suggests that that particular owner was perhaps dissatisfied with the scribe’s drawing.[45] Based upon paleographic analysis, this addition apparently dates to the fifteenth century.
2. A hand, inscribed in late cursive, the beginning of an owners inscription on folio 6v, which may also be the hand seen on folio 86r.
3. Within the area of illustration adjacent to the upper frame line on folio 14r is written, “I the young man Yaakov Hai Pazlati NeRO.”[46] This inscription, which identifies the owner and his city of origin, represents a third hand. Paleographic analysis shows that this writing was done after the seventeenth century.
4. A fourth hand appears on folio 101v in an attempt to write the Hebrew alphabet in Sephardic semi-cursive script on two curved lines that deviate from the ruled lines. This writing is not identical to that of the first, second, or third owners and it should not be assumed that it constitutes writing attempts by the fifth owner, as he wrote neatly on the ruled lines. Attempts such as these are familiar from other manuscripts such as in the *Sarajevo Haggadah* on folio 105v. It is not feasible to

[45] This intervention, which today seems like a “desecration,” is familiar to us from other manuscripts such as the *Ashkenazi Haggadah*, in which Johann Bämler of Augsberg, Germany, drew over drawings by Yoel ben Shimon in an apparent attempt to adjust them to the then current regional style of the owner. See *The Ashkenazi Haggadah*, London 1985 reprinted 1992, 10–11.

[46] For the abbreviation NeRo see Shmuel Ashkenazi and Dov Yarden, *Ozar Rashe Tevot, Thesaurus of Hebrew Abbreviations*, Jerusalem 1998, 412.

identify a specific owner's hand from such a meager writing sample. This hand added an alphabet "exercise" like that on folio 138r, adjacent to which is an inscription in Jewish-Arabic.

5. This hand, inscribed in late cursive, is not the same hand that appears on folio 6v. It first appears on folios 133v and 141v.
6. This hand is the only one that was not written in Hebrew script and it was done by the librarian of the Hochschule für die Wissenschaft des Judentums Torah study center in Berlin, where the manuscript was kept until World War II.

The extant binding of the *CMM* is brown-red Moroccan leather[47]**,** which is considered to be the most luxurious of leather bindings and the one most common among the various Sephardic bindings. The principal city for its production and export was Cordova.[48] The binding leather on the *CMM* is set on wooden panels with square edges and no slant whatsoever.[49]

According to a remnant of the back binding and the channels for stringing the back-binding straps, which are set onto the binding panels, the *CMM* was originally sewn onto six leather thongs that were split in two, one of the identifying characteristics of

---

47 "Moroccan" is the name given to goat skin that is tanned with plants and dyed red, brown-red, or dark brown. See Leila Avrin, "The Binding of the Haggadah and the Facsimile," *The Barcelona Haggadah: An Illuminated Passover Compendium from 14th-Century Catalonia* (in MS British Library Additional 14761*)*, Jeremy Schonfield ed., Facsimile edition, London 1992, 47 (hereafter Avrin, Barcelona Haggadah); Priscilla Anderson, "Fifteenth-Century Bookbinding Structure in Italy and the Netherlands: A Survey of Manuscripts and Printed Books," *The Book and Paper Annual 18* (1999), http://aic.stanford.edu/sg/bpg/annual/v18/bp18-01.html 15 of 19 (hereafter: Anderson, Structure); Henry Thomas, *Early Spanish Bookbinding, XI–XV Centuries*, Oxford 1939, x.(hereafter Thomas, Spanish Bookbinding).

48 This type of leather has been referred to in various documents as "Cordovan." See J. A. Szirmai, *The Archeology of Medieval Bookbinding*, Aldershot, Bookfield, VT, 1999, 226 (hereafter: Szirmai, Archeology); Thomas, Sephardic Bindings, xxvi; Avrin Barcelona Haggadah, 47.

49 Square wooden panels were characteristic of medieval bindings and were still to be found in books from the fifteenth century. Slanted wooden planks appeared in the late fifteenth and early sixteenth centuries. Avrin, Barcelona Haggadah, 48; Anderson, Structure, 9 of 19. Szirmai findings relate primarily to the Middle Ages in the period between 1300–1600, but his book deals especially with the Germanic geographical region (Germany, Lake Constance in Switzerland, Holland) as well as England. He makes very little reference to Sephardic bindings and even Italian bindings are only dealt with briefly. See Szirmai, Archeology, 174–175, 216–222.

medieval bindings[50]. V-shaped channels can be seen on the wooden panels, leading to a sort of small "tunnel," indicating that the thongs were strung from behind to the front panel. The tunnel leading to the channel is a medieval threading technique that declined during the fifteenth century. After threading, the leather thongs were flattened with a hammer and fastened into place with a metal or wooden nail.[51]
The leather does not appear to have been pared down in order to thin it, which is also an identifying characteristic of fifteenth-century work, for after that century the leather was generally pared down in order to improve its adhesiveness.[52] The corner folds on the *CMM*'s leather binding are mitered, which was the customary fold.

Sets of latches that included catches were first employed around the year 1400 and came into common use during the course of the fifteenth century. Two of the four sets of brass latches that are characteristic of Italian and Sephardic bindings are still in evidence on the *CMM*.[53] The two remaining front latches are the remnants of a roll catch plate, which was the common latch method in Spain.[54] Remnants of the thong to which the latches were attached protrude from under the leather on the back of the binding and their location indicates that the latches were prepared at the same time as the binding itself.[55] These latches close upward from the back.

---

[50] The original sewing was re-created during preservation by Jurek Stankiewicz at the Hebrew University Laboratory for Restoration and Preservation of Manuscripts and Rare Books at the JNUL in Jerusalem in 1985. The sewing was not applied directly to the manuscript, but rather attached brown leather thongs to the strip of parchment via nearly an entire whole page. Szirmai, Archeology, 232.

[51] Anderson, Structure, 7 of 19; Szirrmai, Archeology, 222–224; Avrin, Barcelona Haggadah, 46.

[52] Szirmai, Archeology, 231–232.

[53] A roll catch contains a catch area in which a roll is attached to the front binding with copper nails. See Szirmai, Archeology, 251, 257, 260. For example, a manuscript with four latches from the fifteenth century can be seen in Thomas, Sephardic Bindings, xxxii, as well as in a manuscript that was bound in Barcelona in the mid-fifteenth century in Avrin, Barcelona Haggadah, photo iv.

[54] These nails are probably new. I would like to thank Tova Szeintuch and Ilana Kessler of the Hebrew University Laboratory for Restoration and Preservation of Manuscripts and Rare Books at the JNUL in Jerusalem for allowing me to study the restoration file and for gracing me with their impressive knowledge.

[55] The latch sets were usually placed over the binding, but there are examples of latch sets underneath the binding. See Szirmai, Archeology, 252, diagram 9.47 model b, diagram 9.54 model k.

The decoration, which was accomplished using two techniques and in two stages, appears on the front and back of the binding. The gold tooling was done first by making an impression over a gold leaf with a heated stamp tool.[56] The gold tooling created a central vertical rectangle that was divided into twelve squares, three in each horizontal row. The tooling was made by a cylinder, and its decorations include a hunting scene with a running dog, a hunting dog, and a rabbit set in tendrils. A roll stamp tool, known to have been in use during the second half of the fifteenth century,[57] had a tooling spread of some ten centimeters and its width was slightly more than one centimeter, a width that is similiar to other such surviving rolls. The tooling of a gold tendril decoration inhabited by animals is found on Spanish bindings, mainly from the second half of the fifteenth century.[58] The use of a roll stamp tool is clearly evident in these bindings, the decoration is characterized by concentric rectangles with no transfer of strap work over the gold tooling, and the work is not dense as on the binding of the *CMM*.

Historic documents found among the records of the Royal House of Aragon indicate that the gold impression tooling technique utilizing a heated tool, thought to be an Italian invention, was used in the Crown of Aragon in the first half of the fifteenth century. It eventually became the principal decorating technique of seventeenth-century Europe, reaching Naples via the Aragonite binders in the second half of the fifteenth century. This development was also confirmed by the work of Baldessare Scariglia of Catalonia, the bookbinder who served Alfonso the Fifth, Monarch of Naples.[59]
After the gold impressions were done, blind tooling decoration was added using a technique that depended primarily on manual force, using various small, cold tools on

[56] Thomas, Sephardic Bindings, xxv; Szirmai, Archeology, 249–250.

[57] Szirmai, Archeology, 243–244

[58] Francisco Hueso Rolland, *Encuadernaciones Españolas siglos XII al XIX*, Catálogo General Ilustrado, Madrid 1934, 64 (hereafter: Hueso Rolland, Bindings).

[59] Thomas, Sephardic Bindings, xxiv–xxxi; Hueso Rolland, Bindings, 43–45; Albert Van De Put, reviewer on Francisco Hueso Rolland, *Encuadernaciones Españolas siglos XII al XIX*, Catálogo General Ilustrado, Madrid 1934, in "The Literature of Art," *Burlington Magazine for Connoisseurs 68 no. 397* (1936), 199 (hereafter: Van De Put, Review); Szirmai, Archeology, 247–248; Miriam Foot suggests Venice as the source of this technique; however, even she mentions four Spanish Mudéjar gold-tooled bindings dating from the second half of the fifteenth century. See: End of the Fifteenth Century," *The Book Collector* (Spring 1987),100–102.

damp leather.[60] The impression pattern on the *CMM* includes three parallel lines called "strap work," which is characteristic of Mudéjar decoration.[61] This pattern partially crosses over the gold impression and connects the squares of the rectangle via diagonal lines, creating a pattern of two raised straps between three imprinted lines. Within the spaces created between the frames of the impression, in the upper, outer, and bottom margins; in the space within each of the squares; and in the space between the binding straps on the back, we see a rope tooling that creates a diamond pattern, like that of a coiled rope.[62] The order of the creative process is the reverse of the hierarchy of the array of binding decoration, and the strap work only constitutes a background to highlight the impressions. The priority of the impression imprinting is characteristic of the Gótico-Mudéjar bindings of Catalonia.[63] This decoration technique includes imprinting over gold impressions and is characteristic of Spanish work seen in the Crown of Aragon in the early fifteenth century.[64]

Federico Macchi, a recognized expert on Italian bindings, noted that the characteristics of the *CMM* decoration, which identify the binding as being unequivocally Spanish, are the full decoration over the entire surface of the binding; the use of animal impressions, which is also typical of German work; the impression technique that crosses over the gold imprint; and the use of diamonds, which is also characteristic of French bindings. The sets of four latches and the use of leather straps for sewing are common to

---

[60] Avrin, The Catalan Mahzor, 47; Hueso Rolland, Bindings, 21–22. With the appearance of metal seals in the early fifteenth century, produced using a low heat, as opposed to the French technique "cold impression" (etampage á froid), it was no longer necessary to moisten the leather binding. See: Élisabeth Baras, "Initiation a la technique et la terminologie d'aujourd'houi," *La reliure médiévale, trois conférences d'initiation*, Paris 1981, 16; Decorated bindings are discussed in the section dealing with tools and technique.

[61] This impression of parallel lines creates a geometrical pattern on the surface of the entire binding. This decoration typifies Mudéjar bindings in Spain. See Avrin, Barcelona Haggadah, 48; Thomas, Sephardic Bindings, xxiii, xlii.

[62] Curly rope tooling is executed by making continuous impressions with small tools that have ropelike seals that are imprinted near the parallel lines. See Avrin, Barcelona Haggadah, 48.

[63] The "thong work" is the focal point of the pattern on Mudéjar bindings, while the small imprinted designs constitute a background to highlight the geometrical guilloche imprint that is formed. See: Thomas, Sephardic Bindings, xxiii, xlii.

[64] Van De Put, Review, 199. I would like to thank Dr. Macchi, an expert on Italian bindings who advises the British National Library with regard to bindings, who mentioned this fact in e-mail consultation. Dr. Macchi is the author of *The Illustrated Encyclopedia of Bindings* (Dizionario Illustrato Della Legatura), published in Milan in 2002, in which he reviewed the bindings in Brera Library in Milan.

both Spanish and Italian bindings. In Dr. Macchi's opinion, the binding is Moroccan leather originating in southern Spain, whereas the complexity of the decoration points to the north.[65]

The structure of the *CMM*'s binding has aspects that are characteristic of the fifteenth century, while the binding decoration reflects Spanish characteristics seen throughout the fifteenth and the early sixteenth century. The relative weight of the structural components of the binding and its decoration lead us to date the binding to between the end of the fifteenth and the beginning of the sixteenth century in Catalonia, probably in the town of Pozzouli near Naples or in Pozzalo, Sicily.[66] The work in evidence on extant sixteenth-century Spanish bindings is airier and the strap work in the examples noted in the study does not overlap the gold imprint on the binding of the *CMM*. Moreover, the decoration pattern on the *CMM* binding is closer to that of fifteenth-century bindings, so the *CMM* binding may be seen as dating from the end of the fifteenth century, probably before the expulsion from Catalonia, but the possibility that it was made in Sicily cannot be entirely ruled out.[67]

Although this binding of the *CMM* is Spanish, probably dating from the end of the fifteenth century, it is not the original one. Marks from the four sewing straps that appear on the last four folios indicate that after the initial binding, the last quire, including the lining, was detached, leaving only the bare back wooden plank. This feature attests to the fact that the stenciled cutout on the inner face of the back binding, which was used as the lining, was not part of the original binding, but rather was added later, probably during the secondary binding stage.[68]

This "lining" is made of dark-brown Moroccan leather and is decorated at the center with a leather cutout that creates a Mudéjar star pattern with a golden metal leaf

---

[65] I would like to thank the curator of Western Bindings in the British National Library in London, Ms. Philippa Marks, with whom I consulted extensively while considering the data regarding the binding work. I also appreciate her consulting on my behalf with Federico Macchi..

[66] This determination is made possible in light of the third owner's notation of the name of the town of his origin.

[67] Federico Macchi agreed with me that it is possible that Spanish bookbinders worked in Sicily, as the island was part of the Aragon monarchy, but he noted that no research in this direction regarding Sicilian bindings has been done to date.

[68] It is impossible to know how much time elapsed before this repair was made because the type of leather straps and the conditions of their storage are unknown.

(probably brass) set between it and the wooden plank. The use of decorated leather linings is familiar from Hebrew manuscripts,[69] but the clear signs of wear, which include much rubbing and many cuts, indicate that the leather lining of the *CMM* was originally part of the outer binding**.**

The star pattern was seen on Mudéjar bindings as early as from the end of the fourteenth century and throughout the fifteenth. The pattern is more complex on the latter bindings and includes more tooling work on the former,[70] so this might be an remnant of the *CMM*'s original binding.[71] Medieval bindings of Hebrew manuscripts are extremely rare,[72] and the two bindings of the *CMM* represent another unique aspect of this manuscript, regardless of whether the work was done in Catalonia or within the realm of the Crown of Aragon.[73]

The various images that were used by *CMM* scribe-calligrapher-artist come from the repertoire of motifs in Jewish Sephardic art, which includes influences from Islamic

---

[69] Avrin, Barcelona Haggadah, 46;

[70] Avrin, Barcelona Haggadah, 49 and photo viii; Michel Garel, "Une reliure mudéjar," *Revue d'Histoire du Livre Française 37* (1982), 805–810.

[71] In the Middle Ages, manuscripts were not always bound immediately after sewing. At times, they were bound only with wooden planks and lining parchments were stuck over the straps or sometimes a "half binding" was used—a binding that only partially covered the wooden planks. See Avrin, Barcelona Haggadah, 49; Szirmai, Archeology, 233–234.

[72] Thérèse Metzger, "Les manuscrits hébreux et leurs reliures: la reliure du ms. hébr. 819 de la Bibliothèque Nationalae à Paris," *Revue Française d'Histoire du Livre 37* (1982), 349

[73] The city of origin noted by the third hand as "PAZLATI" does not allow us to reject the possibility that these bindings could have been made in Sicily, which was part of the Aragon monarchy and constituted an integral part of Jewish Sephardic culture, which was also reflected in Jewish literary culture. No documentation currently exists regarding Sicilian bindings, although it is known that during the course of the fifteenth century at least twelve manuscripts were copied in Sicily. See Nadia Zeldes, "Diffusion of Sicilian Exiles and their Culture as Reflected in Hebrew Colophons," *Hispania Judaica Bulletin 5* (2007), 303–332 (hereafter: Zeldes, Diffusion). The art of using gold tooling came to the Kingdom of Naples, as mentioned above, via the Aragon Monarchy through Catalonian binders. Jews of Catalonian descent are known to have been present in Sicily from the fourteenth century, and following the Expulsion, Catalonian exiles as well as Sicilian exiles arrived in Naples. Thus, we may not reject the possibility that these Jewish binders brought their traditions with them. See: Joseph Hacker, "The Sepharadim in the Ottman Empire in the Sixteenth Century," *Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy* (Haim Beinart ed) Vol.2, 109-110, 114, 124; Yitzhak Bear, *A History of the Jews in Christian Spain*, Tel-Aviv 1959, 2nd edition, 471–472 (Hebrew); Robert Bonfil, "The History of the Spanish and Portuguese Jews in Italy" *Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy* (Haim Beinart ed) Vol. 2, 221-222; Jacob Barnai, "The Jews of Spain in North Africa," *Moreshet Sepharad: The Sephardi Legacy* (Haim Beinart ed.) Vol. 2, 68-69; Zeldes, Diffusion, 304, 306–307, 314, 316.

sources. These elements, which apparently originated in the Umayyad period, constitute what is known as Jewish scribal art. The decorations include candelabra trees,[74] calligraphic-script frames, and carpet pages with vegetal motifs.[75] The influence of Islamic art can also be seen in the use of the "Animal Cycle," but these motifs, which came originally from Fatimid art, were part of Christian Spanish art by the fourteenth century, as evidenced in the decorated wooden ceilings on Montecada Street in Barcelona. The Temple implement pages in the *CMM* not only confirm the manuscript's dating from the second quarter of the fourteenth century, but also demonstrate the stages of development in the iconography of this decoration.[76]

Iconography and motifs from Latin art were added to the repertoire used by the *CMM* scribe-calligrapher-artist during the period in which he is thought to have worked as an apprentice in the Bassa atelier. At times he was forced to rely on complete or partial

[74] "Candelabra trees" is a term used to describe decorations that adorn the margins in Sephardic manuscripts of the Bible. These decorations resemble both a tree and a candelabra with three arms. On these decorations see especially Thérèse Metzger, "La masora ornamentale et le décor calligraphique dans les manuscrits hébreux Espagnols au Moyen Age," *La paléographie hébraïque médiévale*, Paris 1974, 86–116; Katrin Kogman-Appel, *Jewish Book Art Between Islam and Christianity: The Decoration of Hebrew Bibles in Medieval Spain*, Leiden 2004, 60-61, 98-130, 141-146, 169, 175 (hereafter: Kogman-Appel, Hebrew Bibles)

[75] Islamic geometrical decoration did not get to Spain until after the Umayyad reign when Islamic Spain became part of the Almoravids, a section of the Maghreb region from the eleventh to the thirteenth century. See Gürlu Necipoğlu, *The Topkapi Scroll: Geometry and Ornament in Islamic Architecture*, Santa Monica, CA 1995, 101.

[76] Sanctuary/Temple implement pages are a distinct artistic feature of Sephardic Bibles. For some literature see: Michel Garel, "Le mobilier du Sanctuaire: un folio détaché," *Journal of Jewish Art* 9 (1982): 105–107; Michel Garel, "The Foa Bible" *Journal of Jewish Art* 6 (1979): 78–85; Joseph Gutmann, *Hebrew Manuscript Painting*, New York 1978, 18–19; idem, "The Messianic Temple in Spanish Medieval Manuscripts," *The Temple of Solomon* (Missoula 1976), 125–145; Kogman-Appel, Hebrew Bibles, 68-88, 131-168; Bezalel Narkiss, *Hebrew Illuminated Manuscripts*, Jerusalem 1992, 33 (hereafter: Narkiss, Illuminated Manuscripts)(Hebrew); idem, "The Menorah in Illuminated Hebrew Manuscripts of the Middle Ages," *The Light of the Menorah: Story of a Symbol* [Catalogue Israel Museum], Jerusalem, 1999, 74, 81–87 (Hebrew); Narkiss, Cohen-Mushlin, and Tcherikover, 101–104; Carle Otto Nordstroem, "Some Miniatures in Hebrew Bibles" *Synthronon* 2 (Paris 1968), 89–105; Elisheva Revel-Neher, *Le Témoignage de l'Absence: les objets du sanctuaire ą Byzance et dans l'art Juif du XIe au XVe siècles*, (Paris 1998), 64–83; Elisheva Revel-Neher, "Antiquus Populus, Novus Populus: Jerusalem and the People of God in the Germiny-des-prés Carolingian Mosaiç, *The Real and Ideal: Jerusalem in Jewish, Christian and Muslim Art*, *Jewish Art* 23–24 (1997/1998): 54–66; Gabriel Sed-Rajna, "Hebrew Illuminated Manuscripts from the Iberian Peninsula," *Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain*, New York (Vivian B. Mann, Thomas F. Glick, and Jerrilynn D. Dodds eds.) New York 1992, 133–155; idem, "Images of the Tabernacle/Temple in Late Antique and Medieval Art: the State of Research," *The Real and Ideal Jerusalem in Jewish, Christian and Muslim Art, Jewish Art* 23–24 (1997/1998), 42–53.

models from the atelier for images that were apparently not part of his own iconographic repertoire, forcing him to modify his usual drawing area.[77] This can be seen when comparing the size of the mounted falconer in the *Anglo-Catalan-Psalter* (Paris, Bibliothéque nationale de France, cod. Lat. 8846) to that of the mounted falconer in the *CMM*[78] and in the woman's lifted right wrist that appears "broken" in the *CMM* sketch that was never executed.[79] Examination of the scribe's repertoire of motifs attests to light and graceful free-hand drawing that allowed him to enlarge and reduce models at will.[80]

The marked stylistic similarity of the *CMM* to the *Anglo-Catalan Psalter*, the *Book of Hours of Marie of Navara* (Venice, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I.104 (=12640)), and the *Libre Verd* (Barcelona, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, MS 1G-10) indicates that they were all executed around the same time. Thus, it is possible to focus the dating of the *CMM* and to determine that it was completed no latter than 1345–1346, when Arnau Bassa began his work as an independent artist, and according to the terminus date for the *Libre Verd*. [81] On the other hand, the similarity of various models in the *CMM* to the iconography of the *Anglo-Catalan-Psalter* and the stylistic and formal similarities between the marginal decorations in manuscripts from the Bassa atelier and a major portion of those in the *CMM* indicate that the *CMM* scribe-calligrapher-artist was probably affiliated with the workshop and entrusted with the execution of marginal

---

[77] Dalia-Ruth Halperin, "A Jew among Us: The Catalan Micrography Mahzor Artist and the Ferrer Bassa Atalier," *Ars Judica 3* (2007), 25–30.

[78] Idem, 25–26.

[79] The "broken" position of the woman's wrist attests either to the absence of a model, which made it necessary to invent a gesture or to a "moduli" used to create the wrist from another model. This constraint indicates its iconographic importance. The meaning of the couple is discussed in Halperin, Hidden Couple.

[80] Moving limbs along an axis does not require a model and is within the capability of every artist. Artists did not require an immediate model for each segment and at times they even copied only parts of models. See Katrin Kogman Appel, *Illuminated Haggadot from Medieval Spain: Biblical Imagery and the Passover Holiday*, Penn State University Press 2006, 49–50, 123, 125 (hereafter: Kogman Appel, Haggadot); Jonathan J. Alexander, *Medieval Illuminators and Their Methods of Work*, Yale University Press, New Haven 1992, 114; Robert W. Scheller, *Exemplum*, *Model-Book Drawings and the Practice of Artistic Transmission in the Middle Ages (ca. 900–ca. 14*70), Amsterdam, 1995 (M Hoyle. trans), 71.

[81] Joaquín Yarza Luaces stresses that until 1345 or 1346 the atelier should be considered as operating solely under Ferrer Bassa, as Arnau was not yet an independent artist and his style was identical to his father's, making it nearly impossible to differentiate between them. He sees Cascalls as an apprentice and not as an artist equal in standing to Ferrer. See: Joaquín Yarza Luaces, "La ilustración," *Llibre Verd de Barcelona*, Barcelona 2004, 317.

decorations.[82] This, in turn, suggests that he executed the *CMM* manuscript at the same time that the *Anglo-Catalan-Psalter* was decorated and that the latter was his source for the models in the *CMM*.[83]

The use of these moduli demonstrates that the *CMM* scribe-calligrapher-artist not only copied readily available models, but that he used them to create a polemic response to the iconographical content of the *Anglo-Catalan-Psalter* illustrations. The recent dating of the latter by Rosa Alcoy to 1330–1336[84] mandates assessing the possible production of the *CMM* as early as the mid-1330s. Since the *CMM*'s Temple implement pages reflect the end of the transition period to the "Catalan model," this dating from the end of the 1330s to the mid 1340s (1336–1346) is indeed a possibility.

The above consideration arises from the similarity of figure style in the *CMM* to that of Ferrer Bassa's hand, as opposed to that of his son Arnau or that of Jaume Cascalls. This similarity indicates that the *CMM* scribe-calligrapher-artist may have begun his work with Ferrer and that he adhered to and copied the latter's style.[85] Stylistic similarity

---

[82] I would like to thank Rosa Manote Clivilles, Head Curator of the Gothic Department at MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya in Barcelona, who mentioned at our meeting in Barcelona in September 2006 that the decorations and unexecuted drawing in the *Mahzor* closely suggest Ferrer Bassa's hand. This is especially evident in the facial characteristics: the protruding chin and lips and the long broad nose. The pattern of the carpet page on fol. 4v in the *Mahzor* and the general ensemble of leaves were reminiscent of the Mestre de l'Escriva, recently identified by Rosa Alcoy i Pedrós as a fourth miniaturist in the Bassa atelier. See Yarza Luaces, *Llibre Verd*, 305–6. Owing to all the above findings, Rosa AlcoyAlcoy I Pedrós concluded that the scribe-artist of the *Mahzor* was somehow in touch with the Bassa atelier.

[83] These modules include the knight on folio 142v with the forearm inverted downward; the copying of the boar in its entirety; the use of the woman and the captive from folio 156v, which describes the seven acts of Christian compassion; the almond branch held in Maria's hand, which was copied to serve as the blooming staff on folio 4r; the mounted falconer on folio 161r; and some of the knotted guilloches in the Romanesque portion of the *Anglo-Catalan-Psalter.*

[84] Rosa Alcoy dates the *Anglo-Catalan-Psalter* to the 1330s and even suggests a more specific date of 1330–1336. See Rosa Alcoy, "Ferrer Bassa and the Anglo-Catalan Psalter," *The Anglo-Catalan Psalter*, scholarly compendium to the facsimile edition (Manuel Moleiro ed.), Barcelona 2006, 101–102 (hereafter: Alcoy, Anglo-Catalan).

[85] I would like to thank Rosa Manote Clivilles, the Head Curator of Gothic Art at Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) in Barcelona, who noted in our September 2006 meeting in Barcelona that the *CMM* sketches have an affinity to the works of Ferrer Bassa and the atelier's head draftsman (Mestre de l'Escriva), recently identified by Rosa Alcoy as a figure separate from both Ferrer and Arnau Bassa as well as from Jaume Cascalls. See Rosa Alcoy i Pedros, "El Mestre de Baltimore," *De l'inici a l'italianisme* (Enciclopedia Catalana ed.), *L'Art Gòtic A Catalunya* vol. 1, Barcelona 2005, 205 (hereafter Alcoy, Mestre de Baltimore)

The similarity to Ferrer's work is manifested in the square jaw, the long large nose, and

to the principal of an atelier and the head draftsman is characteristic of a junior artist or apprentice who copies and integrates their styles and tries to emulate them.[86] We cannot rule out the possibility that this scribe-calligrapher-artist is responsible for the execution of the atelier's other Hebrew manuscripts[87] and that his artistic capacities developed in accordance with the atelier's style during the years in which he was employed by Bassa and worked closely with him.[88]

Copying the tendril that is mirrored from the recto side of folio 9r to the verso side was surely a quick solution that almost completely covered the unexecuted under-drawing of the couple on this folio. I would suggest that this time-saving adjustment is a clear indication that it was the patron who requested that this image not be completed, probably owing to the ideological weight of the iconography.[89] This last-minute substitution proves that the bottom line was, "He who pays, has the say."

A group of four Hebrew manuscripts decorated in a stylistic language similar to that of the Bassa atelier dates from the second half of the fourteenth century.[90] As there are clear indications that Ferrer and Arnau Bassa both apparently died during the Black Plague of 1348, these manuscripts were clearly not their work, but they may be evidence

---

the prominent lips. On the other hand, the array of leaves and their style and the type of knot on folio 4v are especially similar to the style of the head draftsman's hand.

[86] Regarding this custom see Aliza Cohen Mushlin, *The Making of a Manuscript: The Worms Bible of 1148*, Wiesbaden 1983, 40; Malachi Beit-Arié, "Paleographical Indication of Hebrew Manuscripts: Methodology and Practice," *Jewish Art 12/13* (1986–87), 17

[87] Copenhagen, Kongelige Bibliotek, Cod. Heb. 37 (*Copenhagen Moreh Nevuchim*) and Paris, Bibliothéque nationale de France, cod. hébr. 1203.

[88] For a discussion of the stylistic difference within the atelier and the changes that occurred over the years see Alcoy, Anglo-Catalan; ibid, Copenhagen; Alcoy, Mestre de Baltimore," 188–205; Francesca Español Bertran, "Juame Cascalls revisado: nuevas consideraciones y orbas," *Locus Amoevus 2 (1996)*, 65–84; Robert Gibbs, "Ferrer Bassa: and the Pseudo-Ferrer at Pedralbes," *Apollo* (1992), 226–232; Núria de Dalmases and Antoni Jose i Pitarch, *Historia de l'Art Catala*, Barcelona, 1984; Francis Wormald, "Afterthoughts on the Stockholm Exhibition," reprinted in *Collected Works II: Studies in English and Continental Art of the Later Middle Ages*, London and New York, 1988, 147–152; Millard Meiss, "Italian Style in Catalonia and a Fourteenth-Century Catalan Workshop," *Journal of the Walters Art Gallery* 4 (1941), 45–87; Gabrielle Sed-Rajna, "Hebrew Manuscripts of Fourteenth-Century Catalonia and the Workshop of the Master of St. Mark," *Jewish Art 18* (1992), 117–128 (hereafter: Sed-Rajna, St. Mark); Katrin Kogman Appel, "The Decoration of Maimonides' Writing in Manuscripts from Spain" *Pe'amim 97* (2003), 27–62 (hereafter: Kogman Appel, Decoration); Gilbert Croué, "La peinture espagnole des XIVe et XVe siècles," *Ars et Vie Plus (Hiver 2004)*, 9–16.

[89] This image served as a key to understanding the overall message concealed within the *CMM* illustrations. see Halperin, Hidden Couple.

[90] Kogman Appel, Decoration, 58.

of a continued use of Bassa's style during the second half of the fourteenth century.[91] The question of whether all or some of these manuscripts might also be the work of the *CMM* scribe-calligrapher-artists hould be investigated.[92]

Katrin Kogman-Appel demonstrated that Jewish artists changed the Christian iconographic models that were available from the urban ateliers to expunge their religious Christian content and added Jewish midrashic commentary to the "sanitized" models.[93] Although we know of the fourteenth-century Jewish ateliers in Catalonia, we have no information regarding Jewish artists who worked within Christian ateliers.[94] It is mostly presumed that Christian artists illustrated manuscripts of clearly Gothic style.[95] This assumption, which does not recognize the possibility of Jews and Christians working in joint ateliers, is what I believe led Rafael Edelman to attribute the entire Bassa group

[91] Kogman-Appel, Ibid, ibid. Gabrielle Sed-Rajna noted this phenomenon regarding the *Foa Bible* (Paris, St. Sulpice Compagnie des pretres, MS 1933) and the *Rashba Bible* (Previously Sasson MS 16). See Sed-Rajna, St. Mark, 127.

[92] This research will be part of a post-doctoral study.

[93] Katrin Kogman-Appel, "The Sephardic Picture Cycles and the Rabbinic Tradition: Continuity and Innovation in Jewish Iconography," *Zeitschrift fur Kunstgeschichte, 60* (1997), 458; ibid, "Coping with Christian Pictorial Sources: What Did Jewish Miniaturists Not Paint," *Speculum 75* (2000), 816, 821(hereafter: Kogman-Appel, Sephardic Picture Cycles). Sarit Shalev-Eyni demonstrates a similar typological "clean up" in the atelier's Christian iconography and its adaptation to Jewish needs by adding midrash commentary with regard to the *Tripartite Mahzor*. See Sarit Shalev-Eyni, *The Tripartite Mahzor*, PhD dissertation Submitted to the Hebrew University of Jerusalem 2001, 284, 286–287, 290, 293 (hereafter: Shalev-Eyni, Tripartite Mahzor).

[94] We know of one case in Spain in which a Jewish artist worked in service of the Church in Saragosa. See Asunción Blasco Martínez, "Pintores y orfebres judíos en Zaragoza (sigolo XIV)," *Aragón en la Edad Media VIII: Homenje al Profesor emerito Antonio Ubieto Areta*, Zaragoza, Universidad de Zaragoza 1989, 113–131. In her doctoral thesis Sarit Shalev-Eyni points out the close ties between Haim the Scribe and the illustration work and raises the possibility that the scribe may have also been the draftsman of some of the scenes and the head draftsman who oversaw this work. See Shalev-Eyni, Tripartite Mahzor, 36–39, 221–222, 284, 291–293

[95] Kogman-Appel, Hebrew Bibles, 201; Kogman-Appel, Decoration, 49. Rosa Alcoy suggested in her article "The Artist of the Marginal Decorations of the 'Copenhagen Maimonides'," *Jewish Art 18* (1992) (hereafter: Alcoy, Copenhagen Maimonides) that a Christian artist decorated the *Copenhagen Mishnah Torah* based on a model of a Hebrew manuscript. Gabrielle Sed-Rajna on the other hand, raised the possibility that a Jewish artist working in Bassa's atelier executed the illustrations for *HaMichlol HaRefu'i*, which is currently in Paris. Rafael Edelman proposed that the *Copenhagen Mishnah Torah* artist was himself the scribe for the manuscript. See Alcoy, Copenhagen Maimonides, 138–139; Sed-Rajna, St. Mark, 127; Rafael Edelman, Hebraica from Denmark: Manuscripts and Printed Books in the Collection of The Royal Library, Copenhagen, New York 1969 (hereafter: Edelman, Manuscripts).

manuscripts, including the Latin ones, to a Jewish scribe whom he identified as the scribe of the *Copenhagen Moreh Nevuchim*—Levy ben Rabbi Yitzhak Figo Karo of Salamanca.[96]

Tomas Glick has recently pointed out that open and conflict-free scholarly ties were a normal part of intellectual and social life in the late Middle Ages in Spain. These ties included cooperation among people of different religions and were common and widespread.[97] The Jewish scribe-calligrapher-artist's presence in the Bassa atelier suggests that we must reconsider the possibility that Jewish and Christian artists worked together in Christian ateliers, as the employment of an artist from one ethnic class by members of another was apparently possible, despite the fact that the guilds were based upon homogeneous ethnicity.[98] It is feasible that the Christian ateliers found it worthwhile to employ a Jewish artist owing to the large number of prestigious and expensive works ordered by Jewish patrons in that period.[99] Two extant documents actually provide evidence of the broad commercial ties between the Bassa atelier and the Jewish "Call."[100] Thus a Jewish artist who was responsible for the illustration of Hebrew manuscripts was presumably needed in order to modify the models used in the Christian iconography. The midrashic additions and the iconographic changes that were incorporated attest to the cultural and intellectual background of these scribes.[101]

---

96 See Edelman, Manuscripts, record 1; Narkiss, Illuminated Manuscripts, 103.

97 Thomas Glick, "My Master the Jew? Observations on Interfaith Scholarly Interaction in the Middle Ages," *Jews and Christians in and around the Crown of Aragon* (Harvey J. Hames ed.), Leiden 2004, 157–159 (hereafter: Glick, My Master)

98 Thomas Glick, "Convivencia: An Introductory Note," *Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain* (Vivian B. Mann, Thomas F. Glick, and Jerrilynn D. Dodds eds), Jewish Museum, New York, 1992, 5–7 (hereafter: Glick, Convivencia). The assumption that Christian artists executed illustrations under Jewish guidance, as opposed to the possibility that Jewish artists were active within a Christian atelier reflects, in my view, the continued perception of rigid and antagonistic separation between religious sects, which contradicts historical documentation. See Glick, My Master, ibid. In my opinion, there is no reason that with the establishment of secular ateliers in conjunction with economic needs and a tendency to imitate the Christian world from without, a number of Jewish scribe-artists would not have been employed by Christian ateliers. Re: imitation of the Christian world, see Yom-Tov Assis, *The Golden Age of Aragonese Jewry*, London, Portland, OR, 1997, 128, 237–238 (hereafter: Assis, Golden Age).

99 Narkiss, Cohen-Mushlin, and Tcherikover, 14–15.

100 Alcoy, Copenhagen Maimonides, 139.

101 Kogman-Appel, Sephardic Picture Cycles, 817–820; Katrin Kogman-Appel and Shulamith Laderman, "The Sarajevo Haggadah: The Concept of *Creatio ex Nihilo* and the Hermeneutical

Undoubtedly, we have here not only a scribe-calligrapher-artist, but also a scholar who cast a polemic reply drawn from the rabbinical literature of the time into bold and innovative image designs. This individual, who used iconography and motifs from Latin art and was also apparently familiar with the secular Christian literature of the period, adapted the images along with their Christian content for polemic purposes to strengthen the Jewish posture.[102] The fact that he worked in a well-known atelier adds force to Thomas Glick's claim that we must re-evaluate our perception of Jewish life in medieval Spain and recognize it as a complex reality in which intense religious conflict as manifested in widespread polemic literature existed side by side with social integration and acculturation that spoke to cooperation and creative activity.[103]

Precise reading of the micrography sharpened and deepened understanding of the scribe's writing characteristics and revealed the choreography of the micrography[104]—the flow of the writing that creates the decoration and in itself constitutes a characteristic of the scribe's hand. It became clear that the way in which this flow in the decorations was created has its own scribal characteristics, which enable us to distinguish between one scribe and another. The writing characteristics of the micrography confirm not only the conclusion that the *CMM* scribe was also the calligrapher and the artist of the manuscript, but also the claim that the detail on folio 6r of a hunt scene with a dog catching a rooster was not done by the same hand.

Analysis of the choreography of the micrography demonstrated that not only are we witness to a virtuosic scribe who skillfully created the micrography without the need

---

School; Behind It," *Studies in Iconography 25* (2004), 89–93 (hereafter: Kogman-Appel and Laderman, Sarajevo Haggadah)

[102] Halperin, Hidden Couple.

[103] Glick, Convivencia, 7. For literature on the subject of polemics, see: Ram Ben-Shalom, "Communication and Propaganda between Provence and Spain: The Controversy over Extreme Allegorization (1303–1306)," *Communication in the Jewish Diaspora* (Sophia Menache ed.), Leiden, 1996, 171–225; ibid, "Between Official and Private Debate," *AJS Review, 27/1* (2003), 23–72; David Berger, "Mission to the Jews and Jewish-Christian Contacts in the Polemical Literature of the High Middle Ages," *American Historical Review, XCI* (1986), 576–591; Hanne Tautner-Kormann, "Jewish Polemics against Christianity in Medieval France and Spain: Can the Intensity of Argumentation be Measured?," *Rashi 1040–1990, Hommage à Ephraim E. Urbach*, Paris, 1993, 639–644; Daniel Laker, *Jewish Philosophical Polemics against Christianity in the Middle Ages*, New York 1977; Amos Funkenstein, "HaTemurot beVicuah haDat Sheben haYehhudim laNotzrim baMe'a hayud-beit," *Tadmit veToda'a Historit baYahadut veSvivta*, Tel-Aviv 1991, 82–102 (Hebrew).

[104] I would like to thank Malachi Beit-Arié for this coining.

for drawing lines to soften the line of the micrography, but also a consummate artist who was familiar with the wide array of formative motifs in the Jewish, Latin, and Islamic artistic language of the times.

The choreography of the text, including the lacunae in continuity, demonstrates the considerable effort that was made to associate specific texts with the iconography of the images they create. Thus, for example, the Psalms inscribed were chosen deliberately and their text is essential to an understanding of the iconography of the images themselves. This complexity adds a layer to our knowledge of the scribe and shows us that he was also a scholar who utilized texts for his erudite needs. His use of segments from the Rashba's prayer, which appears only rarely in manuscripts and not at all in print, to create two candelabra trees illustrates his first-hand knowledge of this text, which suggests that he belonged to the Rashba's circle. However, these illustrations also express the theosophical-theurgical Kabbalah of the Ramban's circle alongside the perception of cyclical time of Rosh Hashanah and Yom Kippur. Influenced by the Ashkenazi interpretation of the "vengeful redemption" that was characteristic of this latter group, the *CMM*'s micrography illustrations also constitute a polemic cycle that addresses the central polemic questions of the period in an effort to strengthen the stance of Judaism in the face of Christian attacks. The complexity of the scribe's creation was not lost on the readers of the *CMM.* That the micrography was read and understood, including the depth of the textual links created by the scribe, is clearly indicated by the decoration addition on folio 6r, in the owner's note on folio 133v that relates to the text and content candelabra trees,[105] and especially in the reason for the patron's rejection of the image that was slated for folio 9v. These references by the various owners clearly indicate that the micrography was read. Moreover, they allow us to see it as a "visual-midrash" that is also somewhat of a "logical enigma."[106]

---

[105] The writing by the fifth hand, who identifies himself as "Istruc" on fol 86r reads: " Notice some of the wonders you have not yet beheld (until now), which are all the Psalms that appear here."

[106] Regarding the role of illustrations in medieval manuscripts as markers for text segments that are to be remembered and as memory aid tools and their role as textual-pictures, see Mary Carruthers, *The Book of Memory: A Study of Memory in Medieval Culture*, Cambridge 1990, chap. 7.

Interpretation of the iconography and the text frequently calls upon the commentary of students and teachers in the Rashba's circle alongside commentary from the circle of the *Zohar*, such as the book *Menorat HaMa'or*, which interprets the *Zohar,* or even from the *Zohar* itself. This range demonstrates Moshe Idel's claim that a mosaic approach characterized some of the members of Rashba's circle and his students in the early fourteenth century, who gathered writings from various different kabbalistic schools of thought.[107] In that case, the *CMM* scribe was also that type of "kabbalist," as an analysis of his illustrations shows that most of his sources were derived from commentary of the Ramban and Rashba circles and their disciples. This approach is manifest, for example, in the expression of the aspect of equal power in the matter of *Du-Partzufin* and in the preference for using "verbal pictures" from the circles' commentary rather than those from the *Zohar* when presented with different "pictures" for the same idea, such as regarding the depiction of the *Shekhinah* as an eagle rather than the *Zohar*'s deer image on folio 4r.[108]

The fact that the scribe-calligrapher-artist was a scholar is not a unique phenomenon; rather it is one that is known from Latin and Hebrew manuscripts,[109] and the inclusion of kabbalistic ideas and symbols clearly indicates that this scribe-calligrapher-artist was also a scholar. The multiple levels and complexity of the illustrations in the *CMM* suggest that apart from eliminating the religious Christian content and adding Jewish midrashic commentary to iconographic Christian models, he adapted them to create a "visual theosophy" reflective of the kabbalistic perceptions of

---

[107] Moshe Idel,"The Kabbalah Interpretation of the Secret of 'Arayyot in Early Kabbalah'," Kabbalah, *Journal for the Study of Jewish Mystical Texts, Studies in Hebrew 12* (2004), 196.

[108] On the subject of *Du-Partzufin* see Moshe Idel, *Kabbalah and Eros*, New Haven and London 2005 , 60–67. On the representation of the *Shekhinah* as an eagle see see R. Menahem Rekanati's s commentary on the Pentateuch for "HaAzinu'. On the representation of the *Shekhinah* as a deer see Isaiah Tishby, *The Wisdom of the Zohar*, Jerusalem 1971, 1, 4, 237–239 (Hebrew).

[109] Re the scholarship of the scribes in the scriptoria at the Sancta Maria Magdalena Monastery in Frankenthal and particularly that of the head scribe, see Aliza Cohen Mushlin, "On Learned Scribes," *Les problèmes posés par l'édition critique dex texts anciens et médiévaux*, Louvain-la-Neuve 1992, 197–216. Re the fact that the Hebrew manuscript illustrators were scholars who were familiar with and adapted available iconographic Christian models from urban ateliers to the illustrative needs of Hebrew manuscripts, while avoiding the use of religious Christian content and adding Jewish midrashic commentary to the refined models, see Kogman-Appel, Haggadot, 227; ibid, Sephardic Picture Cycles, 458; ibid, Coping, 816, 821.

the Rashba circle as well as a strong polemic reply to Christianity. In light of the central role of the Kabbalah in Sepharad, we should consider this literature as a source for iconographic interpretation, as I find it difficult to believe that the *CMM* scribe was unique; rather it seems that the existence of this literary genre has simply not been recognized until now.[110]

The fact that the *CMM* scribe-calligrapher-artist worked in a Christian atelier lends support to Glick's claim regarding the need to re-evaluate our perception of Jewish life in medieval Christian Spain.[111] The fact that the models used to decorate the *CMM* are compounds drawn from motifs of Islamic art alongside Gothic models strengthens our perception of cultural complexity. Such integrated decoration in a manuscript whose scribe can be shown to have been a member of the Rashba's circle suggests that manuscripts of this period cannot be differentiated into different styles of decoration owing to different target audiences. Rather they reflect the complexity of the scholarship and discernment of a new group of rabbis that came into prominence in fourteenth-century Catalonia who continued the Andalusian scholarly tradition, but were also influenced by Ashkenazi erudition.[112] Thus, Bible manuscripts apparently continued to reflect an earlier tradition of scribal decoration, whereas liturgical literature, which did not have earlier decoration comparatives, were adorned with elements taken from the "new" surrounding culture, which, as shown by Katherine Kogman-Appel and Shulamit Laderman, also reflected the circle's interpretative tradition.[113]

In the light of the findings of the textual and iconographic analyses and the intellectual change in general research regarding the role of marginal decorations, the treatment of micrography as purely decoration, devoid of any connection to the text that

[110] Iconographic representation of kabbalistic tractates was discussed recently in a doctoral study by Suzy Sitbon. See Suzy Sitbon, *Interdit de la representation dans le Judaisme et creation artistique: Lecons des bibles medievales de l'Espagne*, EPHPE Paris Sorbonne 2004.

[111] See note 113.

[112] Assis, Golden Age, 302–304; Abraham Gross "Rashi and the Tradition of Torah Study in Spain," in *Rashi: Studies on His Works* (Z. A. Steinfeld ed.) Tel Aviv, 1993, 27–55 (Hebrew); Avraham Grossman, "Relations between Spanish and Ashkenazi Jewry in the Middle Ages," *The Spanish Legacy*, vol I, H. Beinart ed. Jerusalem 1992, 227–28.

[113] Kogman-Appel and Laderman, Sarajevo Haggadah.

forms the decoration or the text that it decorates, should be re-evaluated.[114] We must understand micrography's role not only as a tool for visual review and as a textual picture, but also as illustration enriched by the context of the text that forms it. The importance of this definitional change is not simply semantic, but rather stems from the qualitative reference itself, which is directed toward illustration as opposed to simple decoration.[115] Analysis of the micrography in the *CMM* highlights its role as a kabbalistic pictorial midrash that constitutes an enigma—a crossword of multi-level logic. This crossword of logic is revealed to those who are aware of the Hidden Wisdom, but also open to the scholarly reader, to whom it affords understanding and religious strengthening. I would like to propose that this art form is not only a visual midrash on "*Masoret se'yag la Torah*"—"Tradition is a fence around the Torah," as recently suggested by David Stern,[116] but also a physical and visual midrash for Avot Tractate 5:22 "*Hafoh Ba ve Hafoh Ba deculle Ba*"— "Turn it and turn it again for everything is in it".[117]

[114] This aspect was pointed out by Suzy Sitbon, Rachel Milstein, and recently by David Stern. See Suzy Sitbon, "La part de l'énigme dans l'écriture:l'exemple de l'hébreu," *Sommaire 260* (2000), 70–73; Rachel Milstein, "Multicultural Symbolic Language in the Earliest Illustrations of the Hebrew Bibles," The Intertwined Worlds of Islam: Essays in Memory of Hava Lazarus-Yafeh, Jerusalem 2002; David Stern, "The First Jewish Books and the Early History of Jewish Reading," *JQR 98/2* (2008),189–195.

[115] In the last two decades, a change has occurred in the way marginal decoration is treated in research and it has begun to be understood that these decorations constituted enhancement and interpretation of the central text. See Michael Camile, *Image on the Edge: The Margins of Medieval Art*, London 92 (reprint 2003); Lillian Randall, *Images in the Margins of Gothic Manuscripts*, Berkley and Los Angeles 1966; Carruthers, Book of Memory, 245.

[116] David Stern, First Jewish Books, 189.

[117] Translation from Herbert Danby, *The Mishnah*, Oxford 1933, 458.

CONTENTS

Volume 1: Text

Introduction

A. Historical Survey 1

General Background 1

The Jewish Community in Catalonia 5

Jewish Barcelona - 13th to mid 14th Centaury 9

Aftermath 12

B. The Art of Micrography 14

Chapter 1: The Text **24**

I. Codicology 26

Writing Materials and the Quire formation 26

Ruling Techniques 30

Pricking 30

The Ruling in *CMM* 31

The Ruling for the Text 32

The Ruling for the Micrography Decorations 34

Candelabra Trees 34

The Full Page Decoration Quires 35

Structural Transparency and Line Management 40

II. Paleography 48

Book Scripts in *CMM* 48

The Scripts Characteristics 51

Square Script 51

Semi-Cursive Script 56

Scribe and Calligrapher 59

The writing's Characteristics 64

The Semi-Cursive Script and its Contribution to the Dating of CMM 65

III. The Text 69

The Liturgical Structure of CMM 69

The Text's Decoration Program 73
a. Initial Word Panels 73
b. Liturgical Notes 73
c. Headings 74
d. Marginal Decorations 74
Text Analysis: its Contribution to the Identification of Place of Origin and the Dating of CMM 75
IV. The Owners 96
The First Hand 96
The Second Hand 98
The Third Hand 98
The Fourth Hand 100
The Fifth Hand 101
The Sixth Hand 103
V. The Binding 104
VI. Summary 111
Chapter 2: Style and Iconography **115**
The Decoration Program 115
Iconographical and Stylistic Sources 118
Sources of Influence from Gothic Art 118
Sources of Influence from Islamic Art 130
Sources of Influence from Jewish Art 139
a. Candelabra Trees 140
b. Temple Implement Pages 148
Summary 158
Chapter 3: The Choreography of the Micrography **161**
The Scribe's Writing Characteristics Present in the Micrography 161
Un tour de force: The Choreography as testimony to the Scribe's technical and Artistic Ability 168
The Ties between Text and Iconography as Evident via the Choreography 175
Is The Scribe's name hinted in CMM? 181
Summary 183

Chapter 4: A Logical Puzzle: The Iconography of the Micrography and the Forming Text's meaning **185**

The Marginal Decorations and their Placement 187

The Ties between the Micrography Text and the Main Text 188

a. Vegetal Scrolls 190

b. Candelabra Trees 191

c. The Geometrical Rope Decoration and The Animal Group 196

The Micrography Texts that are not Psalms 198

The Iconographical Meaning of the Marginal Decorations 205

The Full Page Cycle 207

Summary 284

Summary and Conclusions **286**

Volume 2: Appendixes and Bibliography

Table of Shorthand for Manuscripts Signatures 1

Appendix to Chapter 1:

Codicology:

Quire formation 8

The Drawing Area for the Micrography Full Pages 9

Remnants of drafting for the Micrography Full Pages 11

Line Management Methods 14

Replacement Signs for the Ineffable Name of the One God 28

Paleography:

Square Script 32

Semi-Cursive Script 39

Connecting Letters 44

Scribe and Proofreader 45

Scribal errors 46

Text:

Full Content 48

Bar-Tikva and Waissenstern Table 95

Differences in Piyyutim Grouping between *CMM* and Other Manuscripts 97
The Liturgical Notes in *Villafranca Mahzor* 98
The Owners:
An Owner's Hand in the Micrography 103
Appendix to Chapter 2:
The Micrography Full Pages 104
Temple Implement Pages – A Comparison Table 113
Clockwise Counter Clockwise: The Writing Flow of Calligraphic Frames in Dated Spanish Bible Manuscripts 124
Appendix to Chapter 3:
The Micrography Writing Flow 127
Appendix to Chapter 4:
The Psalms Forming the Candelabra Trees and the Main Text along it 213
Bibliography 217
English Summary **i**

Volume 3: Illustrations and Diagrams
List of Illustrations 1
Illustrations 21
List of the Micrography Writing Flow Diagrams 143
The Micrography Writing Flow Diagrams 147

This work was carried out under the supervision of

Prof. Malachi Beit-Arié and Prof. Elisheva Revel-Neher

Illuminating in Micrography – Between Script and Brush

"The Catalan Micrography Mahzor" MS Heb 8°6527 in the Jewish National and University Library in Jerusalem

Thesis submitted for the degree of

"Doctor of Philosophy"

by

Dalia-Ruth Halperin

Volume 2: Appendixes and Bibliography

Submitted to the Senate of the Hebrew University June 2008